

**AFYONKARAHİSAR'IN REKREASYON
ALANLARI VE FAALİYETLERİNİN
TURİZM TALEBİNE VE KONAKLAMA
SÜRESİNE ETKİSİ**

Fatih GÜNAY

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Mustafa SANDIKÇI

Ağustos, 2012

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TURİZM İŞLETMECİLİĞİ VE OTELCİLİK ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

AFYONKARAHİSAR'IN REKREASYON ALANLARI VE
FAALİYETLERİNİN TURİZM TALEBİNE VE
KONAKLAMA SÜRESİNE ETKİSİ

Hazırlayan
Fatih GÜNAY

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Mustafa SANDIKÇI

AFYONKARAHİSAR 2012

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum **“Afyonkarahisar’ın Rekreasyon Alanları ve Faaliyetlerinin Turizm Talebine ve Konaklama Süresine Etkisi”** adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlâk ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yaparak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

02/08/2012

Fatih GÜNAY

TEZ JÜRİSİ KARARI VE ENSTİTÜ ONAYI

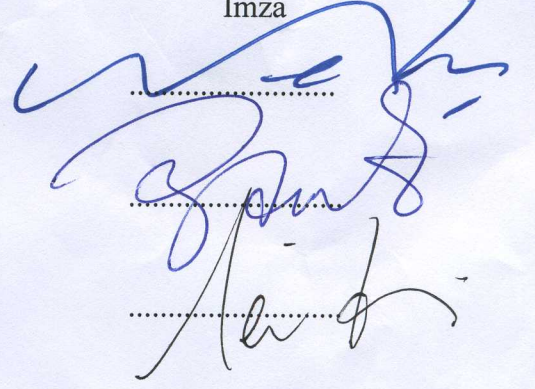
JÜRİ ÜYELERİ

Tez Danışmanı :Yrd.Doç.Mustafa SANDIKÇI

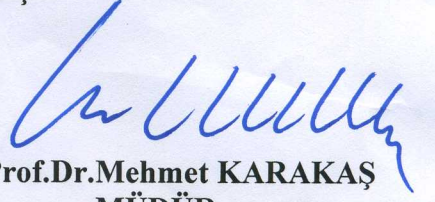
Jüri Üyeleri :Doç.Dr. Şuayıp ÖZDEMİR

:Yrd.Doç.İhsan Cemil DEMİR

İmza

Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Anabilim Dalı tezli yüksek lisans öğrencisi Fatih GÜNAY'ın "Afyonkarahisar'ın Rekreasyon Alanları ve Faaliyetlerinin Turizm Talebine ve Konaklama Süresine Etkisi" başlıklı tezini değerlendirmek üzere 02.08.2012 günü saat 14:00'da Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca yukarıda isim ve imzaları bulunan jüri üyeleri tarafından değerlendirilerek kabul edilmiştir

Prof.Dr.Mehmet KARAKAŞ
MÜDÜR

ÖZET

AFYONKARAHİSAR'IN REKREASYON ALANLARI VE FAALİYETLERİNİN TURİZM TALEBİNE VE KONAKLAMA SÜRESİNE ETKİSİ

Fatih GÜNAY

AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TURİZM İŞLETMECİLİĞİ VE
OTELCİLİK ANABİLİM DALI

Ağustos 2012

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Mustafa SANDIKÇI

Destinasyonlar bugün turizm sektörü içinde rekabetin yaşandığı tarafların başında gelmektedir. Tatil anlayışının değişmesi sektörel gelişim ve rekabetin getirilerinden olmuştur. Yapılan bu çalışma da amaç Afyonkarahisar'ın rekreasyon alanları ve faaliyetlerinin turizm talebine ve konaklama süresine etkisinin incelenmesidir. Termal kaynakların temel tercih nedeni olması nedeniyle termal özellikli hizmet veren işletme dışı rekreasyon alanları incelenmiştir. İle gelen yerli turistler araştırma evrenini oluşturmaktadır. Anket aracılığıyla toplanan verilerin analizinde frekans-yüzde dağılımları, frekanslara bağlı olarak önem puanı hesaplaması ve bağımsız örneklem için ki-kare testi kullanılmıştır.

Elde edilen bulgulara göre turistlerin Afyonkarahisar'ı tercih nedenleri arasında rekreasyon alanlarını görmek ve faaliyetlere katılma neredeyse yoktur. Katılanların ise konaklama süresine etkisi büyük oranda yoktur. Rekreasyon kaynakları hakkında ziyaretçilerin bilgi düzeyleri ve bu alanlara katılanların tercihleri ile değerlendirmeleri ile katılmayanların nedenleri demografik özelliklere göre test edilmiştir. Kimi özelliklerinde istatistikî açıdan anlamlı farklılıklar görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Rekreasyon, Turist, Afyonkarahisar, Turizm talebi, Konaklama Süresi

ABSTRACT

THE EFFECTS OF AFYONKARAHISAR'S RECREATIONAL AREAS AND ACTIVITIES ON TOURISM DEMAND AND ACCOMODATION LENGTH

Fatih GÜNAY

AFYON KOCATEPE UNIVERSITY

THE INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES

DEPARTMENT OF TOURISM AND HOTEL MANAGEMENT

August 2012

Advisor: Asst. Prof. Dr. Mustafa SANDIKÇI

Nowadays, destinations are considered at the beginning of the competition in the tourism sector. The mentality of the holiday has changed by the reason of competition and development of sector. The main purpose of this study is to investigate Afyonkarahisar's recreational areas and activities' effects on tourism demand and length of accommodation. Thermal resources were excluded from recreational areas and activities because the thermal sources are the basic preference for the city. Outside recreational areas were investigated. Research population is consisted of the tourists who stay at least overnight. Questionnaire was used as a method of data collection. To analyze data Frequency-Percentage analysis, Calculation importance score of the rated questions by frequencies and Chi-Square for independent samples test was used.

According to the findings, among the reasons why the tourists visit Afyon does virtually not include the options such as seeing recreational areas and participating in activities. Participation in the activities does largely not affect the length of accommodation. The information level of the visitors on recreation areas and activities, their reason to take part in these activities, participants' satisfaction and their evaluations along with the reason why they do not participate in these activities were tested according to demographic characteristics. It was seen in some characteristics that there were statistically significant differences.

Key words: Recreation, Tourist, Afyonkarahisar, Tourism Demand, Accommodation Length.

ÖNSÖZ

Değerli Ağabeyime, Eşine ve Haticeme atfen,

Çalışmanın hazırlama sürecinde bana yol gösteren, katkı sağlayan ve çalışma sürecinde motive eden değerli tez danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. Mustafa SANDIKÇI'ya, yüksek lisans eğitimim süresince bilgilerini paylaştan ve anket hazırlama sürecinde görüşlerini paylaştan değerli öğretim üyeleri Yrd. Doç. Dr. Ahmet BAYTOK'a, Yrd. Doç. Dr. Asuman PEKYAMAN'a, Yrd. Doç. Dr. Elbeyi PELİT'e, Yrd. Doç. Dr. Gonca KILIÇ'a, Yrd. Doç. Dr. H. Hüseyin SOYBALI'ya, Yrd. Doç. Dr. Sabri ÇELİK'e, Doç. Dr. Şuayıp ÖZDEMİR'e, yüksek lisans eğitimim ve tez sürecinde desteklerini esirgemeyen Öğr. Gör. Soner ARSLAN'a, Arş. Gör. Özcan ZORLU'ya, Arş. Gör. Ali AVAN'a, Arş. Gör. Tolga GÜL'e, Arş. Gör. Engin BAYRAKTAROĞLU'na, sabır ve katkılarından dolayı oda arkadaşım Arş. Gör. Esra GÜL YILMAZ'a, ihtiyaç duyduğum her anda ellerinden gelen destekleri sunan Afyon Kocatepe Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu Sekreteri Abdurrahim TÜRK'e, yüksekokul memurları Dilek YILDIRIM ve Zeynep ALTUN'a, verilerin toplanmasına müsaade ederek desteklerini eksik etmeyen Afyonkarahisar ili konaklama işletmeleri yönetici ve çalışanlarına, yine verilerin toplanması sürecinde her an katkıda bulunan Songül DÜZ, Sultan VURAL ve Tuba VURAL'a, analiz döneminde ihtiyaç duyduğum her an rahatlıkla ulaşabildiğim ve bilgi edinebildiğim Sayın Prof. Dr. İsmet DOĞAN ve Yrd. Doç. Dr. İbrahim KILIÇ'a sonsuz teşekkürlerimi ve derin saygılarımı sunarım. Her daim ellerinden geleni eksik etmeyen komşum olan Sayın AÇIKGÖZ ailesine teşekkürü borç bilirim.

Eğitim-öğretim hayatımda çaba ve emeklerini sarf eden öğretmenlerime, lisans eğitimimde en iyi şekilde yetiştirme gayreti gösteren Nevşehir Üniversitesi Turizm Fakültesi Öğretim üye ve elemanlarına sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Lisans eğitimime ve hayatıma yapmış olduğu destek ve katkılarından dolayı değerli ağabeyime ve eşine, topluma ve kendine faydalı bir birey olma kaygısıyla yetiştirme çabasında olan değerli aileme bütün sevgimle teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım.

Fatih GÜNAY

İÇİNDEKİLER

Sayfa

YEMİN METNİ	ii
TEZ JÜRİSİ KARARI VE ENSTİTÜ ONAYI.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ.....	x
KISALTMALAR DİZİNİ	xiv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TURİZMDE REKREASYON VE TURİZM TALEBİ

1. REKREASYON İLE İLGİLİ KAVRAMLAR.....	4
1.1. ZAMAN VE BOŞ ZAMAN KAVRAMI	4
1.2. BOŞ ZAMAN KULLANIM SÜRELERİNDEKİ GELİŞMELER.....	12
1.3. REKREASYON	16
1.4. REKREASYON SINIFLANDIRMASI.....	21
1.4.1. Mekânsal Açıdan Rekreatyon.....	22
1.4.2. Katılımcıların Milliyetlerine Göre Rekreatyon.....	22
1.4.3. Etkinliklere Katılım Şekline Göre Rekreatyon	22
1.4.4. Katılımcıların Yaş Gruplarına Göre Rekreatyon.....	23
1.4.5. Katılımcı Sayısına Göre Rekreatyon.....	23
1.4.6. Fonksiyonel Açıdan Rekreatyon.....	23
1.5. REKREASYON İHTİYACI	24
1.6. REKREASYONA YÖNELTEN NEDENLER.....	26
2. TURİZM TALEBİ VE İLGİLİ KAVRAMLAR.....	27
2.1. TURİZM VE TURİST KAVRAMLARI	27
2.1.1. Turizm	28
2.1.2. Turist	29
2.2. TURİZM TALEBİ	29
2.2.1. Turizm Talebinin Tanımı	29
2.2.2. Turizm Talebinin Özellikleri.....	31
2.2.3. Turizm Talebini Etkileyen Faktörler	31

İKİNCİ BÖLÜM

AFYONKARAHİSAR'IN REKREASYON ALANLARI VE FAALİYETLERİ

1. AFYONKARAHİSAR İLİ HAKKINDA GENEL BİLGİ	33
2. AFYONKARAHİSAR'IN REKREASYON ALAN VE FAALİYETLERİ....	38
2.1. AFYONKARAHİSAR MERKEZ İLÇE.....	39
2.1.1. Afyonkarahisar Arkeoloji Müzesi	39
2.1.2. Zafer Müzesi	39
2.1.3. Sultan Divanı Mevlevihane Müzesi	40
2.1.4. Çavuşbaş Mahallesi.....	41
2.1.5. Afyonkarahisar Kalesi	43
2.1.6. Anıt ve Şehitlikler	43
2.1.7. Tarihi Cami ve Mescitler	47
2.1.8. Tarihi Yapılar	51
2.1.9. Günümüz Rekreasyon Alanları	54
2.2. BOLVADİN İLÇE	55
2.2.1. Bolvadin Belediye Müzesi	56
2.2.2. Kemer kaya Yedi Kapı Kaya Yerleşimi ve Öreni	56
2.2.3. Bolvadin Kurtuluş Savaşı Şehitliği	57
2.2.4. Tarihi Cami ve Yapılar	57
2.3. EMİRDAĞ İLÇE	60
2.3.1. Amorium Antik Kenti ve Kazı Alanı	60
2.3.2. Tarihi Yapılar	62
2.4. İHSANİYE İLÇE	62
2.4.1. Ayazini Kasabası Örenyeri.....	64
2.4.2. Emre Gölü	64
2.4.3. Kaya Yerleşimleri.....	65
2.4.4. Tarihi Yapı ve Alanlar	66
2.5. İSCEHİSAR İLÇE	69
2.5.1. Yanarlar Hitit Mezarlığı.....	70
2.5.2. Kırk İnlere ve Seydiler Kalesi.....	71
2.5.3. Ağın Kayalıkları	71
2.5.4. Selimiye (Sarıçayır) Kayalıkları	71
2.5.5. Diğer Kaya Yerleşimleri	72
2.5.6. İscehisar Köprüsü	72
2.5.7. Anıt ve Şehitlikler	73
2.5.8. İscehisar Açık Hava Müzesi	73
2.6. SANDIKLI İLÇE	74
2.6.1. Kusura Höyüğü	75
2.6.2. Sandıklı Höyüğü (Hisar).....	76
2.6.3. Tarihi Cami ve Mescitler	77
2.6.4. Tarihi Yapılar	77
2.6.5. Çiğiltepe Şehitliği.....	78
2.6.6. Akdağ Milli Parkı.....	78
2.7. ŞUHUT İLÇE	79
2.7.1. Şuhut Höyüğü	80
2.7.2. Bin İnlere	80

2.7.3. Tarihi Cami ve Mescitler	80
2.7.4. Tarihi Yapılar	81
2.7.5. Şuhut Şehitliği.....	81
2.8. DİĞER İLÇELER	82
2.8.1. Diğer İlçeler Antik Kalıtları	83
2.8.2. Tarihi Cami ve Mescitler	85
2.8.3. Doğal Alanlar	86

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AFYONKARAHİSAR'IN REKREASYON ALANLARI VE FAALİYETLERİNİN TURİZM TALEBİNE VE KONAKLAMA SÜRESİNE ETKİSİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA

1. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ	88
2. ARAŞTIRMA PROBLEMİ	90
3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	92
3.1. EVREN VE ÖRNEKLEM	92
3.2. VERİLERİN TOPLANMASI	93
3.3. VERİLERİN ANALİZİ.....	95
4. BULGULAR VE DEĞERLENDİRME	96
4.1. GÜVENİLİRLİK.....	96
4.2. KİŞİSEL ÖZELLİKLERE İLİŞKİN DAĞILIMI	96
4.3. REKREASYONEL FAALİYETLERE İLİŞKİN SONUÇLAR.....	105
4.4. AFYONKARAHİSAR'I TERCİH NEDENLERİNE VE REKREASYON ALANLARI VE FAALİYETLERİ HAKKINDAKİ BİLGİ DURUMLARINA İLİŞKİN SONUÇLAR	109
4.5. TURİSTLERİN REKREASYON ALANLARI VE FAALİYETLERİNE KATILIM DURUMLARINA İLİŞKİN SONUÇLAR	114
4.6. REKREASYON ALAN VE FAALİYETLERE KATILANLARA İLİŞKİN SONUÇLAR.....	115
4.7. REKREASYON ALAN VE FAALİYETLERE KATILMAYANLARA İLİŞKİN SONUÇLAR	123
4.8. REKREASYON FAALİYETLERİNE KATILIMIN BİREYLERİN KİŞİSEL ÖZELLİKLERE GÖRE FARKLILIĞININ ANALİZİ.....	126
4.9. REKREASYON ALAN VE FAALİYETLERİNE KATILIM GÖSTERMEYENLERİN KİŞİSEL ÖZELLİKLERİNE GÖRE FARKLILIĞININ İSTATİSTİKİ TEST SONUÇLARI	146
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	151
KAYNAKÇA	163
EKLER.....	175

TABLULAR LİSTESİ

	Sayfa No
Tablo 1. İnsan Davranışlarının Analizi	10
Tablo 2. Turizm Talebini Etkileyen Faktörler.....	32
Tablo 3. Afyonkarahisar İli Tarihsel Süreci	36
Tablo 4. Başkomutanlık Tarihi Milli Parkı Afyonkarahisar Bölümleri	47
Tablo 5. 2011 Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemine Göre Afyonkarahisar İlçe, Belde ve Köyleri Nüfus Dağılımları	82
Tablo 6. Katılımcıların Kişisel Özelliklerine İlişkin Anket Sorularını Yanıtlama Durumlarının Frekans ve Yüzde Dağılımları.....	97
Tablo 7. Cinsiyet, Medeni Durum ve Yaş Gruplarına İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları	98
Tablo 8. Yanıtlayıcıların Gelir Düzeyleri ve Öğrenim Durumlarına İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları	99
Tablo 9. Yanıtlayıcıların Meslek Grubuna ve Geçmişte Yapmış Oldukları Konaklamalı Ziyaret Sayılarına İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları....	100
Tablo 10. Yanıtlayıcıların Geliş Sebebine İlişkin Frekans-Yüzde Dağılımları ve Önem Sırası.....	101
Tablo 11. Yanıtlayıcıların Birlikte Geldikleri Kişilere İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları	101
Tablo 12. Yanıtlayıcıların Kendileri Dışında Birlikte Gelen Kişi Sayıları ve Çocuk Sayılarına İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları	102
Tablo 13. Yanıtlayıcıların Konaklama Sürelerine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları	102
Tablo 14. Yanıtlayıcıların Geldikleri Şehirlere İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları	103
Tablo 15. Yanıtlayıcıların Tatil İçin Ayırdıkları Bütçeye İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları	104
Tablo 16. Yanıtlayıcıların Konaklama Giderlerinin Kim Tarafından Karşılıdığına İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları	104
Tablo 17. Yanıtlayıcıların Boş Zaman Değerlendirilmesine Yönelik Rekreasyon Kaynaklarına İlişkin Tercihlerinin Frekans ve Yüzde Dağılımları.....	105
Tablo 18. Yanıtlayıcıların Günlük Hayatta Boş Zaman Değerlendirmesine Yönelik Rekreasyon Kaynakları Tercihlerinin Önem Puanları ve Sıraları.....	107
Tablo 19. Yanıtlayıcıların Doğal Çevrede Yaptıkları Rekreasyon Eylemlerine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları	108
Tablo 20. Yanıtlayıcıların Doğal Çevrede Yaptığı Rekreasyon Eylemlerine İlişkin Önem Puanları ve Sıraları	109

Tablo 21. Yanıtlayıcıların Afyonkarahisar'ı Tercih Nedenlerine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları	110
Tablo 22. Yanıtlayıcıların Afyonkarahisar'ı Tercih Nedenlerine İlişkin Önem Puanları ve Sıraları	111
Tablo 23. Yanıtlayıcıların Seyahat Öncesi Afyonkarahisar'ın Rekreatyon Kaynaklarını Araştırma Durumlarına İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları	111
Tablo 24. Yanıtlayıcıların Afyonkarahisar Rekreatyon Alan ve Faaliyetleri Hakkında Bilgi Araştırması Kaynaklarına İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları	112
Tablo 25. Yanıtlayıcıların Afyonkarahisar'da Bildiği Rekreatyon Alanlarına İlişkin Frekans ve Yüzde Analiz Sonuçları	113
Tablo 26. Yanıtlayıcıların Afyonkarahisar'da Bildiği Rekreatyon Alanlarına İlişkin Önem Puanları ve Sıraları	114
Tablo 27. Yanıtlayıcıların Afyonkarahisar'ın Rekreatyon Alanları ve Faaliyetlerine Katılım Durumuna İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları	115
Tablo 28. Yanıtlayıcıların Afyonkarahisar'da Konaklamaları Esnasında Gittikleri Rekreatyon Alan ve Faaliyetlerine İlişkin Frekans ve Yüzde Analiz Sonuçları	116
Tablo 29. Yanıtlayıcıların Afyonkarahisar'da Konaklamaları Esnasında Gittikleri Rekreatyon Alan ve Faaliyetlerine İlişkin Önem Puan ve Sıraları	117
Tablo 30. Rekreatyon Alan ve Faaliyetlerine Katılan Yanıtlayıcıların Katılma Nedenlerine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları	118
Tablo 31. Rekreatyon Alan ve Faaliyetlerine Katılan Yanıtlayıcıların Katılma Nedenlerine İlişkin Önem Puan ve Sıraları	119
Tablo 32. Rekreatyon Alanlarına Katılanların Ayırdıkları Gün Sayılarına İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları	119
Tablo 33. Rekreatyona İçin Ayrılan Süreye İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları	120
Tablo 34. Rekreatyona Katılımın Konaklama Süresine Etkisine İlişkin Dağılımlar	120
Tablo 35. Rekreatyon İçin Yapılan Harcamalara İlişkin Dağılımlar	120
Tablo 36. Rekreatyona Katılanların Kaynakların Yeterliliğine ve Memnuniyetlerine İlişkin Düşüncelerinin Frekans ve Yüzde Dağılımları	121
Tablo 37. Rekreatyona Katılanların Kaynakları Tavsiye Olarak Duyurmasına İlişkin Düşüncelerinin Frekans ve Yüzde Dağılımları	121
Tablo 38. Rekreatyona Katılanların İlgili Taraflara Önerilerine İlişkin Düşüncelerinin Frekans ve Yüzde Dağılımları	121
Tablo 39. Rekreatyon Alan ve Faaliyetlerine Katılmayan Yanıtlayıcıların Katılmama Nedenlerine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları	123

Tablo 40. Rekreasyon Alan ve Faaliyetlerine Katılmayan Yanıtlayıcıların Katılmama Nedenlerine İlişkin Önem Puan ve Sıraları.....	124
Tablo 41. Rekreasyona Katılmayanların İlgili Tarafra Önerilerine İlişkin Düşüncelerinin Frekans ve Yüzde Dağılımları	124
Tablo 42. Afyonkarahisar'ı Tercih Nedenleri İle Afyonkarahisar'a Geliş Sebepleri Arasındaki Farklılığının Analizi	128
Tablo 43. Afyonkarahisar'ı Tercih Nedenleri İle Afyonkarahisar'a Birlikte Geldikleri Kişi Sayıları Arasındaki Farklılığının Analizi	129
Tablo 44. Afyonkarahisar'ı Tercih Nedenleri İle Yapmış Oldukları Geceleme Sayıları Arasındaki Farklılığının Analizi	130
Tablo 45. Afyonkarahisar'ı Tercih Nedenleri İle Afyonkarahisar'a Geline Şehirler Arasındaki Farklılığının Analizi	131
Tablo 46. Afyonkarahisar'ı Tercih Nedenleri ile Afyon İçin Ayırdıkları Bütçe Arasındaki Farklılığının Analizi	132
Tablo 47. Afyonkarahisar'ı Tercih Nedenleri İle Konaklama Giderlerini Karşıl原因 Arasındaki Farklılığının Testi	133
Tablo 48. Bilinen Rekreasyon Alanları ve Faaliyetleriyle ile Geliş Sebebi Arasındaki Farklılığının Analizi	134
Tablo 49. Bilinen Rekreasyon Alanları ve Faaliyetleriyle İle Beraberindeki Çocuk Sayısı Arası Farklılığın Analizi.....	135
Tablo 50. Rekreasyon Alan ve Faaliyetleri Hakkında Bilgisi Olanlar İle Afyonkarahisar'ı Tercih Nedenleri Arasındaki Farklılığının Testi.....	136
Tablo 51. Rekreasyona Katılımın Yaş'a Göre Farklılığının Analizi	137
Tablo 52. Rekreasyona Katılımın Birlikte Gelen Çocuk Sayısına Göre Farklılığına İlişkin Test Sonuçları	138
Tablo 53. Rekreasyon Alanlarına Gitme Durumunun Geceleme Sayısına Göre Farklılığın Test Sonuçları.....	139
Tablo 54. Rekreasyona Katılımın Seyahat Bütçesine Göre Farklılığının Analizi...	140
Tablo 55. Rekreasyona Katılımın Birincil Geliş Sebebine Göre Farklılığının Testi	141
Tablo 56. Gidilen Birincil Alanlar İle Konaklama Giderlerini Karşıl原因 Arasındaki Farklılığının Testi.....	142
Tablo 57. Birincil Gidilen Alanlar İle Birincil Bilinen Alanlar Arasındaki Farklılığının Testi.....	143
Tablo 58. Rekreasyona Katılanların Birincil Sırada Belirttikleri Alanları Yeterlilik Açısından Değerlendirmelerine Göre Farklılığının Testi	144
Tablo 59. Katılımcıların Geldikleri Şehirlerle Birincil Gittiklerini Belirttikleri Alanlar Arasındaki Farklılığının Testi	145

Tablo 60. Katılımcıların Birincil Gittiklerini Belirttikleri Alanlar ile Konaklama Sürelerine Etkisi Üzerindeki Arasındaki Farklılığının Testi.....	146
Tablo 61. Afyonkarahisar'ı Rekreasyon Alan ve Faaliyetlerine Katılmama Nedenleri İle Yapmış Oldukları Geceleme Sayıları Arasındaki Farklılığının Analizi	147
Tablo 62. Rekreasyona Katılmama Nedeni İle Seyahat Bütçesine Göre Farklılığının Analizi	148
Tablo 63. Rekreasyon Faaliyetlerine Katılmama Nedenleri İle Konaklama Giderlerini Karşılamanın Arasındaki Farklılığının Testi	149
Tablo 64. Rekreasyon Faaliyetlerine Katılmama Nedenleri İle Alanlar Hakkında Bilgi Araştırması Yapma Durumu Arasındaki Farklılığının Testi.....	150

KISALTMALAR DİZİNİ

AB	: Afyonkarahisar Belediyesi
AİKTM	: Afyonkarahisar İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü
Akt.	: Aktaran
b.t.	: Bilinmeyen tarih
cm	: Santimetre
Çev.	: Çeviren
km	: Kilometre
km ²	: Kilometrekare
m	: Metre
m ²	: Metrekare
M.Ö.	: Milattan Önce
M.S.	: Milattan Sonra
R.	: Rumi
s.	: Sayfa
SPSS	: Statistical Package for the Social Sciences
sd.	: Serbestlik Derecesi
TDK	: Türk Dil Kurumu
TL	: Türk Lirası
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve diğerleri
yy.	: Yüzyıl

GİRİŞ

Turizmde rekabet sektörlerde yaşamakla birlikte günümüzde destinasyonlar düzeyinde de çetin koşullar altında yaşanmaktadır. Bugün bireyleri bir destinasyona turist olarak kazanmak üzere gerek kurum ve kuruluşlarca gerekse işletmelerce yürütülen pazarlama faaliyetleri için yapılan parasal ve zamansal harcamalar büyük boyutlara ulaşmış durumdadır. Turist olarak kazanılan bireylerin istek ve ihtiyaçlarının karşılanması için sadece bölgenin temel turistik ürünlerinden en iyisini sunmak yeterli olmayacaktır. Böyle bir çaba turist sadakatini sağlanmasında yetersiz kalabilecektir. Destinasyonlar turistlere ayırdıkları turistik zamanda en iyiyi ve akılda kalıcı en güzel anları yaşatarak rakiplere karşı üstünlük elde eder ve turist sadakatini kazanma şanslarını arttırabileceklerdir. Aynı zamanda böyle bir olumlu izlenim akılda kalıcılığa etkisinin yanı sıra olumlu duyuruma etki ederek her bir turistin fahri tanıtım üyesi olmasını sağlayacaktır.

Rekreasyon davranışı bireylerin kapalı ve açık alanlarda serbest zamanlarını hoşça geçirebilecekleri faaliyetlere yönelmeyi kapsar. Otel işletmelerinde konaklamaları sırasında katıldıkları aktivite ve faaliyetler birer rekreasyon eylemi iken, otel dışında da tarihi, turistik, doğal veya sosyal alanlarda yaptıkları eylemler de birer rekreasyon eylemleridir. Olaya destinasyon temelinde bakıldığında, bugün rekreasyon olanakları çokça olan yerlere olan talep ve eğilimin yüksek olması olağan bir durumdur.

Rekreasyonel etkinliklere katılım bireylerin gizli kalmış yeti ve yaratıcılıklarının açığa çıkmasını sağlayacak, ihtiyaçlar hiyerarşisinde kendini gerçekleştirme ihtiyacına da fayda sağlayacaktır (Argan, 2007: 29). Gerek eğlenmek üzere yapılan etkinlikler gerekse yeni şeyler öğrenmek, yeni yerler görmek ile bakış açılarını, bilgilerini ve ufkunu genişletmek isteyen bireylerin yaptıkları eylemler rekreasyonel etkinlikler içerisinde değerlendirilir. Modern pazarlama da bireylerin istek, ihtiyaç ve beklentilerinin her biri için ayrı bir pazarlama karmasını ve çalışmalarını gerektirdiğinden bireylerin boş zaman etkinlikleri de toplumun bütün noktalarında ve her yerde bir pazar ve ürün bulunmakta ve bunlar için yapılacak pazarlama eylemleri gerekmektedir.

Temel turizm unsurları olan dinamik ve statik unsurun ögeleri ile bağlantısına bakıldığında rekreasyon alışkanlıkları dolaylı olarak etkili olmakla birlikte kısmen dinamik unsurun da bir ögesi durumundadır. Bir bölgede yapılan sportif faaliyetler turizm açısından rekreasyonun dinamik bir unsur olmasına örnektir. Diğer yandan statik veya dinamik unsura etkisi ise gidilen ve kalınan yerde bireylerin rekreasyonel etkinliklere katılma arayışlarıdır.

Her bir bireyin rekreasyon ihtiyaç ve istekleri farklı olabileceği gibi toplumun veya turistik katılımcıların yığınlar oluşturabileceği faaliyetler bulunmaktadır. Yapılma amacına göre rekreatif faaliyetlerde amaç temelli olmak üzere kültürel, dinlenme, toplumsal, sportif veya sanatsal olarak şeklinde sıralanan (Argan, 2007: 34) faaliyetler destinasyonlardaki kaynaklar ve bu kaynakların etkin şekilde pazarlanması ile yığınlara hitap edebilecek ürünler oluşturulabilecektir.

Kişiler bugün bilginin kolay ulaşılabilir olması nedeniyle yıllar önce yaşayanlara oranla alanlar hakkında çok daha fazla detaylı bilgi sahibi olmaktadır. Teknolojinin gelişmesi, sanayileşmenin hızlanması gibi nedenlerle insan yaşamında sahip olunan boş zamanın artışı sağlanmakla birlikte yine aynı nedenlere bağlı olarak farklı aktivite ve alanlar hakkında bireyler bilgi sahibi olabilmekte ve bireysel yönelimlerini çeşitlendirebilmektedirler. Tekdüze bir yaşamın ve boşa geçen boş zamanın bireyler için iç huzursuzluğa neden olması da yine bu nedenlerin ortaya çıkardığı bir sonuçtur. Sürekli gelişen teknoloji ile bireyler bir gece de, bir saatte hatta kısacık bir an içinde hayatını değiştirebilecek bilgiye sahip olabilmektedir. Turizm olgusu içinde bireyler karar verirken, kararlarının doğruluğu ya da en iyisi olduğu konusundaki düşüncelerine bu bir anlık zaman diliminde yön verebilmektedir. Bu nedenlerle destinasyonların farklılıkları bu destinasyonlar için verimli kullanıldığında kesin bir avantaj olacaktır.

Dünya üzerinde çok çeşitli oluşumlar ve özelliklere sahip birçok alan bulunmakla birlikte kimi özellikleri bakımından birbiriyle benzeştiği alanlarda bulunmaktadır. Afyonkarahisar ili termal kaynaklarının zenginliği açısından ülkesel düzeyde belirli bir yere sahip olmakla birlikte bu zenginliği bakımından bulunduğu kıta, bölge ve dünya üzerinde de önemli noktadadır. Termal alanların kullanımı bakımından bugün yaşayanlarının yanı sıra turistik tesisler ile ziyaretçilerinin “sudan

gelen sağlık”tan yararlanmalarına imkân sunmaktadır. Diğer yandan sahip olunan bu kaynağın sürdürülebilirliğinin sağlanması büyük önem gerektiren bir konudur.

Termal kaynakların destinasyonun ana tercih nedeni olmasının yanı sıra bölgenin sahip olduğu tarihi, doğal ve kültürel zenginlikleri de en az termal kaynaklar kadar önemli durumdadır. Tarihi kaynaklarından özellikle Frigler’in yaşıadığı alanları kapsayan Ankara, Eskişehir, Kütahya’nın da bulunduğu vadiyi bünyesinde bulduran il aynı zamanda Kurtuluş Savaşıının yaşıadığı ve kazanıldığı topraklar olarak da adından söz ettirmektedir. Diğer yandan flora ve yapısı ile Akdağ ve diğer su kaynaklarının bulunması il için zenginliğin birer göstergesidir. Afyonkarahisar ayrıca karayolu ağı içinde özellikle büyük şehirlerle bağlantı noktasında bulunan Ege’nin İç Anadolu’ya açılan kapısı ve Akdeniz’e rahat bir yolla gidişin de güzergâhı durumundadır. Bütün bu özellikleri ilin tek bir kaynağının değil bütün değerlerinin fırsata döndürülmesi akılcı olacaktır.

Bu kapsamda “Afyonkarahisar ilinin rekreasyon alan ve faaliyetlerinin turizm talebine ve konaklama süresine etkisi” konulu çalışma amaç olarak bir durum analizi niteliği taşımaktadır. Mevcut çalışma üç ana bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde rekreasyon ve turizme ilişkin temel kavramlardan kısaca bahsedilmiştir. Zaman, boş zaman, rekreasyon, rekreasyonun özellikleri ve türleri ile turizm-turist-turizm talebi kavramları ve turizm talebinin özellikleri ilk bölümün konularındandır.

İkinci bölümde ise Afyonkarahisar ilinin sahip olduğu rekreasyon alanları ve faaliyetlerinden bahsedilmiştir. Alt kısımlarda il merkezinin ve alan ve faaliyetler açısından zengin olan ilçelere ve son olarak diğer ilçelere ilişkin alan ve faaliyetler anlatılmıştır. İl merkezinin ve ilçelerin sahip olduğu tarihi, doğal ve günümüz rekreasyon alanları ve faaliyetleri anlatılmaya çalışılan başlıklardandır.

Son bölümde ise araştırma uygulamasıyla rekreasyon alanları ve faaliyetlerinin turizm talebine ve konaklama süresine etkisini ölçmek üzere konaklama işletmelerinde konaklayan turistlere uygulanan anketler neticesinde elde edilen bulgulara ilişkin frekans ve yüzde dağılımları ile, önem sıralamaları (5’li sıralamada her bir sırada alınan frekans ortalamalarıyla hesaplanan) ve ilgili istatistiki testlerin sonuçları ile bulgulara dayalı olarak önerilere yer verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

TURİZMDE REKREASYON VE TURİZM TALEBİ

1. REKREASYON İLE İLGİLİ KAVRAMLAR

Boş zaman kavramının gelişim sürecine bakıldığında Sanayi Devrimiyle birlikte çalışma, tasarruf ve sermayenin birikimi kavramları yeni toplumsal değerler olarak görülmekle birlikte, boş zamanın savurganlık ve tembellik olarak değerlendirilmesi görülmektedir. Sonraları günlük sekiz saatlik çalışma döneminde dahi çalışanların hakkı olan boş zaman artışı çalışanların tembelliğe sürükleneceği inancını ortadan kaldırmamıştır. Diğer yandan boş zaman, rekreasyon ve turizm faaliyetlerinin gelişimi ile toplumsal gelişim arasındaki yakın ilişki ve benzerlikler toplumbilimciler ve bu alanlarda çalışanların çalışma konularından olmuştur (Sağcan, 1986: VII).

Rekreasyon kavramı yenilenme, tazelenme anlamlarına gelen Latince “recreate” sözcüğünden gelmektedir. Çalışma faaliyetleri nedeniyle tükenen bireyin bedensel ve zihinsel kaynaklarının yeniden yaratılması amacını taşımaktadır (Hacıoğlu, Gökdeniz ve Dinç, 2003: 29). Bu kısımda rekreasyon kavramını tanımlamadan önce rekreasyon kavramı ile ilgili temel kavramlar ve sonrasında rekreasyon kavramı ve ilgili diğer konular anlatılacaktır.

1.1. ZAMAN VE BOŞ ZAMAN KAVRAMI

Türk Dil Kurumu (TDK) zaman kavramını, bir işin, bir oluşun içinde geçtiği, geçeceği veya geçmekte olduğu süre ve vakit olarak tanımlamaktadır. Diğer bir tanımda ise, bir işe ayrılmış veya bir iş için alışılmış saatler, vakit olarak tanımlamaktadır (TDK, 2012). İnsan yaşamı, uzun veya kısa süreli, tekrarı olanaksız, başlangıcı ve sonu belli, saatle ölçülen bir bölümdür (Hacıoğlu vd., 2003: 15). İnsan

için yaradılışından bu yana büyük önem taşıyan zaman insanların eşit olarak sahip olduğu bir değerdir (Karaküçük, 2005: 2).

Zaman, ödünç alınamayan, kiralanamayan, satın alınamayan, çoğaltılamayan, depolanamayan, tasarruf edilemeyen, kullanılarak tüketilen, iyi değerlendirilemediğinde boşa geçip kaybedilebilen özelliklere sahiptir (Eren, 1998: 5; Hazar, 1999: 5).

Boşa gitmesini engelleyecek bir şekilde zamanın etkili ve verimli kullanılabilmesi eğitimle alakalıdır. Bu eğitim, okulların ve ailenin sorumluluğunda olan bir eğitimidir. Eğitilmemiş bir bireyin zamanı yanlış ve verimsiz kullanmasından dolayı kişisel rahatsızlıklar ve bütün olarak bir toplumu etkileyecek boyutlara ulaşabilmektedir (Karaküçük, 2005: 6).

Zamanı iyi kullanmak için birey kendini iyi tanımalıdır. Ne yapacağını, hedeflerinin, amaçlarının ne olduğunu bu amaçlarının yaşama ve işe yönelik boyutlarının ne olacağını iyi kavramalıdır. Neleri yapıp yapmayacağını sınırları iyi çizilmelidir. Düşünce ve ayrıntılarla zaman kaybetmeden, kısa zamanda çok iş yapmak zamanı iyi kullanmayı ifade etmez. Amaç ve önceliklerin iyi belirlenmesi sadece yapılmak istenenlerin yapılması, zamanın iyi kullanılmasını ifade eder (Baltaş ve Baltaş, 1990: 241-244). İnsan zamanı iyi planlamak ve kullanmak zorundadır. Çünkü (Eren, 1998: 101);

- ✓ Zaman tasarruf edilemeyen,
- ✓ Ödünç alınamayan,
- ✓ Kiralanamayan,
- ✓ Satın alınamayan,
- ✓ Çoğaltılamayan,
- ✓ Sadece kullanılan ve tüketilen yani kaybedilen,
- ✓ Ve insan muhasebesinin aktifi, varlığıdır.

İnsanların zaman kullanımı ile mekân ve eşya kullanımı tarzları arasında benzerlik görülür. Mekân ve eşyayı kullanma tarzları, kendine güveni olmayan ve kendisi olmanın dışında, istediği gibi görünmeye çalışan ve bu açıdan gereğinden fazla ev eşyası alma ihtiyacı duyarak evini eşya ile dolduranlar, evde hareket alanı bırakmayanlar, fazla eşya almayıp mevcut eşyayı kötü tasarım ile sıkışıklık

yaratanlar, son olarak ta kullanım mekânını son derece ergonomik döşeyerek her ihtiyacı karşılayacak biçime getirenler şeklinde sınıflandırılabilir. Mekân ve eşya kullanımı insanların alışkanlık ve isteklerine göre bir boyut kazanmaktadır. Zamanlı hareket etmeyi alışkanlık haline getirebilmek için insanın bunu bilinçaltında kazanması gerekmektedir (Karaküçük, 2005: 9).

Her hizmet ve her iş zaman kullanmayı gerektirir. Zamanın yerini alabilecek bir ikamesi yoktur. Durdurmanın mümkün olmadığı, süreğen ve yitirilendir. Dünden bugüne gelen ve yarına giden, sürekli geri dönmeyen tek yönlü akıştır. Bu halde işgücü, malzeme, makine, enerji gibi üretim girdileri yanında zamanı da saymak gerekir ve israf etmeden etkin ve verimli bir şekilde kullanmak gerekir. Zaman miktarsallaştırılmıştır, pahalıdır, fiyat dediğimiz şeylerin çoğu, zaman fiyatıdır (Eren, 1998: 101).

Zaman birçok şey için gerekli olduğu gibi ayrıca insan hayatında mal elde etmek, ilim okumak ve sağlık elde etmek için bir hammadde niteliğindedir (Karaküçük, 2005: 9). Zamanını iyi kullanabilen bir insan (Uzunoğlu, 1992; Akt. Karaküçük, 2005: 8);

- ✓ Her an ne yapacağını ve zamanını faydalı şekilde nasıl kullanacağını bilir,
- ✓ Hatasını, eksikliklerini, karakterinin hangi kötü yola sapmaya elverişli olduğunu çok iyi öğrenmiştir,
- ✓ Hayatında yaşadığı her olaydan gerekli dersi alarak tecrübelerini zenginleştirir,
- ✓ Kişi kendi hayatını ve şahsiyetini yaşar,
- ✓ Birçok şeyi unutmayacak şekilde ek hafıza sistemine sahip olduğundan, hafızasındaki bütün anlamsız nedenlerin yerini anlamlı sorular alır,
- ✓ Ulaşmak istediği hedeflere göre her gün zamanını, nerelerde kullanması gerektiği hakkında yeterince kendini hazırlar, planlar ve böylece verimli olur ve daha mutlu olmak için boş zaman ilgilerine ve hobilerine zaman ayırabilir.

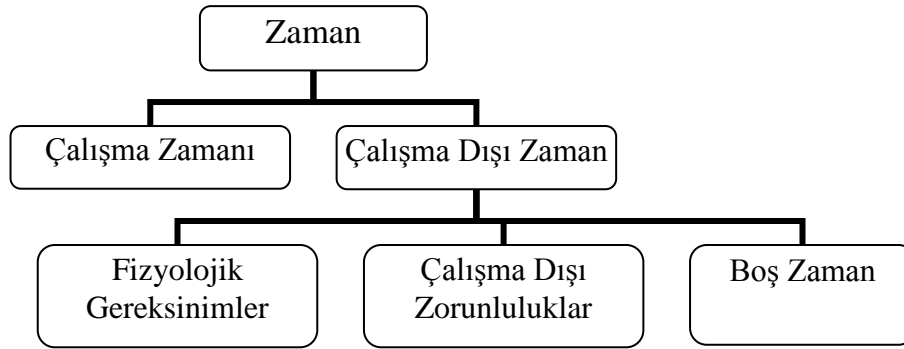
Zamanı yönetme üzerine insanlara tavsiyelerde bulunan yazar Atkinson (1997: 95-96) günün kontrolü üzerine yazdığı bölümde kısa vadede zamanın kontrol altına alınması halinde, günlük veya haftalık planlar ile tepkisel bir birey olmaktan

öte etkin, ne yaptığını bilen bir birey olmayı sağladığını belirtmektedir. Diğer yandan zamanı; dolu (belirlenmiş) zaman, kontrolsüz zaman ve kontrollü zaman olarak üç kategoriye ayırmaktadır. Dolu zaman, kontrolün mümkün olmadığı ve insanın çeşitli faaliyetlerinden dolayı ayırmak durumunda olduğu zaman olarak tanımlamaktadır. Kontrolsüz zaman ise insanların kontrol edemediği ve önceden ön görülemeyen ani gelişen durumlar için harcanan zamandır. Kontrollü zamanı ise insanın kendi proje ve faaliyetleri üzerinde çalışabileceği, kontrol edilebilen ve kendi isteğince yönetebildiği zaman olarak açıklamaktadır.

İnsanların sahip oldukları zaman Tezcan (1982: 7)' a göre var olmakla ilgili zaman, geçimle ilgili zaman ve boş zamandır.

Var olmakla ilgili zamanda insanlar, yemek yeme, uyku, vücut temizliği gibi biyolojik olarak canlı kalmayı gerektiren aktivitelerle, geçimle ilgili zaman ise çalışma zamanını, boş zaman ise bu iki zaman dışındaki bölümü ifade etmektedir (Yılmaz, 1989: 200). Şema olarak şu şekilde gösterilebilir;

Şekil 1: Zaman ve İnsan Hayatında Zaman

Kaynak: Yılmaz, B. (1989). Boş Zaman ve Halk Kütüphanesi: Kavramsal Bir Yaklaşım. s. 201.

İnsan hayatında zamanın bir bölümü olan günlük yaşamda zaman, kullanım şekillerine göre dört grupta incelenebilmektedir (Hazar, 1999: 15).

Çalışma (iş) zamanı: Kazanç sağlama amacına yönelik iş, fazla mesai, ikinci iş veya ek iş için kullanılan zamandır.

Çalışmayla ilgili etkinliklere ayrılan zaman: İşle ilgili hazırlık, işe gidiş ve geliş, normal mesai dışında yapılması gereken mesleki uğraşlar için kullanılan zamandır.

Yaşamı sürdürmeye yönelik zorunlu etkinlikler için kullanılan zaman: Yeme, içme, uyuma gibi fizyolojik ihtiyaçlar; yemek yapma, günlük ihtiyaçlar için alışveriş etme, ev temizliği, vücut bakımı gibi zorunlu ihtiyaçlar için kullanılan zamandır.

Boş zaman: İnsanların çalışma, çalışma için ayrılan zaman ve fizyolojik ihtiyaçların giderilmesi için harcanan zaman dışında, özgür olarak dinlenme, başarı kazanma, kişisel gelişim, eğlenme için kullandıkları zamandır (Tezcan, 1982: 10).

Zaman kavramı konusunda alanyazındaki tanımlamalar bu şekilde iken; boş zaman kavramı, çağdaş sanayi toplumunun yapısal bir özelliği durumuna gelmiştir. Bu durum, toplum tipinin bir ürününü oluşturur ve kültürel koşullardan doğmuştur. Bu koşulların dikkate alınması ile boş zaman değerlendirilmesi kavramının açıklanması mümkündür (Güler, 1978: 17).

Her canlı gibi biyolojik bir varlık olan insan, yaşamı boyunca fiziksel çevresi ile ilişkilidir. İnsanlar ilkçağlardan bu yana temel fiziksel çevre unsurları ile denge içerisinde olarak bunlardan yararlandığı ölçüde sağlıklı ve mutlu olabilmişlerdir (Aslan, 1993: 22). Boş zaman, sanayileşmiş ve sanayileşmekte olan toplumlarda çalışma saatlerinin azalmasına bağlı olarak artmaktadır. Diğer yandan gelişmekte olan ülkelerde çalışmadan işsiz durumlarda olanlar geniş bir boş zamana sahiptirler. Boş zaman, genç, yetişkin, yaşlılar gibi geniş bir kitleyi ilgilendirmektedir. Bireyin okul ve çalışma saatleri dışında kalan zaman boş zamanı ifade etmektedir (Tezcan, 1978: 165).

Zamanın her aşaması mutlak bir faaliyet içermektedir. Kullanılmayan bir zaman yoktur. İnsan yaşamında zorunluluk olarak yer almasından bu yana ve yer aldığı sürece, ayrı bir zaman dilimi olarak boş zamanın önemi günümüz koşullarında oldukça büyüktür. Söylendiği gibi zamanın belirli bir eylem halini içermesi, doğal olarak “boş zaman”ın da eylemliliği içermesini, dolayısıyla “boş zamanların değerlendirilmesi” kavramının mantıksal ve kuramsal temelini, bu eylemlilik olduğunun kabul edilmesini gerektirir (Yılmaz, 1989: 201).

Boş zamanın önemi bireyin zorunluluğun belirlenmesinden uzak, bilinçlenmesine, kültürel gereksinimlerini karşılamasına, sağlıklı, güçlü ve zengin bir kişilik kazanmasına olanak sağlamasından kaynaklanmaktadır. Bilinçli, kültürlü,

sağlıklı, güçlü ve zengin kişiliğe sahip bireyler ise sağlıklı ve gelişmiş bir toplumun en önemli yapı taşlarıdır (Yılmaz, 1989: 201).

Kılbaş Köktaş (2004: 7)'a göre boş zaman, kişinin çalışmadığı, yaşam zorunluluklarının ve biçimsel görevlerinin dışında kalan ve kendi isteği yönünde harcayabileceği zamandır. Bireylerin kültürel gelişiminin maddi kaynaklarından olan boş zamanın bireysel işlevlerin yanı sıra, toplumsal işlevi de bulunmaktadır. Toplumsal dayanışmayı sağlamak, ekonomik gelişmeye katkı sağlamak gibi toplumsal işlevler, toplumun geliştirilmesi başlığı altındadır. Günümüzde bireyin, fiziksel yaşamını sürdürebilmesi için çalışma zamanı dışında, eğlenme, dinlenme, zengin bir kişilik oluşturma ve kültürel gereksinimlerini karşılamasına, dolayısıyla toplumun geliştirilmesi biçiminde ifade edilebilecek toplumsal işlevin geliştirilmesine olanak sağlayan zaman boş zaman olarak tanımlanabilir. Boş zaman tanımından da anlaşılacağı üzere boş kelimesinin dâhil edeceği boşa geçirilen zaman değildir (Yılmaz, 1989: 202).

Bireyin hem kendisi hem de başkaları için bütün zorunluluklardan veya bağlantılarından kurtulduğu ve kendi isteğiyle bir etkinlik uğraşacağı zamandır (Tezcan, 1982: 9-10). Boş zaman bireyin çalışmadığı, hayat zorunluluklarının ve resmi görevlerinin dışında kendi isteği yönünde geçirdiği zamandır (Kır, 2007: 311).

Diğer yandan boş zaman, kişi tarafından özgür bir şekilde seçilen ve kullanılan bir zaman aralığı olarak görülmekle birlikte, içinde yaşanan toplum değerlerinden ve özelliklerinden soyutlanamaz. İçinde yaşanan toplum kendine has mekanizmalarından dolayı kişilerin zaman içindeki faaliyetlerini ayarlamasında etkilidir (Sağcan, 1986: 1-2).

Boş zaman kavramı “çalışma hareketinin tam karşıtı olan beşeri hareket biçimidir. Boş zaman faaliyeti ise dinlenme, geniş anlamda ise oyalanma ve kişiliği geliştirme amacı ile yapılır” (Dumazedier, 1967: 16-17; Akt. Sağcan, 1986: 2).

Tablo 1. İnsan Davranışlarının Analizi

Davranış	Davranış Türü		
	Zorunlu Davranış		<u>Boş Zaman Davranışı</u>
	Mutlak Zorunlu	Kısmen Zorunlu	
Eğitim	İlköğretim Okuluna Gitme	Ev Ödevi Yapma	Gitar Kursuna Gitme
Seyahat	Gemi Personeli Olarak Seyahat Etme	İkinci (Ek) İş İçin Seyahat	Okul Gezisine Katılma
Basketbol Oynama	Meslek Gereği Oynama	İkinci İş Olarak Oynama	Amatörce Basketbol Oynama
Beslenme	Evde, İşyerinde Yemek Yeme	Sağlık Amaçlı Yemek Yeme	Kutlama Yemeğine Katılma
Seramik Yapımı	İş Gereği (Kazanç İçin) Keramik Yapımı	İkinci İş Olarak Keramik Yapımı	Hobi Olarak Keramik Yapımı

Kaynak: Hazar, 1999: 16.

Boş zaman değerlendirmeye ilgili genel fikir vermek amacı taşıyan tablo da kimi davranışlar tartışmaya açıktır. Örneğin, kutlama yemeğine katılmak mutlak zorunlu davranış veya kısmen zorunlu davranış olarak da değerlendirilebilir (Hazar, 1999: 16).

Boş zaman kavramının daha iyi anlaşılabilmesi için, ilgili kimi kavramların açıklanması doğru olacaktır. Çalışma dışı zaman, hayatı kazanmak amacıyla bedensel ve düşünsel çabalar için yani iş için harcanan zorunlu zamanın dışında kalan zamanı oluşturmaktadır (Şahin, 1991: 98). Kişinin işinden arta kalan serbest zamanı içeren ve kişinin her türlü bağımlılık ve bağlantılarından kurtularak özgürce kullanabileceği bir zaman dilimini ifade etmektedir. Serbest zaman ile boş zaman arasında bir farklılık bulunmaktadır. Serbest zaman bir yönsüzlük yansıtmaktayken, boş zaman yönlendirilmeye açık bir potansiyel içermektedir. Rekreasyon ise boş zamanın belirli kullanım biçimlerini oluşturmaktadır (Karaküçük, 2005: 29).

Tanımlamalara genel bir değerlendirme ile boş zaman, insanların sınırlı yaşam süresinin çalışma, çalışmayla ilgili etkinlikler, yaşamsal zorunlu etkinlikler dışında kalan bölümdür. İnsanların zorunlu davranışları mutlak zorunlu ve kısmen zorunlu davranışlar olarak ikiye ayrılır. İnsanların mutlak ve kısmen zorunlu

davranışlar dışındaki davranışları boş zamanda gerçekleştirilen etkinliklerdir (Hazar, 1999: 9).

Özellikle gelişmiş ve sanayileşmiş ülkelerle, gelişmekte olan ülkelerde boş zaman uygarlık ve gelişmişliğin bir nimeti olarak değerlendirilmektedir. Öyle ki günlük ve haftalık çalışma saatlerindeki azalmalar ile tatil günlerinin artması, toplumsal normlardaki değişim gibi nedenlerle boş zamanın sosyal ve toplumsal hayat içerisindeki önemi, daha da belirginleşmeye ve artmaya hızlı bir şekilde devam etmektedir. Boş zamanın tüketim zamanına dönüştürülmesi ile toplum için yeni bir toparlanma ve adaptasyon imkânı görülmektedir. Bireyler üretimde olmadığı zaman sportif, sanatsal, güncel eğlenceler veya turistik hareketliliğin içinde tüketimde bulunmaktadır (Karaküçük, 2005: 27). Boş zaman kişi için seçilmiş zaman devrimi niteliğine bürünerek; kişisel, sosyal, etkinlik, dinlenme, fiziksel ve zihinsel harcamalar, aile içi ve aile dışı zamanlar arasında tercih imkânları da sunabilmektedir (Languar, 1991: 22-23).

Boş zamanın değerlendirmesi temel olarak iki ana bölümde yapılmaktadır. Pasif Değerlendirme olarak kabul gören yöntemde kişilerin boş zamanlarını belirli bir faaliyetin izleyicisi ya da seyircisi olarak değerlendirmesidir. Aktif Değerlendirme ise kişilerin aktif katılımını gerektiren faaliyetler ile boş zamanlarını değerlendirmesidir (Sağcan, 1986: 2-3).

Netice olarak teknolojik gelişmelerle birlikte üretim için gerekli çalışma süresi düzenli olarak azalmaktadır. Çalışma süresindeki bu azalış, kişinin boş zamanının artmasına neden olmuş ve üç şekilde ortaya çıkmıştır. Bunlar, haftalık çalışma süresi bakımından yapılan düzenlemeler sonucu çalışma süresi düşmüş ve hafta sonları için daha fazla boş zaman yaratılmıştır. Yıllık çalışma süresi bakımından, yıllık ücretli izin hakkı yasal olarak uzatılmış ve ortalama dört haftaya çıkarılmış bazı bayram tatilleri, yıllık düzeyde daha fazla boş zaman olanağı sağlamıştır. Diğer netice olarak toplam çalışma süresi yönünden ise, teknoloji daha fazla kullanılarak, kişinin ömür boyu çalışma süresi azalmıştır. Özellikle emeklilik yaşının düşürülmesiyle insan yaşamındaki boş zamanın artması ve gençlerin çalışma hayatına katılımlarını geciktiren eğitim hayatı nedeniyle boş zamanlarda artış sağlanması önemli eğilimlerdenidir (Usta, 2002: 31).

1.2. BOŞ ZAMAN KULLANIM SÜRELERİNDEKİ GELİŞMELER

Sanayileşme süreci ile birlikte ilk yıllarda, çalışma ön plana fazlaca çıkarılarak boş zaman tembellik ve savurganlık olarak nitelendirilmiştir (Sağcan, 1986: 3). 18. yüzyıl başlarında çalışanların boş zamanlarını artırma düşüncesi halkın kazancını mutlu bir şekilde yiyebilmesi için gerekli zamana sahip olmaları iddiasıyla başlamıştır. Aksine bir durumda çalışanların çalışmaya karşı bir duruş sergileyebilecekleri ve çalışmadan soğuyacakları ve çalışamaz duruma gelecekleri belirtilmiştir (Lafargue, 2009:8).

1930'lara kadar uzun çalışma saatleri kabul görürken 1930'lardan sonra artık endüstrileşme ve otomasyonlar çok kazanan çok üreten toplumların, çalışma saatlerinde azalmalar, boş zamanlarında ise artmalar görülmüştür. Ücretli izinler ve haftalık 40 saatlik çalışma saati uygulamaları, kişi için zenginleştirici ve aktif toplumlar yaratabilecek tarzda hayata geçirilmeye başlanmıştır (Karaküçük, 2005: 39).

Sanayi devrimi ile başlayan teknolojik avantaj, fazla üretim, refah seviyesindeki artış ve insanların boş zamana duydukları ihtiyacın şiddetiyle orantılı olarak uzun dönemler içinde çalışma saatlerinde kısaltmalar ve boş zamanda artmalar meydana gelmiştir. Çalışan için boş zaman sanayi devrimi yıllarında çalışanların büyük mücadeleleri ile sorun olmaktan çıkması ve bu kesimin fiziksel ve ruhsal rahatsızlıklarına neden olan aşırı çalışma ve çalıştırma zihniyetinin yıkılması ile sağlanabilmiştir (Karaküçük, 2005: 37).

Lafargue (2009: 3) uzun sürelerle, çok zor ve uygun olmayan ağır koşullardaki çalışmalara karşı çıkarak, tembellik hakkını yani bir insanın günde 3 saat çalışmasını ve arta kalan saatlerini zorunlu ihtiyaçları dışında boş zaman yaratmalarını ve onları gerektiği gibi dinlenerek ve eğlenerek değerlendirebilmelerini savunmuştur. Çalışma saatleri kısa tutulduğunda işsizliğe de çare bulunacağına inanırken, çok çalışmayla kalkınmanın da üst boyutlarda olacağına inanmıyordu. Bu yıllarda İngiltere'de ve Fransa'da çalışma saati günlük 10 saat ve aynı makinelere sahip iken İngiltere daha fazla üretim sağlamaktadır. Diğer yandan Fransız yazar Amerika ile Fransa'yı karşılaştırdığında makinenin tüm çalışma alanlarında etkili oldukça halkın daha fazla eğlenip dinlenebileceği boş zamanı olduğunu; tarımsal

üretimin tüm alanlarında etkin bir şekilde kullanılan makinenin Fransızlar için eziyet olan çiftçiliğin hoşça vakit geçirmeye fırsat bulabileceği ortamlar yaratmasına neden olduğunu belirtmiştir (Lafargue, 2009: 46-49).

1936 yılında birçok Avrupa ülkesinde çalışanlara ücretli izin hakkı tanınarak yasalarca koruma altına alınmış, bu sayede boş zamanları değerlendirme etkinlikleri turizm ve bağlı sektörlerde büyük bir hareketlilik ve gelişmeye neden olmuştur (Karaküçük, 2005: 44-45). Birleşmiş Milletlerce 1948 yılında ilan edilen İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 24. maddesinde de “herkesin dinlenmeye, eğlenmeye, özellikle çalışma süresinin makul ölçüde sınırlandırılmasına ve belli dönemlerde ücretli izne çıkmaya hakkı vardır” (İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, 1948) şeklinde evrensel bir görüş ortaya konarak ücretli tatil hakkı tanınmıştır.

Kılbaş Köktaş (2004: 6) demokrasi ve boş zamanı felsefi açıdan birbirine benzetmektedir. İki olgununda insanı geliştirmeye ve güçlendirmeye yönelik olduğunu belirtmektedir. Demokrasi de insanlar kendisini tam olarak geliştirme fırsatı bularak, kendisini özgür olarak ifade etmeye ve toplumsal rahatlığa erişmeye çalışır. Demokrasi de olduğu gibi boş zaman değerlendirme etkinlikleri de özgür katılma ve seçim şansı vererek bireyin gerçek bir doyuma ulaşmasına, yaratıcı yönlerinin gelişmesine ve demokrasinin amaçlarına ulaşmasına yardım edeceğini belirtmektedir.

Yıllar itibariyle ülkeler arasında Amerika'da haftalık saatlerde çalışma ve boş zaman oranlarına bakıldığında % 26 iş zamanından % 15,3'lere düştüğünü boş zamanın ise % 7,8'lerden % 20,7'lere kadar arttığı görülmüştür. Almanya'da ise 80 yıl içinde haftalık 75 saatlik çalışma süresi 38 saatlere kadar düşmüştür. Bu da insanların sahip olduğu boş zamanın arttığının göstergesidir. Öte yandan yıllık çalışma süreleri de bu ülkede giderek düşen bir eğilim göstermiştir. Japonlarda ise 44 saat haftalık, 1960 saat yıllık çalışma süresinin 40 saat haftalık 1800 saat yıllık çalışma süresine düşürülmesi kararında insanların % 40'ının boş zamanlarının arttığı takdirde ne yapacaklarını bilmedikleri yönünde bulgular elde edilmiştir. Fransızlar ise 40 saat olan haftalık çalışma süresini 33 saatlere kadar düşürme yönünde bir öngörüleridir (Karaküçük, 2005: 39-42).

Gerek evrensel kuruluşlarca gerekse ülkeler bazında ücretli tatil hakkı ve boş zaman hakkı kabul edilmek üzere kimi yasalarca koruma altına alınmaktadır. Örneğin Türkiye’de anayasada ve iş kanununda halkın ve çalışanların, diğer yandan öğrenciler üzerinde etkili olan Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK) kanununda ilgili maddelerde yer verilmiştir (Karaküçük, 2005: 46).

2009 yılında bir insan kaynakları danışmanlık şirketince yapılan ve 16 ülkenin incelendiği araştırmada haftalık çalışma sürelerinde Fransa’nın 35 saat ile en az çalışma süresine sahip ülke olduğu görülmüştür. Diğer yandan Almanya 38 saatlik çalışma süresi ile en az çalışma zamanına sahip ülke iken bu ülkeleri 40 saat ile Çin, Çek Cumhuriyeti, İtalya, Japonya, Meksika ve ABD’nin izlediği ortaya konmuştur. Avustralya’da çalışma süresinin 38 ila 46 saat arasında değiştiği, Kanada’da eyaletlere göre 40-44-48 saatler arasında değiştiğini, Birleşik Arap Emirlikleri, Hindistan ve İngiltere’de maksimum 48 saat olduğunu ortaya koyan araştırmada bu ülkeler araştırma kapsamında en fazla çalışma süresine sahip ülkeler durumundadır. Brezilya’da maksimum 44 saat ve son olarak Güney Afrika ve Türkiye’de maksimum 45 saat olduğu belirtilmiştir (Ntvmsnbc.com, 2009).

Çalışma saatlerinin azalması, tatillerin uzaması sonucunda elde edilen boş zamana, tıbbında gelişmesi ve bilinçli yaşam tarzının insan ömrünün uzamasına ve daha fazla boş zaman sağlaması ile boş zaman sürelerinin giderek artacağını ve hafta sonu tatillerinin giderek artmaya devam edeceğini ve emekliliğin öne alınacağı tahmin edilebilir bir konudur. Giderek artan boş zamana sahip çalışanların olacağı öngörülmekle birlikte insanların bu zamanı gerektiği gibi kullanıp kullanamayacaklarını ve bunu öğrenebileceklerini kestirmek pek kolay değildir (Karaküçük, 2005: 43).

İnsanların boş zamanı değerlendirme amacına göre dört grupta incelenmektedir. Turistik boş zaman, insanların turizm olayına katıldıkları zaman dilimi içinde zorunlu ihtiyaçların karşılanması dışında kalan zamandır. Sportif boş zaman, insanların amatör olarak, özgürce ve severek spor yapmak için ayırdıkları boş zaman dilimidir. Yaratıcı boş zaman, insanların yaratıcı yetenekleri için ayırdıkları boş zamandır. Sosyal boş zaman, bireylerin eş, dost ziyareti, aile, arkadaş toplantıları

gibi sosyal etkinliklere katılmak üzere kullandıkları boş zaman dilimidir (Hazar, 1999: 17).

İnsan hayatında önemli bir boyuta ulaşan boş zamanın elbette insanlar için kimi fonksiyonları, gereklilikleri karşılamaktadır. İnsanlar için boş zaman aktivitelerinin karşıladığı fonksiyonları, dinlenme veya rahatlama, eğlenme ve kendini geliştirme veya gelişim olarak sayabiliriz. Boş zamanı en fazla değerlendirme tarzı olan dinlenme, çalışma hayatı tarihi boyunca değerlendirilen temel bir fonksiyondur. Sanayi devriminin ilk yıllarında uygulanan uzun çalışma saatleri sonrası insanlar boş zamanlarını sadece dinlenerek, ertesi güne bedeni fiziksel olarak hazırlama olarak görmekte ve kullanmaktaydı. Günümüzde ise bu durum çalışma sürelerinin kısalması ve düzene girmesiyle dinlenme, bedensel ve ruhsal yönden yenilenmek için aktif veya pasif birçok boş zaman değerlendirme aktivitelerinin gerçekleşmesini ifade etmektedir (Karaküçük, 2005: 47-48; Sağcan, 1986: 2).

Eğlenme fonksiyonu ise, can sıkıntısını yok eden veya sıkıntı sonrası eğlenme ve rahatlama halini ifade eden gayretli veya pasif günlük ihtiyaçların gerektirmediği bazı aktivitelere katılımdır. Dinlenme ve eğlenme insanların sevimsiz olan iş hayatının eksik yönünü giderme görevini üstlenmiştir. Bir birey yelkenciliğe olan sevgisi nedeniyle ve boş zamanlarını da verimli geçirmek adına çocuklara yelken dersleri vermeye başlamış istediği sonucu da almış lakin kendisine eğlenmek için bir zaman ayırmamış. Ağır çalışma ve iş yaşamı neticesinde başarılı bir iş zamanı geçirmek için insanların boş zamanını iyi kullanması ve buna değer bir şeyler yapması gerekmektedir (Atkinson, 1997: 260).

Gelişim fonksiyonu ise, insan düşüncesini, günlük eylemlerin tekdüzeliğinden kurtaran, daha geniş sosyal katılıma zemin hazırlayan ve insanın kişiliğini geliştirmesine eğilimli olduğu, çıkarının olmadığı faaliyetleri içermektedir. Boş zamanın gelişim fonksiyonu ile bilgi almak ya da vermek, bir kültürü geliştirmek ihtiyacının ağır bastığı uğraşlar veya aniden ortaya çıkan ya da örgütlü gönüllü faaliyetlere ve sosyal faaliyetlere katılımın ihtiyacının ağır bastığı etkinlikler olabilmektedir (Karaküçük, 2005: 48).

Zaman, boş zaman ve serbest zaman kavramları rekreasyon tanımı ve ilgili kavramları için bilinmesi gereken temel konulardır. Buradan hareketle rekreasyon ve ilgili kavramlar ilerleyen başlıklarda açıklanmaya çalışılacaktır.

1.3. REKREASYON

Boş zaman ve rekreasyon konularındaki önemli gelişmeler insan yaşamında önemli bir yer tutmaktadır. Öyle ki ilk olarak bu durum 1967'de yapılan Birleşmiş Milletler Avrupa seminerinde dile getirilen rekreasyon ve boş zamanın kişilerin ve milletlerin yaşam biçimine etki eden önemli bir unsur olmaya başladığı vurgulanmıştır. İleri teknoloji ve yeni ekonomik örgütlenmelerin neticesinde boş zamanın artışı beraberinde insanların ve toplumların kültürel, ekonomik ve politik sorunlarından dolayı kişiliklerini geliştirmeye yönelik yararlanmaya hazırlıksız olduklarını ortaya koymuştur (Sağcan, 1986: 1).

İnsanlar sahip oldukları farklı büyüklükteki boş zamanlarını değerlendirmek üzere; uzaklaşmak, dinlenmek, hava değişimi, gezme-görme, sağlık, birlikte vakit geçirmek, heyecan duyma, farklı deneyimler yaşama, özel ilgilerine yoğunlaşma gibi birçok amaçla, ev dışında veya ev içinde açık veya kapalı alanlarda ya da katılımcı veya izleyici şekillerde, kent içinde veya kırsal alanlarda etkinliklere katılmaktadırlar. Rekreasyon da insanın boş zamanlarında yaptıkları bu eylemleri ve etkinlikleri ifade eden bir kavram olup, insanın çalışma saati dışındaki boş zamanında katıldığı faaliyetlerle ilgilidir. Bu faaliyet ve aktiviteler, insanların farklı amaç ve istekleri doğrultusunda anlam kazanmaktadır. Bu özellik rekreasyonun kesin bir tanımının yapılmasını zorlaştırmaktadır (Karaküçük, 2005: 58-59).

Rekreasyon terimi, insanların boş zamanlarında eğlence ve spor amaçlı gönüllü olarak katıldıkları eylemlerdir (Genel Türkçe Sözlük, 2012). Yenilenme, yeniden yaratılma veya yeniden yapılanma anlamlarına gelen Latince kökenli *Recreatio* kelimesinden gelmektedir. Türkçe lügatinde genel olarak boş zamanları değerlendirme olarak kullanılmaktadır. Buradaki kullanımda bireylerin ve toplumsal kümelerin boş zamanlarında gönüllü olarak yaptıkları dinlendirici ve eğlendirici etkinlikler anlamını içermektedir (Ozankaya, 1980: 27).

Kelime anlamı olarak dinlendirmek, eğlendirmek, canlandırmak, hayat vermek, eğlenmek anlamlarına gelen rekreasyon İngilizce “recreate” ve Fransızca “recréer” fiillerinin isim halidir. Alanyazında kullanılmak üzere ise, insanların boş zamanlarında, eğlence ve tatmin dürtülerini gidermek üzere gönüllü olarak katıldıkları faaliyetler şeklinde tanımlanabilir. Yapılan bu faaliyetler insanlara, bedensel ve ruhsal yorgunluklarını gidererek fiziksel, ruhsal ve yaratıcı güç kazandırır (Sağcan, 1986: 5).

Rekreasyon, insanların zorunlu etkinlikleri dışında kalan boş zamanlarında, gönüllü olarak katıldıkları ve doyum sağladıkları etkinliklerdir (Hazar, 1999: 18). Yeniden yaratma anlamındaki klasik yaklaşıma göre rekreasyon, kişiyi zorunlu iş ve etkinliklerinden sonra yenileyen, dinlendiren ve gönüllü olarak yapılan faaliyetlerdir (Kraus, 1985: 32; Akt. Karaküçük, 2005: 59). Rekreasyon; insanların boş zamanlarında, eğlenme, dinlenme amaçlı ve tatmin motivasyonları ile gönüllü olarak katıldıkları faaliyetlerdir (Hacıoğlu vd., 2003: 29). İnsan, iş dışı zamanında ve farklı bir ortam içerisinde boş zamanını isteyerek katıldığı etkinliklerle değerlendirmek kaydıyla bu etkinliklerden kazandığı davranışlarla yenilenmektedir. İnsan hayatındaki tekdüzelik, rekreatif faaliyetlerle bir değişim, yenileşim ve ilginçlik meydana getirilerek giderilebilmektedir (Karaküçük, 2005: 59).

Rekreasyonun orijinal kelimesinin ortaya koyduğu anlam olan yeniden yaratma her ne kadar halen kabul görse de iki yönden eleştirilmektedir. Birincisi, modern sanayi toplumlarında çoğu insan fiziksel ve ruhsal olarak rekreatif etkinliklere, işlerine verdikleri önemden fazlasını vermeleri ve daha fazla bu etkinliklere yoğunlaşmalarıdır. Bu durum ruhsal, fiziksel ve sosyal bakımdan elde edilen sağlığın oluşması yönünde bir sağlık bilincinin farkına varılması, toplumsal ve ekonomik ilişkilerin oluşumunda önemli roller üstlenmiş olması gibi pek çok faktörden kaynaklanmaktadır. Bu nedenle rekreasyonun sadece yorulan kişiyi dinlendirici bir amaç taşıması giderek zayıflayan bir görüştür. İkincisi ise, rekreasyonun kişiyi yeniden işe hazırlaması veya kişinin iş için yenilenmesi amacını taşıyan açıklamalar, sayıları giderek artan modern toplumun çalışmayan ve rekreasyon etkinliklerine ihtiyaç duyan yaşlı nüfus dikkate alındığında bir anlam ifade etmemektedir (Kraus, 1985: 32; Akt. Karaküçük, 2005: 60).

Bireylerin beğenisi bakımından doyurucu, ruhsal ve bedensel yenilenme amacını taşıyan bununla birlikte bireyin sosyal, kültürel ve fizyolojik olanakları ile bağımlı boş zaman kullanımlarını içeren eylem ya da eylemlerdir (Akesen, 1978: Akt. Müderrisoğlu ve Uzun, 2004: 109). Kişilerin günlük yaşamlarında zorunlu olarak harcadıkları zamanların dışında serbestçe kullanarak geçirdikleri zamanlarda yaptıkları faaliyetlerdir (Müderrisoğlu ve Uzun, 2004: 109).

Serbest zamanlar içinde yapılan, bireyin kendi isteği ve içsel motivasyonu sonucu oluşan, bireyi fiziksel ve düşünsel yönden yenilemeyi amaçlayan, bireyin toplumsal, ekonomik, kültürel olanakları ve yaşadığı toplumun yapısına bağlı olarak yapılan etkinlikler bütünüdür (Koç, 1991; Akt. Akten ve Akten, 2011: 348).

İnsanın yoğun çalışma yükü, rutin hayat tarzı veya olumsuz çevresel etkilerden dolayı olumsuz etkilenen bedeni ve ruhi sağlığını tekrar elde etmek, korumak veya devam ettirmek bununla birlikte zevk ve haz almak amacıyla, kişisel doyum sağlayacak, tamamen çalışma ve zorunlu ihtiyaçlar için ayrılan zaman dışında kalan bağımsız ve bağlantısız boş zaman içinde, isteğe bağlı olarak ferdi veya grup içinde seçerek yaptığı etkinliklere rekreasyon denir (Karaküçük, 2005: 61). Bir diğer tanımda ise, bireyin mesleki, ailevi, toplumsal ödevlerini yerine getirdikten sonra, bağımsız iradesiyle seçebileceği bir dizi dinlenme, eğlenme, bilgi ve becerilerini artırma ve kendini yenileme uğraşlarına katılmaları şeklinde tanımlanmaktadır (Gökmen, Açıkalın, Koyuncu ve Sadar, 1985: 28; Akt. Karaküçük, 2005: 61; Hacıoğlu vd., 2003: 30).

Bucher (1972: 4) rekreasyon kavramına göre olmazsa olmazları şu şekilde sıralamaktadır;

- ✓ Rekreasyon, boş zamanda yapılır, iş değildir. Maddi bir kazanç ve kar amacı taşımaz.
- ✓ Bireyler rekreatif faaliyetlere gönüllü olarak katılırlar ve tamamen kendi arzuları itici güçtür.
- ✓ Katılımcıya zevk veren, mutlu eden ve neşelendiren bir tarzda olur.
- ✓ Rekreasyon faaliyetleri kişisel ve toplumsal fayda sağlayıcı rolü vardır.
- ✓ Toplumsal değerlere aykırı değildir.
- ✓ Yemek yemek, uyumak gibi hayati önemi yoktur.

Bir futbolcunun futbol oynaması ve bunun için idmanlar yapması değil arkadaşlarıyla birlikte halı saha da maç yapması veya bir müzik öğretmenin ders dışında arkadaşlarıyla toplanıp müzik aleti çalması ya da öğrencilerine ders dışında gönüllü katıldıkları müzik aleti çalma eğitimi vermesi rekreasyon etkinliklerindedir. Öğrencilerin katılımlarında zorlama olmadan veya öğretmenin bir ücret almıyor olması gerekmektedir. Diğer yandan işe harcanan zaman dışında işle ilgili doğrudan veya dolaylı harcanan zaman, temizlik, hazırlık veya öğle tatilleri de boş zaman veya iş zamanı olarak değerlendirilebilir. İşe gidiş geliş zamanlarında kitap okunması veya sohbet edilmesi ya da eğlenceli bir oyunun oynanıyor olması boş zaman olduğunu ve bunun rekreasyon faaliyeti olduğunu göstergesidir (Karaküçük, 2005: 62-63).

Diğer yandan kişi, çalışma saatleri dışında ancak işiyle doğrudan ilgili olan ve iş başarımına etki eden yemekler, eğlenceler düzenleyebilir veya iş ile ilgili bilgisini artırabilecek kitaplar, makaleler okuyabilir, çeşitli kurslara katılabilir. Bu faaliyetler, kişinin amaçlarıyla ya da boş zaman değerlendirme anlayışı ile ilgili olarak bir iş, rekreasyon faaliyeti veya yarı boş zaman faaliyeti olarak değerlendirilebilir. Fizyolojik bir gereksinim olan yemek yeme ise, mesela bir hafta sonu dışarıda kahvaltılık ya da bir öğle yemeği veya bir akşam yemeği de kişinin zorunlu zamanı dışında bir boş zaman faaliyetine dönüşebilmektedir. Bu durum yine boş zaman veya yarı boş zaman faaliyeti olarak değerlendirilebilir (Karaküçük, 2005: 63-64).

Rekreasyon kavramı tanımlamalarından da hareketle Karaküçük (2005: 69-75) tarafından yapılan, rekreasyonu diğer faaliyet ve kavramlardan ayıran temel özellikler şu şekilde sıralanmaktadır;

1. Rekreasyon faaliyetlerinin seçimi gönüllü olmalıdır.
2. Özgürlük hissi verir.
3. Faaliyetlere devam ve katılım konusunda zorunluluk yoktur.
4. Boş zamanda yapılan bir faaliyettir.
5. Her yaştaki ve cinsteki insanların faaliyetlere katılımlarına imkân verir.
6. Rekreatif faaliyetlerinde inisiyatif kişinin kendisindedir.
7. Rekreasyonel faaliyetler, her türlü açık veya kapalı alanlar ile her mevsim ve iklim şartlarında uygulanabilmektedir.

8. Rekreasyon bir faaliyeti gerektirir. Faaliyetler fiziksel, zihinsel, ruhsal, toplumsal veya bunların bir bileşkesinden olabilmektedir.
9. Rekreasyon çok çeşitli faaliyetler içerir.
10. Rekreasyon haz ve neşe sağlayan bir faaliyettir.
11. Rekreasyon evrensel olarak uygulanmaktadır. Bütün insanlar için ortak bir dil durumundadır.
12. Rekreasyon kişinin kendisini ifade edebilme ve yaratıcı olabilmesine imkân sağlayıcı faaliyetler içermelidir.
13. Rekreasyonun her kişiye göre bir amacı vardır.
14. Rekreasyonel faaliyetlerin katılımcıya kişisel ve toplumsal özellikler kazandırması beklenir.
15. Rekreasyon, toplumun geleneklerine, törelerine, ahlaki ve manevi değerlerine uygun olmalı ve sosyal değerlere ters düşmemelidir.
16. Rekreasyon, bir faaliyet yapılırken ikinci veya daha fazla faaliyetlere de ilgi duyma ve gerçekleştirme imkânını verir.
17. Rekreasyon etkinlikleri, rekreasyonistler tarafından üstlenilir. Yani bir başkası tarafından yerine getirilemez, kişinin şahsi katılımı onu rekreasyonist yapar.
18. Rekreasyon eylemi, planlı veya plansız, beceri sahibi kişilerle veya beceri sahibi olmayan kişilerle ya da organize veya organize olmamış mekânlarda yapılabilmektedir.
19. Rekreasyon rekreatif etkinliklere katılma sonucu ortaya çıkan bir deneyimdir.

Sonuç olarak rekreasyon, boş zamanda ve tek başına yahut grupla, araçlı, araçsız, açık veya kapalı alanlarda, kent içi veya kent dışında, bir organizasyona bağlı ya da bağımsız olarak, zorunluluğun olmadığı, zevk ve neşe verici her türlü etkinlikten oluşmaktadır. Etkinlikle kazanılan ödülün sadece kişisel arayış ve beklentinin tatminin olduğu ve dıştan gelen zorlama yerine içten gelen hevesle gerçekleştirilmektedir. Yukarıda da verilen temel özellikler aynı zamanda bir faaliyetin rekreasyonel amaçlı olup olmadığının göstergesi ve belirleyicileri olacaktır (Karaküçük, 2005: 75-76).

1.4. REKREASYON SINIFLANDIRMASI

Rekreasyon sınıflandırılmasında kişilerin faaliyetlere katılmasına sebep olan amaçlar, istekler ve zevkler dikkate alınmaktadır. Diğer yandan çeşitli kriterlere göre de ayrı gruplandırmalar yapılmaktadır. Sınıflandırma, rekreasyonun fonksiyonlarına ve çeşitli kriterlerine bağlı olarak şekillenmektedir. Kişi hangi amaç ve istek doğrultusunda faaliyete karar vermişse buna uygun bir rekreasyon çeşidi ortaya çıkmaktadır. Çok çeşitli istek ve amaçları bulunan insanların yanı sıra çok çeşitli rekreatif etkinliklerin olmasından dolayı, kesin bir gruplandırma ve çeşitlendirme yapmak zordur. Bu sınırlar doğrultusunda rekreasyon, amaçlarına göre ve çeşitli kriterlere göre sınıflandırılabilir (Karaküçük, 2005: 76-77).

Sanayileşme ve kentleşmenin ortaya çıkardığı gereksinim olan rekreasyon faaliyetleri, sanayi ötesi aşamasına ulaşmış ve kentleşmenin yoğun olduğu toplumlarda diğerlerine oranla ağır bastığı ve faaliyetlerin büyük boyutlara ulaşması son derece doğaldır. Rekreasyon faaliyetlerinin türleri hakkında Sağcan (1986: 6-7) sınıflandırmayı Kanada ve Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nde yapılan sıralamayı kabul etmiş olup herhangi bir gruplamaya gitmemiştir. Örneğin Kanada'da faaliyetler İngilizce kelimelerin baş harflerinden bir sıralama yapılmış, ABD'de ise 27 farklı faaliyet ismi, katılım oranı ve bir gün içinde ortalama katılım süreleri listelenmiştir (Sağcan, 1986: 7-8).

Hazar (1999: 25-26) ise rekreasyon faaliyetlerini sınıflandırmasını mekan, amaç, fonksiyon gibi kriterlere göre gruplandırmaktadır. Kimi rekreasyon faaliyetlerinin birden fazla grupta yer aldığını belirtmektedirler. Örnekte ise televizyon izleme faaliyetini “pasif rekreasyon, kültürel rekreasyon ve ev rekreasyonu” gibi birden fazla gruba girdiğini belirtmektedir. Golf, kayak gibi etkinliklerin, sportif rekreasyon ve açık hava rekreasyonunun dahilinde değerlendirilmesi diğer örneklerden. Rekreasyon faaliyetinin çok yönlü olması nedeniyle bu şekilde bir durum söz konusudur. Bu bilgiler doğrultusunda rekreasyon faaliyetlerini gruplandırma (Hazar, 1999: 29-33) alt başlıklarda ki şekilde olsa dahi bir faaliyetin kesin bir gruba dahil edilmesi söz konusu değildir.

1.4.1. Mekânsal Açıdan Rekreasyon

Boş zaman değerlendirme faaliyetlerinin yapıldığı mekan bakımından rekreasyon çeşitleri açık alan ve kapalı alan rekreasyonu olarak ikiye ayrılmaktadır.

a. Açık Alan Rekreasyonu: Açık alanda gerçekleştirilen boş zaman geçirme aktiviteleridir. Örnek olarak, açık alanda gerçekleştirilen her türlü sportif, sanatsal etkinlikler. İzcilik, kampçılık, avcılık, piknik, bahçe işleri, doğa incelemesi, doğayı koruma etkinlikleri gibi.

b. Kapalı Alan Rekreasyonu: Toplumun kullanımına ayrılmış kapalı mekânlardaki ve evlerdeki boş zaman değerlendirme etkinlikleridir. Çocuk kulüpleri, gece kulüpleri, spor kulüpleri, sosyal kulüpler gibi. Kapalı alan sergileri, defileleri, kongre, kutlama ve toplantılar, kapalı alan sportif rekreasyonlar, sauna, kaplıca, hamam, içmece gibi kapalı alan sağlıklı yaşam etkinlikleri.

1.4.2. Katılımcıların Milliyetlerine Göre Rekreasyon

Rekreasyonel faaliyetlere katılanların milliyetlerine göre rekreasyon; ulusal rekreasyon ve uluslararası rekreasyon olarak ikiye ayrılmaktadır.

a. Ulusal Rekreasyon: Ülke sınırları içerisinde bireylerin ve kuruluşların katıldıkları boş zaman etkinlikleridir.

b. Uluslararası Rekreasyon: Ülke içi ve dışından kişi veya kuruluşların katıldıkları boş zaman faaliyetleridir. Ulusal ve uluslararası film festivalleri, sergiler vb.

1.4.3. Etkinliklere Katılım Şekline Göre Rekreasyon

Katılımcıların etkinliklerde fiilen faal olduğu ya da izleyici-seyirci konumunda oldukları katılım şekillerine göre gruplandırmadır.

a. Etken (Aktif) Rekreasyon: İnsanların faaliyetlerde aktif bir şekilde rol aldıkları, faaliyeti bizzat gerçekleştirdikleri etkinliklerdir. Bireysel veya grup şeklinde yaptıkları sportif faaliyetler, yüzme, tiyatro gibi.

b. Edilgen (Pasif) Rekreatyon: İnsanların faaliyetlerde rol almadıkları, izleyici konumunda katıldıkları boş zaman değerlendirme etkinlikleridir. Müsabakaları izleme, sergiyi, defileyi izleme gibi.

1.4.4. Katılımcıların Yaş Gruplarına Göre Rekreatyon

Rekreatyon faaliyetlerinde bulunan kişilerin yaşlarına göre rekreatyon, çocuk rekreatyonu, gençlik rekreatyonu, yetişkin rekreatyonu, üçüncü kuşak rekreatyonu şeklinde sınıflandırılmaktadır.

1.4.5. Katılımcı Sayısına Göre Rekreatyon

Rekreatyon faaliyetlerine katılanların faaliyeti gerçekleştirme sırasındaki sayılarına göre yapılan bir gruplamadır. İki grupta incelenebilir.

a. Bireysel Rekreatyon: İnsanların yalnız olarak boş zamanlarını değerlendirmeleridir. Evde tek başına müzik dinlemek, televizyon izlemek gibi.

b. Grup Rekreatyonu: İnsanların grup halinde boş zaman faaliyetlerini gerçekleştirmeleridir. Grupça sinemaya gitmek, kutlama yemeğine katılmak, halı saha maçları vb.

1.4.6. Fonksiyonel Açıdan Rekreatyon

Fonksiyonel açıdan rekreatyon çeşitlerinden kasıt gerek amaçlarına göre yapılan rekreatyon, gerek faaliyetleri gerçekleştirenler üzerinde bıraktığı etkiler bakımından yapılan bir sınıflamadır.

a. Ticari Rekreatyon: Katılanların belirli bir ücret ödeyerek, belli bir maddi maliyete katıldığı rekreatyon türüdür. At yarışları, talih oyunları, buz pateni, su altı dalış eğitimi, rafting, yamaç paraşütü, yabancı dil kursu vb.

b. Estetik Rekreatyonu: Genellikle yüksek eğitim düzeyindeki kişilerin katıldığı rekreatyon türüdür. Sanatsal etkinlikleri izlemek, sergilere katılmak, ünlü müzik yapıtlarını izlemek gibi.

c. **Sosyal Rekreasyon:** Beşeri ilişkiler kurma ve sosyalleşme ile sosyal ilişkileri kuvvetlendirmeye yönelik etkinliklerdir. Kutlama partileri, yemekli toplantılar, arkadaş, akraba ziyaretleri gibi.

d. **Sağlık Rekreasyonu:** Sağlığı koruyucu, tedavi amaçlı ve sağlıklı yaşamı destekleyici boş zaman etkinlikleridir. Sportif etkinlikler, termalizm, üvalizm ve klimatizme yönelik geziler, yaylacılık, Türk hamamı ve sauna gibi etkinliklerdir.

e. **Fiziksel Rekreasyon:** Açık ve kapalı alanlarda yapılan tüm spor çeşitleri ve sportif oyunlara katılarak yapılan etkinliklerdir. Su ile yapılan etkinlikler (yüzme, rafting, rüzgar sörfü, yat ile deniz turu, havuz oyunları gibi), Dağ sporları (tırmanma, yürüyüş, avcılık, kar kayağı vb.), Sportif rekreasyon alanlarındaki etkinlikler (yamaç paraşütü, futbol, basketbol, masa tenisi, okçuluk, cirit, binicilik vb.), Fiziksel beceri oyunları/yarışmaları (çocuklara, gençlere, yetişkinlere ve üçüncü yaşa yönelik oyunlar ve yarışmalar) şeklinde sınıflandırılabilir (Hazar, 1999: 33).

1.5. REKREASYON İHTİYACI

Liberal ekonomi ve maliyecilere göre gereksinim, fert veya toplum tarafından hissedilen yokluktur. Bir eksiklik hissi ve aynı zamanda bu hissini giderilmesi arzusunun veya doğal ya da sosyal yaşamdan doğmuş bir gerekliliğin ifadesine ihtiyaç denir (Karaküçük, 2005: 87). İnsanlar bir ihtiyacın eksikliğini duyduklarında bu eksikliği giderme amaçlı eylemlerle ihtiyacın tatminini ararlar. İhtiyaçlar davranışları başlatır ve devam ettirirler. İnsanların üzerinde, düşünce ve karakteristiklerini belirtmesi bakımından doğrudan etkili olurlar (Karaküçük, 2005: 87-88).

Abraham H. Maslow güdüleme kuramında bir ihtiyaçlar dizisinin bulunduğunu ortaya koymuştur. Bütün insan ihtiyaçları aşağıdan yukarıya doğru beş kademeli bir piramit halindedir. Kademeler şu şekildedir (Eren, 1998: 419);

- ✓ Fizyolojik ihtiyaçlar: yeme, içme, barınma, hayatını devam ettirme.
- ✓ Güvenlik ihtiyacı: hastalık, yaşlılık gibi hallerde geleceği garantiye alma,
- ✓ Ait olma (sosyal ihtiyaç) ve sevgi ihtiyacı: kendi kendini anlama, şefkat.
- ✓ Değer ihtiyaçları: itibar, başarı, saygı görme, saygınlık.
- ✓ Kendini gerçekleştirme ihtiyacı: yapma ve tamamlama arzusu, kişisel tatmin, kişisel başarı, bilimsel buluşlar.

İnsanın hayatını devam ettirmek üzere yapılması gereken fizyolojik ihtiyaçlar, can ve mal güvenliği ile sosyal güvenliğini sağlamayı amaçlayan güvenlik ihtiyacı, sosyal olarak aidiyetin ve başkalarıyla birlikte olma ve kabul görülmeyi bekleyen sosyal ihtiyaç, bağlı bulunduğu grup içi ve grup dışı kendisine sürekli ve sağlam bir değer arzulayan değer ihtiyaçları ile insanın belli alanlarda araştırma ve öğrenme, hatta bilinmeyen keşfetmeyi isteyen kendini gerçekleştirme ihtiyaçlar hiyerarşisini oluşturmaktadır (Eren, 1998: 420-421).

Müftügil (1993: 64)'e göre ihtiyaçlar hiyerarşisinde en üst basamak olan kendini gerçekleştirme ihtiyacı, rekreasyon amaçlarıyla eş anlamlı olarak, insanın bütün potansiyelini gerçekleştirme, hayatını dolu dolu yaşama ihtiyacını ifade etmektedir. Yani kendini gerçekleştirme bireyde, rekreasyon yaşantısı ile aynı duyguları yaşatmakta ve hissettirmektedir. Hatta rekreasyon kendini gerçekleştirme ihtiyacının giderilmesinde bir araçtır.

Clayton Alderfer ise ihtiyaçları daha basit bir sınıflama ile var olma ihtiyacı, ilişkisel ihtiyaçlar ve gelişme ihtiyaçları şeklinde sınıflandırmaktadır. Var olma ihtiyacında insanların Maslow'un fiziksel ve güvenlik ihtiyaçlarını kapsarken, ilişkisel ihtiyaçlarda ait olma ihtiyacını kapsamaktadır. Gelişme ihtiyacında ise değer ve kendini gerçekleştirme ihtiyaçlarının olduğunu belirtmektedir (Eren, 2010: 511).

Genel olarak ihtiyaçlar bu şekilde iken, rekreasyona duyulan ihtiyacı insan ihtiyaçlarından kendini gerçekleştirme içerisinde değerlendirmekle birlikte rekreasyona duyulan ihtiyaçları kişisel ve toplumsal olarak sağladığı faydalardan hareketle iki şekilde inceleyebiliriz.

Kişisel yönden rekreasyona duyulan ihtiyaç nedenleri bireylerin fiziki sağlık gelişiminin yaratılması, ruh sağlığı kazandırılması, insanı sosyalleştirmesi, yaratıcılık, kişisel beceri ve yeteneğini geliştirmesi, çalışma başarısı ve iş verimine etkisi, ekonomik hareketlilik, mutluluk sağlamasıdır. Toplumsal dayanışma ve bütünleşmeyi sağlamak, demokratik toplum yaratılması, sosyalleşmenin sağlanması gibi nedenlere dayanmaktadır (Karaküçük, 2005: 94).

1.6. REKREASYONA YÖNELTEN NEDENLER

Boş zaman anlayışının tam olarak gelişmediği, boş zaman faaliyetleri olarak sadece dinsel kökenli tatiller, bayramlar, nikâhlar, düğünler gibi törenler ve toplumsal tarım ürünlerinin ekimi ve hasadının kutlanması yapıldığı antik çağdan günümüze kadar rekreasyonel etkinliklere katılma eğilimlerinde sürekli bir artış görülmüştür (Sağcan, 1986: 3). Özellikle rekreasyonun önemli etkinlik alanlarını oluşturan turizm ve sporda Dünya’da ve Türkiye’de sürekli bir artış görülmektedir. İnsanların bu etkinliklere katılımındaki artışın nedenleri birtakım sosyal ve ekonomik faktörlere bağlıdır. Rekreatif katılımı teşvik eden sosyal ve ekonomik faktörler şu başlıklar altında incelenmektedir (Aslan, 1993: 24; Karaküçük, 2005: 103; Sağcan, 1986: 84-89; Williams and Shaw, 2009: 328).

- ✓ Sanayileşme ve Kentleşme,
- ✓ Ekonomik verimlilik ve çalışma koşullarındaki gelişmeler (boş zamanın artışı),
- ✓ Harcanabilir gelirin artması,
- ✓ Nüfus artışı ve hareketliliği,
- ✓ Teknoloji,
- ✓ Kitle iletişim araçlarının etkisi, reklam ve propaganda,
- ✓ Kültürel etkileşim,
- ✓ Eğitim düzeyi,
- ✓ Çevre bilinci,
- ✓ Değişen yeni sağlık bilinci ve isteklerin değişimi,
- ✓ Değerlerdeki değişimler,
- ✓ Siyasal otorite ve diğer kuruluşların etkileri,
- ✓ Eğlence hareketinin etkisi,
- ✓ Doğal zenginliklerin etkisi,
- ✓ Sosyal hareketliliğin etkisi,
- ✓ Araç, gereç ve malzemenin teşviki,
- ✓ Rekreasyonel merkezlerin artışı.

Modern toplumların bir gerekliliği halini alan, kentleşme ve sanayileşmenin etkisi ile insanların boş zaman sürelerinin artış göstermesi insanları rekreasyon

faaliyetlerine yöneltmiştir. Endüstrinin büyük yerleşim yerlerinde yoğunlaşması ve azalan çalışma saatleri ile artan boş zamanlar, artan hareket olanakları, kentlinin rekreasyon gereksinimlerini büyük boyutlara çıkarmaktadır (Aslan, 1993: 24).

Doğaya dayalı rekreasyon faaliyetlerine duyulan ihtiyacın sürekli artışına neden olan kimi faktörler bulunmaktadır. Aktif boş zaman gereksiniminin temel dürtüleri, Sosyal, ekonomik, teknolojik nedenler, İklimsel faktörler ve Rekreasyon ve spor faaliyetlerindeki yeni gelişmelerdir. Aktif boş zaman gereksiniminin temel dürtüler, iş hayatında tatminsizlik, modern çalışma düzeninin kişiye etkisi, modern yaşam biçiminin kişiye etkisi, kaliteli bir insan çevresinin araştırılması ve doğaya bağlılıktır (Sağcan, 1986: 10).

Diğer yandan sosyal, ekonomik ve teknolojik düzeydeki nedenler ise, nüfus artışı, kentleşme, boş zamanın artışı, eğitim düzeyinin artışı, sosyal güvenlik programların artması ve kişi başı gelirin, refahın, ulaşım teknolojisi, altyapının artması, malzeme piyasası ve reklam ile malzemelerin sergilemesinde yaşanan gelişmeler gibi teknik düzeydeki faktörlerdir. İklimsel faktörler ise iklimin uygun oluşu ya da insanların soğuk havalarda sıcak iklim aramaları gibi nedenler iken, rekreasyon ve spor faaliyetlerindeki gelişmeler ise kimi nedenlere bağlı olarak spor türlerinin artışı şeklinde sıralanabilir (Sağcan, 1986: 10-11).

2. TURİZM TALEBİ VE İLGİLİ KAVRAMLAR

2.1. TURİZM VE TURİST KAVRAMLARI

Turizm olayı ekonomik ve sosyal faaliyetlerin dışında bağımsız olarak ele alınamaz. Ekonomik yönü katılanların bir harcama yapmasından, sosyal yönü ise insanların beşeri ilişkiler içine girmelerinden kaynaklanmaktadır. Turizm olayını sadece insanların yer değiştirmeleri olarak görmek yanlış bir yaklaşım olacaktır. Her ne kadar ekonomik yönü ağır gibi görünse de her aşamada çevrenin sosyal, ekolojik ve teknolojik yönleri de önemlidir (Sağcan, 1986: 79).

Günümüzde sanayinin gelişimi, kişi başı gelirin artması, refah seviyesinin yükselmesi, insanların serbestçe kullanacakları boş zamanın artışı, tarih içinde ticari, dini ve askeri amaçlarla yaptıkları seyahatlerinden çok farklı bir şekilde girmiş ve

turizm 20. yüzyılın sosyal ve ekonomik yönü olan bir nitelik kazanmıştır (Olalı ve Timur, 1988: 17).

2.1.1. Turizm

Turizm, insanların kişisel, iş veya meslekleriyle ilgili amaçlarla genelde yaşadıkları çevre dışındaki ülke veya alanlara olan akımlarından kaynaklanan sosyal, ekonomik ve kültürel olayların bütünüdür. Ziyaretçi olan bu kişiler turist veya günübirlikçi, bölgede ikamet eden veya etmeyen olarak da adlandırılabilen ve turizm faaliyetlerine katılan ve turizm harcaması yapanları kapsamaktadır (Dünya Turizm Örgütü, 2012).

İnsanların sürekli konutlarının bulunduğu ve sürekli ikamet ettikleri yerler dışına yaptıkları seyahat ve gittikleri yerlerde geçici konaklamalarından doğan ihtiyaçlarının karşılanması ile ilgili faaliyetlerdir (Olalı ve Timur, 1988: 17).

Uluslararası Bilimsel Turizm Uzmanları Birliği (AIEST, 1981)'nce kabul edilen tanımlamada turizm, insanların sürekli yaşadıkları ya da çalıştıkları yerdeki faaliyetlerini durdurduğu ve tatil, eğitim ya da iş ile ilgili aktivitelerle gerçekleştirdiği seyahatlerinden kaynaklanan olaylar ve iç içe geçmiş ilişkilerin bütünüdür (Vanhove, 2005: 2).

Geniş anlamda ise turizm tanımı, insanların sürekli konutlarının bulunduğu yer dışında sürekli olarak yerleşmemek, para kazanmak veya politik ve askeri amaçlar dışında serbest bir ortamda kimi nedenlerle kişisel veya toplu olarak yaptıkları seyahatlerinde gidilen yerde en az bir geceleme veya 24 saati aşan konaklamalarından doğan iş ve ilişkileri kapsayan, tüketim ve sosyal bir olay olan, ağır ve bütünleşmiş bir hizmet ve kültür endüstrisidir şeklinde yapılmaktadır (Olalı ve Timur, 1988: 35-36).

Turizm tanımı son olarak, “sürekli yaşanan yer dışında, ticari kazanç amacına dayanmayan nedenlerle yapılan ve yirmi dört saati aşan veya en az bir gecelemeden oluşan geçici seyahat ve konaklamaların ortaya çıkardığı ekonomik ve sosyal nitelikli olay ve ilişkilerin bütünüdür” şeklinde yapılabilir (Usta, 2002: 8).

2.1.2. Turist

Kimi amaçlarla bir yeri ziyaret eden kişi olarak tanımlanmıştır (Gordon, 2012). Turist, turizm olayına katılan ve yön veren, sürekli yaşadığı yeri ticari kazanç dışındaki nedenlerle geçici olarak terk ederek seyahat eden ve gittiği yerde konaklayan, psikolojik tatmin arayan, sınırlı harcama gücü ve zamanı ile tüketimde bulunan kişi olarak tanımlanabilir (Usta, 2002: 10).

Turizm tanımından hareketle turist, belirtilen sebeplerin etkisi ile belli süre için seyahat eden, ziyaret edilen yerde 24 saatten fazla konaklayan veya en az bir geceleme yapan, ekonomik gücü, zamanı ve maddi kapasitesi sınırlı olan, rahat arayan, gelenekçi, temizlik ve belli düzeyde konfor arayan, maceraperest olmayan kişidir, şeklinde tanımlanabilir (Olalı ve Timur, 1988: 40).

Tanımlardan hareketle turist kavramının temel ve olmazsa olmaz özellikler; turizm olayının öznesi olması yani gerçekleştirilmesi, sürekli yerleşme amacı olmadan ticari kazanç gözetmeksizin ve kimi nedenlerle seyahat eden, psikolojik tatmine dayanan ve seyahatince ekonomik olarak tüketici sayılan satın alma gücü ve zamana sahip olan kişidir (Usta, 2002: 10).

2.2. TURİZM TALEBİ

2.2.1. Turizm Talebinin Tanımı

Ekonomide talep denildiğinde ilk akla gelen *tüketici talebi* ya da *ferdi talep* olmaktadır. Buradan hareketle talebin tanımı; tüketicinin belirli bir dönemde, ürünün fiyatı dışındaki faktörler sabitken, çeşitli fiyatlardan satın almak istediği miktarıdır (Dinler, 2011: 41). Ancak turizm alanında talebin tanımlaması yapılırken piyasa talebinin tanımından yola çıkılması doğru olacaktır. Herhangi bir ürünün talebinden söz edildiğinde talep tanımı; belirli bir piyasada, belirli bir dönemde, ürünün fiyatı dışında o ürünün talebini etkileyen diğer faktörler sabitken, çeşitli fiyatlardan satın almak istenilen miktarıdır (Dinler, 2011: 95).

Turizm talebi konusunda genel olarak yakın tanımlar yapılmakla birlikte en genel tanımlar şu şekildedir. Olalı ve Timur (1988: 195) turizm talebini, seyahat

etme isteğinde bulunan ve bu isteği karşılamaya imkân verecek kadar gelire sahip olan insan sayısı, şeklinde tanımlamaktadır.

Yazar Usta (2002: 89) tanımını, “turizm ihtiyaçlarının karşılanması için yeterli gelir ve boş zaman ile desteklenerek, turistik mal ve hizmetleri satın alma isteğinde bulunan insan miktarı” şeklinde yapmaktadır.

Ekonomi disiplininin tanımından hareketle turizm talebi, yeterli satın alma gücüne ve boş zamana sahip olan, belli bir zaman diliminde belirli hedefler doğrultusunda turistik mal ve hizmetlerden faydalanan ya da yararlanmak isteyen kişi ya da kişiler topluluğu şeklinde tanımlanmaktadır (Kozak, Kozak ve Kozak, 2001: 62).

Turizm talebi tüketicinin gelirin, söz konusu malın ve ilgili (ikame ve tamamlayıcı) ürünlerin ve diğer talep değişkenlerine bağlı olan optimum tüketim seviyesidir (Zhou, Bonham ve Gangnes, 2007: 3). Geniş anlamda ise turizm talebi,

Belirli bir piyasada, belirli bir fiyata, turistik mal ve hizmetleri rasyonel ve irrasyonel nedenlerle, kendi konaklama yeri dışında satın alma isteğinde bulunan, bu isteği gerçekleştirmeye imkân verecek kadar satın alma gücüne ve boş zamana sahip olan ve satın almayı gerçekleştiren insan miktarıdır (Olalı ve Timur, 1988: 195).

Tanımlardan anlaşılacağı üzere turizme özgü talep kavramından söz edebilmek için (Kozak vd., 2001: 62);

- ✓ Tüketim zamanının kesin sınırının olması,
- ✓ Tüketimde bulunacak kimsenin belirli bir gelir ve boş zamana sahip olması,
- ✓ Turistik mal ve hizmetlerin belirli bir piyasada ve belirli fiyata turistlerin hizmetine sunulmuş olması,
- ✓ Tüketicinin mal ve hizmetlerden yararlanmak için isteğinin olması gerekir.

Turizm talebinin diğer bir özelliği ise, turizmde talebin sadece tüketimde bulunan kişilerden oluşmamasıdır. Bu nedenle turizm talebinin üç bileşeni vardır. Turizm destinasyonuna fiilen giderek katılan *efektif (fili) talep*, seyahat için uyarılmış ancak zaman veya para gibi nedenlerle isteği gerçekleştiremeyen *potansiyel talep* ve uyarıldığında seyahat edebilecek ancak mevcut olanaklar ve

faaliyetler hakkında yeterli bilgiye sahip olmayan *ertelenmiş turizm talebidir* (Kozak vd., 2001: 62-63).

2.2.2. Turizm Talebinin Özellikleri

Turizmin kendine has özelliklerinden dolayı turizm kapsamında görülen talebinde ekonomideki diğer mal ve hizmetlerin talebine göre kendine has kimi özellikleri bulunmaktadır. Bu özellikler şu şekilde sıralanmaktadır (Bahar ve Kozak, 2006: 108-109; Chen, Chung, Yang, Chu ve Hsiao, 2012: 726; Ibrahim, 2011: 57; Olalı ve Timur, 1988: 196; Yağcı, 2003: 28);

- ✓ Turizm talebi bağımsızdır ve kişiden kişiye farklı nedenlerle gerçekleşir.
- ✓ Çok yönlüdür. İnsanlar, çok farklı nedenlerle seyahate yönelirler ve farklı turizm çeşitlerine farklı şekilde katılırlar.
- ✓ Turizm talebi kişisel harcanabilir gelirle ilgilidir. Yani turizm talebi ile kişisel harcanabilir gelir arasında doğru yönlü bir ilişki söz konusudur.
- ✓ Turizm talebinin ihtiyaç duyduğu ürünler ekonomideki diğer lüks tüketim ürünleriyle rekabet halindedir.
- ✓ Talep esnektir. Farklı ürünlerle geniş ikame yelpazesinin olması ve birçok faktörden etkilenmesi esnekliğinin nedenlerindedir.
- ✓ Turizm talebi mevsimlik özellik taşıyabilmektedir.
- ✓ Turizm talebi ülkelerin gelişmişlik düzeyleriyle yakından alakalıdır.

2.2.3. Turizm Talebini Etkileyen Faktörler

Turizm talebini etkileyen çok sayıda faktör ve değişken bulunmaktadır. Diğer mal ve hizmetlerin talebinde olduğu gibi, turizm talebini de etkileyen kimi faktörler bulunmaktadır. Talep genel olarak, ürünün, rakip ürün ve tamamlayıcı ürün fiyatına, talepkârların gelir düzeyi, zevk ve tercihleri ile teknolojik gelişmelere bağlı olarak değişir. Bu faktörlerin yanı sıra kimi değişkenler de talep üzerinde doğrudan etkilidir. Ekonomi haricinde sosyal, politik, psikolojik, yasal ve diğer faktörlerden oluşan değişkenlerde turizm talebinde etkilidir (Bahar ve Kozak, 2006: 111).

Talebi etkileyen faktörler şu şekilde sıralanmaktadır (Aslan, Kula ve Kaplan, 2009: 68; Bahar ve Kozak, 2005: 27-42; Giacomelli, 2006: 15-17; Lise ve Tol, 2002: 446-448; Lohman, 2004: 2; Turanlı ve Güneren, 2003: 3);

Tablo 2. Turizm Talebini Etkileyen Faktörler

Ekonomik Faktörler	Ulusal Gelir ve Turizm Talebinin Gelir Esnekliği
	Gelir Dağılımı ve Kişi Başına Düşen Reel Gelir
	Nispi Döviz Kurları
	Uzaklık
	Turistik Ürün Fiyatı ve Turizm Talebinin Gelir Esnekliği
	Konaklama Potansiyeli ve Arz Kapasitesi
	Reklam ve Tanıtma
	Nüfus ve Sağlık
	Ulaşım
	Sosyal Faktörler
Boş Zaman	
Yaş, Cinsiyet ve Aile Yapısı, Meslek	
Kentleşme ve Eğitim Düzeyi	
Kültür, Toplumsal Değer Yargıları ve Din	
Politik ve Yasal Faktörler	
Psikolojik Faktörler	
Diğer Faktörler	

Kaynak: Bahar ve Kozak, 2005: 27-42; Lohman, 2004: 2.

Sosyal faktörler kültürel faaliyetleri, eğitim olanaklarını, alışveriş imkânlarını, spor, farklı ülke ve bölgeleri tanıma arzusu gibi faktörleri kapsamaktadır. Bu kapsamda Devlet İstatistik Enstitüsünün 2001 yılı araştırmasına göre Türkiye'ye gelenlerin çoğunluğunu gezi ve eğlence amaçlı, kültür amaçlı ve alışveriş amaçlı gelişler oluşturmaktadır. Diğer yandan yaş gruplarında ise genç yaşta olanlar ile orta-üstü yaşta olanlar oluşturmaktadır. Ekonomik faktörlerden olan gelir düzeyine ilişkin bulgularda ise çoğunluğunun orta gelir grubunda sonrasında ise sırasıyla yüksek ve düşük gelir grubuna sahip kişiler oluşturduğu görülmüştür (Turanlı ve Güneren, 2003: 3). Lise ve Tol (2002: 446) ise araştırmalarında 21 °C üzerindeki alanların büyük sayılarda uluslararası kitle turizmi için uygun olduğunu ve talep yarattığını ortaya koymuşlardır.

İKİNCİ BÖLÜM

AFYONKARAHİSAR'IN REKREASYON ALANLARI VE FAALİYETLERİ

1. AFYONKARAHİSAR İLİ HAKKINDA GENEL BİLGİ

Eski çağlardan günümüze kadar insanlar doğaya ve doğaya bağlı koşullara göre yaşaması insanların çok çeşitli uygarlıklar oluşturmasında etken olmuştur. Bu nedenle özellikle Anadolu'da yaşayan insanlar bölgenin coğrafi yapısı nedeniyle çeşitli uygarlıklar yaratmışlardır. Bu durumun, “kapalı bölgeler ve doğu batı uzantısı” olmak üzere iki özelliğinden kaynaklandığı belirtilmektedir. Afyonkarahisar'da yine bu özelliklerin etkisi görülmektedir (İlaslı, 2001: 83).

Afyonkarahisar'ın Orta Anadolu ile Batı Anadolu'yu birbirine bağlayan yolların kesiştiği noktalarda bulunması Afyonkarahisar'a çok önemli bir görev yüklemiştir. Bu göre Doğu kültürlerini Batı'ya Batı kültürlerini de Doğu'ya aktarma görevidir. Afyonkarahisar, tarihin erken dönemlerinden itibaren kendisine yüklenen bu görevi en iyi şekilde yerine getirmeye çalışmıştır (Bülbül, 2010: 2; Kaymakçı, 2011: 198).

Coğrafyacılar tarafından Eskişehir, Kütahya ve Afyonkarahisar'ı kapsayan bölge “İç Batı Anadolu Eşiği” olarak adlandırılır. Bu bölge İç Anadolu'nun batıya açılan kapısı, doğu ile batıyı birleştiren ana yolların kesiştiği noktadır ve tarihi süreç içindeki stratejik önemini sürekli korumuştur (Tüfekçi Sivas, 2007: 315). Binlerce yıldır Afyonkarahisar kendi içinde yerel özelliklerini, doğu-batı ve kuzey-güney arasında köprü vaziyetini görmekte ve “İntikal Bölgesi” olarak bilinmektedir (İlaslı, 2001: 83). Bu nedenlerle Afyonkarahisar ili tarih içerisinde birçok medeniyetin egemenliği altında kalarak topraklarıyla bu medeniyetlerin bir parçası olmuştur (Afyonkarahisar İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü [AİKTM], 2012a).

Medeniyetler öncesi tarihi anlamda Afyonkarahisar ilinde ilk yerleşimin ve insan topluluklarının tarihi hakkında kesin bir bilgi bulunmamakla birlikte M.Ö. 3000’li yıllara işaret eden yerleşim yerleri bulunmaktadır (AİKTM, 2012a). Eski Tunç Döneminden itibaren her dönemde Afyonkarahisar, Anadolu genelinde görünen özellikler içerisinde yerel birtakım kültürel özellikler geliştirmiştir (İlslı, 2001: 83).

Neolitik dönemi takip eden Kalkolitik dönem Afyonkarahisar Bölgesi için bir dönüm noktası olmuştur. Taş aletlerin yanı sıra az miktarda madenin de kullanıldığı devirde (M.Ö. 5000-3000) Anadolu köy kültüründen çıkarak şehir kültürüne ilk adımını atmış ve Anadolu’nun kimi yerlerinde surlarla çevrili şehirler inşa edilmeye başlanmıştır. Bu şehirlerden birisi de Sandıklı sınırlarında kalan Kusura’dır (Memiş, 2005: 1). Tunç Çağı döneminde toplulukların olduğuna işaret eden bulgulara ve dönemin kanıtı olan Kusura Höyük’te tunç madeni, kil, kemik ve taş gibi maddelerden yapılmış yaşamsal gereçlere rastlanmıştır (AİKTM, 2012a).

Afyonkarahisar ve çevresindeki topraklar, ilk yerleşik hayatın başlangıcı olarak kabul edilen Neolitik devirden itibaren iskân edilmiştir. Kalkolitik ve Eski Tunç Devri’nde de önemini koruyan bölge M.Ö. 2. binyıl siyasi tarihinde etkin rol üstlenmiştir (Bülbül, 2010: 2). Eski Tunç Çağı’nın Kusura B evresinde Kusura tipi kap, Hitit döneminde yerel kaplar, Frig döneminde ana tanrıça Kübele (Kibele) için kaya tapınakları, Roma döneminde rastlanan yerel heykelcilik sayılabilen birkaç diğer yerel özellikleridir (İlslı, 2001: 83).

Medeniyetler döneminde ilk olarak Hitit İmparatorluğu sınırlarında kalan Afyonkarahisar, sonrasında Frig ve Lidya’lılara geçmiştir. Belediyenin Afyonkarahisar tarihi ile ilgili bilgilerinde ise Afyonkarahisar’ın M.Ö. 6. yy.’da tüm Anadolu ile birlikte Pers egemenliğine geçmiş olduğu belirtilmektedir (Afyonkarahisar Belediyesi [AB], 2012a). Geçmiş medeniyetlerinden olan, Hititlere, Friglere, Lidyalılara, Perslere ev sahipliği yapan Afyonkarahisar da, Helenistik dönemde yaklaşık 16 devletin sikke bastırabileceği görülmüştür (AİKTM, 2012a).

Eski Hitit Devleti zamanında (M.Ö. 1700-1450) bölge Hitit egemenliğinde kalmıştır ancak zaman zaman Hititlerin kontrolünden çıkmıştır. Coğrafya üzerinde siyasi varlıklarını uzun süre koruyabilmiş devletler kurulmuştur. Önde gelenlerinden

biri Güneybatı Anadolu’da yerleşik olan Arzava Memleketleri’dir. Hitit çağına ait belgelerde il ve çevresi “Mira-Kuvalya Memleketi” olarak adlandırılmakta ve bu ülkenin Hititlerin sürekli mücadele ettikleri Arzava Memleketlerindedir (Bülbül, 2010: 9).

Eski Tunç Çağı Kusura B evresinde, Batı Anadolu’da kullanılan siyah renkli kapları ile Orta Anadolu’nun kırmızı renkli kapları bu bölgede birlikte görülmektedir. Bu dönem ve sonrasında görülen bu özellikler Anadolu’da köprü, tampon bölge olduğu özelliğini göstermektedir (İlaslı, 2001: 83). Arkeolojik araştırmalardan elde edilen veriler bölgenin, tarih öncesi çağlardan bu yana iskân edildiğini ve M.Ö. 1. bin yılın ilk yarısı içinde Anadolu’daki güçlü Demir Çağ krallıklarından Frig’lerin yoğun yerleşimine sahne olduğunu ortaya koymuştur (Tüfekçi Sivas, 2007: 315).

M.Ö. 30’lara gelindiğinde 400 yıllık süre içerisinde tüm Roma’nın mermer başkenti olarak Roma hâkimiyetinde kalmıştır. Romalılar sonrasında Bizans hâkimiyeti altında yaklaşık 800 yıl kalarak 1176 Selçuklularla yapılan Miryakefalon savaşı sonrası Selçuklu hâkimiyetine girmiş o yıllardan sonra I. Dünya Savaşında Yunan işgali ve sonrasında Kurtuluş Savaşı ile Yunan hâkimiyetinin sonlandırılması sonrasında da kapsayan ve günümüze kadar gelen bir Türk hâkimiyetine girmiştir. 1071 Malazgirt Savaşı ile Türklerin Anadolu’ya girmesiyle başlayan Anadolu’nun Türkleşmesi neticesinde Afyonkarahisar Türk hâkimiyetinde ilk olarak Selçuklulara ev sahipliği yapmıştır. 1157’de Sultan Sancar’ın ölümüyle Büyük Selçuklular sona ermiş büyük hakanlık tacı Anadolu Selçuklularına geçmiştir (AİKTm, 2012a).

Hititler döneminde bölgeye verilen Mira ve Kuvalya ismi ile Anadolu Selçuklu kuvvetlerinin Bizans kuvvetleri ile 1176 yılında savaştıkları Miryakefalon geçidinin isimleri benzerlik göstermektedir. Memiş’e göre (2005: 7) Miryakefalon ya da Miryakefalis ismi, Mira ve Kuvalya isimlerinin Rumcalştırılmış halidir.

Anadolu Selçukluları 1243 yılında Moğollara karşı alınan yenilgiyle en güçlü devlet olma özelliğini kaybetmiş ve Moğol egemenliğine giren bölge İlhanlılara ve beyliklere ayrılmıştır. Selçuklulara bağlı Anadolu’da ilk kurulan beyliklerden biri de Sahibataoğulları’dır. Beyliğin kurucusu yaşamının çoğunluğunu Afyonkarahisar’da geçirmiştir. O zamana kadar Karahisar denilen şehre onun adı nedeniyle “Karahisar-ı

Sahib” denmiştir. Uzun süre beyliğin başşehri olarak kalan şehirde Sahibata’nın yerine geçen torunu Şemsettin Ahmet Bey, Germiyanoglu’nun damadıdır. Germiyan Beyi II. Yakup’un Osmanlı ülkesine olan samimiyeti nedeniyle beyliğini vasiyet yolu ile 1428 yılında II. Murat’a bırakmasıyla Afyonkarahisar’da Osmanlılar’ın idaresine girmiştir (AİKTM, 2012a; Turan, 2006).

Tablo 3. Afyonkarahisar İli Tarihsel Süreci

Verilen İsim	Uygarlık	Tarih Aralığı
Hapanuva	Hititler	M.Ö. 1800-1200
	Frigler	M.Ö. 1200-546
	Lidyalılar	M.Ö. 660-546
	Persler	M.Ö. 546-333
	Hellenistik Dönem	M.Ö. 333-30
Akroinon	Romalılar	M.Ö. 30-M.S. 395
Akronion	Bizans	395-1176
Karahisar-i Devle Karahisar-i Sahip	Selçuklu ve Beylikler dönemi	1071-1428
Karahisar-i Devle Karahisar-i Sahip	Osmanlı İdaresi	1390-1917

Kaynak: Afyonkarahisar (a), b.t.: 17-22.; Kılıç ve Akyurt, 2011: 216.

Beylikler döneminde zaman zaman Karamanoğulları, Hamitoğulları ve Eşrefoğulları da bölgede varlıklarını kısa da olsa hissettirmişlerdir ve Bolvadin, Sultandağı ve Şuhut’ta eserleri vardır. Osmanlı hâkimiyetinin zayıfladığı yıllarda coğrafi konumu ve önemi nedeniyle Yunan işgali sonrası kurtuluş savaşının önemli bir merkezi olan Afyonkarahisar Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşu ile Türkiye Cumhuriyeti’nin bir ili olmuştur. Afyonkarahisar görüldüğü üzere yıllar boyu birçok medeniyete ev sahipliği yapmış bir bölgede yer almakta ve köklü tarihi ile farklı kültürlerden kalıntılara sahiptir (AİKTM, 2012a).

Bugün Türkiye Cumhuriyetinin 81 ilinden biri olan Afyonkarahisar Anadolu yarımadasının batıya yakın ortası ve Ege Bölgesinin iç kısmında yer alır. Eskişehir, Konya, Isparta, Denizli, Uşak ve Kütahya illerinin çevrelediği ilin Kuzeydoğudan Güneybatıya uzandıkça alçalan ovaları ile hem Orta Anadolu hem de Ege Bölgesinin sayılır. Kuzeyden güneye uzunluğu 210 km olup sınırlarının toplam uzunluğu 616 km’dir (Turan, 2006). 14570 km² yüzölçüme sahip Afyonkarahisar

Ege Bölgesinin iç batı kesiminde kalmaktadır (AB, 2012b). Sahip olduğu yüzölçümü ile Türkiye'nin %2'lik kısmını kaplamaktadır (Turan, 2006).

İlin doğusu topraklarında İç Anadolu Bölgesinin özelliklerini taşıırken, Güneybatıda kalan küçük bir kısımda ise Akdeniz karakteristiği görülmektedir. Kuzeyden güneye uzanarak, Batı Anadolu ile İç Anadolu bölgelerini birleştiren yüksek alanın güney parçasını oluşturmaktadır. Öte yandan Afyonkarahisar ili Türkiye'nin yedi bölgesinden üçü olan, büyük bölümü Ege Bölgesi olmak üzere, Akdeniz ve İç Anadolu Bölgeleri sınırları içinde de yer almaktadır. Ege Bölgesi'nden doğuya doğru gidildikçe yüksek olan platoların oluşturduğu sahaya geçilir. Uzanan yüksek dağ sıralarından İç Anadolu düzlüklerine geçilir. İç Anadolu ve Ege Bölgesi'nin batı bölümü arasında bulunan bu eşik ayrı bir bölüm olarak kabul edilir ve İç Batı Anadolu adı verilir (Atalay, 1997: 194). Bu bölümde yer alan Afyonkarahisar'ın coğrafi konum özelliklerinden en önemlisi olarak önemli merkezleri birbirine bağlayan bir merkez olması söylenebilir (Kaymakçı, 2011: 199). Afyonkarahisar ili toplamda 18 ilçe, 19 Merkez ilçeye bağlı, 78 diğer ilçelere bağlı alt belde ve 490 köyü bünyesinde bulundurmaktadır. İlin % 47,5'i dağlardan, % 32,6'sı platolar ve % 19,9'u ovalarla kaplıdır (AB, 2012b; Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 2012).

Geçmişte önemli bir tampon bölge olan Afyonkarahisar yine günümüzde de bir kavşak noktasıdır (İlaslı, 2001: 83; Kaymakçı, 2011: 199). İklim bakımından Ege Bölgesi'nin asıl Ege Bölümü ile İç Anadolu Bölgesi arasında geçiş özelliği taşır (Atalay, 1997: 195). Farklı bölgeler üzerinde yer alan Afyonkarahisar ilinde genellikle Karasal iklim görülmektedir. Diğer yandan Ege Denizi'nden gelen yumuşatıcı bir hava akımının etkisi altında da kalmaktadır. Kışları karlı, yazları sıcak ve kurak, bahar aylarında ise yağmur alan il 1015 m yükseklikte olup Ege Bölgesinde yer alsa da Ege'de görülen iklimle bağdaşmamaktadır. İlde don olayı görülen gün sayısı 94'tür (AB, 2012c).

Nüfusa bakıldığında 2011 yılı verilerine göre 370.411'i il ve ilçe merkezlerinde, 328.215'i ise belde ve köylerde olmak üzere toplamda 698.626 kişidir (TÜİK, 2012). Geçmiş medeniyetlerin kültür ve sanatını yansıtan binlerce yıllık arkeolojik kalıntılarıyla, asırlık yapılarıyla, milyonlarca yılda oluşmuş mağaraları,

termal kaynakları, doğal güzellikleri, ören yerleri, göz nuru el sanatlarıyla, peribacalarıyla, açık hava tapınakları ve mutfağıyla turizm ve turistler için deniz dışında pek çok tarihi ve tabii güzellikleri bulunmaktadır (AİKTM, 2012b).

Bütün bunların yanı sıra Afyonkarahisar ile ilgili son yıllarda Kent Markası ve Marka İmajı isimli bir araştırma yapılmıştır. Yapılan çalışmada Afyonkarahisar'dan olmayan kişilere "Afyon Denince İlk Akla Gelenler" sorusuna verilen yanıtlardan ortaya çıkan ilk on yanıtta, Kaymak, Sucuk, Şekerleme (Lokum, pişmaniye), Kale, Termal, Patates, Mermer, Kurtuluş Savaşı, Soğuk ve Uyuşturucu (Opium-Afyon-Haşhaş) olduğu ortaya çıkmıştır. Yapılan bu araştırma da ayrıca Afyon kentinin önemli avantajları sıralamasında ise "yemekleri" olduğu ortaya konmuştur (Özdemir ve Karaca, 2009: 126-127). Ortaya çıkan bu sonuçların tarihi ve doğal çekiciliklerinin yanı sıra Afyonkarahisar'ın yöresel lezzetlerinin de insanlara hitap ettiği anlaşılmaktadır.

2. AFYONKARAHİSAR'IN REKREASYON ALAN VE FAALİYETLERİ

Anadolu kültürel yapısının zenginliklerinin merkezinde antik dönem Frig uygarlığı vadi yapısında bulunan Akdeniz, Ege ve Marmara Bölgesi kültür ve turizm katmanları ile ilişkili bir bölgede Cumhuriyet tarihinin kuruluşuna giden yolda önemli karargâhı ve zafer yolunun başlangıcı olan Afyonkarahisar'da birçok medeniyetin izleri bulunmaktadır. Öte yandan İslam Medeniyeti şahsiyetlerinden Hz. Mevlana'nın felsefesinin hâkim olduğu Mevlevilik konusunda da Şeyh Sultan Divani (Mehmet Semai) dönemi olan XV. yy'da Afyonkarahisar önemli bir yere sahip olmakla birlikte diğer birçok manevi şahsiyetinde yurdu olmuştur (Solmaz, 2011: 10).

Afyonkarahisar yer altı kaynak suları ile Türkiye'nin en zengin ve en nitelikli olmaları ve termal alan genişliği bakımından birinci sıradadır. Afyonkarahisar Anadolu'da parlayan bir yıldız gibi Frig Vadisi'nden Kocatepe'ye kadar uzanan tarihi derinliğe sahiptir (Solmaz, 2011: 10). 1902 yılındaki yangın sonrasında padişah II. Abdülhamit tarafından gönderilen 14.000 altın ile dönemin mimarları ve ustalarınca Mevlevihane'yi de kapsayan bölgenin en önemli sivil mimari örneği olan ve birbirine benzemeyen 400 tarihi konak yeniden inşa edilmiştir. İl merkezinde

bulunan ve korunması gereken tescilli kültür varlığı olan bu tarihi alan günümüze kadar taşınmıştır (Kentsel Sit, b.t.).

2.1. AFYONKARAHİSAR MERKEZ İLÇE

2.1.1. Afyonkarahisar Arkeoloji Müzesi

Afyonkarahisar bölgesinde bulunan 40'a yakın höyük, 20 kadar antik kentten derlenen eserlerle, Kalkolitik, Eski Tunç, Hitit, Frig, Helenistik, Roma ve Bizans dönemine ait yerlerde yapılan kazı çalışmaları sonucu çıkan eserler sergilenmektedir (AİKTM, 2012; Kaymakçı, 2011: 200-201). Müze bahçesinde Herakles, İmparator Hadrion tipi kolossal (büyük) heykeller, İon, korinth tipi sütun başlıkları, üzerleri yazılı veya kabartmalı ve bölgede bulunan tipik eserleri arasında olan “Kapı Tipi Mezar Stelleri”, pişmiş toprak lahidler ve çeşitli mimari eserler sergilenmektedir (AİKTM, 2012c).

Müzenin kuruluş çalışmaları 1931'de başlamış ve 1933'te ziyarete açılmıştır. Daha sonra Kusura salonu (1937) ve Etnografya salonu tamamlandı. 1970 yılında Türk-İslam yapıtları eski yapıda bırakılarak, arkeolojiye ilişkin buluntular yeni müze yapısına taşındı ve 1971 yılında halka açıldı. Afyonkarahisar ve çevresindeki illerden (Uşak, Kütahya, Isparta, Burdur) getirilen yapıtların yanı sıra Kusura, Yazılıkaya ve Hacılar (Burdur) kazı buluntuları 9 salonda sergilenmektedir. Eserler eski çağların kalıntıları ve eski devletlerden olmakla birlikte müzede konferans salonu, laboratuvar ve kitaplık bulunmaktadır (Nuveforum, 2009).

2.1.2. Zafer Müzesi

Zafer müzesi 1913-1914 yıllarında Ermeni ustalar tarafından Afyon'un ilk belediye binası olarak yapılmış ve savaş yılları haricinde 1935 yılına kadar belediye binası olarak kullanılmıştır. Zaman içerisinde kimi kurumlarca kullanılmış olup 1995 yılında açılış ile müze haline gelmiştir. 1986 yılında Başkomutan Tarihi Milli Park Müdürlüğüne tahsis edilerek bu Milli Park'ın bir varlığı olarak kabul edilmiştir (İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, 2012).

Zafer Müzesi binası Anadolu'nun işgali döneminde İngiliz, Fransız ve İtalyanlarca ayrı zamanlarda karargâh olarak kullanılmıştır. 1922 yılının 27 Ağustos tarihinde Afyon'un Türk birliklerince alınmasından sonra Mustafa Kemal Atatürk bu binaya gelerek burayı Garp Cephesi karargâhı ilan etmiştir. Böylelikle bina Başkomutanlık Meydan Muharebesinin planlandığı ve taarruz emrinin verildiği yerdir. Zemin katta 10 oda, 1 toplantı salonu ve sahnesi, üst katta ise 9 oda ve sergi salonu vardır. Zafer müzesinde, Başkomutan savaşı ile ilgili bilgi verilmesinin yanında, Başkomutan Mustafa Kemal Paşa, Batı cephesi komutanı İsmet İnönü Paşa, Genelkurmay Başkanı Fevzi Çakmak Paşa ve Batı cephesi hareket şube müdürü Tevfik Bıykoğlu anısına, kaldıkları odalar düzenlenmiştir (AİKTm, 2012c).

2.1.3. Sultan Divanı Mevlevihane Müzesi

Kuruluşu 13. yüzyıla kadar dayanan ve Anadolu'da kurulan ilk Mevlevihanelerdendir. Tarih boyunca birçok önemli icraata merkez olan Afyonkarahisar Mevlevihanesi, Konya Mevlevihanesinden sonra en önemli mevlevihanedir. Özellikle 16. yüzyılda Hz. Mevlana'nın yedinci kuşak torunlarından olan Sultan Divanı zamanında Mevlevilik açısından çok önemli bir merkez olmuştur. Mevleviliğin, Karahisar-ı Sahib (Afyonkarahisar)'de yaygınlaşmasının Hz. Mevlana ve torunu olan Ulu Arif Çelebi'nin buraya yaptıkları ziyaretleri sonucunda olmuştur (Afyonkarahisar Sultan Dîvanî Mevlevihane Müzesi, 2012).

Öte yandan yine Sultan Divanı zamanında "40 Hatimli Şifalı Aşure" geleneği burada başlamıştır ve birçok mevlevihaneye buradan yayılmıştır. Günümüzde ise bu geleneği devam ettiren tek mevlevihanedir. Birçok yangına maruz kalan ve son olarak 1902 yılındaki büyük yangında tamamen yanmış olan ve bugünkü haline 1908 yılında Şeyh Celâleddin Çelebi zamanında hizmete girmiştir (AİKTm, 2012c).

Yangın sonrasında II. Abdülhamit'inde özel gayretiyle yeniden yaptırılan camii de bugünkü halini almıştır. Ayrıca Vatan Şairi Namık Kemal'in annesi "Fatma Zehra Hatun'un" mezarı da burada bulunmaktadır (Afyonkarahisar (b), b.t.). Bahçesinde Derviş Odaları, Matbah (mutfak), Hâmusân (Mezarlık) bulunan ve son olarak 2008 yılında restore edilerek 30 Aralık 2008 tarihinde "Sultan Divanı

Mevlevihane Müzesi” olarak belediye bünyesinde hizmet vermeye başlamıştır (AİKTM, 2012c).

2.1.4. Çavuşbaşı Mahallesi

Halk arasında eski Afyon olarak bilinen Karahisar kalesi çevresinde bulunan yerleşim alanıdır. Eski ve köklü bir sosyal tarihe sahip yerleşim alanıdır. Eskiden Gâvur hamamı olarak bilinen Millet Hamamı, Konya’dan sonra en önemli (asitane statüsüne sahip) ikinci Mevlevihane ve Selçuklular döneminden kalma Ulu Camii mahallenin önemli kamusal mekânlarıdır. Bu gibi kamusal mekânların bulunması mahallenin güçlü bir sosyal tarihinin bulunduğunu göstermektedir. Eskiden kentin merkezi ve hatta kentin kendisi bu mahalle durumundaydı. Modernleşme etkisi ve özellikle Cumhuriyet dönemi sonrası kentin bu bölgesi cazibesini yitirmekle birlikte şehir Ordu Bulvarı olarak tabir edilen bölgeye doğru kaymıştır (Kızılay, 2011: 107-108).

Tarihe tanıklık eden ve günümüze taşınan tarihi evler genellikle Çavuşbaşı ve Mecidiye mahallelerinde görülmektedir. Kale çevresindeki evler şehrin ilk yerleşim yerleridir (Nehaberafyon.com, 2010). Mahallelinin birbiriyle selamlaştığı, sohbet edip, dertleştikleri ve bunlar üzerinde düşündükleri ve apartmanlaşmanın yaşandığı mahalledeki kompartımanlaşma, düzen ve kamusal hijyen takıntısı bulunmamaktadır. İnsanlar içe kapanık olmamakla birlikte, evler ve sokaklar birbirine yakın, aktif kullanılan sokaklar, hatta hala sokak düğünleri yapılmaktadır. Mahallede nüfus ve göç hareketliliği bulunmamakla birlikte oturanlar daha çok eski Afyonlulardır. Geleneksel yaşam tarzının tüm göstergelerine sahip olan sakinlerin mahalledeki sosyal ilişkilerde “samimiyet, yakınlık ve içtenlik” esastır (Kızılay, 2011: 108-110).

Son dönemlerde valiliğin katkısıyla mahalledeki eski tarihi dokuya sahip evlerin sağlanan kredilerle restore edilmektedir. Mahalleliler, restorasyon sonrası mahallenin eski geleneksel dokusuna yaklaştığını belirtmektedir (Kızılay, 2011: 111).

Afyon evleri genelde iki veya üç katlı olup, bitişik düzende yapıldığı için köşelerde çift aralarda ise tek cepheli, alt katlar sokağa üst katlar da değişik çıkıntılarla dışarı açılıyor. Araziyle uyumlu olan bu evlerin kimilerinde moloz taş

temelli kimilerinde de su basmana kadar kesme taş kaplamalı olup, duvarlar arasında ahşap hatıllar, kerpiç dolgular, üzerlerini örten kırma veya üçgen çatılar genellikle tuğladan yapılmıştır (Nehaberafyon.com, 2010).

Afyon evlerinde zemin katlarda taşlık ve avlular bulunuyor. Burada kiler, depo, odunluk, ahır, çamaşırılık bulunuyor. Orta katlar alçak tavanlı ve küçük pencerelidir. Sokağa yakın pencerelerde çıkmaları destekleyen konsolların arasında pencereler bulunuyor. Üst katları taşıyıcı konsollar taşır ve geniş odalar manzara ve sokağa açılıyor. Evler genellikle iki kapılıdır. Alt kapılar tek kanatlıdır. Bazen kapı boşlukları üstünde, bazen çatı üzerinde üçgen çatılı bir tavan arası odası ve bir balkon yapılmıştır. Evlerde dış görünüşe önem verilmiştir. Afyon evleri çıkmalı evler, çatı odalı veya balkonlu evler, kapı boşluğu üzerinde balkonlu evler, kapı boşluğu üzerinde cumba biçiminde çıkıntısı olan evler olmak üzere dört grupta toplanmıştır (Nehaberafyon.com, 2010).

Çıkmalı evlerde çıkma biçimine göre, düz çıkmalı, gönye çıkmalı, çokgen çıkmalı olarak gruplara ayrılır ve bu çıkmalar ahşap konsolla desteklenirdi. Kapı boşluğu veya kapı üzerinde cumba çıkıntısı evlere Afyon'da az rastlansa da binaya hareket kazandıran cumba veya şahnişler kapı boşluğu veya kapı üzerinde binanın cephesinde dışa doğru çıkıntı yaparlardı. Afyon evlerinde cumbaların oldukça sade bir görünümü vardır.

Afyon evlerinde çatı ve zemin kat dışında kalan katlar ailenin bütün gününü geçirdiği katlardı. Bu katlarda sofa merkezde olup, odalar buraya açılırdı. Evlerde gelişmiş bir mutfak düzeni olmadığından odaların biri mutfak durumundadır. Ayrıca yüklük denilen kapaklı dolaplar, gusülhaneler, çiçeklik denilen nişler ve ocaklar her evde yer alırdı. Genellikle çıkmalı odalara başoda denir ve bunlar tavanları ile oldukça bezemeli bir görünümde dirler. Tavanları alçı, ahşap ve kalemkâri süslemelidir. Tavanlarda tavan göbeklerine önem verilir, bu göbekler yuvarlak veya çokgen kenarlı olup, ahşap çitalarla ışınsal dizilmeler veya bitki motiflerinden oluşan bezemelerle kaplıdır. Kimi örneklerde zikzak bordürleri görülmektedir (Nehaberafyon.com, 2010).

2.1.5. Afyonkarahisar Kalesi

M.Ö. 1350 yıllarında Hitit İmparatoru II. Murşil tarafından Arzava seferinde müstahkem mevki olarak kullanılmış olan ve Hapanuva adını alan kale 226 metre yükseklikte olup volkanik bir kaya kütlesi üzerinde yükselmektedir (Afyonkarahisar Kalesi, 2011: 11). Kale zirvesinde M.Ö. 1200-700 yılları arasında Anadolu’da yaşamış olan Frigler dönemini yansıtan kültür izlerine rastlanılmaktadır ve Ana Tanrıça Kibele’ye adanmış birçok tapınma yeri ile 4 adet büyük sarnıç (su çukuru) bulunmaktadır (AİKTM, 2012d).

Önceleri Hapanuva, Roma ve Bizans dönemlerinde Akroenes, Selçuklulardan itibaren ise Karahisar adı ile anılmıştır. Selçuklu vezirlerinden Sahip Ata Fahrettin döneminde kalenin ismi Karahisar-ı Sahip oldu. 1573’te onarılmasını sağlayan II. Selim ise yörede yetiştirilen meşhur Afyondan ötürü kaleye Afyonkarahisar adını vermiştir. Tarihi dokusunu koruyamamış olsa da hala eski kalıntılar bulunmaktadır (Vikipedi, 2012). Kale Bizans ve Selçuklular döneminde de önemli çarpışmalara sahne olmuştur. Kale surları Selçuklu Sultanı Alâaddin Keykubat zamanında kale dizdarı olan mimar Bedrettin Geyhertaş tarafından 1235 yılında onarılmakla birlikte kaleye küçük bir mescit ile yanına saray yaptırılmıştır. 1573 yılında Osmanlı Sultanı II. Selim’in emri ile Mahmut Bey tarafından burçları, sarnıçları ve kulesi tekrar onarılmıştır (AİKTM, 2012d).

Günümüzde ise Afyonkarahisar ile ilgili kent markası ve marka imajı konusunda yapılan bir çalışma da araştırma bulgularının Afyonkarahisar’ın sahip olduğu yöresel lezzetler ve bölgesel özelliklerinin yanı sıra Karahisar Kalesi’nin de kentin ismiyle özdeşleşmiş olması bulgusuna erişilmiştir. Öyle ki araştırma da “Afyon denince ilk akla gelenler” sorusunda dördüncü sırada yanıt bulmuştur (Özdemir ve Karaca, 2009: 132).

2.1.6. Anıt ve Şehitlikler

i.Zafer (Utku) Anıtı: Günümüz valilik binası ile eski belediye binası arasında kalan meydana 24 Mart 1936 yılında dönemin başbakanı ve kurtuluş savaşı kahramanlarından Ali Çetinkaya’nın katılımıyla açılmıştır. Heykel 1932 yılında

Avusturyalı heykeltıraş Heinrick Krippel tarafından Viyana’da tunç olarak dökülmüş, 1935 yılında ise Türkiye’ye getirilmiştir (Talipoğlu, 1998: 13).

Anıtın kaidesi büyükçe kübik bir kayaktan oluşmaktadır. Tunç olan heykelde ise çıplak iki erkek heykeli vardır. Ayakta olan heykel, kurtuluş savaşı döneminde düşmanı ayakları altına alan Türk’ü, ayaklar altında yatan heykel ise işgalci düşmanı simgelemektedir. Diğer bir yorumda ise ayaktaki figür, tam bağımsızlık için saldıran Türk gücünü, yerdeki figür ise Türk’ün karşısında yenilen emperyalizmi temsil etmektedir (AİKTM, 2012e).

Kaidenin dört bir yanında Atatürk tarafından sanatçıya verilen yine tunçtan olan dört adet rölyef mevcuttur. Heykelin uzunluğu 5,15 metre, tüm anıt yüksekliği ise 7.95 metredir. Kübik kaide Afyonkarahisar’ın özgün taşı olan trakitten yapılmıştır (Talipoğlu, 1998: 13).

ii.Kocatepe Atatürk Anıtı ve Kitabesi: Merkez ilçe kasabalarından olan Büyükkalecik’e 8 km merkeze 20 km uzaklıkta 1874 rakımlı olan Kocatepe, Anadolu’nun ve Türk Ulusu’nun kurtuluşunun getiren 26 Ağustos 1922’de Mustafa Kemal tarafından başlatılan, Büyük Taarruz’un sevk ve idare edildiği yerdir. Coğrafi olarak Afyon ve Sincanlı ovalarına hâkimdir. İlin hemen güneyinden başlayıp şehrin güney-güneybatı istikametinde yer alır. Doğu-batı doğrultusunda “Zafer Sıradağları” adıyla bilinen Beytepe-Belentepe-Tınaztepe ve Çiğiltepe’den oluşan bir hattır (Kılıç ve Akyurt, 2011: 221). Başkomutan Mustafa Kemal ve arkadaşları 25 Ağustos tarihinde Kocatepe’ye gelerek 26 Ağustos sabahı Büyük Taarruz’u buradan başlatırlar (AİKTM, 2012e). Mustafa Kemal Büyük Taarruz’un ilk safhasını burada bulunan karargâhından ve halen mevcut olan siperden sevk ve idare etmiştir (Kılıç ve Akyurt, 2011: 221). Türk tarihinde kurtuluş savaşında büyük önemi olan Büyük Taarruz’un başlatıldığı önemli bir yer olarak tarih sayfasındaki yerini almıştır (Talipoğlu, 1998: 32).

Kocatepe’ye 1953 yılında Milli Savunma Bakanlığı’nca kesme taştan anıt yapılmış ve üzerine çiçek kabartmalı mermer yazıt konulmuştur. 1993 yılına gelindiğinde ise Kültür Bakanlığı tarafından Atatürk Anıtı, kitabeleri ve çevre düzenlemesi yapılarak ziyarete açılmıştır. 4 ton ağırlığında bronzdan yapılmış olup kaidesi ile birlikte 7,5 metre yüksekliğindedir (AİKTM, 2012e; Kılıç ve Akyurt,

2011: 221). Öte yandan yine şehir merkezi Örnekevler mahallesinde bir Kocatepe anıtı bulunmaktadır. 1970 yılında yaptırılmıştır ve sürekli açıktır.

iii.Yüzbaşı Agâh Efendi (Kurtkaya) Şehitliği: Merkez ilçe Büyükkalecik kasabası Kurtkaya mevkiinde bulunan şehitlik 26 Ağustos 1972 tarihinde yapılmıştır. 2004 yılında restore edilen şehitlikte bir anıt, bir tören alanı, bir çeşme, bir kitabe ve bir kubbe bulunmaktadır (AİKTM, 2012e).

Büyük Taarruzun 2. günü olan 27 Ağustos 1922 tarihinde, Kurtkaya tepesinde şehit düşen 12. tümen, 36. piyade alayı 6. bölük komutanı Bayburtlu Ziver Beyoğlu Yzb. Agâh Efendi ve Sinoplu Üsteğmen Feyzullah Efendi ile 100 Mehmetçik adına yapılmıştır. Şehitliğin girişinde sol tarafta mermerden yüksekçe bir kaide üzerinde bronzdan yapılmış sol elindeki süngüsünü ileriye doğru uzatan Mehmetçik heykeli vardır. Mehmetçiğin ayakları arasında yerde düşman askeri yatmaktadır (Kılıç ve Akyurt, 2011: 221).

Kitabesinde “Büyük Taarruz 26 Ağustos 1922 tarihi sabah 04.30’da başlamış ve iki saat içinde düşmanın bütün tel örgüleri parçalanarak gün doğmadan zaferin ilk ışıkları Anadolu’yu parlatmaya başlatmıştır. Başkumandanlık Karargâhı’nın bulunduğu Kocatepe’ye tek geçit olan Kalecik ve Kurtkaya bölgeleri Türk ordusu için çok önemli idi ve düşmandan bir an önce alınması ve düşmanın yok edilmesi görevi 12. Tümen, 36. Alay 6. Bölük Komutanı 24 yaşındaki Bayburtlu Yüzbaşı Agâh’a verildi. Yz. Agâh emrindeki 150 Mehmetçik ve Sinoplu Üsteğmen Feyzullah ile birlikte 2500 kişilik düşmana saldırmasıyla büyük bir çarpışma başladı. 26 Ağustos öğleden sonra başlayan çarpışmalar 27 Ağustos öğle saatlerine kadar sürdü. Düşmana büyük kayıp verdiren ve kaçmalarını sağlayan yüzbaşı ve üsteğmen destek alan düşman birliği ile çarpışırken 100 askeri ile birlikte şehit düştü. Geriye kalan 50 Mehmetçik ve gelen takviye kuvvetlerimizle düşman bu vadi içinde tamamen yok edildi. Kahraman Yüzbaşı Agâh Efendi ve arkadaşlarını minnetle anıyoruz. Ruhları şâd olsun.” yazmaktadır (Kılıç ve Akyurt, 2011: 221-222).

iv.Afyonkarahisar Hava Şehitliği: Afyonkarahisar Asrî mezarlık içinde bulunan şehitlik mezarlıkla birlikte 1933-1936 yılları arasında yapılmıştır. Milli Mücadele’de ve daha sonra şehit olanlar buraya gömülmüştür. Milli Mücadele sırasında 24 Temmuz 1922 sabahı Akşehir karargahından havalanan ve Afyonkarahisar güneyinde keşif uçuşu yapan, Hava Üsteğmen Pilot Cemaleddin ve Hava Astsubayı Reşit Bahaeddin iki Yunan uçağının saldırısına uğramış ve bu uçakları düşürmüştür ancak daha sonra gelen takviye uçaklara karşılık verecek

cephaneleri kalmamıştır ve Gazlıgöl civarında düşürülmeleri nedeniyle şehit olmuşlardır.

Cenazeler öncelikle Kadınana mezarlığına Kesikbaş Sultan Türbesi yanına gömülmüştür. Daha sonra şehitlik 1936 yılında Asrî mezarlığa nakil edilmiştir. Asrî mezarlıktaki anıt mezar ilk olarak Bahaeddin ve Cemaleddin Beyler adına yapılmıştır. Dikdörtgen gövde üzerinde piramidal biçimde sarp kayalık üzerinde, uçan bir kartal ve kanadı kırık uçak pervane maketi ile kanatlı ay yıldız şeklinde yapılmıştır. Eski anıt yıkılarak 1993 yılında betonarme olarak yeniden yapılmıştır. Şehitliğin yeşil alan kısmı ihtiyaç nedeniyle düzenlenmiş ve buraya da yeni şehitler gömülmüştür (AİKTM, 2012e).

v.Büyük Taarruz Şehitliği ve Başkomutan Mustafa Kemal Anıtı: Büyük Taarruz, Kurtuluş Savaşı sırasında Türk Ordusunun Yunan kuvvetlerine karşı başlattığı genel saldırıdır. Afyon Cephesi, savunmanın en şiddetli geçtiği bölge olarak ifade edilmektedir (Kılıç ve Akyurt, 2011: 219). Şehitlik ve anıt 26 Ağustos 1922'de Afyon Kocatepe'de başlayan ve 9 Eylül'de İzmir'de sona eren, Türk vatanının Yunan işgalinden kurtulduğu Büyük Taarruz'da şehit düşen subay ve Mehmetçiklerin hatıralarını yaşatmak amacıyla İzmir-Afyon-Antalya karayolu kavşağındaki tepe üzerinde yaptırılmıştır (AİKTM, 2012e).

Şehir merkezine 16 km uzaklıkta olan Antalya kavşağı olarak bilinen mevkide yer alan Sincanlı ovası olarak anılan bölgedeki Sarıkız tepesinde bulunan şehitlik 2425 şehidimiz anısına yapılmıştır ancak toplamda 500 mezar taşı bulunmaktadır (Yıldız, 2004: 267). Şehitlikte şadırvan, namazgâh, otopark, mezarlık bölümleri bulunmaktadır. Mezarlık bölümünde 100 subay ve 400 erin adı yer almaktadır. Atatürk'ü Kocatepe'de gösteren heykel ile iki rölyef şehitliği süslemektedir. Büyük taarruzun 71. yıldönümü olan 26 Ağustos 1993'te düzenlenen törenle halkın ziyaretine açılmıştır (AİKTM, 2012e).

Başkomutan Tarihi Milli Parkı içinde kalan bu yerler dışında bu milli parkın Afyonkarahisar sınırları içinde kalan diğer yerler (Kılıç ve Akyurt, 2011: 220) tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4. Başkomutanlık Tarihi Milli Parkı Afyonkarahisar Bölümleri

	Merkeze Uzaklığı
Şuhut Atatürk Evi, Zafer Yolu	27 km
Kocatepe Anıtı ve Kitabesi	20 km
Yzb. Agâh Efendi Şehitliği	12 km
Zafer-Utku Anıtı	Merkez
Zafer Müzesi	Merkez
Hava Şehitliği	Merkez
Büyük Taarruz Şehitliği ve Başkomutan Mustafa Kemal Atatürk Anıtı	17 km
Anıtkaya Şehitliği	30 km
Albay Reşat Çiğiltepe Şehitliği	43 km
Yıldırım Kemal Şehitliği	47 km

Kaynak: Kılıç ve Akyurt, 2011: 220.

Büyük Taarruz Şehitliği ve Başkomutan Mustafa Kemal Atatürk Anıtı ile ilgili detaylar bu başlık altında diğer kimi bölümler ise diğer başlıklar altında incelenmiştir.

2.1.7. Tarihi Cami ve Mescitler

i.Ulu Cami: Afyonkarahisar'ın en eski yerleşim yeri olan, Male ve Hıdırlık tepeleri arasında kalan, Camii Kebir Caddesi ve Camii Kebir Saroğlu Sokağın kesiştiği köşede yer alır (Topbaş, 2007: 194). Afyonkarahisar'ın en büyük camilerinden olan Ulu Cami, Anadolu Selçukluları devrinde (1272-1277) yıllarında Sahipata Nusretiddün Hasan tarafından yaptırılmıştır (AİKTM, 2012f; Topbaş, 2007: 194). Camii süslemeleri Nakkaş Mahmut Oğlu Hacı Murat tarafından yapılmıştır. Doğu, kuzey ve batı yönlerinde üç kapısı bulunan, minaresi tuğladan olan ve 40 ahşap sütun ve başlık üzerine oturtulmuş, orijinalinde düz toprak damlı olan ancak günümüzde bakır kaplı çatı ile örtülüdür (AİKTM, 2012f). Doğu kapısı üzerinde bulunan onarım kitabesinde Muzafferüddin Devle Beyin oğlu Emir Muiniddün Abdullah Bey tarafından 1341 yılında onarım görmüştür (Topbaş, 2007: 194).

Cami Selçuklu ağaç işçiliğinin günümüze taşınan güzel örneklerindedir. Ahşap sütunlar üzerine konan ahşap sütun başlıkları sarkıt ve baklava dilimlidir. Başlıklar üzerine konan ahşap atıkların yan yüzeyleri renkli motiflerle işlenmişse de günümüze çok azı taşınmıştır. Zamanında eski biçimi korunarak yeniden onarılan

camii, ahşap mimarisi ve sırlı tuğlalı baklava dilimli tuğla mimarisiyle Selçuklu dönemini yansıtan eşsiz örneklerdendir (AİKTM, 2012f). Kuzeye açılan kapı üzerinde, Türkçe bir yazıt bulunur. Mihrap mermerden olup, üç sıra kuşakla “Ayet-el Kürsi” yazılıdır. Selçuklu tarzı ahşap oymalı iki kanatlı minberi ise Neccar Emir Hac Bey eseridir (Afyonkarahisar, 2012: 18).

ii.Gedik Ahmet Paşa (İmaret) Camii: Kurtuluş caddesinde yer alan camii gün içinde her saat ziyaret etmek mümkündür. Osmanlı döneminin en güzel eserlerindendir (AİKTM, 2012f). Fatih Sultan Mehmet’in sadrazamlarından Gedik Ahmet Paşa’nın Beylerbeyliği zamanında 1472-1473 yıllarında Karaman seferi sırasında Gedik Ahmet Paşa tarafından mimar Ayaz Ağa’ya yaptırılmıştır. Camii zaman içinde onarımlar görmüştür. İlki 1668 yılında, ikincisi 1792’de olan büyük depremden sonra müteveli kaymakamı Ahmet Efendi tarafından 1796’da, üçüncüsü 1934-48 ve son olarak da 1966-1969 yıllarında kubbe kurşunları yenilenerek yapılmıştır (Topbaş, 2007: 102).

Camii nakışları Abdüssamedoğlu Hasan’a aittir. Ters T biçiminde ardı ardına iki kubbeli planlıdır. Kuzeyindeki son cemaat yeri, altı yuvarlak sütun, beş sivri kemerli ve beş sekizgen kasnaklı kubbeye örtülüdür. Tek şerefeli minaresi yivli burma biçimlerle süslüdür. Yivlerin arası lacivert renkli çinilerle kaplıdır, Mukarnash (bezemeli) giriş kapısı kalem işlemeli mermerdendir. Üzerindeki onarım yazısı 1795’i göstermektedir. Doğu, batı ve kuzey duvarları iki, kible duvarı ise üç sıra pencerelidir. T biçimindeki iç mekânı iki büyük kubbe, iki yanda sıralanan odaları da üçer küçük kubbe örtmektedir. Gedik Ahmet Paşa (İmaret) Külliyesinin bir yapısıdır (AİKTM, 2012f).

iii.Mısri Camii: Arap Mescit Mahallesi’nde Arap Mescit Caddesi ile Hacı Mahmut Birinci Kaya Sokağının köşesinde küçük bir meydanın köşesinde yer alır (Topbaş, 2007: 31). Akşemseddin’in halifelerinden Abdurrahim Karahisari adına Şahkancıoğlu Evliya Kasım Paşa tarafından yaptırılmıştır. Arapmescidi ve Muslihüddin Mısri adlarıyla bilinen bu eserin yapıldığı tarih tam olarak bilinmemektedir. Önceleri mescit olarak inşa edilen caminin XV. yüzyılda yapıldığı tahmin edilmektedir. Arap Dede, Abdurrahim Karahisari’nin kardeşi Muslihüddin Mısri’nin lakabı olarak düşünülmektedir. Camii içindeki türbede, XV. yy.’da yaşayan

Arap Dede'ye atfedilir (Afyonweb, 2012). Caminin kare planlı, tek kubbeli ana mekânı, kuzeybatı köşesinde yer alan minaresi ile daha sonra yapılan onarımlarla eklenen son cemaat yeri vardır (Topbaş, 2007: 31).

Diğer bir kaynakta Arap dede lakaplı kişi, yükseköğrenimini Mısır'da görmüş olan daha sonra Karahisar kadılığına atanan Alâeddin Ali El Mısıri'dir. Halk arasında kendisine Arap dede veya Mısırlı hoca dendiği için yaptırdığı mescit bu isimlerle anılmaktadır (Topbaş, 2007: 31). Kesme moloz taştandır. İki büyük kubbelidir, doğu duvarı bitişiğinde bulunan minaresinin tabanı kesme taştan, gövdesi tuğladandır. Mukarnaslı mihrabında, mavi lacivert tonlarında yazı ve geometrik desenli çiniler bulunup minberi mermerdendir (AİKTM, 2012f). Adı geçen El Mısıri'nin, Fatih Sultan Mehmet Han çağının ünlü ozanı ve Akşemseddin Hazretlerinin Halifesi Abdurrahim Karahisari'nin babasıdır. Buna göre mescit ilk kez 1453 yılından 15-20 yıl önce yapılmış olabileceği düşünülmektedir (Topbaş, 2007: 31).

iv.Mevlevi (Türbe) Cami: Mevlana Mahallesi'nde, Zaviye Sokak ile Türbe Caddesinin Mevlana Canbaba Yokuşu Sokağı ile kesiştiği yerdedir (Topbaş, 2007: 158). Halk arasında "Türbe" ve "Mevlevi Camisi" adlarıyla anılmaktadır. Bugünkü camii 1844'te Abdülmecit tarafından yaptırılmıştır ve büyük yangın sonrası II. Abdülhamit emriyle 1905 yılında 14.000 altın harcanarak büyük bir onarım geçirmiştir. Kesme taştan yapılan binanın kapısı üzerinde, kitabe yerine kabartma bir Mevlevi külahı yer alır (AİKTM, 2012f).

İki kanatlı, ince ve uzun ahşap kapıdan harime girilir. Her iki kanat üç bölmeli olup alt ve üst bölmelerde baklava dilimi, orta bölmelerde ise bitkisel motiflerle süslü ince ve uzun bir bezek vardır. Bu kapıyı Sultan II. Abdülhamit bizzat kendisi yaparak camiye hediye etmiştir (Topbaş, 2007: 159). Batısında tek şerefeli minaresi yer alır. Kuzeye bakan cümle kapısından merdivenlerle çıkıldıktan sonra dedelerin hücre evleriyle çevrili, ortasında şadırvan bulunan büyük bir avluya girilir. Kasnağındaki renkli camlı pencereleriyle büyük kubbe, örtü sistemini oluşturur (AİKTM, 2012f).

Semahanenin doğusundaki şerbethanenin üst katında semahaneye bakan, kafeslerle çevrili kadınlar mahfili vardır. Semahanenin sol tarafı türbe bölümüdür. Türbede Mevlevi şeyhlerine ait on iki ahşap sanduka bulunmaktadır. Mevlana'nın

torunlarından Âbâ Pûs-i Veli, Sultan Divanı (Mehmet Semâi Çelebi), Hızır Şah Çelebi gibi Mevlevî büyükleri ile Şah İsmail'in oğlu Elkas Mirza'da burada yatmaktadır. Ayrıca Sultan Divanî Mehmet Semai Hazretlerinin müridi seyahat refik'i Ateş Pazı Furuni Mehmet Dede, Şeyh Murat Çelebi Efendi, Kemal Çelebi, Celal Çelebi, M. Raşit Çelebi, İlyas Şah, Destina Hatun, Bahar Hatun, Güneş Hanım, Mutahhara Hatun'da burada yatmaktadırlar (Topbaş, 2007: 162). Son onarımı ise Mimar Arif Turunç tarafından yapılan camii günümüzde kullanıma açıktır (AİKTM, 2012f).

v.Ot Pazarı Cami: Fakı Paşa Mahallesi, Fakı Paşa Caddesi ile Otpazarı Caddesinin kesiştiği köşededir. Yapım yazıtı bulunmayan caminin günümüze gelen belgelerden banisi olan Felezade Süleyman Çavuş'un ölümünden önce (1598) yaptırdığı söylenebilir. 1671-1672 yıllarında Afyonkarahisar'a gelen Evliya Çelebi'nin seyahatnamesinde saydığı camiler arasında Otpazarı Cami'de vardır. Aynı zamanda "Köprü Başı Cami" olarak da bilinir (Topbaş, 2007: 176). Yıkılan minare 1958 yılında yenilenmiştir. Cami kesme taş ve kare planlı tek kubbelidir. Kuzeyde camla kaplı olan son cemaat yeri sonradan eklenmiş, üç sivri kemer üzerine üç kubbeyle örtülmüştür. Minaresi tek şerefelidir, mihrabı ise sonradan yapılmış ve mermerle kaplıdır (AİKTM, 2012f). Bu caminin yerinde daha önceleri Hacı İsmail Mescidi ve medresesi bulunmaktayken daha sonra harap olan mescidin yerine camii yapılmıştır (İlgar ve Karazeybek, 2001: 318).

vi.Yeni Cami: Hacı Aftal Mahallesi Yeni Cami Caddesi ile Yeni Cami yan aralığının kesiştiği köşede avlu içinde, kütüphane, muvakkithane ve şadırvan ile birlikte yer almaktadır. Onarım yazıtından anlaşılan 1711 yılında Afyon Düzağaç Köyü Zaimi ve Alaybeyi Ali Ağa oğlu Hacı Abdi Çavuş tarafından yaptırılmıştır. 1809 yılında ise Hacı Paşazade Hacı Paşa Süleyman Şerif tarafından onarılmıştır (Topbaş, 2007: 206).

Büyükçe bir ana kubbe ve üç kubbeli son cemaat yeri bulunan caminin duvarları kesme taşlı, minaresi tuğla olan caminin kubbeleri ise kurşun kaplıdır. 1808 yılında Hacı Paşa-zâde Süleyman Şerif tarafından tamir ettirilen caminin yanında mektep, medrese, kütüphane odası, muvakkithane (güneş saati) ve şadırvan bulunmaktaydı. Külliye içinde ayrıca çifte hamam ve han mevcuttu. Mektep ve

medrese binaları zamanla yıkılmıştır (İlgar ve Karazeybek, 2001: 319). Çarşı içinde bulunan cami 1839 yılında onarılmış ve günümüz adını almıştır (AİKTM, 2012f).

vii.Akmescit: İvaz Hamza Çelebi Cami olarak da bilinen cami akmescit olarak anılan mahallede bulunmaktadır (İlgar ve Karazeybek, 2001: 308). Kitabesinde “bu mübarek mescidi, Hacı Hasan oğlu Ketenci Hacı Hamza 1406 yılında inşa ettirmiştir” yazılıdır (Topbaş, 2007: 23).. Mescit tek ana kubbeli olarak yapılmış daha sonra küçük kubbeli son cemaat yeri ilave edilmiştir. 1905 yılında minaresi, 1960 yılında ise mescit bir onarım görmüştür (İlgar ve Karazeybek, 2001: 308). Kubbe kurşun kaplamalı olup onikigen kasnak tarafından çevrelenmiş, kasnak üzerinde ve dört cephede bulunan küçük birer pencere ile aydınlatılmıştır (Topbaş, 2007: 23).

viii.Diğer Cami ve Mescitler: Kaledibi mescidi, Kuyulu mescit, Burmalı mescit (Onarım 1901), Kubbeli mescit (1330), Arasta mescidi (1355), Tac-Ahmet (Tahtalı) mescidi, Kâbe mescidi (1397), Fakih Paşa mescidi (1433), Keçe Pazarı cami (İmad Dede-1689), Yukarı Pazar mescidi (1465), Başçeşme cami (1495-96), Karaman cami, Çavuşbaşı cami (1575), Zülali cami (1666), Aynioğlu cami (1797), Adeyze cami, Tevkifiye (Yoncaaltı) cami bunlardan başlıcalarıdır (İlgar ve Karazeybek, 2001: 305-321, Topbaş, 2007: 14-223).

2.1.8. Tarihi Yapılar

i.Prymnessus: Merkeze bağlı Sülün köyünde Frigler tarafından kurulmuş büyük kentlerdendir. Helen döneminde özerk olan kent, Roma döneminde yarı özerk konumda ve imparator adına bronz kent sikkesi bastırmıştır (İlaslı ve Uyan, 2001: 287). Beş şehir anlamına gelen yunanca Pentapolis kentlerdendir. Bu kentler politik, ticari ve askeri amaçlı olarak birlik şeklindedir (Wikipedia, 2012). Afyon arkeoloji müzesinde bulunan büyük Herkül heykelinin bulunduğu antik kent olup kazı çalışması yapılmamıştır (AİKTM, 2012g).

ii.Taşhan: Şehir merkezinde bulunan yapı 17. yüzyıl ortalarında Kadı Abdullah Efendi tarafından yaptırılmıştır. İki kat olan yapı moloz taştan kargir olarak ve sıralı taşlar arasında tuğla da bulunmaktadır. Tüm odaları üstü açık avluya bakmaktadır (AİKTM, 2012h). 1847 yılına ait kira defterinden anlaşıldığı kadarıyla han tahtanı

(alt kat) ve fevkani (üst kat) olarak iki kısımdan oluşmaktadır. Tahtanisinde sağda 13, solda 6 oda olmak üzere 19, fevkanisinde ise sağ merdivenden çıkılınca soldan başlayan 24 olmak üzere toplam 43 oda bulunmaktadır (Küpeli, 2001: 366).

iii.Turunç Han: Vezir Ahmet Paşa'nın kira arsa üzerinde kendi binası olan 17 odalı bir han olan Turunç Han öncelikle Ahmet Paşa Han olarak sonraları Müftü Han, Mut Han olarak anılmış, 18. yüzyılın ilk yarısında Turunçoğulları tarafından satın alındıktan sonra da Turunç Han olarak anılmıştır (Küpeli, 2001: 366-367).

iv.Yeni Han: Uzun Çarşı'da Buğday Pazarı civarında Keçeciler içinde yer almaktadır. Hersek-zâde Ahmet Paşa torunlarından Ahmet Paşa'nın mülküdür. Yoğun olarak İranlı tüccarlar ikamet etmiştir (Küpeli, 2001: 367).

v.Hacı Bekir Tiryaki Bedesteni: 1550-1553 yılları arasında Mimar Sinan'a Rüstem Paşa tarafından yaptırılmıştır. Cağal-oğlu Rüstem Paşa bedesteni olarak yüz yıl kadar sonra harap duruma gelmiştir. Yeri ve binası 17. yüzyıl ikinci yarısında üç kadı, mütesellim ve mimar tarafından yapılan keşif sonucu bir mimara 500 kuruş'a satılmış olsa da yıkılmasına izin verilmemiştir. Söz konusu bedesten 20. yüzyıl başlarına kadar ayakta kalmış daha sonra 1914 yılında yıkılarak şimdiki bedesten inşa edilmiştir (Küpeli, 2001: 362-363).

vi.Eğret Kervansarayı: Günümüz Anıtkaya (Eğret) kasabasında bulunan ve herhangi bir kitabesi bulunmayan kervansaray, Selçuklu ve Osmanlı dönemi mimarisine benzememesinden dolayı Germiyanoğulları dönemine ait olduğu yorumlanmaktadır. Germiyanoğlu Süleyman Şah tarafından 1370-1380 yılları arasında yaptırıldığı söylenmektedir. Kervansaray kesme taş kaplı, iki sıra fil ayakları üzerine geniş yanları dar tonoz kemerle örtülü, kargir ve avlusuz olarak inşa edilmiştir. Kapısının yanları mermer sütunlarla süslü özel bir şekildedir (Küpeli, 2001: 361).

vii.Hamamlar: Mevlana mahallesinde bulunan ve kırma taşla inşa edilmiş olan Dabak hamamı bugün yapıların arasında kalmıştır, Gedik Ahmet Paşa (İmaret) hamamı ise ilk dönem Osmanlı eserlerindedir ve Gedik Ahmet Paşa Külliyesi dahilindeki bir eserdir. Cumhuriyet tarihinde onarımlar gören eser düzgün örtülmüş moloz taş duvarlı olup Bursa kemerli ve basık kemerli nişlere sahip yapının kubbelerinde ışıklık için cam fanus kullanılmıştır. Bir diğer hamam olan Kadı

hamamı ise yine günümüz binalarının arasında kalmıştır. Ortasındaki büyük kubbeye geçiş Türk üçgenleri ile diğer kubbelere geçiş ise pandantiflerle sağlanmıştır. Kitabesi ve süslemesi bulunmamaktadır.

Yine merkez ilçede faal olan bir diğer tarihi hamam ise Kasım Paşa (Alaca) hamamıdır. Dükkanlar arasında kalan hamamı dışardan görmek zor olup iki bölümden oluşmaktadır. Kitabesi bulunmamakla birlikte Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde 1483 tarihli bir vakfiye bulunmaktadır. Kim tarafından yaptırıldığı yazılı olduğu bu vakfiyeden yapının bu tarihten kısa süre önce yapılmış olabileceğini göstermektedir. Yine kitabesi bulunmayan Millet hamamı ise günümüzde faal olup, tarihten gelen kadınlar soyunmalığı ortasındaki fiskiyeli havuz Afyon Arkeoloji müzesi bahçesinde sergilenmektedir. İnşa kitabesi bulunmayan bir diğer hamam ise Yeni hamamdır. çifte hamam olup erkekler kısmı soyunmalığı yakın zamanında inşa edilmiştir ve mekanın ortasında mermer bir havuz bulunmaktadır (Üyümez ve Kaya, 2001: 408-412).

viii.Altıgöz Köprüsü: Şehrin içinden geçen Akarçay üzerinde uzanan ikinci ve cirit kayalıkları eteğinde bulunan altı gözlü bir köprüdür. 1214 yılında bölgede hâkim olan Akkoyunlular tarafından inşa ettirilmiştir. Bugünkü halinde daha çok Osmanlı dönemi izleri vardır. Bunun nedeni Osmanlı döneminde elden geçirilmesidir. Yapının kemerleri tam yuvarlaktır. Eser bölgede fazlaca görülen tüf ve bazalt malzeme kullanılmıştır ve ayrıca yanın üzerinde bazı mermer kitabe plakaları da mevcuttur (AİKTM, 2012i).

ix.Hacı (Abdül) Gani Köprüsü: Şehir merkezinde Çetinkaya mahallesi, Eskişehir karayolu üzerinde Maliye binasının 500 m kuzeyinde bulunan köprü kuzey-güney yönünde uzanıp, batı cephesi düzgün kesme taşlarla kaplı, doğu cephesi ise kesme taş kaplamanın bozulduğu ve yer yer kabaca yontulmuş taş kullanılmıştır. Afyon Gazlıgöl Şosesi yapılırken köprü doğu yönde genişletilmiştir. Üç yuvarlak kemerli köprünün doğu tarafındaki kemerlerden birisi dörtgen göze dönüştürülmüştür. Kemer gözlerinden güneydeki tamamen dolu olduğundan görülememektedir. İnşa kitabesi olmamakla birlikte Afyon Müzesi'nde Aralık 1508 tarihli Hacı Gani adlı bir zat adına düzenlenmiş bir mezar taşı bulunmaktadır. Buradan hareketle köprünün Hacı Gani'nin ölümünden önce 15. yüzyılın sonlarında

veya 16. yüzyılın başlarında inşa edilmiş olması gerektiği sanılmaktadır (Üyümez ve Kaya, 2001: 404).

x.Harmancık (Köle) Köprüsü: Yine Çetinkaya mahallesinde, Karakaya Köyü yolundaki köprü Akarçay üzerindedir. Rivayete göre önce köle olan ve sonra hürriyetine kavuşarak zengin olan iki kişi tarafından şükür niyeti ile yaptırıldığı için Köle Köprüsü olarak ta adlandırılmaktadır. 11,5 m uzunluğunda ve 5.25 metre genişliğinde Kuzey-Güney yönlü köprü tamamen kesme taşlarla inşa edilmiştir. Kemer açıklıkları 3.85 ve 3.55 m olan yuvarlak ve iki gözlüdür. Kuzey cephesinde iki kemer gözü arasındaki ayak üzerinde, üçgen bir dalga kıran bulunur. Kemer gözleri kısmen dolduğu için iyice küçülmüştür. Hala kullanılmakta olan köprünün korkuluk taşları yer yer dökülmüştür. Köprünün doğu yüzünde kemerler arasında yukarıya doğru genişleyen ve üstte düzlük oluşturan 1.60*1.65 m ebatlarında basamaklı bir çıkma yer alır. Çıkmanın güney tarafında mermer kitabe levhası bulunur. Kitabesinde köprünün Attar Hacı Mehmet Ağa tarafından 1873 yılında yaptırıldığı yazmaktadır (Üyümez ve Kaya, 2001: 404).

xi.Diğer Köprüler: Osmanlı dönemi mimarisini yansıtan Kanlı Gölet Köprüsü, İrili ufaklı kesme taşlarla inşa edilen ve iki kemer gözü bulunan Koca Köprü, bugün kullanılmayan ve altı gözü bulunan Kurşunlu Köprüsü ve Afyon-İzmir karayolunda bulunan İkiğöz Köprüsü diğer köprüleridir (Üyümez ve Kaya, 2001: 404-407).

2.1.9. Günümüz Rekreasyon Alanları

i.Afium: 1922 yılında bir restoran ile yeme-içme sektörüne adım atan alışveriş merkezi girişimcileri yıllar itibariyle dinlenme tesisleri, et ve lokum üretimi, yerli restoran zincirleri olarak faaliyet göstermiştir. Daha sonra otelcilik alanında da faaliyet gösteren zincir son olarak 2010 yılı Ağustos ayında 75.000 m² alanda kurulan çeşitli mağazaların satış yerlerinin bulunduğu ve eğlence amaçlı; bir sinema, bowling salonu, oyun evi, 5D sinema, go-kart ve luna parkında bulunduğu bir merkez olarak Afium Outlet ve Eğlence Merkezi'ni hizmete açmıştır (Afium, 2012).

ii.Zeyland: Afyonkarahisar'ın ilk ve tek eğlence ve alışveriş merkezi olarak 2008 yılında açılan merkez günümüzde çeşitli mağazaların yanı sıra bir adet sinema, çeşitli fast-food lokantalarını bünyesinde bulundurmaktadır. Günümüzde faal olarak

özellikle yol üzerinde bir durak noktası olarak hizmet vermektedir (Zeyland AVM, 2012).

iii.Zafer Ormanı: Çeşitli ağaç ve çimlendirme çalışmalarının bir arada bulunduğu bir şehir ormanı olan Zafer Ormanı şehirle iç içe şehrin göbeğinde büyük bir alan ve yürüyerek gidilebilmektedir. Zafer ormanı içinde Kır lokantası, Kır kahvesi bulunmaktadır. Orman içinde Selçuklu mimarisinden esinlenen 16 sütunlu ve her bir sütunda 16 Türk devletini temsil eden liderlerin resimleri ve ortada da Kocatepe de Atatürk figürü bulunan Sultan Seyirliği bulunmaktadır. Seyirlikten Erkmen ovası, Sinanpaşa ovası ve Afyon merkezinin tümü görülebilmektedir.

Orman içerisinde bulunan bir göletin yanı sıra yine Zafer ormanı içinde bulunan ve Afyon kalesi ile karşı karşıya kalan ve Afyonkarahisar taşlarının kullanıldığı rahat oturma düzeninde beş yüz kişilik normal oturma düzeninde bin kişilik kapasiteye sahip bir anfi tiyatro inşa edilmiştir. Öte yandan orman içi oturma kamelya çalışmaları ise aşağıdan ve yukarıdan bakıldığında yıldız şeklindedir. Yine mimari açıdan özel bir çalışma olarak sekizgen bir kamelyaya da sahiptir (Latif Mimari, 2012). Zafer Ormanı 2009 yılında yapımına başlanarak 2010 yılında sona erdirilmiş ve açılmıştır.

2.2. BOLVADİN İLÇE

Günümüzde yüz ölçümü 1108 km² olan Bolvadin ilçesi 32 merkez mahalle, 4 belde (Büyükarabağ, Kemerkaya, Dişliköy ve Özburun), 19 belde mahallesi ile 12 köyden oluşmaktadır (Bolvadin Nüfus Müdürlüğü, 2012). Toplam nüfusu 2011 yılı verilerine göre 45.263 kişidir (TÜİK, 2012). Afyonkarahisar ilçe merkezinin doğusunda bulunur ve çevresi dağlarla çevrili bir ovada kuruludur (Şenkaya, 1977: 11).

Mevcut kaynaklara göre 10.000 yıllık geçmişe sahip olan Bolvadin, antik Paroreos Phrygia (Yanık Frigya) vadisinde kurulmuştur. Vadide M.Ö. 8.000 yılında yerleşik hayata geçilmiştir. Arkaik devirde site şehri olan Bolvadin Afyon bölgesindeki 52 yerleşim yerinden biridir. Tarihte birçok medeniyetin yerleşim ve ticaret merkezlerinden birisi olmuştur. Ayrıca Osmanlı döneminde kurulan ilk belediye teşkilatlarından biridir (Bolvadin Kaymakamlığı, 2012).

2.2.1. Bolvadin Belediye Müzesi

İlçede yer alan hem arkeolojik, hem etnografik eserlerin sergilendiği belediyeye ait karma müzedir. 687 m² kapalı alan, 232 m² açık alanı bulunan iki katlı müze binası öncelikle belediye sineması olarak yapılmış, daha sonra ise belediye kültür merkezi olarak kullanılmıştır. 1987 yılında ise belediyece alınan kararla müze haline getirilmiştir. Müze haline gelmeden önce o güne kadar Bolvadin Lisesi ve Alkoloid Fabrikası'nda toplanan arkeolojik eserler müze koleksiyonunun temelini oluşturur (AİKTM, 2012c). Bolvadin Belediyesi vatandaşlar tarafından bağışlanan arazide bulunan taşınabilir arkeolojik, kültürel ve demografik eserlerin zaman içinde sayılarının artmasıyla dökümünü hazırlar. Sonrasında Kültür ve Turizm Bakanlığının yardımlarıyla Türkiye'de ilk defa bir belediye müzesinin açılışını gerçekleştirir (Uyan, 2001: 466).

Müzedede Erken Tunç Çağı, Antik Roma, Bizans, Selçuklu, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemine ait buluntuların yanı sıra yöresel gelenek ve göreneklere yansıtan etnografik malzemeler sergilenmektedir. Haşhaş üretimi ve kullanımını yansıtan, hasır üretimini yansıtan fotoğraf ve malzemeler, kavaflık, koşumculuk, marangozculuk, berberlik, çitçilik, demircilik gibi mesleki malzemeler ile pekmez, kaymak imalathanesi malzemeleri, çeşitli mutfak malzemeleri, elbiseler gibi birçok türde eser bulunmaktadır. Müze bünyesinde 200 kişilik konferans salonu ilçenin kültür ve sanat etkinliklerinde önemli rol oynar. Bolvadin Gelin Odası, Bolvadin Oturma Odası, ihtisas kütüphanesi, Roma, Bizans dönemi lahit parçaları, steller ile Osmanlı mezar taşları ve arkeolojik eserler önemli parçalardandır (AİKTM, 2012c).

2008 yılında Yanık Kışla'nın restore edilmesiyle Bolvadin Belediye Müzesi Yanık Kışla binasına taşınıp eski binası yeniden sinema olarak restore edilmiştir. Bolvadin Belediye Müzesi günümüzde tarihi Yanık Kışla binasında hizmet verebilmesi için çalışmalar sürdürülmektedir (Bolvadin Belediyesi, 2012).

2.2.2. Kemer kaya Yedi Kapı Kaya Yerleşimi ve Öreni

Bolvadin-Emirdağ karayolu üzerindeki Kemer kaya kasabasının 3 km kuzeyinde yer almaktadır. 1997 yılında Afyonkarahisar Arkeoloji Müze Müdürlüğüne kurtarma kazısına başlanmıştır. Yapı Bizans dönemini

simgelemektedir (AİKTM, 2012j). Günümüzde ziyarete açık olan kaya yerleşimi ve yer altı şehrinde mutfak, yazlık birim, avlu, koridorlar ve büyük yaşamsal birimlerden oluşmaktadır (İlaslı ve Üzülmez, 2008: 76).

Ören yeri altında yer alan kaya sığınakları yer almaktadır. Ören yeri üzerinde Yedikapı manastırı yerleşimi vardır. Kaya yerleşimi ve yer altı sığınaklarında Afyon Müze Müdürlüğüne temizlik çalışmaları yapılmaktadır. Temizliği tamamlanan Yedikapılarda, yedi kapı ile girilen ön boşluk ve bu boşluğa açılan şapel, mezar odası ve odalar bulunmaktadır. Yer altı kaya sığınaklarında birbirine bağlantılı koridorlarla ulaşılan küçük odalar ve havalandırma bacaları bulunmaktadır (İlaslı ve Uyan, 2001: 292).

Kazı çalışmaları sırasında askeri garnizon veya idari binalar olduğu tahmin edilen kayaya oyma kompleks yapı gurubu ile halkın sığınak olarak kullandıkları yer altı kentinin bir bölümü ortaya çıkarılmıştır. Geç Roma ve Erken Bizans dönemini tarihleyen yerleşim Afyon bölgesinde bulunan yer altı kentlerinin ortaya çıkarılması için yapılan çalışmaların ilki olması nedeniyle önemlidir. Haftanın 7 günü açık olup giriş ücretsizdir (AİKTM, 2012j).

2.2.3. Bolvadin Kurtuluş Savaşı Şehitliği

Bolvadin ve çevresinde İstiklal Savaşı esnasında şehit olanlar, genellikle buradaki şehitliğe gömülmüşlerdir. Bu şehitlerin anısına, makam olarak 20. yy. sonlarında ilçede yeni bir şehitlik yapılmıştır. Şehitlikte İstiklal şehitleri abidesi ile sembolik şehit mezarları yer almaktadır (İlgar, 2001: 448).

2.2.4. Tarihi Cami ve Yapılar

i.Rüstem Paşa Cami: İlçede bulunan cami Sadrazam Rüstem Paşa tarafından 1500-1560 yıllarında Mimar Sinan'a yaptırılmıştır (AİKTM, 2012f). Yapının mimari özellikleri mimar yapının malzemelerini çevreden devşirme olarak toplamış ve yine devşirme molozları kullanmış ve yapışturucu malzeme olarak horasan harcı kullanmıştır. Caminin harimini örten tonoz örtü tek bir kubbe tarafından örtülmüş ve duvarlardan kibleye geçişte kubbenin kemerlere uyguladığı ağırlığı ortadan kaldırmak için usta aydınlık fenerleri kullanarak sağlamıştır (Aygen, 1973: 88-89).

Kubbe içi tamamen kalem işi ile süslenmiştir. Minare ise tek şerefeli olup yapı malzemesi tuğladır. Son cemaat yeri ise daha sonraları ahşap malzeme kullanılarak inşa edilmiştir (Bayrak, 1994: 27).

ii. Alaca Camii: Selçuklu dönemi eserlerindedir. Dikdörtgen şeklinde, dokuz ağaç direkli ve çinili olarak 1278 yılında Bayram İbn-i Abdullah tarafından yaptırılmıştır. Kanuni Sultan Süleyman zamanında da camiye çevrildiği bilinmektedir. Eski mescitten camiye mermer kemer ile oyma nakışlı ahşap kapı kalmıştır. 1530 yılına ait olan bir kayıta Alaca Mescit, mahalle adı ile birlikte anılmaktadır (İlgar ve Karazeybek, 2001: 326).

iii. Yedikapılar Manastırı: Kemer kaya kasabasında Yedi kapı kaya yerleşimi içinde bulunan tuf sarp kayalık yüzeye oyulmuş, birbirine bitişik tonoz tavanlı kilise ve odalardan oluşan ve 8 ila 10. yüzyıllar arasında yapılmış olan manastır yapısıdır (AİKTM, 2012k).

iv. Cıkkılar Çeşmesi: İlçe merkezinde yer alan sebil, 19. yüzyılın üçüncü çeyreğinde Cıkkızade Hacı Süleyman Ahmet tarafından yaptırılmıştır (İlaslı ve Üyümez, 2008: 116). Yapı inşasında kara örtü halindeyken 2. Dünya savaşı sonrasında bugünkü hali olan Kütahya çinileri ile süslenmiştir. Yapı malzemesi olarak kesme taş kullanılmıştır. Üst örtü tamamıyla Marsilya kiremitleri ile kaplıdır. Yapının su yalakları da dikkat çekmektedir (İlaslı, Üyümez ve Kaya, 2004: 214). Kütahya çini örneklerinden olan panolarda “Maşallah” ve “Ya Hafız” yazılıdır (AİKTM, 2012l).

v. Şıhlar Çeşmesi: Ağılönü mahallesinde bulunan çeşme inşa tabletlerinden anlaşıldığı kadarıyla 18. yüzyılın ikinci çeyreği sonlarında Karahisarlı Paşazade Hacı Mustafa Ağa tarafından yaptırılmıştır (İlaslı ve Üyümez, 2008: 116). Yapı Osmanlı tarzı bir kemer yapısına sahip olup kemerler ve yapı kesme taşlardan yapılmıştır. Kemer ayaklarında vazö içerisinde dışa sarkan çiçek süslemesi dikkati çekmektedir. Çeşme nişi içinde altta iki musluğun bulunduğu büyükçe bir mermer ile üzerinde her iki yanında çiçekli ve “Maşallah” yazılı taş yeri ile bunların üzerinde kitabesi yer almaktadır (İlaslı vd., 2004: 214).

vi. Kırk Göz Köprüsü: İlçe merkezinin dışından geçen Akarçay üzerinde kalan köprü Kuzey ve güney bölüm olarak ikiye ayrılmaktadır. Güney bölümü Bizans

İmparatoru I. Manuel Kommen tarafından 1150 yılında yaptırılmıştır. Bu bölüm kırk gözlü olarak mermer ve bazalt taş kullanılarak yapılmıştır. Kuzey bölüm ise 16. yüzyılda Kanuni Sultan Süleyman'ın emriyle Mimar Sinan tarafından 64 göze kadar uzatılmış ve 200 m uzunluktadır. Bugün 57 göz sağlamdır. Ayrıca Mimar Sinan köprüye bir namazgâh ve suya inen mermer bir merdiven yaptırmıştır.

Yaklaşık 400 m uzunluğunda olan yapı da bazalt, andezit ve mermer devşirme taşlar kullanılmıştır. Köprü'nün kemerleri orta kısmı daha geniş ve sivri tonozlu, uçlara doğru küçük ve basıktır. Köprü moloz dolgu üzeri kaplama taşlı, yanları dikdörtgen şeklinde bloklarla tek sıra parapetlidir. Parapet yüksekliği 45 cm, köprü yolunun genişliği 3.40 m ile 3.65 m arasında değişmektedir. Kemer açıklıkları ise 5.30 m bazı yerlerde ise 3.25 m, iki kemer arasındaki mesafe ise 2.85 m'dir. Köprü ayaklarında Helenistik devir yapı taşlarına, Roma ve Bizans dönemlerine ait mimari parçalara hatta mezar taşlarına bile rastlanmaktadır (Üyümez ve Kaya, 2001: 406).

vii.Rüstem Paşa Hamamı: İlçe merkezi, Ali Efendi Mahallesiinde bulunan hamam, Kanuni Sultan Süleyman'ın veziri Rüstem Paşa tarafından Mimar Sinan'a yaptırılmıştır. Bedesten içindeki yapılar arasında kalan yapı faal durumdadır. Hamamın içi altıgen kesitli, silme kemer eyvanlıdır. Her eyvanda bir kurna vardır. Batı yönündeki eyvanda sağda dışarı ile bağlantılı kapı bulunmakta ve solda ikinci bir kapı ile yan odaya geçilmektedir. Oda girişi basık kemerli, silme çerçevesindedir. Ortada altıgen göbek taşı vardır. Doğu eyvanda kurna üstündeki pencere su deposu ile bağlantılıdır. Yan odanın batı ve güney kenarı bir seki ile çerçeveselenmiş, birer kurna bulunmaktadır. Kuzey ve doğu duvarına ise yüzeyli birer niş yapılmıştır. Soğukluğun girişi batıdandır ve kapının ger iki yanı camekân odalarla bölünmüştür. Odaların üzeri korkuluklu balkon şeklindedir. Soyunmalığın ortasında sekizgen havuz ve ortasında da mermer bir fiskiye vardır. Hamam girişi soğukluğun doğusundadır ve dar bir koridorla sıcaklığa geçilmektedir (Üyümez ve Kaya, 2001: 412).

2.3. EMİRDAĞ İLÇE

İlçe yüzölçümü 2213 km² olup, 2011 yılı nüfus sayımına göre ilçe nüfusunun 19.637'si ilçe merkezinde kalanı beldelerde ve köylerde olmak üzere toplamda 40.936'dır (Emirdağ Kaymakamlığı, 2012; TÜİK, 2012). Emirdağ Cumhuriyet tarihinde 1924 yılında ilçe olmuştur. Bugün 5 belde ve 69 köy bulunan ilçenin en yüksek noktası Emirdede tepesi olup 2205 m yüksekliğindedir ve ilçede genellikle tarım ile uğraşmaktadır (Emirdağ Kaymakamlığı, 2012).

İlçe merkezi ve çevresi Anadolu'daki bütün devirleri yaşamıştır. Davulga-Bademli kasabaları arasındaki Harmanören mevkiinde çıkarılan ve Afyon Müzesinde sergilenen tarihi eserler bu bölgenin Arkaik Devri yaşadığını göstermektedir. İlk çağın büyük filozofu Ezop Amorium (Hisar)'ludur. Bu devirde yapılan adak taşları Aşağı Piribeyli Kasabasında (Pisia) bolca vardır. Roma döneminde yapılan ünlü malius seferi o devirde Gatalya bölgesi denilen buraya yapılmıştır. Amorium M.S. 4. yüzyılda Roma İmparatorluğunun ve dünyanın altıncı büyük şehridir. Etrafi sularla çevrilidir. Roma devri kayıtlarında ve Bizans kilise listelerinde büyük dini ve idari merkez olduğuna dair bilgiler vardır. Halen Hamzahacılı köyündeki türbenin kenarında duran büyük kartal kabartması Roma devrindeki hükümet konağının üzerinde bulunuyordu. Amorium'da kazı çalışmaları her yıl yaz aylarında yapılmakta ve eski döneme ait tarihi kalıntılar çıkartılmaktadır (Emirdağ Kaymakamlığı, 2012).

2.3.1. Amorium Antik Kenti ve Kazı Alanı

Hisarköy çevresinde bulunan önemli bir yerleşim yeridir. Bizans imparatorlarından Amorium sülalesi bu kentte yetişmiştir. İngiliz bilim adamlarınca 1987'den bu yana kazı yapılmaktadır. Kazılarda Bizans dönemine ait kilise, mezar odası, yerleşim yerleri ve surlardan bir bölümü açığa çıkarılmıştır (İlaslı ve Uyan, 2001: 284).

Geçmiş Eski Tunç Çağı'na uzanan kent Hititler döneminde Aura olarak adlandırılmıştır. Amorium adı klasik çağdaki adıdır, Helenistik dönemde özerk, Roma döneminde yarı özerk olan kent kendi adına ve imparator adına bronz sikkeler bastırmıştır. Bizans döneminde önemi artarak İstanbul'un ardından ikinci büyük kent olmuştur. Bizans döneminde yönetimi ele geçiren ve Frig sülalesi olarak bilinen

sülalenin kökeni Amorium'a dayanır ve 3 tane imparator çıkarmıştır (İlaslı ve Uyan, 2001: 286).

Amorium M.Ö. 1. yüzyılda kendi parasını bastıran ve tam anlamıyla kurulmuş bir şehirdir. Kamu binaları ve halka açık tesislerin bol olduğu şehir zengin ve rahat olsa da Helenistik ve Roma devrini işaret eden çok az arkeolojik kalıntılar sağlam kalmıştır. Amorium'dan İmparator Augustus'un hükümdarlığı döneminde (M.Ö. 27 – M.S. 14) yaşamış coğrafyacı Strabo'nun yazıları ve Pessinus'ta bulunan Helen döneminden kalma bir yazıt hariç hiçbir antik çağa ait kaynakta bahsi geçmemektedir (Amorium Kazıları Projesi, 2012).

Arap kaynaklarınca Bizans İmparatorluğunun Anadolu'daki en büyük ve en önemli ortaçağ şehri sosyal yaşamını ortaya çıkarmaktadır. Amorium kazılarının bir özelliği de kazılar neticesinde 7. yüzyılın ortasından 11. yüzyılın sonlarına kadar olan Orta Bizans dönemi ve Karanlık Çağ olarak adlandırılan ve çok az bilgi olan dönem hakkında Hıristiyan Anadolu'daki kentsel yaşamın devamını ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Kent kazı heyetince yukarı şehir ve aşağı şehir olarak iki isimle anılmaktadır.

Merkez Frigya olan Synnadik ilinin bir ilçesidir. Emirdağa 12 km uzaklıkta olan şehir geniş bir ilçenin pazarı, ekin ve ticaret merkezi işlevini görüyordu. Batıdan Dokimya, doğudan Flomelyum (Akşehir) ve kuzeyden Dorileum (Eskişehir)'dan gelen üç yolun kavşağı durumundadır (AİKTİM, 2012j).

Yaklaşık 25 yıldır süregelen kazı çalışmasına 1987 yılında başlanmış olup, bu çalışmalarda Bizans dönemi izlerine rastlanan buluntular yanı sıra şehirde aynı zamanda Selçuklular ve Osmanlı dönemine ait olduğunu ortaya koyan bulgular elde edilmiştir. Yukarı şehirde kare ve dikdörtgen kimi yapıların varlığını ortaya koymuştur. Osmanlı dönemine ait olan bu binaların duvarlarının alt kısmında antik şehirden alınmış büyük devşirme taş blokları bulunmaktadır. Yapılan çalışmalarda sur duvarları, kilise apsisi bulunanlar arasındadır. Kazılarda Osmanlı, Selçuklu ve Orta Bizans yerleşimlerine ait pek çok mimari ve buluntu ele geçirilmiştir. Bunlardan biri olan 10. veya 11. yüzyıla ait olduğu düşünülen küçük bir fırın bulgusu büyük olasılıkla bölgenin yerel Bizans seramik üretim merkezi olduğunu göstermekte ve bu

türünün Anadolu'daki kazılmış ve kaydedilmiş tek örneğidir (Amorium Kazıları Projesi, 2012).

2.3.2. Tarihi Yapılar

i.Hüsrev Paşa Camii: Han köyünde bulunan camii, IV. Murat tarafından 1628 yılında Bağdat'a sefere gönderilen ordunun başında serdar olan Sadrazam Hüsrev Paşa tarafından yaptırılmıştır. Han köyü, Osmanlı'nın doğu seferlerine çıktığında izlediği sefer güzergâhında konakladığı menzillerden biri idi. Bu menzil aynı zamanda surre alaylarının da güzergâhı üzerinde idi. Hüsrev Paşa savaşa giderken Han ve Hamamla birlikte caminin yapım emrini vermiştir. Yapıma başlanan eser Nisan 1630'dan önce inşası tamamlanmıştır. Hüsrev Paşa eserin yapımı için 12.000 kuruş Riyal nakit para vermiştir. Bunun yanı sıra bakım ve tamirat giderleri için bir vakıf kurmuştur. Vakfa, 1000 akçe geliri olan Ulukilise Köyü, 404 akçe geliri olan Ulukilise Mezrası ve 3500 akçe geliri olan Emin-ekini ve Korkud-hanı köylerinin yarı hissesini tahsis etmiştir. Vakfiyesi 27 Nisan 1631 tarihli (İlgar ve Karazeybek, 2001: 327).

ii.Suvermez Şehitliği: Emirdağ ile Suvermez köyü arasındaki şehitlik Yarım Hatıl mevkiindedir. Kitabesinde "İstiklal Savaşı" şehitleri, Niğde Aksaray'dan Er Ali oğlu Hasan, Meçhul Er, 21 Ekim 1922 yazılıdır. Yine Emirdağ'ın Çatallı ve Tezköy'lerinde de birer şehitlik bulunmaktadır (İlgar, 2001: 448).

2.4. İHSANIYE İLÇE

Afyon'un 35 km kuzeyinde bulunan ilçe, Gazlıgöl kaplıcası ve içmeleri, Frig kaya anıtları, Roma, Bizans kaya yerleşimleri, mezar odaları, peri bacaları ve yaylalarına sahip önemli yerlerdendir. Ayazın, Kayıhan yerleşimleri, Kapıkayalar, Aslantaş, Maltaş ve Yılantaş tarihi kalıntılar Frig dönemi kalıtlarındandır. Ayrıca doğa harikası kütleler ve peri bacaları bulunan bu alan Frig Vadisi olarak anılır. Gazlıgöl kaplıcalarından çıkarılan maden suyu dünyaca ünlüdür (Afyonkarahisar, 2011: 21).

İhsaniye adıyla 1959 yılında ilçe olan bölge tabii bir açık hava müzesi görünümündeki saklı kültür hazinesi Frig Vadisi ve Türkiye'nin birçok yerine ünü

yayılan Gazlıgöl Termal Havzasını bünyesinde barındırmaktadır (İlhan, 2011: 22). Afyonkarahisar ovasından kuzeye doğru gidildikçe kademeli olarak yükselen ve 1250-1500 m rakımlı bir platonun üzerinde kurulu karasal iklim özelliklerine sahip bir ilçedir. 8 belde ve 23 köye sahip olan ilçe 28.407 nüfusa sahiptir (TÜİK, 2012). Meşe, çam, ardıç ormanları ve koruluklarla çevrilidir (İlhan, 2011: 23).

Demir Çağ krallıklarından Friglerin yoğun yerleşim alanı olan bölgede Frig yerleşimleri ve kaya anıtlarının büyük bölümü Eskişehir, Kütahya ve Afyonkarahisar sınırları arasında uzanan ve “Dağlık Frigya” olarak adlandırılan kesimde yoğunlaşmıştır. Alanın merkezinde Türkmen Dağı yer almakla birlikte doğusunu Eskişehir/Seyitgazi ilçesi, batısını Kütahya/Sabuncupınar, kuzeyini Eskişehir/Gökçekısıık ve Güneyini ise Afyonkarahisar-İhsaniye ilçesi/Köhnüş vadisine değin uzanır (Tüfekçi Sivas, 2007: 315). Frig Kaya Anıtları, Roma-Bizans kaya yerleşimleri, mezar odaları, peri bacaları ve yaylalarıyla köklü bir tarihe sahiptir. Hitit İmparatorluk toprakları içinde de kalan ilçe daha sonraları Friglerin Hititleri ortadan kaldırmasıyla İhsaniye’de Frig sınırları içinde kalmıştır (İlhan, 2011: 23).

Ayazini, Kayıhan yerleşim birimleri, Kapıkayalar, Aslantaş, Maltaş ve Yıllantaş gibi Göynüş Vadisi’ndeki mezar olduğu sanılan tarihi yerler Frigler dönemine aittir. Tabiat harikası kütleler ve peribacalarının süslediği Frig bölgesi olarak anılan yöre Frigler döneminde önemli bir yerleşim bölgesi olmuştur (İlhan, 2011: 23). Dağlık Frigya bölgesindeki kültür kalıntıları 19. yüzyılın başından itibaren Avrupalı gezgin ve araştırmacıların ilgi odağı olmuştur. Günümüze değin yapılan araştırmalarla Frig kalesi ve kaya anıtı arkeoloji literatürüne kazandırılırken diğer yandan Frig dönemi sonrasındaki tarihi ve kültürel kimliği ortaya koyan Hellenistik, Roma, Bizans ve Türk dönemine ait birçok kültür kalıntısı da saptanmıştır (Tüfekçi Sivas, 2007: 315-316).

Bölge Pers, Helen, Roma ve Bizanslılar daha sonra Selçuklu ve Osmanlıların hâkimiyetine girmiştir. Türklerin Anadolu’ya yerleşimi sonrasında bazı Türk boylarına mensup kabileler bölgeye yerleşmiştir. Döğer’de bulunan Kervansaray Osmanlıların Anadolu’ya ve bu bölgeye gösterdikleri özenin bir göstergesidir (İlhan, 2011: 23). Aynı zamanda Büyük Taarruz döneminin de önemli noktalarından olan

İhsaniye'nin kimi yerlerinde hala savaşın bir hatırası olarak İhsaniye'nin birçok tepesinde mevzilere, top ve tüfek mermilerine rastlanmaktadır (İhsaniye Belediyesi, 2012).

2.4.1. Ayazini Kasabası Örenyeri

W.M. Ramsay tarafından 1884-1887 yılları arasında saptanan yerleşim yeri (Tüfekçi Sivas, 2007: 316-317) Afyon-Eskişehir karayolu üzerinde 28. km'de bulunan Ayazini Kasabası girişinde sol tarafına yayılan kaya kütlelerinden oluşmaktadır. Beldenin içine doğru 2 km mesafeden başlamak üzere çeşitli kaya yapıları bulunmaktadır. Bölgede Kaya kütleler oyularak yapılmış büyük bir kilise, Frig geleneğini devam ettiren üçgen alanlıklı, kapı üstü aslan kabartmalı mezar odaları ve çok sayıda mezar odaları ile üç katlı olarak kayaya oyulmuş yerleşim sahası bulunur. Roma ve Bizans döneminde Metropolis adını alarak dini bir merkez olan Ayazini'nde eski ve yeni yerleşim iç içedir (Afyonkarahisar, 2011: 26).

Ayazini kaya yerleşimi olarak da adlandırılan kasaba bir vadide Hitit, Frig, Roma ve Bizans dönemi kültür izlerini taşıyan yerleşimde dış mimari özelliğinde kayaya oyulmuş olan kilisenin yanı sıra çok sayıda, şapel, çok katlı kaya yerleşimleri, mimari özellikleri farklı mezar odaları (Aslanlı, Sütunlu, Çok katlı gibi), çevrede sıkça görülen peribacaları önemli değerlerindedir (İlaslı ve Uyan, 2001: 290).

2.4.2. Emre Gölü

Döğer beldesi Demirli köyü arasında kalan turizm kuşağı yolunda Memeç Kayalıklarından sonra sağ tarafta Memeç Kaya Tepe, Cinkaya Yurdu Tepe ile Tavşanlı Tepe arasında kalır. 1150 m rakımda bulunan Emre gölü sazlık alanın bentle sınırlandırılması sonucunda derinleşen ve genişleyen bir göldür. Döğer deresinin sürekli beslemesinin dışında mevsimlik olarak besleyen pınarlar kaynağını oluşturur. Yer yer derinliği 3 m'ye ulaşmaktadır. Kimi kaynaklarda Afyon'da doğal yollarla oluşmuş alanı en küçük olan göl olarak bahsedilmektedir. Bendin varlığı yapay bir göl izlenimi bıraksa da gerek göl kenarındaki Kırk Merdiven kayalığındaki sarnıcın göl kenarına iniyor olması, gerekse göl ile ilgili efsanede gelinin at ile

birlikte göle düşmesinden bahsedilmesi, burada daha küçük bir gölün varlığına işaret etmektedir (Bozdağ, 2009: 20-21).

2.4.3. Kaya Yerleşimleri

i.Avdalaz (Metropolis) Yerleşimi: Bölgede kayalara oyularak yapılmış kaya mezarları, şapeller, tek veya çok katlı yerleşim yerleri bir arada bulunmaktadır. Yerleşim küçüklü büyüklü odalardan oluşmaktadır. Odaların büyüklükleri ve kullanım amaçları farklı olup katlar arası oyma kaya merdivenler bulunmaktadır. Yerleşim alanı üç katlı olup döneminde günümüz hükümet konağı gibi kullanılmıştır. İkinci katında konsey toplantı salonu, taş oturma yerleri bulunmaktadır. Üçüncü kat ise kralın özel meskeni olarak tasarlanmış ve iki odalıdır. Kimi odalarda erzak depolanması amacıyla çukurlar bulunmaktadır. Gözetleme kuleleri de bulunan yerleşim yerinin önünde bir de şapel bulunmaktadır (Afyonkarahisar, 2011: 26).

Avdalaz kalesi kaya yerleşimi olarak da adlandırılan yerin alt kısımları mezar odaları, üst kısımları ise birbirine bağlı çok katlı yerleşim yeridir. Kale içinde sarnıçta bulunmaktadır. Diğer yandan düşmanlara karşı savunma amaçlı da kullanıldığı sanılmaktadır (AİKTM, 2012d; İlaslı ve Uyan, 2001: 290).

ii.Kıyır Kayalıkları: Kıyır köyünün hemen arka sırtlarında yükselen dağların eteğinde, sel suları ile aşınan kayalıklarda, peribacaları, kaya yerleşimleri, şapel ve oldukça büyük kaya içine oyulmuş kiliseler bulunmaktadır (İlaslı ve Uyan, 2001: 290).

iii.Demirli Kalesi Kaya Yerleşimleri: Demirli köyü yakınlarındadır. Frig izlerinin yanı sıra Bizans dönemine ait kaya yerleşimleri ve mezar odaları görmek mümkündür. Kaya içine yapılmış Kübele koltuğu ve basamaklı tapınım yeri vardır (İlaslı ve Uyan, 2001: 290).

iv.Bayramaliler Kalesi ve Kaya Yerleşimleri: Aslanbaşı kalesi Bayramaliler köyünde bulunmakta olup Bizans döneminde her yöne hâkim bir tepe üzerinde kurulmuştur. Kalenin üst kısımlarında iskân bölgeleri, eteklerinde kaya yerleşimleri, sarnıç ve tüneller bulunmaktadır. Bu bölgenin en önemli özelliği peribacaları vadilerinin yaygın olmasıdır. Kalenin her yöne hâkim bir tepede olması askeri

amaçla kullanıldığının bir işaretidir (İlaslı ve Uyan, 2001: 290-291). Bayramaliler Kalesi ve yerleşimi Bizans döneminde Leonto Kefal adına sahiptir (AİKTM, 2012d).

v.Memeç Kayalıkları: Döğer kasabasında Emre gölü civarında yer alan kayalıklarda Bizans dönemine ait kaya yerleşimleri ve şapel bulunmaktadır. Yakın çevresinde bulunan Frig kaya anıtları bu bölgeye ayrı bir özellik kazandırmaktadır. Kayalığın üzerinde su çukurlarından oluşan sunular vardır. Memeç kayalıklarının bulunduğu Döğer kasabasının Alanlı mevkiinde aynı zamanda Urumkuş Karamusa Kayalıkları bulunmaktadır. Burada da Bizans dönemine ait kaya yerleşimleri, şapel ve kaya mezarları bulunmaktadır (İlaslı ve Uyan, 2001: 291).

vi.Asar Kale Kaya Yerleşimleri: Eski Döğer olarak anılan yer Döğer kasabası yakınlarında Frig ve Bizans dönemlerine ait kaya yerleşimler, mezarlar ile tapınım yerleri vardır. Diğer yandan bölgede çok miktarda peri bacası görülmektedir (İlaslı ve Uyan, 2001: 291).

vii.Üçlerkayası: Üçlerkayası köyünün iç ve yakın çevrelerinde bulunan Roma ve Bizans dönemi kaya yerleşimleri, mezar ve mezar odaları, su sarnıçları, peribacaları, antik yollar ve Frig kaya anıtları bulunmaktadır (İlaslı ve Uyan, 2001: 291). Köye mesafesi yaklaşık bir kilometre olan nekropol (kaya mezarı), Günkayası mevkiini kaplayan geniş kayalık alanda iki kısımdan oluşur. 2001 yılında yapılan çalışmalarda saptanan ilk nekropol alanında yapılan incelemelerde dikdörtgen planlı, üzerleri birer yassı kapak taşı ile kapatılmış mezarlardan oluşan nekropol çevresindeki çanak çömlek parçaları buranın Roma Dönemi'ne ait olduğunu ortaya koymaktadır. Saptanan ikinci alanda kayaya oyulmuş arcosoliumlu oda mezarlar ve khamosorion tipi mezarlar bulunmuştur (Tüfekçi Sivas ve Sivas, 2003: 10).

2.4.4. Tarihi Yapı ve Alanlar

i.Oyma Kilise: Halk arasında Gâvur Hamamı olarak da bilinen ve 25-30 yıl öncesine kadar içinde düğünlerde kazan kaynatılarak, banyo yapıldığı ve bu nedenle hamam olarak kabul edildiği ve İslamiyet öncesinden kaldığı için bu adı aldığı belirtilmektedir. İç yüzeyi siyah olmasının nedeni rivayete göre kazan kaynatmaktan kaynaklandığı söylene de bu siyahlığın aydınlatma meşalelerinin isleri sonucunda oluştuğu söylenmektedir (Afyonkarahisar, 2011: 27).

Belde girişinde yol kenarında tuf sarp kayalık içinde oyulmuş kayadandır. Özelliği ise dış cephe olarak kaya yüzeyine oyulmuş apsisli ve kubbeli olmasıdır. Apsisin yanlarında küçük apsis özelliğinde çıkıntılar vardır. Orta kısmında dört adet kırılmış sütun başlıkları bulunmaktadır. Yan tarafında papazların kaldığı odalar, iç arka kısmında ise günah çıkarma yeri vardır. Yan ve arka bölüm duvarlarında birbirine bitişik kemerli nişler bulunmaktadır. Nişler arasında haç ve yazı kabartmaları vardır. Ana bölümde haç tonozlu, orta kubbeli, dört ayakla taşınmakta olduğunu gösteren izler vardır. Çevresine bitişik kaya odalarıyla birlikte 1000'li yıllarda yapılmış manastır yapısıdır. Dönemi itibariyle en gelişmiş mimari özelliğe sahip ve taş oyma yapısı itibari ile eşi bulunmayan yapıdır. Ayazini'nin Roma döneminde dini merkez olması nedeniyle yapımı için özenildiği ve döneminin şaheseri olarak kabul edildiği bilinmektedir (Afyonkarahisar, 2011: 27).

ii.Kapıkaya I ve II Kaya Anıtları: Anıtlar Döğer kasabası ile Üçlerkayası köyünün arasında kalan ve M.Ö. 7. yüzyılda Friglerce yapılmış olan açık hava tapınaklarıdır. Kapıkaya I anıtı, kayanın doğu yüzeyi kesilmiş olup, üçgen çatılı tapınak cephesi yapılmış daha sonra, ön yüzü niş oyularak iç kısmına tanrıça Kibele kabartması işlenmiştir. Kabartma altında dört basamak merdiven bulunmaktadır. Kapıkaya II anıtı Üçlerkayası köyüne daha yakın olup kayanın ön yüzü kabartma geometrik motifle bezelidir. Kayanın tam ortasında niş açılıp içine yine Kibele kabartması yapılmıştır. Anıtın ön kısmında tören yeri, kaya koltuk ve basamaklı sunak bulunmaktadır (İlaslı ve Uyan, 2001: 281).

iii.Aslankaya Anıtı: Ramsay tarafından saptanan Köhnüş (Göynüş) vadisi anıtlarının yanı sıra 1946-1958 yılları arasında bölgede aralıklarla araştırma yapan C.H.E. Haspels tarafından incelenerek bilim dünyasına kazandırılmıştır (Tüfekçi Sivas, 2007: 317). Kapıkaya I ve II anıtları arasında kalan anıt, büyükçe bir kayanın güney yüzü kesilip işlenmiştir. Üçgen çatının kiriş boşluklarına karşılıklı iki sfenk kabartması yerleştirilmiştir. Orta kısmına derin bir niş açılmış, ayakta duran iki aslan kabartmasının tam ortasında tanrıça Kibele kabartması vardır. İki yanı düz olan kayanın Kuzeyinde kalan yüzeye ise kükremiş ve iki ayağı üzerine şaha kalkmış büyük boy aslan kabartması yapılmıştır. M.Ö. 7. yüzyılda yapılan açık hava tapınağı Frigler tarafından yapılmıştır (İlaslı ve Uyan, 2001: 281).

iv.Aslantaş Kaya Anıtı: Kaya anıtı ilk olarak 1884-1887 yıllarında İngiliz tarihi coğrafya uzmanı ve epigraf W.M. Ramsay tarafından yapılan ziyaretle saptanmış ve arkeoloji dünyasına tanıtılmıştır (Tüfekçi Sivas, 2007: 316-317). İhsaniye Göynüş vadisinde kalan anıt, kayanın ön yüzüne bir kapı bloğu açılarak, üçgen tavanlı mezar odası oyulmuş olup, odanın sol tarafına ölüyü yatırmak için kline (sedir) yapılmıştır. Kapı bloğunun her iki tarafında kükremiş ve şaha kalkmış iki aslan, ayaklarının arasında ise yavru aslan kabartması yapılmıştır. Friglere ait olan anıt mezar soylu bir kişiye ait olduğu ve Hitit özelliklerini taşımaktadır ve M.Ö. 7. yüzyılda yapılmıştır (İlaslı ve Uyan, 2001: 282).

v.Yılantaş ve Kumcaboğaz: Doğal nedenlerle yıkılmış olan Yılantaş anıtının çatı kirişleri ve kükremiş aslan kabartmasının sadece başı ve ayak bölümleri günümüze kadar gelmiştir. M.Ö. 7. yüzyıl eseri olan anıt mezar Friglere aittir. Kumcaboğaz ise yine aynı döneme ait açık hava tapınağıdır. Bir mihrap içinde Kibele kabartması bulunan küçük bir kaya bloğudur (İlaslı ve Uyan, 2001: 283-284). Bu anıtlar yine İngiliz epigraf Ramsay tarafından saptanmıştır (Tüfekçi Sivas, 2007: 316).

vi.Maltaş: Konum olarak Yılantaş ve Aslantaş'a yakın olan tapınağın büyük bölümü toprağın altındadır. Tapınağın ön kısmı üçgen çatılı, cephesi geometrik desenlerle işlenmiştir. Tapınağın sol kısmında yazıt bulunmaktadır. Ön kısmına paralel oyulan arka bölümünde kuyu yer almaktadır. Kibele'ye sunulan hediyelerin burada saklanması nedeniyle Maltaş adı verilmiştir. Friglere ait 7. yy. açık hava tapınağıdır (İlaslı ve Uyan, 2001: 283).

vii.Eğret Kervansarayı: Anıtkaya Köyü'nde bulunan ve kitabesi bulunmayan kervansaray Osmanlı ve Selçuklu mimarisine benzememesi nedeniyle Germiyanogulları dönemine ait olduğu şeklinde yorumlanmaktadır. Kervansaray kesme taş kaplı, iki sıra fil ayakları üzerine geniş yanları dar tonoz kemerle örtülü, kargir ve avlusuz olarak inşa edilmiştir. Kapısının yanları mermer sütunlarla süslü özel bir şekildedir (Küpeli, 2001: 361). Gönçer (1971: 346-347)'e göre ise yapı 1370-1380 yılları arasında Germiyanoglu Süleyman Şah tarafından yaptırılmıştır.

viii.Döğer Kervansarayı: Döğer kasabasıdır. İki kısımdan oluşan kervansarayın birinci kısmı iki katlı olup dışı ve çatısı taş kaplamadır. İkinci kısmı

ise tek katlı ve birinci kısma bitişiktir. Duvarları moloz taşlı, çatısı taş kaplamadır. Birinci kısımdan içeri girince zemin katta dört tane köşe direk ve bunlara dayanan klasik yassı tuğladan yapılmış dört kemer bulunmaktadır. Kervansarayın üst katı bunların üzerine oturtulmuştur. Zemini toprak ve yüksekliği 6 m olan alt katın seyislere ve binek hayvanlara ait olduğu anlatılan bir yapıdır. Burada pencere yoktur. Üst katta ise pencereleri olan kubbeli odalar vardır. İkinci kısım tek parça geniş bir alandır. Buranın ise nakil vasıtaları ve yük hayvanlarına ait olduğu anlatılmaktadır (Küpeli, 2001: 361-362).

ix. Anıtkaya Şehitliği: Anıtkaya kasabesindeki şehitlik 13. Alay şehitleri adına yaptırılmıştır. 12 subay ve 6 er gömülüdür. 1972 yılında bugünkü haliyle yapılmıştır. Arap harfleriyle yazılı kitabesinde “Anıtkaya (Eğret), Kurtuluş Savaşımızı eşsiz bir zaferle düğümleyen Kocatepe’den gürleyerek ve coşarak bir sel gibi bu topraklardan Akdeniz’e akıp giden Büyük Taarruz’da yoğun düşman kuvvetlerinin içine baskınla dalan ve boğaz boğaza amansız savaşlarla büyük zafer yaratıcıları ve bu uğurda vatanları, onurları ve yurttaşları için canlarını feda eden, sayısız kahramanların şehitliğidir’ 28 Ağustos 1972 B. ALPAKAN” yazmaktadır. Şehitliğin kaidesi üzerinde ise “28 Ağustos 1922 Muharebesinde düşman hattını ricatini (çekilmesini) keserek arkalarından taarruz eden Türk Süvari kolordusunun bu civarda verdiği şehitler adına dikilmiştir. Kendilerine Cenab-ı Hakk’ın rahmeti niyaz olunur” yazmaktadır (AİKTM, 2012e).

2.5. İSCEHİSAR İLÇE

İscehisar Roma Kralı Lysimachos’un generallerinden Dokimos tarafından kurulmasının ardından ilk ismi Docimeon olarak anılmıştır. 12. yüzyıla kadar bu isimle anılan ilçe Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde İssizcekarahisar olarak anılmış ve zamanla İscehisar ismini almıştır (İscehisar Kaymakamlığı, 2012). Anadolu’nun Türkleşmesi sonrasında, Selçuklu hükümdarı I. Mesut döneminde Afyon civarında kurulan 300 bölgeye Türk boyların yerleştirildiği görülmüştür. İscehisar adı Karahan boyundan gelen Türklerin adıdır. İlçede yaşayan yaşlı nüfusun İscekareser tarifi de bunu onaylar niteliktedir. Karahanlılar boyundan gelenler yöreye İscekareser adını vermesinin ardından zamanla İscehisar’a dönüşmüştür (İscehisar Belediyesi, 2012a).

İlçe çevresindeki yüzey araştırmalarında höyüklerdeki izler bölgenin en eski uygarlığının Eski Tunç Çağı dönemini işaret etmektedir. Bu çağa ait olan ve ilgili yayınlarda “Bavurdu (Alanyurt) Testisi” olarak anılan insan biçimli testi, dinsel anlamda ana tanrıça Kibele’ye sıvaların dökülerek adandığı kaptır. Bölgede ki tek örnektir. Seydiler civarında yapılan kazılarda ise M.Ö. 2000’li yılların başında kullanılan ve Hitit Uygarlığını işaret eden bir küp mezar bulunmuştur. Yine bölgedeki kimi tarihi buluntular Frig döneminde de yaşamın sürdürüldüğünü göstermektedir. Bu dönemlerin dışında yine Roma, Bizans sonrasında Selçuklu ve Osmanlı için kimi özelliklere sahip yaşam merkezi olmuştur (İscehisar, 2011: 9; İscehisar Belediyesi, 2012a).

Adrese dayalı nüfus kayıt sistemine göre 2011 yılında ilçe nüfusunun %49,82’si ilçe merkezinde, diğerleri ise belde ve köylerde yaşamaktadır. Toplam nüfus 24.112’tür (TÜİK, 2012). İlçe merkez belediye dışında 2 adet belde belediye ve 10 adet köy’e sahiptir. İl merkezine 23 km uzaklıkta bulunan ilçenin toplam yüzölçümü 483 km²’dir. Ekonomik anlamda geçim kaynağı mermercilik ve tarıma dayalıdır. Genel görünüm bir yayla niteliği taşımakla birlikte, ortalama yükseltisi 1050 m olan ilçe merkezi 7 adet tepe üzerine kurulmuştur. 1894 m ile ilçenin en yüksek tepesi Madentepe’dir. Ayrıca ilçede bulunan İscehisar Çayı’da ilçeyi 2’ye ayırmaktadır (İscehisar, 2011: 16; İscehisar Belediyesi, 2012b).

2.5.1. Yanarlar Hitit Mezarlığı

Seydiler kasabası, Yanarlar mahallesinde 1975-76 yıllarında kazısı yapılan Eski Hitit mezarlığıdır. Eski Tunç Çağı’nın bir devamı olarak görünen Yanarlar buluntularının önemi, bölgede bilinmeyen Asur Ticaret Kolonileri dönemiyle Eski Hitit dönemine ait özel bir koleksiyon olmasıdır. Küp mezarlık konumundaki bu mezarlıkla ilgili olarak bir yerleşim yeri bulunmamıştır. Bu durumda mezarlığın yerleşim yeri dışı bir mezarlık olduğunu göstermektedir (İlaslı ve Uyan, 2001: 279). Kazıdan çıkan eserler Afyon Arkeoloji Müzesi’nde sergilenmektedir (İscehisar Belediyesi, 2012a).

Birkaç nesilce kullanıldığı belirlenen küp mezarlıkta kazı sırasında 36 adet, kazı dışında ise 10 adet küp mezar bulunmuştur. Ölülerin vücutları henüz sıcakken

ayak kısmı dip tarafta, baş ise ağız tarafında çömelik vaziyette konulmuştur. Ölü hediyesi olarak kullandığı kaplar ve takılar konulmuştur. Emzikli ve yonca ağızlı testiler, vazolar, çanaklar yanında antilop başlı tutamaklı emzikli testi ve insan başlı erkeklik organı biçimli emziği bulunan testicik, özel bir biçimde yapılmış dinsel amaçlı kullanımı olan kaplardandır (İlaslı ve Uyan, 2001: 279). Burada yapılan kazılar neticesinde taşınabilir eserlerin müzeye aktarılması sonrasında yüzeyde bugün görülebilecek herhangi bir buluntu ya da kalıntı yoktur (İscehisar, 2011: 44).

2.5.2. Kırk İner ve Seydiler Kalesi

İscehisar'ın Seydiler kasabasında yer alan peribacalarının yanı sıra kasaba içinde kale denilen kaya kütleleri yer almaktadır. Diğer yandan kasaba dışında Köroğlu yokuşu çıkışında bulunan Kırk İner kaya kütlelerine oyulu olan barınak, kilise, şapel, sarnıç ve mezar odaları mimari açıdan Bizans dönemi özelliklerini taşımaktadır. Yine kayalıkların üst bölümünde mihrap içinde Kibele kabartması ile kaya sunakları Frig dönemi kalıtlarıdır (İlaslı ve Uyan, 2001: 288).

2.5.3. Ağın Kayalıkları

İlçeye bağlı Karakaya köyü ile Olukpınar (Tokaz) köyü arasında kalan Ağın dağının güneydoğu yamaçlarında, Ağınönü mevkiinde bulunmaktadır. Yüksekliği 50-60 metreyi bulan kayalıklarda geç Roma ve Bizans dönemine ait kaya yerleşimleri, mezar odaları, sarnıç ve kilise bulunmaktadır (İlaslı ve Uyan, 2001: 289). Buradaki peribacaları görülmeye değer bir güzelliktedir. Olukpınar Mahallesi yakınlarında "Ağın Önü İneri" adı verilen kaya yapıları içindeki en önemli kültür varlıklarından birisi de kayaya oyulmuş Bizans dönemi şapelidir. Hayvan barınağı olarak kullanılmış olmasına rağmen iyi korunmuş durumdadır (İscehisar, 2011: 57).

2.5.4. Selimiye (Sarıçayır) Kayalıkları

Kaya yerleşimleri ve mezar odalarının yoğun görüldüğü yerlerdendir. Özellikle İbrahim İneri olarak anılan yerdeki oda mezarlar muazzam güzellikte olup, iyi korunmuşlardır (İscehisar, 2011: 60). Selimiye köyü yakınlarında yüzlerce kaya yerleşimleri ve mezar odaları vardır. Özellikle aile mezar odalarının giriş

bölümlerinde kabartma ve kök boya ile yapılmış figürler ve yazılar yer almakta olup iyi korunmuşlardır (İlaslı ve Uyan, 2001: 289; İscehisar, 2011: 60). Kayalıkların üst bölümünde Geç Roma dönemine ait kaya mezarlar bulunmaktadır (İlaslı ve Uyan, 2001: 289).

2.5.5. Diğer Kaya Yerleşimleri

i.Çatağıl Ornaş Kayalıkları: Çatağıl köyü girişinde ormanlık arazide bulunan Çatağıl Ornaş kayalıkları civarında Geç Roma ve Bizans dönemine ait kaya yerleşimleri, kaya mezarlar ve bol miktarda peri bacaları bulunmaktadır (İlaslı ve Uyan, 2001: 290; İscehisar, 2011: 60).

ii.Karakaya Köyü: Frig bölgesi peribacalarının en sık görüldüğü yerlerden biri de Seydiler Kasabası'nın Kuzeybatısındaki Karakaya köyü'dür. İscehisar yöresindeki peri bacaları genellikle şapkasız iken köyün yöresinde şapkalıları görmek mümkündür. Doğal oluşumların yanı sıra tarihi kalıntılar da vardır (İscehisar, 2011: 56).

iii.Alanyurt Kayalıkları: Adını aldığı kasaba içinde Bizans dönemine ait kaya yerleşimleri bulunmaktadır. Günümüzde çevresine yapılan konutlar nedeniyle görünümü engellenmiştir (İlaslı ve Uyan, 2001: 290). Eski ismi Bavurdu olan Alanyurt tarihi eser yönünden bir hayli zengindir. Bölgenin en eski yerleşiminin bulunduğu alanda Roma ve Bizans dönemine ait buluntular görülmektedir. Bizans kaya yerleşimi ve oda mezarlar görülesi eserlerdendir (İscehisar, 2011: 60).

iv.Çatal Kayalar: Afyon-Ankara yolu üzerinde 33. kilometre de bulunan sit alanı yapıları volkanik tüf olan, ağız kısımları asfalta açık yarım ay formunda dizilen 6 kaya kütesinden oluşmaktadır. Aşağı Çatalkaya, Menevşeli Kaya ve Kızılkaya olarak sıralanmaktadır (İscehisar, 2011: 61).

2.5.6. İscehisar Köprüsü

İlçe merkezi Eskihamam Mahallesi'nden geçen Akarçay üzerine kurulmuştur. Halk arasında Koca Köprü olarak adlandırılan eserin Bizans dönemine ait olduğu tahmin edilmekte ve 1993 yılında Karayolları Genel Müdürlüğü tarafından onarımı yapılmıştır. Doğu-Batı doğrultulu, tek gözlü geniş açıklı ve hafif sivri kemerli bir

köprüdür. Bazalt ve Andezit iri kesme taş kaplamalı ve kemer kaburgalı olan ve kaburgasının dış yüzleri dört dilim olan bir köprüdür. Üstte yassı taş kaplamaları ve her iki yanda saçak çıkıntıları vardır. Andezit ve Bazalt bloklar arasında Roma dönemine ait çok sayıda mermer parçaları, moloz veya kaplama taşı kullanılmıştır (Üyümez ve Kaya, 2001: 405-406).

2.5.7. Anıt ve Şehitlikler

i. Giresunlular Alay Şehitliği: Doğanlar Köyü, Dede Sivrisi Tepesinin 1,5 km kuzeybatısında bulunan ve içerisinde 14 şehit mezarı bulunan şehitlik burada şehit olanların silah arkadaşlarından Giresunlu Hacı Ahmet Halis Alas tarafından 1967 yılında yaptırılmıştır. Daha sonraki yıllarda kimi düzenlemeler yapılan şehitlikte Kurtuluş Savaşı'nda Sivri Tepeyi düşmandan almak için hücum eden 47. Giresunlular Gönüllü Alayından şehit olanlar yatmaktadır. Şehitliği yaptıran Asal da vasiyeti üzerine ölümü sonrası buraya gömülmüştür (İlgar, 2001: 447; İscehisar, 2011: 61).

ii. Çalışlar Şehitliği: Çalışlar köyü yakınlarında bulunan şehitliğin son yıllarda yeniden düzenlenmesi yapılmıştır. Şehitlik dâhilinde Kurtuluş savaşında şehit olan bir teğmen ve altı erin mezarları bulunmaktadır. İçel'li olan teğmenin yanı sıra iki er Çorum'dan birer er Kastamonu, Ankara, Yozgat ve Burdur'dandır (İscehisar, 2011: 64).

2.5.8. İscehisar Açık Hava Müzesi

Yaklaşık 27 yıl önce 1985 yılından itibaren Afyon Müzesi eski görevlilerinin girişimi ile toplanmaya başlanan eserler, açık hava müzesinin oluşturulmasına öncülük etmiştir. İlçe merkezinin çeşitli yerlerinden toplanan eserler ile açık hava müzesi oluşturulmuş ve 15 Haziran 2001 tarihinde açılmıştır. Eserler Ankara Caddesi, Afyon Caddesi, Cumhuriyet Meydanı ve Belediye önüne koyulmuştur. Bir hayli zengin sayılabilecek müzede çoğunlukla ocaklardan getirilmiş bitmemiş eserlerin yanı sıra bitmiş eserler de sergilenmektedir (İscehisar, 2011: 65).

2.6. SANDIKLI İLÇE

Anadolu yerleşimlerinden eskiler arasında yer alan Sandıklı'nın ilk kuruluş çağı hakkında kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Bilinen en eski tarihi bakır, tunç ve demir dönemlerinde yaşam olduğudur. Bakır çağında M.Ö. 2700-2000 yıllarında Sandıklı'ya 13 km olan Kusura Kasabasında başşehir Kusura olan Hitit (Eti) İmparatorluğunun mayası olan Kussar (Kursora) Krallığı hüküm sürmüştür. 1930'lu yıllarda bir İngiliz üniversitesince yapılan araştırmalarda Afyon Arkeoloji Müzesinde sergilenen üç ayrı döneme (Kalkolitik, Bakır Çağı ve Eti dönemine) ait buluntular elde edilmiştir (Sandıklı Kaymakamlığı, 2012a).

Sandıklı'nın geçmişte Frigya arazisi içinde bulunduğu ve bir Pentapolis olduğu bölgesinde Otrus (Corhisar), Bruzus (Karasandıklı), Ecurpeia (Emirhisar), Hierapolis (Koçhisar) ve Stectorion (Menteş) adlarında beş büyük şehrin olduğu belirtilmektedir. Frigya'lılar döneminde (M.Ö. 1300-1400 yıllarında) adının "Apemie Kivatos" olduğu ve anlamının ise "Aziz Minanın Sandukası" olduğu belirtilmektedir. Hititlerin ise Sandık anlamına gelen Samuka olarak isimlendirdikleri bilinmektedir (Sandıklı Kaymakamlığı, 2012a).

Sultan Alparslan'ın Malazgirt Savaşı (1071) ile Anadolu'da pek çok şehir, kasaba ve kalenin Türkleşmesiyle birlikte, Emir Sanduk adında bir Bey Afyon ve civarını 1076 yılında fetheder ve 1115 yılında da Selçuklu Sultanı 1. Kılıç Aslan Afyon ve kalesini, Germiyanoğulları da Sandıklı ve çevresini kendi topraklarına dâhil eder (Afyonkarahisar, 2011: 37).

Diğer yandan Sandıklı, Türkiye tarihinde adına altın basılan ilk kazadır (İstanbul dışında adına altın basılmış bir yer yoktur). Bu altınların Sultan II. Mahmut döneminde basıldığı bilinmektedir. Üç ayrı tip olarak, Çeyrek Sandıklı Altını, Yarım Sandıklı Altını ve Çifte Sandıklı Altını olarak basılmıştır. Günümüzde halen Altın Borsasında işlem görmektedir (Sandıklı Kaymakamlığı, 2012a).

Nüfus olarak 2011 yılında 59.040 yaşayanı olan ilçenin 26.406'sı belde ve köylerde 32.634'ü ise ilçe merkezinde yaşamaktadır (TÜİK, 2012). İç Batı Anadolu'da Sandıklı Ovası olarak anılan ova üzerine kurulu ilçe ovalar yönünden zengindir. Yüzölçümü 1400 km² civarındadır. Yarısi ekili alan olan ilçenin diğer yarisını ise taşlık ve kayalık, ormanlık ve makilik alanlar kaplamaktadır. Deniz

seviyesinden 1170 m yükseklikte olan ilçenin iklim karasaldır. Ahır dağı, Akdağ, Kumalar dağı ve Burgaz dağları ilçeyi çevrelemiştir. İlçenin en yüksek noktası 2495 m ile Akdağ'dır. Ege Bölgesindeki Büyük Menderes nehri, Kumalar dağı eteklerinden doğan Karadirek Çayı ve çevresindeki irili ufaklı derelerle beslenerek Kufi Deresi ile birlikte Çivril'e açılmaktadır. İlçe de ayrıca Karacaören göleti ile Karadirek Çayı üzerindeki Örenler Barajı bulunmaktadır (Sandıklı Kaymakamlığı, 2012b).

2.6.1. Kusura Höyüğü

Höyük il merkezinin 55 km güneybatısındaki Kusura adlı köyde bulunmaktadır. İngiliz Bilim adamı Winfred Lamb başkanlığında 1935-1937 yılları arasında kazılar yapılmış ve arkeoloji dünyasına kazandırılmıştır (İlaslı ve Uyan, 2001: 276; Kaymakçı, 2011: 199). Kusura kasabasında olan 8 metre yükseklik ve 200 metre çapındaki höyük, Kalkolitik ile Eski Tunç geçiş evresi, Eski Tunç Çağı, Hitit Çağı olmak üzere üç kültür katından oluşmaktadır. M.Ö. 3200-1500 tarihlerine ait yerleşimlere rastlanmıştır. Bulunan eserler Afyon Arkeoloji Müzesinde sergilenmektedir (İlaslı ve Uyan, 2001: 276).

Höyükteki 3 kültür tabakaları A, B, C kültür tabakası olarak adlandırılmaktadır (Kaymakçı, 2011: 199). A tabakası M.Ö. 4000 sonu ile 3000 başlarına ait Geç Kalkolitik ve Eski Tunç I dönemleri arasında, B tabakası ise Eski Tunç II dönemi, C tabakası ise Hitit dönemlerini kapsamaktadır. A tabakasında genellikle mezarlık buluntusu olarak ele geçirilmiş el yapımı ve güneşte kurutulmuş eşyalar kullanılmıştır (İlaslı ve Uyan, 2001: 278; Kaymakçı, 2011: 199).

B tabakası höyüğün ana yerleşimi oluşturur ve M.Ö. 2500-2000 yılları arasını gösteren madenin işlendiği bir dönemdir ve endüstriyel büyük bir kasaba özelliklerini taşır. Evler dikdörtgen planlı, taş temel üzerine kerpiç veya ahşaplar arasına çamur ile sıkıştırılma duvarlı ve beyaz badanalıdır. Oda zemini sıkıştırılmış toprak, beyaz veya kil rengi badanalıdır. Odalar içinde yer yer sekiler, genelde duvarlara bitişik ocaklıdır. Ocakların zemini taş veya kapacak parçaları bulunan çamur sıvalıdır. Madenin işleniş yerinin burası olduğu kesinlikle bilinmemekle, özellikle bronz bıçak, topuzlu ve delikli iri iğneler, ok uçları kullanılmıştır. Kemikten

tokmak ve delici aletler yapılmıştır. Çakmak taşı, obsidyen ve serpantin gibi taşlardan kesici, delici, vurucu, kurucu aletler ile ok uçları yapılmıştır (İlaslı ve Uyan, 2001: 278).

El yapımı ve fırınlanmış günlük kullanım için kap kacaklar yine höyük buluntularındandır. Ayrıca metal işlendiği ve parlaklığı tanındığından insanlar yaptıkları kap kacaklara metal görünümü verecek parlaklık kazandırmışlardır. “Kusura Tipi” diye adlandırılan geniş ve yassı gaga ağızlı, basık küresel gövdeli, düz dipli, dikey tek kulplu bir kap tipi de bulunmuştur. Bu dönemde İç Anadolu’nun kırmızı hamurlu kapları ile Batı Anadolu’nun siyah hamurlu kapları Kusura höyüğünde bir arada görülmektedir. Kusura halkı mühür kullanmışlardır. Bulunan damga mühürler, halkın mal mülk sahibi olduğunu simgelemektedir. Mühürlerde geometrik desenler vardır ve üzerinde gamalı haç kabartması olup ayrı bir özellik vermiştir (İlaslı ve Uyan, 2001: 278-279).

Kusura da ayrıca dokumacılık bilinmektedir. Yün ve keten eğirerek basit hasır ve telis tipi dokuma yapılmıştır. Dikiş dikebilme ve kumaşın iki ucunu tutturana iğneler üretip kullanmışlardır. Tarım ve hayvancılıkla birlikte, tahıl öğütümü ile istediği biçimde yiyecek yaparak pişirerek yemişlerdir. Tanrı olarak kadına tapmakta, onun idol ve figürlerini dinsel amaçlı kullanmışlardır. Dinsel bir yapısı belirlenmese de üzeri bezemeli ocak-sunak özelliğinde bir yer bulunmuştur. C tabakasının ise surla çevrili bir kasaba olduğu M.Ö. 2000-1500 yılları arasında Eski Hitit dönemini kapsadığı belirlenmiştir. Eski Tunç Çağı döneminde icat edilen tekerleğin çömlek atölyesinde kullanılmaya başlanması ile bu dönemde kap kacaklar çarkta yapılmaya başlanmış ve böylelikle değişik biçimler ortaya çıkmıştır (İlaslı ve Uyan, 2001: 279).

2.6.2. Sandıklı Höyüğü (Hisar)

Sandıklı ilçe merkezinde yer alan höyük bölgenin en büyük höyüklerindedir. Yüksekliği 20 metre olan höyükte henüz bir kazı yapılmadığından kültür katları bilinmemektedir. Eski Tunç, Hitit ve Roma dönemlerine ait izlere rastlanmaktadır. Höyük üzerinde ise Germiyanoğullarına ait kalenin sur kalıntıları vardır. Surun

yapılışı ile ilgili yazıt Sandıklı merkezindeki Ali Çavuş Çeşmesi yapılırken kullanılmıştır (İlaşlı ve Uyan, 2001: 276).

2.6.3. Tarihi Cami ve Mescitler

Sandıklı'nın en büyük camisi Ulu cami olup kitabesinde Bahaeddin Ömer Bin Alâeddin tarafından 1378 yılında mescit olarak yaptırıldığı yazmaktadır. Kubbeli cami ise kim tarafından ve ne zaman yaptırıldığı belli değildir. Mabedin mescit olarak Fatih yahut daha önceki dönemlerde yapıldığı anlaşılmaktadır. Murâdin cami ise ilk yapımında mescit olarak Murat bin Murat tarafından yaptırılmıştır. Kesin tarihi bilinmemektedir. Sandıklının diğer bir cami olan Geçi cami ise, Şeyh Müslihüddin Cami ve Yeni Cami olarak da anılmaktadır. Toprak damlı olarak yapıldığı tahmin edilen caminin açıklamalı kitabesinden ilk kurucusunun Mehmet bin Cafer olduğu ve 1574-1575 yıllarında yapıldığı anlaşılmaktadır.

Havai mescidi ise ilçe merkezinde bulunup, mescit 1874-1890 yılında yıkılarak Havaî Medresesi müderrislerinden Hocaşâde Mehmet Emin Efendi tarafından yeniden yaptırılmıştır. Emirhisar Köyü cami camiye adını veren köydedir ve 1327 yılında Süleyman bin Karkın tarafından yaptırılmıştır. Alaca Mescit ise Ramazan köyünde bulunup cami 1575 tarihli tahrir defterinde Alaca Mescit için "Kadimü'l-eyyamdan Camidir" tabiri yer almaktadır. Selçuklu dönemi eserlerinden olduğu sanılmaktadır. Diğer yandan geçmişte yapıлып sonrasında harap olan ve 20. yüzyılda yeniden inşa edilen Topbaşı (Topeşe) ve Müstecep (Sığır Eyleği) camileri de Sandıklı camilerindedir (İlgar ve Karazeybek, 2001: 328-329).

2.6.4. Tarihi Yapılar

i.Ece Hamamı: Sandıklı Ece mahallesinin Hamamönü cami yan sokağında bulunan hamam, zeminin yükselmesi ve önüne yapılan barakalar nedeniyle çevreden görülememektedir. Girişi güneyden olan hamamın üstü beton kaplıdır. Soyunmalık güneyde yığma tuğla ile yapılmış, kırma çatılı basit bir yapıdır. Ilıklık kareye yakın planlı ve güneydoğu köşesindeki kapı ile soyunmalığa geçilir. Soyunmalığın doğu ve batı duvarlarında oturma sekileri vardır. Kuzey duvarının ortasında bulunan sivri kemerli kapıdan sıcaklığa geçilir. Sıcaklığın batı duvarı boyunca, betondan yıkanma

sekisi ve iki kurnası vardır. Doğusunda tonoz mekân, kuzeyinde ise sivri kemerle ayrılmış halvet bulunur. Sıcaklıkla halveti ayıran duvar yıkılmış ve sivri kemerle iki mekân birbirine birleştirilmiştir. Su deposu doğu-batı doğrultusunda yuvarlak tonozludur. Tonoz yer yer, külhan ise tamamen yıkılmıştır (Üyümez ve Kaya, 2001: 408).

ii.Sorkun Hamamı: Sorkun Kasabasında bulunan hamamın yapılış tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Osmanlı dönemi izlerini taşıyan hamam 6*6,5 m boyutlarındadır. Soyunmalığından bir iz yoktur. Hamamın köşelerinde, kapılarda ve dış duvarlarda kesme taş, aralarda ise moloz taş ve tuğla kullanılmıştır. Basık kemerli kesme taş kapıdan ılıkığa geçilir. Ilıklığın güneyinde beşik tonozlu örtülü maksem (su dağıtım sandığı), doğusunda ise sıcaklık bulunur. Sıcaklığın büyük bölümü tahrip olmuştur. Ilıklık ve sıcaklık bölümünde yer alan duvarlarda, Horasan Sıva üzerine baskı tekniği ile yatay şeritli süslemeler arasına bezemeler yapılmış ve içleri kahverengi ile boyanmıştır (Üyümez ve Kaya, 2001: 413).

2.6.5. Çiğiltepe Şehitliği

Şehitlik İstiklal Savaşı'nda önemli savaflara sahne olan Çiğiltepe'de şehit olanların anısına sembolik olarak 1996 yılında yaptırılmıştır. Şehitliğin girişinde Reşat Çiğiltepe'nin bronz bir büstü ile kitabe, orta bölümde bir anıt, kitabeleri mermerden olan sembolik şehit mezarlar bulunmaktadır (İlgar, 2001: 445). Miralay Reşat Bey'in naaşı, İstiklal Harbi şehitleri ve gazileri ile birlikte Ankara'da yaptırılan Devlet Mezarlığı'na kaldırılmış ancak Sandıklı'daki anıt mezar yerini korumuştur (Afyonkarahisar, 2011: 40).

2.6.6. Akdağ Milli Parkı

Frigya bölgesinin güneyinde kalan Akdağ'ın eteklerinde antik çağlarda Apameia kentinin kurulu olduğu ve antik dönemlerde adının Signia olduğu bilinip 2494 m yüksekliğindedir (Bülbül, 2009: 81). Akdağ, uzanan asırlık çam ormanları, kayın ağaçları, ardıç ormanları, içindeki yıllık atları, geyikleri, yabani keçileri ve diğer hayvanlarını barındırması yönünden bir zenginliğe sahiptir. Hem tabiatı hem de

eşi olmayan kanyonlarıyla bir buzul yatağı gibidir. Akdağ kanyonları harita üzerinde kuş uçuşu 12 km'lik bir uzunluğa sahiptir (Sandıklı Kaymakamlığı, 2012).

Milli park içerisinde kalan, doğa tutkunlarının ilgisini çeken Tokalı kanyon, uzunluk olarak 20 km'ye yakındır. Tokalı kanyon'dan giriş yapan gruplar 7-8 saatlik bir yürüyüş sonrası Denizli Gümüşsuyu beldesine ulaşırlar (Afyonkarahisar, 2011: 39).

Akdağ Milli Parkı'nın yer aldığı Sandıklı Antalya-Denizli karayolu, İzmir-Ankara-İstanbul demiryolu hattı üzerindeki önemli yerleşim yerlerindedir. Sandıklı'ya 35 km mesafede Ankara-Antalya karayolunun sağında kalan Akdağ, Hocalar ilçesi yoluyla Sorkun kasabasına kadar asfalt yolu ile ulaşımı kolay olan nadir parklardan biridir. Sorkun'dan itibaren ise stabilize orman yoluyla meşe ormanlarıyla başlayan ve yükseldikçe çam ormanlığının olduğu virajlı yollardan 1.600 metre yükseklikteki vadiye ulaşılmaktadır. Akdağ tabiat parkı 29 Haziran 2000 tarihinde "Tabiat Parkı" olarak ilan edilmiştir (Güderoğlu, 2006: 2).

2.7. ŞUHUT İLÇE

Dağlık alanlarla çevrili olan ilçenin orta kesimi çukurluktur. İlçenin batısındaki Kurnalar Dağı (2247 m) başlıca yükseltisidir. İlçe Şuhut ve Karaadilli Ovaları üzerindedir. Kurnalar Dağı'ndan doğan Kali Çayı ilçenin su kaynağıdır. Eber Gölü'ne dökülen Akarçay ile birleşir. Kali Çayı üzerinde Selevir Barajı bulunmaktadır. 1151 m yüksekliği bulunan ilçenin yüzölçümü 983 km²'dir (Şuhut Kaymakamlığı, 2012). İlçe nüfusunun ise 26.214'ü belde ve köylerde 12.646'sı ilçe merkezinde olmak üzere toplam nüfusu 38.860'tır (TÜİK, 2012).

Ekonomik anlamda tarım ve hayvancılık ön plandadır. "Keşkek" yemeğiyle ünlü olan ilçe tarihinin Neolitik çağa kadar uzandığı Şuhut Hisar, Karaadilli, Kepirtepe Höyüklerinden anlaşılmaktadır. M.Ö. 3500'lere uzanan tarihinde Roma döneminde başkent ve medeniyet merkezi olmuştur. Günümüz Şuhut ilçesi M.Ö. 1180'de Truva savaşları sonrasında Trakyalı, Makedon ve Ahiyalı birlikleriyle bölgeye gelen Akomas tarafından "Synnada" adıyla kurulmuştur (Şuhut Kaymakamlığı, 2012).

Lidya ve Perslerin egemenliğine giren Synnada'da Perslere sığınan Atinalı komutan Alkibiyyedes (M.Ö. 404) günümüz Balçıkhisar kenti "Melisse" çiftliğinde ölmüştür. Sonraki yıllarda Roma ve Bizans egemenliğine giren kentin Bizanslılar döneminde "cfut" olan adı değişikliğe uğrayarak "çifut" sonrasında Türklerin egemenliğine girdiğinde (1219) İslam askerlerinden olan Şeyh Şuhudi Ömer Efendi'ye atfen "Şuhut" adını almıştır. 1862 yılında önemli bir deprem gerçekleşen ilçede binaların yarısı ve birçok tarihi anıt yıkılmıştır. Kurtuluş Savaşı döneminde ise önemli bir karargâh olarak 25 Ağustos sabahı Büyük Taarruz buradan başlamıştır (Şuhut Kaymakamlığı, 2012).

2.7.1. Şuhut Höyüğü

İlçe merkezinde bölgenin en büyük höyüğünün yüksekliği 20 m çapı ise 200 m civarındadır. Herhangi bir kazı çalışması yapılmamakla birlikte genellikle Eski Tunç ve Synnada antik kentine ait izler görülmektedir (İlaslı ve Uyan, 2001: 277).

2.7.2. Bin İnlere

Senir köyü yakınlarında yayla yolu üzerindedir. Roma ve Bizans dönemlerine ait kaya yerleşimleri, mezar odaları ve kilisenin varlığı büyük bir yerleşim yeri olduğunun göstergesidir. Oyulmuş kaya odaların alt bölümleri hayvan barınaklarıdır (İlaslı ve Uyan, 2001: 291).

2.7.3. Tarihi Cami ve Mescitler

a. Kubbeli (İskender Bey) Mescidi: Hisar Mahallesiindeki mescit 1368 yılında Hamitoğulları'ndan Emir İbrahim tarafından yaptırılmıştır. Mescide İskender Bey Cami de denilmektedir. 1530 yılında ibadete açıktır ancak 1863 yılındaki zelzelede tamamen yıkılmış daha sonra ise halk tarafından toprak damlı olarak yaptırılmıştır (İlgar ve Karazeybek, 2001: 325).

b. Ulu Cami: Demirtaş Paşa oğlu Hamza Paşa tarafından 1415 yılında yaptırılan cami şehir merkezinde bulunmaktadır. 1862 yılında meydana gelen depremle harap olan cami aynı yıl onarım görmüştür. Dörderli sıralı toplam on altı mermer sütun üzerine ahşap tavan kaplı bir camidir. Toprak damı Cumhuriyet

döneminde çatıya çevrilmiştir. Cami önünde şadırvan ve ahşap medrese odaları ile külliye halindedir (İlgar ve Karazeybek, 2001: 325).

2.7.4. Tarihi Yapılar

a. Köprüler: Kali Çayı üzerinde bulunan Dörtgöz köprüsü Osmanlı Dönemi yapılarından ve adını dört gözlü olmasından alır. Roma dönemine ait yapı taşı parçaları kullanılmış olup bunlardan biri kapı tipi gömüt taşı ötekinde ise yazı bulunup okunamamaktadır. İki göz (Üçgöz) Köprüsü ise, Hisar'ın batısında Kültler çayı üzerinde bulunan üç gözlü bir köprüdür. Köprü yapım tarihi bilinmemekle birlikte Osmanlı dönemi izlerini taşımaktadır (Üyümez ve Kaya, 2001: 403-405).

b. Eski Hamam: Pazar mahallesi Cumhuriyet Caddesinde yer alan hamam son dönem Osmanlı yapılarından ve günümüzde kadınlar tarafından kullanılmaktadır (Üyümez ve Kaya, 2001: 408).

c. Hamza Paşa Hamamı: İplik Mahallesinde Hamza Paşa tarafından 1413 yılında yaptırılmıştır. Osmanlı dönemi mimarisini yansıtan hamamın dış duvarları kesme ve düzgün moloz taş ile üstü ise irili ufaklı tuğla kubbelerle örtülmüştür. Hamam bugün birçok bölümü yıkılmış, bazı bölümleri ise çatlamış harap durumdadır. Giriş güneyden olup dikdörtgen bir mekân ve tuğla tonoz ile örtülüdür. İç mekân kare planlı ve ortasında büyük bir kubbe ile yanlarda küçük kubbeler bulunmaktadır (Üyümez ve Kaya, 2001: 409-410).

2.7.5. Şuhut Şehitliği

İlçe merkezinde bulunan şehitlik Milli Mücadele de şehit olanlardan bir kısmı bulunmaktadır. Kurtuluş Savaşı'nda Şuhut bölgesinde cephe gerisi seyyar hastanesi ilçedeki Büyük Camide kurulmuştur. Bu geçici hastanede ve cephede ölenler önce Demirciler Çarşısı civarındaki mezarlığa gömülmüş sonradan şu anki şehitliğe topluca nakledilmiştir. Kitabesinde "Kurtuluş Savaşının Aziz Şehitleri 1922" yazılıdır (İlgar, 2001: 444).

2.8. DİĞER İLÇELER

Afyonkarahisar ili sınırları içerisinde günümüzde merkez ilçe haricinde on yedi adet ilçe bulunmaktadır. Yukarıda anlatılan ilçeler dışında Başmakçı, Bayat, Çay, Çobanlar, Dazkırı, Dinar, Evciler, Hocalar, Kızılören, Sinanpaşa ve Sultandağı olmak üzere on bir adet ilçesi daha bulunmaktadır. Afyonkarahisar ilçelerinin nüfus bakımından günümüzdeki durumları ise tablo 5’te görülebilmektedir (TÜİK, 2012).

Tablo 5. 2011 Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemine Göre Afyonkarahisar İlçe, Belde ve Köyleri Nüfus Dağılımları

İlçe Adı	İlçe Merkezi	Belde-Köy	Toplam	İlçe Sıralaması
Merkez	179.344	75.990	255.334	1
Başmakçı	5.531	5.206	10.737	15
Bayat	4.167	3.899	8.066	16
Bolvadin	30.993	14.270	45.263	4
Çay	14.700	19.253	33.953	8
Çobanlar	8.871	4.667	13.538	12
Dazkırı	4.838	6.422	11.260	13
Dinar	25.120	23.657	48.777	3
Emirdağ	19.637	21.999	40.936	6
Evciler	3.911	4.098	8.009	17
Hocalar	2.295	8.600	10.895	14
İhsaniye	2.313	26.094	28.407	9
İscehisar	12.013	12.099	24.112	10
Kızılören	1.635	1.066	2.701	18
Sandıklı	32.634	26.406	59.040	2
Sinanpaşa	3.862	37.850	41.712	5
Sultandağı	5.901	11.125	17.026	11
Şuhut	12.646	26.214	38.860	7
Toplam	370.411	328.215	698.626	

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (2012) 2011 Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi.

Genel olarak bir yerleşim yerinin nüfusu ile o bölgenin boş zaman geçirilebilecek doğal ve tarihi alanlar dışındaki rekreasyon alan ve kaynaklarının daha fazla olacağı varsayılabilir. İlçelerin kendine has farklı özellikleri bulunmaktadır. Örneğin Sultandağı’nın kiraz festivalinin bulunması, Dazkırı halılarının ünü gibi birçok farklı özellikleri bulunmaktadır. Öte yandan ayrı başlıklarda anlatılan ilçeler dışında nüfus olarak fazla olan ilçeler ise Dinar, Sinanpaşa, Şuhut ve Çay ilçeleri nüfus bakımından büyük olan ilçelerdendir.

2.8.1. Diğer İlçeler Antik Kalıtları

i.Tatarlı Tümülüsü: Dinar ilçe sınırlarındaki Tatarlı Kasabasında bulunan Tümülüs kaçakçıların kazılarıyla ortaya çıkması sonrasında Müze Müdürlüğü ve uzmanlarca 1970 yılında yapılan kazı neticesinde bulunan ahşap mezar odası ile sonraları ikinci kez kullanıldığında eklenmiş taş dramos (giriş odası) bulunmuştur. Ahşap mezar odası Anadolu Pers egemenliği altındaki Frig anıt mezarıdır. Ahşaplar üzerinde boya ile yapılmış sfenk, savaşçı, savaş arabaları, kanatlı boğalardan oluşan bölümler bulunmaktadır (İlaslı ve Uyan, 2001: 279-280).

ii.Sahipata Kervansarayı: Sultandağı ilçesinde bulunan kervansaray 1249 yılında Selçuklu veziri Sahip Ata Fahreddin Ali tarafından yaptırılmıştır. Avlu etrafında odalar ve ortasında dört kemer üzerine kesme taştan yapılmıştır. Avluyla birlikte mescit ve iç kapı ile girilen kışlık kısımdan ibarettir. Günümüzde harap bir durumdadır (Küpeli, 2001: 358).

iii.Apemaia: Dinar ilçesinin kuruluş yeri bir antik kenttir. Yapılan kazılarca ilçenin birçok alanına dağılan kalıntılardan tiyatro bölümü açığa çıkarılmıştır (İlaslı ve Uyan, 2001: 284). Daha önceki adı Geleneia olan kent Pers, Hellen ve Roma dönemlerinde yaşam izleri görülürken Batı Anadolu'nun satraplık merkezi olmuştur. Döneminde Efes (Ephesus)'ten sonraki en büyük kent olan kentte Hellen dönemindeki özerk konumuyla gümüş kistophorus ve bronz sikkeler bastırılmıştır. Efes'le birlikte bastırıldığı bronz sikkeler de vardır. Roma döneminde de yarı özerk ve imparator adına sikkeler bastırılan bir kenttir (İlaslı ve Uyan, 2001: 286).

iv.İnpazarcık: Günümüz Bayat ilçesinin güney batısında Mekan yaylası ve Köroğlu beli arasında kalan kaya yerleşimleri Tuf kayalara oyularak yapılan, Bizans dönemine ait eserlerdendir. Ayrıca kaya yerleşimlerinin yanı sıra kaya mezarlar, şapel ve sarnıç bulunmaktadır (İlaslı ve Uyan, 2001: 288).

v.Çay Hanı: Çay hanı, Taş han veya Ebu'l-Mücahid Yusuf Hanı gibi isimlerle kaynaklarda yer almaktadır. Çay ilçesindeki han 1278 yılında Selçuklu sultanı III. Gıyaseddin Keyhüsrev zamanında önemli bir komutan ve devlet adamı olan Ebu'l-Mücahid Yusuf bin Yakup tarafından bir külliyeyle bağlı olarak yaptırılmıştır. Mimarlığını Oğul Beğ bin Mehmet yapmıştır. Osmanlı döneminde uzun yıllar bakımsız kalan ve yıkılmaya yüz tutan hanın tamir ve bakımı için 1844'te yapılan

keşifte 12000 kuruş tutacak olan tamir işi başlamıştır. Avlusuyla birlikte 1780 m²'lik alana inşa edilen kervansaray Selçuklu hanlarının sonuncusudur. Açık ve kapalı kısımların birleşmesiyle oluşan hanlar grubundan olan hanın günümüzde yıkılmış olan avlusu kapalı kısma göre biraz daha geniştir. Kare şeklindeki plan düzenlemesiyle, Anadolu Selçuklu mimarisinde tek örnektir. Kapalı kısım yan duvarlara paralele uzanan beş sahna ayrılmış ve bu sahnalar ortadan çapraz bir sahnla kesilerek, iç mekânın tam ortasında kubbeyle örtülü kare planlı bir alan oluşturulmuştur. Kapalı kısım taç kapısı Anadolu Selçuklu sanatında özel bir yere sahiptir. İki renkli taş bezeme ile yapılan handa herhangi bir bezeme ve sultan hanlarındaki zengin süslemeler görülmemektedir (Küpeli, 2001: 360).

vi.Çay Külliye: İlçe merkezinde bulunan Taş Külliye Çay hanla birlikte 1278 yılında Yakup oğlu Yusuf Bey tarafından Mimar Oğul Bey'e yaptırılmıştır. Selçuklu dönemi izleri taşıyan eser bünyesinde ki medrese tuğla ve çini bezemelerle yapılmış ve sonraları camiye dönüştürülmüştür. Kervansaray bölümü avlulu ve kapalı mekândan oluşmaktadır. Külliye'nin mimarı olan Oğul Bey'in simgesi "Pars Arması" kapı üstünde işlidir. Cumhuriyet tarihinde Taş Cami, Vakıflar İdaresince onarılıp kubbeleri kurşunla kaplanmıştır (Afyonkarahisar, 2011: 42).

vii.Otuziki İnler: Sincanlı yani günümüz Sinanpaşa ilçesi, Tınaztepe kasabasının güney batısında bulunan dağların yamaçlarındaki Otuziki inler, Sincanlı Ovasının tümüne hâkim tepelerdeki kayalara oyularak yapılmış olan Bizans dönemine ait kaya yerleşimleri mezar odalarındandır (İlâşlı ve Uyan, 2001: 291).

viii.İkigöz Köprü: Sinanpaşa ilçesinin Akören kasabasının kuzeyinde Afyon-Denizli-Antalya Karayolunun sol tarafında kalan köprü iki gözlü ve kesme taş kaplıdır. 11 m uzunluğundaki Osmanlı Dönemi mimarisi köprü'nün üzeri taş döşemelidir. Köprü gözlerini oluşturan kemer açıklıkları 2.10 m, dere yatağından yüksekliği ise 1.42 m ve onarım görmüştür (Üyümez ve Kaya, 2001: 405).

ix.Hamamlar: Sultandağı ilçesindeki Çifte hamam, İshaklı Kervansarayı'nın arkasında bulunan 15. yüzyıl Osmanlı Dönemi eseridir. Çifte hamamla birlikte Taş Hamam olarak da isimlendirilmektedir. Sinan Paşa Hamamı, Sinanpaşa ilçesinde külliye yapıtıran Sinan Paşa tarafından yaptırılıp, camiden yaklaşık 300 m uzaklıkta günümüz Hamam sokağında bulunmaktadır. Yapının kitabesi olmamakla birlikte

külliye ile yapıldığı sanılmakta ve 1525 yılında inşa edildiği düşünülmektedir. Vakıf hamamı yine Sinanpaşa ilçesinde, Kayadibi köyünde olup yapılış tarihi bilinmemektedir. Köy tüzel kişiliğinin malı olan hamam köy meydanında iki evrede yapılmıştır (Üyümez ve Kaya, 2001: 407-413).

2.8.2. Tarihi Cami ve Mescitler

Sinanpaşa ilçesi camilerinden Sinan Paşa Cami, geniş bir bahçe içinde kesme ve moloz taşla örülü, kargir iki büyük ve beş küçük kubbelidir. Günümüz şekliyle zaviyeli cami tipine giren camimin kitabesinde 1524 yılında yaptırıldığı yazılıdır. Aynı zamanda Sinan Paşa'nın türbesi de bahçe içerisinde Hersek-Zâde Ahmet Paşa Mescidi ise ilçeye bağlı Paşa Köyü'nde Hersek-zâde Ahmet Paşa tarafından 1517 yılında ahşap, toprak damlı, minaresiz, küçük bir mescit şeklinde yaptırılmıştır. Yukarı Cami olarak da anılır. Sultandağı ilçesinde ise, Ulu cami olarak anılan Sultandağı mescidi Karamanoğlu İbrahim Bey zamanında 1458 yılında halk tarafından yaptırılmıştır. Günümüze eski mescitten yalnızca minare ve kitabesi ulaşan mescidin diğer kısımları harap olmuş ve 1912 yılında yıktırılarak yerine şimdiki cami inşa ettirilmiştir. Çarşı Cami ve Aşağı Cami de yine diğer isimlerindedir. Ebher Taş Önü Mescidi ise yine Sandıklı ilçe de Ebher köyünde bulunmaktadır (İlgar ve Karazeybek, 2001: 324-327).

Dinar ilçesinde bulunan camilerden ise Çarşı Cami Ulu ve Bababey olarak da anılmaktadır. Öncesinde mescit halindeki yapı 1781 yılında Kitişoğlu Derviş Ağa'nın kızı Ayşe Hanım tarafından minare ve minber yaptırılarak camiye çevrilmiştir. Cami harap olunca 1923 yılında Dede-zâde Mustafa Bey tarafından yeniden yaptırılmıştır. Bademli Köyü cami ise Dinar Bademli Köyü'ndedir. Anadolu'da fazla bulunmayan resimli cami örneklerindedir. Dazkırı ve Başmakçı'da bulunan resimli camilere kimi yönüyle benzemekle birlikte caminin ilk göze çarpan özellikleri mihrabın iki tarafındaki sütunlar, duvarlardaki değişik şekillerle yazılmış hat örnekleri, cami tasviri ve süslemelerde kullanılan çeşitli motiflerdir (İlgar ve Karazeybek, 2001: 329).

Dazkırı da bulunan ve iç süslemeleri ile göz dolduran ve en dikkat çekici cami Kızılören Cami'dir. Orijinal kitabesinin cami tamiri sırasında duvar yapımında

kullanıldığı köylülerce belirtilmektedir. Bu nedenle yapılış tarihini doğru belirlemek mümkün değildir. Ayrıca yapım tarihi olarak iki tarih belirtilmektedir. Bir tanesi cami giriş kapısının üzerinde ve mihrabın sol üst köşesinde bulunan 1894 tarihidir. Bu yazıların cami yapılış tarihi olmadığı nispeten yakın bir zamanda yazıldığı bellidir. İkinci tarih ise 1987 yılında minarenin yapımı ve son cemaat mahallinin camiye ilavesi sırasında duvara yazılı olan 1794/1795 (R.1208) (Takvim.com, 2012) tarihidir. Bu tarih ise yapım tarihi olarak orijinal kitabeye dayanılarak yazıldığı köylülerce belirtilmektedir. Caminin özelliklerinden yola çıkıldığında bu caminin çevredeki diğer camilerle kıyaslanmasında bu tarihin yanlış olduğu düşünülmektedir. Dazkırı da bulunan diğer camiler ise Çiftlik köyü cami ve İdris köyü camileridir (İlgar ve Karazeybek, 2001: 331-334).

Başmakçı ilçe camilerinden ise Recep Bey cami ve Cuma cami bulunmaktadır. Cuma cami duvarların nadide hat örneklerinin sergilendiği yazılarla süslüdür. Cuma cami, 19. yüzyıl ve sonrasında Afyon ve çevresinde inşa edilen camiler içinde en güzel hat örneklerinin bulunduğu camilerden biridir. Ayrıca pencere kenarları ve duvarlar boş yer kalmayacak biçimde geometrik şekil ve çiçeklerle bezenmiştir (İlgar ve Karazeybek, 2001: 331).

2.8.3. Doğal Alanlar

i.Acıgöl: Afyonkarahisa-Denizli karayolu üzerinde kalan gölün yüzölçümü 158 km²'dir. Yükseklik olarak bir ova tabanı üzerinde olan gölün deniz seviyesinden yüksekliği 836 m'dir. İlin en batı ilçesi olan Dazkırı ilçesinde yer almaktadır (Özmen, 1969: 31). Gölün doğusunda bulunan dağlarda yırtıcı kuşlar, angıt, turna, cılıbıt, kılıçgaga, mahmuzlu kız kuşu, gülen sumru, akça yaban ördeği, yaban kazı ve flamingo türleri gibi göçmen kuşlar bulunmaktadır (Bozdağ, 2009: 19-20).

ii.Eber Gölü: Çay, Bolvadin ve Sultandağı ilçeleri sınırlarında kalan gölün yüzölçümü 150 km²'dir. 1992 yılında 1. derece doğal sit alanı olarak ilan edilmiştir. Gölün bazı bölümlerinde sazan ve turna balığı yaşamakla birlikte, ayrıca gölde karabatak, yaban ördeği, çulluk gibi kuş türleri de bulunmaktadır (Afyonkarahisar, 2011: 44).

iii.Karamık Gölü: Çay ilçesi sınırlarında kalan gölün yüzölçümü 40 km²'dir. 1993 yılında 1. derece doğal sit alanı olarak ilan edilen göl aynı zamanda bataklık özelliği göstermektedir. Gölde Sazan ve Turna balığı ile Karabatak, Çulluk, Yaban ördeği gibi kuş türleri görülmektedir. Gölün güney kısımları ise Nilüfer çiçekleriyle kaplıdır (Afyonkarahisar, 2011: 45; Çay Kaymakamlığı, 2012).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AFYONKARAHİSAR’IN REKREASYON ALANLARI VE FAALİYETLERİNİN TURİZM TALEBİNE VE KONAKLAMA SÜRESİNE ETKİSİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA

Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın amacı ve önemi, sınırlılıkları, araştırmanın varsayımları ve problemi, araştırma yöntemi dâhilinde evren ve örnekleme, veri toplama yöntemi ve verilerin analizinde kullanılan yöntemlere yer verilerek, yapılan uygulama sonucu elde edilen bulguların analiz edilmesiyle ulaşılan sonuçlara yer verilmiştir.

1. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Bu çalışma Afyonkarahisar’ın rekreasyon alan ve faaliyetlerinin turizm talebine ve konaklama süresine etkisini ortaya koymayı amaçlamıştır. Günümüzde birçok sektörde olduğu gibi turizm sektöründe de çetin rekabet koşulları altında destinasyonlar ürünlerini pazara sunmak ve daha fazla gelir elde etmek amacıyla girişimlerde bulunmaktadır. Türkiye jeotermal kaynaklar açısından Dünya çapında bir potansiyele sahiptir. Avrupa’da ise kaynak potansiyeli açısından birinci, kaplıca uygulamaları konusunda ise üçüncü sıradadır (Anadolu Sağlık Turizmcileri Derneği [Satuder], 2012).

Afyonkarahisar ise sahip olduğu termal kaynaklar nedeniyle ilgili çevrelerce “termalin başkenti” sıfatıyla anılmaya başlanmıştır. Diğer yandan Afyonkarahisar Frig vadisiyle, adına türkü yazılan kalesiyle, kurtuluş savaşının kazanılmasına sahne olan önemli bir cephenin bulunduğu yerde olmasıyla, Kapadokya adıyla anılan Nevşehir’deki kadar olmasa da Peri bacalarıyla, tarihi cami ve tarihi eserleriyle birçok kaynağa sahiptir.

Afyonkarahisar bugün termal kaynaklar nedeniyle birçok ziyaretçiyi ağırlamaktadır. Öyle ki 2011 yılında 450 bin dolaylarında (Ünal, 2012) büyük çoğunluğu yerli turist olmak üzere birçok ziyaretçiyi ağırlamıştır. Ancak sayıca yarım milyona yaklaşan ziyaretçiye sahip olsa da turistik konaklama işletmelerinde doluluk oranları ve kalış süreleri açısından istenilen düzeyde değildir. Öyle ki şayet bütün geceler turizm işletme belgeli tesislerde yapılırdı dahi yıllık dolu olunan gün/yatak sayısı 320 gün dolaylarında olacaktı. Bir diğer şekilde ifade etmek gerekirse sadece bakanlık belgeli olan işletmelerin toplam yatak doluluk durumu 2011 yılında 161 gün olarak kalmıştır. Turizmde mevsimsellik sorununa karşın termal kaynakların bu sorundan etkilenmeyeceği varsayımından hareketle ilin doluluk oranının 5,5 ay olarak gerçekleşmesinden öteye gidemediği görülmüştür. Öte yandan gelen ziyaretçilerin konaklama sürelerine bakıldığında ise ortalama 2,39 kişi/gündür. Bugün 2011 yılında mevcut olan işletmelerin üzerine bakanlık belgeli her geçen gün yeni işletmeler dâhil olmaktadır.

Bu bağlamda Afyonkarahisar iline olan turizm talebi üzerindeki etkisinin yanı sıra fiili talebin kalış sürelerinin artırılması amacıyla mevcut bütün kaynak ve çekiciliklerin kullanılması işletmeler açısından hayati önem arz etmekle birlikte il ekonomisi açısından büyük bir değerdir. Bu parametrelerden hareketle araştırma da Afyonkarahisar ilinin sahip olduğu termal kaynak dışı rekreasyon alanlarının Afyonkarahisar turizm talebine ve konaklama süresine etkisinin ortaya konması amaçlanmıştır.

Araştırmanın geçmiş yıllarda gerek diğer iller gerekse Afyonkarahisar'ı kapsayan herhangi bir benzerinin bulunmaması araştırmanın en temel önemidir. Araştırma neticesinde turizm sektörü mevcut yatırımcıları veya sektör içinde ya da sektörle ilgili farklı alanlarda yatırım yapmak isteyenler için faydalı olacak bilgiler sunması da araştırmayı önemli kılmaktadır.

Turizm sektörü dendiği zaman sadece işletme yatırımcıları veya işletmecilerinin algılanması yapılacak en büyük hatalardan birisi olacaktır. Turizm olgusu yapısal özelliklerinden dolayı birçok çevreyi ilgilendiren ve birçok çevreden etkilenen bir yapıya sahiptir. Turizm alanında söz sahibi olmak isteyen illerde bunu başarabilmek için turizm işletmelerinin yanı sıra yerel yönetimler, yerel kurum ve

kuruluşlar, hatta diğer birçok sektörde (şehir içi ulaşım işletmeleri vb.) dikkate alınması gerekmektedir. Bütün bu hususlarla ilgili birçok değişkeni kapsayan bir araştırma olması nedeniyle çalışmanın amacı önem taşımaktadır.

2. ARAŞTIRMA PROBLEMİ

Araştırmada kullanılan anket uygulanırken, katılımcıların ifadeleri samimi bir şekilde cevapladıkları, verilerin analizinde kullanılan istatistikî yöntemlerin amaca uygun olarak seçildiği ve katılımcıların vermiş oldukları cevapların güvenilir sonuçlar vermesi hedefiyle aşağıdaki varsayımlar belirlenmiştir:

- Anket uygulanan örneklem grubu evreni anlamlı bir şekilde temsil etmektedir.
- Anket uygulanan katılımcılar ifadeleri doğru algılayıp cevaplamışlardır.
- Anketi uygulayan araştırmacı katılımcıları hiçbir şekilde yönlendirmemiştir.
- Araştırmada kullanılan anket, yapılan güvenilirlik testine göre amaca uygun veriler toplamıştır.

Bu varsayımlar doğrultusunda araştırmanın ana sorusu aşağıdaki gibi ifade edilebilir.

“Afyonkarahisar’ın rekreasyon alanları ve faaliyetlerinin turizm talebine ve konaklama süresine etkisi var mıdır?”

Yukarıda belirtilen temel problem çerçevesinde araştırmada aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

- Rekreasyon alan ve faaliyetlerinin turistlerin geliş sebebine etkisi var mıdır?
- Turistlerin Afyonkarahisar’ı tercih etmelerinde rekreasyonun etkisi var mıdır?
- Turistlerin Afyonkarahisar’a geliş sebepleri ile kişisel bilgileri (cinsiyet, yaş, medeni durum, gelir, öğrenim durumu, meslek, geçmiş ziyaretleri, seyahate kiminle katıldığı, birlikte gelen kişi sayısı, birlikte gelen çocuk sayısı, konaklama süresi, gelinen şehir, bütçe ve giderleri karşılayan) arasında istatistikî açıdan anlamlı bir farklılık var mıdır?
- Bireylerin günlük hayat rekreasyon kaynak tercihleri nelerdir?
- Bireylerin günlük hayatta tercih ettikleri doğal çevre faaliyetleri nelerdir?
- Turistlerin Afyonkarahisar’ı tercih nedenlerinde ki önemli faktörler nelerdir?

- Turistlerin Afyonkarahisar'ı tercih nedenleri ile kişisel bilgileri (cinsiyet, yaş, medeni durum, gelir, öğrenim durumu, meslek, geçmiş ziyaretleri, geliş sebepleri, seyahate kiminle katıldığı, birlikte gelen kişi sayısı, birlikte gelen çocuk sayısı, konaklama süresi, gelinen şehir, bütçe ve giderleri karşılayan) arasında istatistikî açıdan anlamlı bir farklılık var mıdır?
- Turistler Afyonkarahisar seyahatleri öncesinde rekreasyon alan ve faaliyetlerine ilişkin bilgi araştırması yapıyor mu?
- Bilgi araştırmasında hangi bilgi kaynaklarına başvuruyorlar?
- Katılımcıların Afyonkarahisar'da bildikleri rekreasyon alan ve faaliyetler nelerdir?
- Turistlerin Afyonkarahisar'ın rekreasyon alan ve faaliyetleri bilgi düzeyleri ile kişisel bilgileri (cinsiyet, yaş, medeni durum, gelir, öğrenim durumu, meslek, geçmiş ziyaretleri, geliş sebepleri, seyahate kiminle katıldığı, birlikte gelen kişi sayısı, birlikte gelen çocuk sayısı, konaklama süresi, gelinen şehir, bütçe ve giderleri karşılayan) arasında istatistikî açıdan anlamlı bir farklılık var mıdır?
- Katılımcıların konaklamaları sırasında Afyonkarahisar'da rekreasyon amaçlı alan ve faaliyetlere gitme-katılma oranları nedir?
- Rekreasyon alan ve faaliyetlerine giden-katılan katılımcılarca Afyonkarahisar'da en fazla gidilen kaynaklar nelerdir?
- Turistlerin gittikleri rekreasyon alan ve faaliyetleri ile kişisel bilgileri (cinsiyet, yaş, medeni durum, gelir, öğrenim durumu, meslek, geçmiş ziyaretleri, geliş sebepleri, seyahate kiminle katıldığı, birlikte gelen kişi sayısı, birlikte gelen çocuk sayısı, konaklama süresi, gelinen şehir, bütçe ve giderleri karşılayan) arasında istatistikî açıdan anlamlı bir farklılık var mıdır?
- Katılımcıların rekreasyon alan ve faaliyetlere gitme ve katılımları konaklama sürelerine etkisi var mıdır?
- Rekreasyon alan ve faaliyetlerine gidenlerin-katılanların yeterlilik algısı nedir?
- Rekreasyon alan ve faaliyetlerine gidenlerin-katılanların memnuniyetleri nedir?

- Rekreasyon alan ve faaliyetlerine giden-katılanlar bu alan ve faaliyetleri çevrelerine tavsiye etmeyi düşünüyorlar mı?
- Ziyaretçilerin Afyonkarahisar’da rekreasyon alan ve faaliyetlere katılmama nedenleri nelerdir?

3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

3.1. EVREN VE ÖRNEKLEM

Araştırmanın evrenini Afyonkarahisar’a gecelemleri ziyaret gerçekleştiren yerli turistler oluşturmaktadır. 2011 yılında Afyonkarahisar’ı gecelemleri ziyaret eden yerli turist sayısı 448.336 kişidir (Ünal, 2012). Araştırmada örnekleme yöntemi olarak “Kolayda Örnekleme Yöntemi” uygulanmıştır. Örneklem büyüklüğü tespit edilirken nicel değişkenler için kullanılan ve sınırsız ya da hacmi bilinmeyen evrenler için dikkate alınan örneklem formülünden yararlanılmıştır ve bu formül aşağıda verilmiştir (Özdamar, 1999: 260):

$$n = \frac{\sigma^2 \cdot Z_{\alpha}^2}{H^2}$$

n: Örneklem büyüklüğü (örnekleme dâhil edilecek birey sayısı)

σ : Standart sapma değeri

H: Standart hata değeri

Z_{α} : Belirli bir anlamlılık düzeyine “ α ” veya güven düzeyine “1- α ” karşılık gelen ve teorik değer ($\alpha=0.05, 0.01, 0.001$ için sırasıyla 1.96, 2.58 ve 3.28 kritik değerleri).

Standart Hata değeri “H”, evren ve örneklem ortalaması arasında öngörülebilecek en yüksek farktır ve araştırmacının evren değeri tespit edebilmek için gösterebileceği hoşgörünün bir ifadesidir. Hata değeri, ölçümü yapılan özelliğin hassaslık derecesine göre araştırmacı tarafından büyük ya da küçük tutulabilir. Bu değer küçük tutulması, bir taraftan hassaslığı arttırırken, diğer taraftan da örneklem büyüklüğünün artmasına neden olur. Standart sapma değeri için evrenden alınacak küçük bir pilot grup üzerinde yapılacak ölçümler dikkate alınabilir (Karasar, 2009: 120-122).

Araştırmada yukarıdaki bilgiler doğrultusunda, evren ve örneklem ortalaması arasında izin verilebilir hata değeri (H) $\pm 0,1$ olarak dikkate alınmıştır. Anlamlılık düzeyi (α) 0,05 ($\alpha=0,05$ karşılık gelen “z” teorik tablo değerleri ise $z_{0,05}=1,96$ ’dır) olarak, standart sapma “ σ ” değeri ise “1” olarak belirlenmiştir. Buna göre örneklem büyüklüğü;

$$\alpha=0,05 \text{ için } \sigma=1 \quad z_{0,05}=1,96 \quad H=\pm 0,1 \text{ alınır, } n = \frac{1^2 \cdot 1,96^2}{0,1^2} = 384,16 \text{ olur.}$$

Araştırmada; hata payı, güvenilirlik düzeyi ve eksik ya da yanlış kodlama nedeniyle değerlendirilmeye alınmayacak anketlerin olabileceği ve araştırmacının hedef kitleye ulaşma olanakları dikkate alınarak, örneklemin tüm gruplar için eşik (sınır) değeri olan $n=384$ sayısının üzerine çıkılarak 405 anket formuna ulaşılmıştır.

3.2. VERİLERİN TOPLANMASI

Verilere ulaşmada niceliksel yöntemlerden olan anket yöntemi esas alınmıştır. Anket formu yapılan alanyazın taramasının ardından oluşturulmuş ve alanında uzman akademisyenlerin görüşleri doğrultusunda, gerekli düzeltmeler yapılarak geliştirilmiştir.

Araştırma da kullanılan anket formunun kimi kısımlarının oluşturulmasında Alegre ve Pou, 2006; Aytaç, 2002; Brey ve Lehto, 2007; Demirci Orel ve Yavuz, 2003; Mansuroğlu, 2002; Sabbağ ve Aksoy, 2011, araştırmacılarının çalışmaları dikkate alınmış, diğer sorular ise alanyazından esinlenerek ve uzman görüşleri alınarak oluşturulmuştur.

Geliştirilen anket formu iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde “kişisel özellikler” başlığı altında on beş soru yer almıştır. Cinsiyet, medeni durum, aylık gelir, öğrenim durumu, meslek, geliş sebebi, tatile kiminle çıktığı ve tatil için ayrılan bütçeye ilişkin sorular kapalı uçlu olarak sorulmuştur. Bunların dışında yaş, daha önce yapılan ziyaret sayısı, birlikte gelen kişi sayısı, birlikte gelen çocuk sayısı kısmen açık uçlu sorulmuştur. Kişisel özellikler başlığında son olarak bu ziyaretinizdeki geceleme sayısı, gelen şehir ve konaklama giderlerini kimin karşıladığı soruları açık uçlu olarak sorulmuştur. Geliştirilen anket formunun ikinci bölümünde ise katılımcıların; günlük hayatta rekreasyon alan ve faaliyetlerine

yönelik tutum ve davranışlarını, Afyonkarahisar'ı tercih nedenini, tatil öncesi rekreasyon alan ve faaliyetlerine ilişkin bilgi araştırmasını ve bilinen alan ve faaliyetlerin sorulduğu sorular bulunmaktadır. Bunların dışında Afyonkarahisar'da rekreasyon alan ve faaliyetlerine gitme-katılma durumlarını ölçmek üzere sorular ve katılanların cevaplayacağı çeşitli içeriklere sahip dokuz adet soru ile katılmayanların cevaplayacağı bir adet soru ve öneriler kısımlarından oluşturulmuştur.

Hazırlanan anket formu 1-25 Haziran 2012 tarihleri arasında uygulanmıştır. Bu tarihin seçilmesi serbest zaman aktivitelerinin ve turizmin mevsimselliğinden kaynaklanmaktadır. Otel dışı rekreasyon alan ve faaliyetleri ile, açık alan rekreasyon alan ve faaliyetlerinin ağırlıklı olarak ölçümlenme amacı Haziran ayını seçme nedenidir. Diğer yandan seçilen sürenin araştırmacıya uygunluğu da dikkate alınmıştır.

Anketlerle verilerin toplanması için Afyonkarahisar'da geceleme yapan konuklara uygulanmak üzere ilçelerde dâhil olmak üzere ilde faaliyet gösteren konaklama işletme yetkilileri ile görüşülerek izin istenmiştir. Görüşmeler sonucunda üç adet işletmeden olumsuz cevap alınmıştır. Bunun dışında bakanlık belgeli işletmeler, devremülk tatil imkânı sunan işletmeler, belediye işletmeleri, belediye belgeli özel işletmelerden veriler toplanmıştır. Alınan izinler doğrultusunda verilerin toplanmasında iki adet beş yıldızlı işletmesinde araştırmacı tarafından "çay saati" olarak adlandırılan ve konukların çay büfesinin etrafında yoğunlukla bulunduğu saatlerde katılımları rica edilmiş ve anketler konuklara sunulmuştur. Bu uygulama neticesinde belirli oranda anketler anlık geri dönmüş diğer katılımcılar ise daha sonra doldurmak üzere odalarına götürüp daha sonra resepsiyona bırakmayı uygun görmüşlerdir. Dönüt alınan bir diğer işletmede de yine araştırmacı tarafından konuk odalarına dağıtılmıştır. Veri toplamada yaşanan en büyük zorluk izin neticesinde belediye belgeli işletmelerde araştırmacının uygulamak istemesine karşı katılımın istenmemesi olmuştur. Özellikle iş amaçlı geldiklerini ve müsait olmadıklarını ya da yorgun olduklarını belirten bireyler bu konuda katılım göstermek istememişlerdir. Diğer altı adet işletmede ise işletmece görevlendirilen çalışanlarca ya da resepsiyon görevlilerince konuklara dağıtılmış ve araştırmacı tarafından daha sonra toplanmıştır.

Örnekleme hacmine ilişkin hesaplanan örneklem değeri ($n=384$) ve anket formlarının kullanılabilirliği dikkate alınarak uygulamada toplam 700 anket çoğaltılmıştır. Bu anketlerin yaklaşık olarak 650 tanesi dağıtılmıştır (Kısmen otellere bırakılmış, kısmen birebir dağıtılmıştır). Dağıtılan anketlerden yaklaşık olarak 160 tanesi boş olarak işletmelerden toplanmıştır. Dolu olarak toplanan anket sayısı ise 416'dır. 11 anket, kişisel özelliklerde dâhil olmak üzere birçok sorununun boş olması nedeniyle değerlendirme dışı bırakılmıştır. Toplamda 405 anket üzerinden ilgili analizler yapılmıştır.

3.3. VERİLERİN ANALİZİ

Araştırma kapsamında anket yöntemiyle toplanan verilerin analizinin daha kolay ve rahatlıkla yapılması amacıyla SPSS 18.0 for Windows (Statistical Package for Social Sciences) programı kullanılmıştır. Bunun dışında Microsoft Office programlarından olan Excel programı da kullanılmıştır.

Afyonkarahisar rekreasyon alanları ve faaliyetlerinin turizm talebine ve konaklama süresine etkisi konulu araştırma bağlamında uygulanan anketler doğrultusunda araştırma örnekleminin kişisel özellikleri ve günlük hayatlarında rekreasyon tercihleri, doğal çevre faaliyetleri ve rekreasyona katılanların faaliyetlerine ilişkin verilerin frekans-yüzde değerleri hesaplanarak betimlenmiştir. Yanıtlayıcılardan derecelendirme yapmaları istenen sorularda önem sıralamasının belirlenmesi amacıyla bir ifade için 1. sırada aldığı frekans için en yüksek değer, sonuncu sırada aldığı frekans için en düşük puan ile çarpılmıştır. Sonrasında o derecede alınan toplam frekansa (değişkenlerin tümünde görülen frekans) oranlanmasıyla her bir sıra değeri için bir puan bulunmuş ve toplam derecelerdeki puanların toplamı önem puanı olarak kaydedilmiştir.

Ki-kare bağımsızlık testi, iki değişken arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı, değişkenlerin birbirinden bağımsız olup olmadığı ya da bir değişkene ilişkin verilerin diğer değişkenin farklı düzeyine göre anlamlı bir farklılık bulunup bulunmadığını istatistiksel olarak test eder (Ural ve Kılıç, 2011: 264). Buradan hareketle Afyonkarahisar'da bulunan konaklama işletmelerinde en az 1 geceleme yapan ziyaretçilerin kişisel özellikleri ile Afyonkarahisar rekreasyon alan ve

faaliyetleriyle ilgili bilgi durumları, gitme ve katılma durumları, gidilen alan ve katılmama nedenleri arasında anlamlı bir farkın olup olmadığının tespit edilmesi amacıyla ki-kare bağımsızlık testi kullanılmıştır.

4. BULGULAR VE DEĞERLENDİRME

Bu kısımda çalışma kapsamında anketler ile toplanan verilerin SPSS 18.0 (PASW Statistics) paket programı ve Microsoft Office Excel ile yapılan analizlere bağlı olarak elde edilen bulgular tablolar aracılığıyla gösterilmiştir.

4.1. GÜVENİLİRLİK

Güvenirlilik, aynı şeyin bağımsız ölçümleri arasındaki kararlılık olarak tanımlanmaktadır. Bilimsel çalışmanın ilk koşullarından olan güvenirlilik, bir korelasyon katsayısı (r) ile hesaplanır ve sıfır ile bir arasında değişen değerler alır (Ural ve Kılıç, 2005: 219). Değer bir (1.00)'e yaklaştıkça, ölçek güvenirliliğinin daha yüksek olduğu kabul edilir ($\alpha < ,60$ Düşük güvenirlilik, $\alpha < ,80$ Ölçek güvenilir, $\alpha < 1,00$ Güvenirliliği yüksek) (Kalaycı, 2006: 405; Özdamar, 1999: 522). Buna göre, araştırmada kullanılan anketin güvenirlilik analizinde hesaplanan Alfa Katsayısı (Cronbach's Alpha) dikkate alınmıştır. Alfa katsayısı ölçekte yer alan k sorunun varyansları toplamının genel varyansa oranlanması ile elde edilen bir ağırlıklı standart değişim ortalamasıdır (Özdamar, 1999: 513)

Araştırma kapsamında soruların yer aldığı ankette kullanılan toplam sorunun güvenirlilik düzeyine bakılmıştır. Buna göre; Alfa katsayısı tümü için 0.897 olarak bulunmuştur. Bu bulgudan da anlaşıldığı üzere, araştırmada kullanılan anketin güvenilir olduğu söylenebilir.

4.2. KİŞİSEL ÖZELLİKLERE İLİŞKİN DAĞILIM

Ankette katılımcılara yöneltilen kişisel özellikler sorularına verilen yanıtlar neticesinde elde edilen verilere ilişkin frekans ve yüzde analizleri tablo 6'ya 16 aralığında verilmiştir. Tüm sorularda tam yanıtı ulaşılamamış olup kişisel özelliklere ilişkin soru bazlı yanıtlanma frekans ve yüzdeleri tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6. Katılımcıların Kişisel Özelliklerine İlişkin Anket Sorularını Yanıtlama Durumlarının Frekans ve Yüzde Dağılımları

Değişkenler	Yanıtlanan		Yanıtlanmayan	
	f	%	f	%
Cinsiyet	405	100	-	-
Yaş	383	94,6	22	5,4
Medeni Durum	404	99,8	1	,2
Gelir	398	98,3	7	1,7
Öğrenim Durumu	404	99,8	1	,2
Meslek	404	99,8	1	,2
Geçmiş Ziyaret Sayısı	400	98,8	5	1,2
Birincil Geliş Sebebi	404	99,8	1	,2
İkincil Geliş Sebebi	67	16,5	338	83,5
Birlikte Geline Kişiler	404	99,8	1	,2
Birlikte Gelen Kişi Sayısı	404	99,8	2	,2
Birlikte Gelen Çocuk Sayısı	404	99,8	1	,2
Geceleme Sayısı	389	96,0	16	4,0
Geline Şehir	367	90,6	38	9,4
Tatil Bütçesi	385	95,1	20	4,9
Tatil Bütçesini Karşıllayan	400	98,8	5	1,2

Diğer yandan tablo 10, 21, 34 aynı zamanda “Afyonkarahisar’ın rekreasyon alanları ve faaliyetlerinin turizm talebine ve konaklama süresine etkisi var mıdır” probleminden hareketle temel soruya ilişkin sonuçları vermektedir.

Yanıtlayıcıların geliş sebebine, tercih nedenlerine ve konaklama süresine ilişkin sonuçlar incelendiğinde elde edilen bulgulardan hareketle araştırma temel problemi olan “Afyonkarahisar’ın rekreasyon alanları ve faaliyetlerinin turizm talebine ve konaklama süresine etkisi var mıdır”ın yanıtı olarak konaklama süresine düşük oranda etkisi olduğu görülmüş ve talep yaratma konusunda etkisinin olmadığı görülmüştür.

Tablo 7’de anketlerin uygulandığı 405 katılımcının cinsiyetlerine göre frekans ve yüzde analizleri incelendiğinde katılımcılardan % 46,4’ü (188 kişi) kadın, %53,6’sı (217 kişi) ise erkektir. Ankette sorulan kişisel özelliklerden bir diğeri olan medeni duruma ilişkin yüzde dağılımları ise (tablo 7) yanıtlayıcılardan evli olanların oranı %75,2, bekârların ise %24,8 şeklindedir.

Hazırlanan ankette yaşa ilişkin veriler için sorulan soru açık uçlu sorulmuş olup sonrasında program yardımıyla 10 gruba ayrılmıştır. Yaş gruplarına ilişkin yüzdeler (tablo 7) incelendiğinde yanıtlayıcıların %1,6'sı 68 yaş ve üzeri, %3,4'ü 19 yaş ve altı, %5,7'si 62-67 yaş aralığında, %8,1'i 56-61 yaş aralığında, %8,6'sı 44-49 yaş aralığında, %8,9'u 50-55 yaş aralığında, %10,7'si 20-25 yaş aralığında, %13,8'i 38-43 yaş aralığında, %18,8'i 26-31 yaş aralığında ve son olarak %20,4'lük oranı 32-37 yaş aralığındadır. Genel olarak bakıldığında toplam yanıtlayanların %63,7'si 20-43 yaş aralığındadır. Yanıtlayanların %36,3'ü ise 19 yaş ve altı ila 44 yaş ve üzerindedir.

Tablo 7. Cinsiyet, Medeni Durum ve Yaş Gruplarına İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Gruplar	f	%	Gruplar	f	%
Kadın	188	46,4	Evli	304	75,2
Erkek	217	53,6	Bekâr	100	24,8
Toplam	405	100	Toplam	404	100
Gruplar	f	%	Gruplar	f	%
19 ve altı	13	3,4	44-49	33	8,6
20-25	41	10,7	50-55	34	8,9
26-31	72	18,8	56-61	31	8,1
32-37	78	20,4	62-67	22	5,7
38-43	53	13,8	68 ve üzeri	6	1,6
Toplam			Toplam	383	100

Diğer soru olan “gelir düzeyine” ilişkin sorunun yanıtlanma yüzdesi anket uygulanan 405 katılımcıdan 7'sinin yanıtı bırakması sonucunda %98,3 olmuştur. Katılımcılara sunulan ankette gelir düzeyine ilişkin soru yaklaşık olarak net asgari ücret (Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, 2012) baz alınıp alt sınır oluşturularak kurulmuş ve kapalı uçlu olarak 8 grupta sorulmuştur.

Gelir düzeyi sorusunu yanıtlayanların gelir düzeylerine ilişkin frekans ve yüzde analiz sonuçları tablo 8'de verilmiştir. Toplam yanıtlayıcılar içerisinde yüzdesel olarak en düşük frekans 3201-3700 TL aralığında görülmüş ve yüzdesi %5,8'dir. Yanıtlayıcıların %6,3'si 2701-3200 TL gelire sahip olduklarını belirtmiştir. %8,5'i 700 TL ve altı, %13,1'i 2201-2700 TL gelire sahiptir. Yanıtlayıcıların %13,3'ü 3701 TL ve üzeri gelire sahipken, %15,6'sı 1701-2200 TL, %16,6'sı 701-

1200 TL ve %20,9'u 1201-1700 TL gelire sahiptir. Genel durum incelendiğinde toplam yanıtlayıcılardan %53,1'i ise 701-2200 TL aralığında gelire sahiptir.

Tablo 8. Yanıtlayıcıların Gelir Düzeyleri ve Öğrenim Durumlarına İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Gruplar	f	%	Gruplar	f	%	Gruplar	f	%
700 TL ve altı	34	8,5	2201-2700 TL	52	13,1	İlk./İlkö.	76	18,8
701-1200 TL	66	16,6	2701-3200 TL	25	6,3	Ortaö.	118	29,2
1201-1700 TL	83	20,9	3201- 3700 TL	23	5,8	Önl./L.	159	39,4
1701-2200 TL	62	15,6	3701 TL üstü	53	13,3	LÜ.	51	12,6
Toplam				398	100	Toplam	404	100

Katılımcıların öğrenim durumuna ise son mezun olunan okul olarak yanıtlanması istenmiş olup soruyu katılımcıların %98,8'i yanıtlamıştır. Öğrenim durumunuz (En son mezun olduğunuz okul) sorusunu yanıtlayan 404 kişiden %12,6'sının lisansüstü, %18,8'inin ilkokul/ilköğretim, % 29,2'sinin ortaöğretim ve %39,4'ünün ise Önlisans/Lisans mezunu oldukları görülmüştür. Genel duruma bakıldığında yanıtlayanların %68,6'sının ortaöğretim, önlisans veya lisans mezunu oldukları anlaşılmaktadır.

Anket uygulanan 405 kişiden 404 kişinin yanıtladığı “mesleğiniz” sorusuna ilişkin yanıtlama yöntemi kapalı uçludur. Yanıtlayanların meslek durumlarına ve 400 kişinin yanıtladığı kısmen açık uçlu sorulan geçmişte yapmış olduğunuz konaklamalı ziyaret sayısına ilişkin frekans ve yüzde analiz sonuçlarının dağılımları tablo 9'daki gibidir.

Tablo sonuçlara göre mesleğiniz sorusunu yanıtlayanların %30,9'u özel sektör çalışanı, %20,8'i kamu çalışanı, %18,1'i çalışmayanlardır. Diğer meslekler ise sırasıyla %15,3, %12,9 ve %2 ile serbest meslek, emekli ve diğerlerinden oluşmaktadır. Katılım gösterenler arasından yanıtlayanların ücret alarak gelir elde edenlerin durumuna bakıldığında %79,9 (diğer ve çalışmayanlar hariç)'ü ücretli çalışanlar veya emeklilerdir.

Geçmişte yapmış olduğunuz konaklamalı ziyaret sayısına ilişkin yanıtlayıcıların %39,5'i daha önce geceleme olarak ziyaret gerçekleştirmemiştir. %17,8'i ise 10 kez ve daha üzeri ziyaret sayısına sahipken, %13,5'i 2 kez, %9,3'ü ise

1 kez ziyaret etmiştir. Yanıtlayanların %20,2'lik kısmı ise 3 ile 9 kez arasında değişen sayılarda ziyaret etmiştir.

Tablo 9. Yanıtlayıcıların Meslek Grubuna ve Geçmişte Yapmış Oldukları Konaklamalı Ziyaret Sayılarına İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Gruplar	f	%	Gruplar	f	%	Gruplar	f	%
Kamu Çal.	84	20,8	Yok	158	39,5	6 kez	3	,8
Özel Sektör Ç.	125	30,9	1 kez	37	9,3	7 kez	9	2,3
Serbest Meslek	62	15,3	2 kez	54	13,5	8 kez	4	1,0
Emekli	52	12,9	3 kez	24	6,0	9 kez	1	,3
Çalışmıyor	73	18,1	4 kez	16	4,0	10 ve üzeri	71	17,8
Diğer	8	2,0	5 kez	23	5,8			
Toplam	404	100	Toplam				400	100

Araştırmaya katılan bireylere sorulan bir diğer soru ise “Afyon’a geliş sebebi” olmuştur. Altı başlıkta toplanan nedenlerden bireylere kendilerine uygun olan seçenekleri işaretlemeleri istenmiştir. Bu doğrultuda katılanların %99,8'i bir neden belirtirken bunların dışında toplam katılımcıların %16,5'i ikincil bir neden daha belirtmiştir. Soruya ilişkin yapılan analizlerden oluşan frekans ve yüzde dağılımları ve önem puanları ve sıraları tablo 10'da verilmiştir.

Yanıtlayıcıların geliş sebebine ilişkin birincil sebeplerinin %62,4'ü tatil, %15,8'i iş (toplantı ve kongre buraya dâhil edilmiştir), %15,1'i ise sağlık olduğunu belirtmiştir. %6,7'si ise aile, akraba ziyareti ve diğer seçeneklerini işaretlemiştir. İkincil nedenlere bakıldığında ikinci bir sebep olarak işaretleme yapanlar içinde %46,3'ü sağlık, %22,4'ü aile, akraba ziyareti, %13,4 oranında tatil ve iş seçenekleri işaretlenmiştir. Rekreasyon amaçlı ve diğer nedenlerle gelenlerin oranı ise ikincil nedenler içerisinde %4,5 olarak gerçekleşmiştir.

Diğer yandan “Afyon’a geliş sebebiniz” sorusuna katılımcılarca derecelendirme yapıldığı için geliş nedenlerinin aldığı frekanslardan Microsoft Office Excel programı üzerinde gruplar arasında en fazladan en az geliş nedeni sıralaması yapılmıştır. Geliştirilen formül, çoklu seçenekler arasından iki tane seçme hakkı bulunan bireylerden toplanan verilerde 2'li sıralama da birinci sıradaki frekanslar için 2 puan ikinci sıradaki frekanslar için 1 puan verilmiştir. Her iki derecede aldığı toplam puanın derece içindeki toplam frekansa bölünmesiyle elde edilen puanların toplamı önem sırasına koymak üzere kullanılmıştır.

Tablo 10. Yanıtlayıcıların Geliş Sebebine İlişkin Frekans-Yüzde Dağılımları ve Önem Sırası

Gruplar	Birinci		İkinci		Önem Puanı	Önem Sırası
	f	%	f	%		
Tatil	252	62,4	9	13,4	1,23	1
Sağlık	61	15,1	31	46,3	0,38	2
İş	64	15,8	9	13,4	0,34	3
Aile/Akraba Ziyareti	15	3,7	15	22,4	0,11	4
Diğer	12	3,0	1	1,5	0,06	5
Rekreasyon Amaçlı	0	-	2	3,0	0,01	6
Toplam	404	100	67	100		

Araştırma kapsamında ankete katılanların 404’ü bir tane geliş sebebi, 67 tanesi de iki tane geliş sebebi belirtmiştir. Bu doğrultuda geliş sebeplerinin aldığı puanlar sonucunda katılımcıların Afyonkarahisar’a geliş sebeplerinde ki en büyük etkenin tatil ihtiyacını karşılamak isteklerinin olduğu bulunmuştur. Bunun ardından sağlık ve iş sebebiyle gelenler görülmektedir. Sonrasında çok sık görülmemekle birlikte aile, akraba ziyareti, diğer sebepler ve rekreasyon amaçlı gelişlerde sebepler arasındadır.

Araştırma kapsamında uygulanan anketin kişisel özellikler bölümünde sorulan bir diğer soru ise, “tatile kimle çıktınız” sorusu olmuştur. Anket üzerinde sekiz başlıkta toplanan eşlikçiler için daha sonra istatistik programına veri girişinde işaretlemeler doğrultusunda toplam on bir başlık olarak gruplandırılarak tanımlanmıştır. Soruya ilişkin yüzde ve frekans analiz sonuçları tablo 11’deki şekildedir.

Tablo 11. Yanıtlayıcıların Birlikte Geldikleri Kişilere İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Gruplar	f	%	Gruplar	f	%
Yalnız	55	13,6	Anne Babamla	28	6,9
Eşimle	49	12,1	Arkadaşlarımla	37	9,2
Çocuklarımla	5	1,2	İş Arkadaşlarımla	22	5,4
Eşim ve Çocuklarımla	111	27,5	Ailemle	79	19,6
Eşim, Çocuklarım ve Anne-Babamla	8	2,0	Diğer	2	,5
Kardeşlerimle	8	2,0			
Toplam				404	100

Yanıtlayıcıların %13,6'sı yalnızdır. Eşi ve çocuklarıyla gelenlerin oranı %27,5'le en fazla olduğu görülmüştür. Sonrasında sırasıyla %19,6 (eşi, çocuğu, kardeşleri, anne babası gibi grupların farklı kombinasyonların olduğu) ile ailesiyle gelenler, %12,1'lik oranla yalnız eşiyle gelenler, yalnız çocuklarıyla gelenler ise %1,2 olarak görülmüştür. Arkadaşları, iş arkadaşları ve diğer (arkadaş ve aile üyesi kombinasyonu) %15,1'ini oluşturmaktadır. Anne babasıyla ve eşi-çocukları, anne-babasıyla birlikte gelenlerin oranı ise %8,9'unu oluşturmaktadır.

Tablo 12, yanıtlayıcıların kendilerinin dışında birlikte geldikleri kişi ve çocuk sayılarına ilişkin frekans ve yüzde dağılımlarını göstermektedir. Tablodan anlaşılacağı üzere yanıtlayıcıların %34,2'si 3 ila 5 kişiyle, %29,7'si 1 ila 2 kişiyle, %22,5'i 6 ve daha fazla kişiyle gelmiştir. Diğer yandan yanıtlayıcıların %55,2'si çocuksuzdur. %35,4'ü ise 1 ila 2 arasında değişen çocukla geldiklerini belirtmiştir. %9,4'ü ise beraberinde 3 ve daha fazla çocuk bulunduğunu belirtmiştir.

Tablo 12. Yanıtlayıcıların Kendileri Dışında Birlikte Gelen Kişi Sayıları ve Çocuk Sayılarına İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Gruplar	f	%	Gruplar	f	%
Yalnız	55	13,6	Yok	223	55,2
1-2 kişi	120	29,7	1-2 çocuk	143	35,4
3-5 kişi	138	34,2	3-5 çocuk	33	8,2
6 ve daha fazla	91	22,5	6 ve daha fazla	5	1,2
Toplam	404	100	Toplam	404	100

Araştırma kapsamında kişisel bilgiler kısmında sorulan diğer bir soru ise, katılımcıların fiili ziyaretlerindeki geceleme sayılarına ilişkindir. Bu veri ile ilgili analiz sonuçlarına ilişkin frekanslar ve yüzde dağılımları tablo 13'te gösterilmiştir.

Tablo 13. Yanıtlayıcıların Konaklama Sürelerine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Gruplar	f	%
1-3gün	170	43,7
4-6 gün	120	30,8
7-9 gün	49	12,6
10-12 gün	28	7,2
13-15 gün	18	4,6
16 gün ve üzeri	4	1,0
Toplam	389	100

Tablodan anlaşıldığı üzere yanıtlayıcıların %43,7'si 1 ila 3 gün arasında değişen konaklama süresine sahiptir. %30,8'i ise 4 ila 6 gün arasında konaklamaktadır. %12,6'sı olan 49 katılımcı ise 7 ila 9 gün arasında değişen konaklama yapmaktadırlar. %12,8'i ise 10 gün ve üzeri konaklama süresine sahiptir.

Araştırma kapsamında “gelinen şehir” bir diğer sorudur. İlgili soruya ilişkin analiz sonuçlarından elde edilen frekanslar ve yüzde dağılımları tablo 14'teki gibi gerçekleşmiştir.

Ankette gelinen şehir ile ilgili soruyu yanıtlayanlar arasında yapılan analizlere göre en yüksek payı %17,2 ile Ankara'dan gelenler oluşturmaktadır. Diğer yandan %10,4'ünü Eskişehir'den gelenler, Afyon ilçelerinden gelenler %9,8'ini, %7,9'unu Konya'dan gelenler, %7,6'sını İstanbul'dan gelenler oluşturmaktadır. Frekansı 6 ve üzeri olan büyükşehirlerden (Ankara, Antalya, Bursa, Eskişehir, Gaziantep, Mersin, İstanbul, İzmir, Kocaeli, Konya) olan yanıtlayıcıların oranı ise %67 olarak gerçekleşmiştir. Ankara, Eskişehir, İstanbul ve Konya'dan olan yanıtlayıcıların oranı ise %43,1'dir.

Tablo 14. Yanıtlayıcıların Geldikleri Şehirlere İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Gruplar	f	%	Gruplar	f	%
Adana	13	3,5	Mersin	14	3,8
Afyon İlçelerinden	36	9,8	İstanbul	28	7,6
Ankara	63	17,2	İzmir	14	3,8
Antalya	10	2,7	İzmit (Kocaeli)	13	3,5
Bursa	15	4,1	Karaman	6	1,6
Denizli	7	1,9	Konya	29	7,9
Eskişehir	38	10,4	T.C. Uyraklı Yurtdışı	6	1,6
Gaziantep	9	2,5	Diğer	53	14,4
Isparta	13	3,5			
Toplam				367	100

Tablo 15'te araştırma kapsamında Afyonkarahisar'ı ziyaret edenlerin seyahatleri için ayırdıkları bütçe sorusuna ilişkin analiz sonuçları olan frekans ve yüzde dağılımları yer almaktadır.

Tablo 15. Yanıtlayıcıların Tatil İçin Ayırdıkları Bütçeye İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Gruplar	f	%	Gruplar	f	%
200 TL ve altı	25	6,5	1101-1400 TL	43	11,2
201-500 TL	84	21,8	1401-1700 TL	15	3,9
501-800 TL	80	20,8	1701-2000 TL	20	5,2
801-1100 TL	49	12,7	2001 TL ve üzeri	69	17,9
Toplam				385	100

Toplam yanıtlanma oranı %95,1 olan tatil bütçesi sorusunun yüzde analizi sonuçlarına göre yanıtlayanlardan %28,3'ü (109 yanıtlayıcı) 500 TL ve altında bir bütçe ayırmıştır. 501-1100 TL aralığında bütçe ayıranların oranı ise %33,5'tir. Yanıtlayıcıların %20,3'i ise 1101-2000 TL arası bir bütçe ayırmıştır. %17,9 yanıtlayıcı ise Afyonkarahisar'da tatil için ayırdıkları bütçenin 2001 TL ve üzerinde olduğunu belirtmiştir.

Tablo 16, araştırmaya katılanların tatilleri sırasındaki konaklama giderlerini kim tarafından karşıladığının ortaya konmasına ilişkin analizlerin frekans ve yüzde dağılımlarını göstermektedir.

Tablo 16. Yanıtlayıcıların Konaklama Giderlerinin Kim Tarafından Karşıladığına İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Gruplar	f	%
Kendisi	210	52,5
Kurumu	25	6,3
Şirketi	50	12,5
Aile Üyesi	113	28,3
Arkadaşı	2	,5
Toplam	400	100

Yanıtlayanlardan büyük çoğunluğu olan %52,5'lik kısmının konaklama giderlerini kendisinin karşıladığı görülmüştür. Konaklama giderlerini karşılayanlar arasında diğer büyük oran ise %28,3 ile aile üyesi bir başka kişi tarafından karşıladığını belirtmiştir. Yanıtlayıcıların konaklama giderlerini karşılayan sorusu yanıtlarına göre %19,3'ünün ise kurumu, şirketi veya bir arkadaşınca karşılandığı görülmüştür.

4.3. REKREASYONEL FAALİYETLERE İLİŞKİN SONUÇLAR

Geliştirilen anketin ikinci bölümünde yer alan katılımcıların günlük hayatta boş zamanlarını değerlendirmeye yönelik rekreasyon kaynak tercihleri ve doğal çevrede yaptıkları rekreasyon eylemlerinin frekans ve yüzde analizleri ile önem derecesine göre sıralaması bu kısımda verilmektedir.

Anketin ikinci bölümünde ilk soruda yer alan “günlük hayatınızda boş zaman değerlendirilmesine yönelik rekreasyon kaynakları tercihleriniz”e verilen yanıtlara ilişkin analiz sonuçlarından oluşan frekans ve yüzde dağılımları tablo 17’de gösterilmiştir.

Birinci tercihe verilen yanıt oranı %99,5 olarak gerçekleşmiştir. Yanıtlayanlar arasında en yüksek oranlar sırasıyla %35,5, %17,9 ve %13,2 ile bedensel/sportif faaliyetler, alışveriş ve doğal çevre faaliyetleri olduğu görülmüştür. İkinci tercihin yanıtlanma oranı %90,9 olurken ikinci tercihlerde en yüksek oranlar sırasıyla %23,9, %12,5 ve %10,6 ile doğal çevre faaliyetleri, müze ve ören yerleri ziyareti ve sinema/tiyatro olarak sıralanmıştır.

Tablo 17. Yanıtlayıcıların Boş Zaman Değerlendirilmesine Yönelik Rekreasyon Kaynaklarına İlişkin Tercihlerinin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Gruplar	Önem Düzeyi									
	1.		2.		3.		4.		5.	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Bedensel	143	35,5	28	7,6	22	6,3	26	8,3	22	8,0
Müze	31	7,7	46	12,5	32	9,2	24	7,7	15	5,4
Doğal Çevre	53	13,2	88	23,9	37	10,7	28	8,9	25	9,1
Tarihi Mekân	38	9,4	38	10,3	61	17,6	38	12,1	35	12,7
Bahçecilik	18	4,5	21	5,7	23	6,6	14	4,5	9	3,3
Sinema/Tiyatro	13	3,2	39	10,6	26	7,5	45	14,4	24	8,7
Alışveriş	72	17,9	47	12,8	41	11,8	59	18,8	38	13,8
Konser, Dinleti	7	1,7	22	6,0	45	13,0	19	6,1	25	9,1
Resim	-	-	4	1,1	3	,9	3	1,0	8	2,9
Sergi ve Fuar	2	,5	2	,5	7	2,0	13	4,2	8	2,9
Kır Gezileri	18	4,5	31	8,4	40	11,5	44	14,1	62	22,5
Diğer	8	2,0	2	,5	10	2,9	-	-	5	1,8
Toplam	403	100	368	100	347	100	313	100	276	100

Araştırma da günlük hayatta boş zaman değerlendirilmesine yönelik rekreasyon kaynaklarına ilişkin yanıtlarda ise üçüncü ve dördüncü ise şöyledir.

Üçüncü tercihe verilen yanıt oranı %85,7 olarak gerçekleşmiştir. Yanıtlayanlar arasında üçüncü tercihte en yüksek oranlar sırasıyla %17,6, %13,0, %11,8, %11,5 ve %10,7 ile tarihi mekânların ziyareti, konser/dinleti vb., alışveriş, kır gezileri ve doğal çevre faaliyetleri olarak görülmüştür. Dördüncü tercihin yanıtlanma oranı %77,3 olurken dördüncü tercihlerde en yüksek oranlar sırasıyla %18,8, %14,4 ve %14,1 ile alışveriş, sinema/teyatro ve kır gezileri olarak sıralanmıştır.

Toplam katılımcı içinde boş zaman değerlendirilmesine yönelik rekreasyon kaynaklarına ilişkin beşinci tercihin yanıtlanma oranı ise %68,1 olarak gerçekleşmiştir. Yanıtlayıcılar içinde kaynakların beşinci sırada tercih edilme oranları içerisinde en yüksek oranlar sırasıyla %22,5, %13,8 ve %12,7 ile kır gezileri, alışveriş ve tarihi mekânların ziyaret olarak sıralanmıştır.

Günlük hayatta boş zaman değerlendirilmesine yönelik rekreasyon kaynakları tercihlerinin önem derecesine göre sıralanması her bir değişkenin her derecede aldığı frekans değerleri yardımıyla hesaplanmıştır. Beşli önem derecesine göre sıralamaların önem sıralarının bulunmasında excel yardımıyla yapılan hesaplamada bir değişkenin birincil sırada aldığı frekans 5 puan, sonuncu sırada aldığı frekans 1 ile çarpılıp o derecelerdeki toplam frekanslara bölünerek bulunan puanların toplamından elde edilmiştir. Değişkenlerin önem sırasına konmasında bu puan değerleri kullanılmıştır.

Buradan hareketle yanıtlayanların günlük hayatta boş zaman değerlendirmesine yönelik rekreasyon kaynakları tercihlerinin frekans değerleriyle hesaplanan önem puanları ve sıraları tablo 18'teki gibi bulunmuştur. Tablodan anlaşılacağı üzere tercih edilen kaynakların ilk beşi sırasıyla bedensel/sportif faaliyetler, alışveriş, doğal çevre faaliyetleri, tarihi mekânların ziyareti ve müze ve ören yerleri ziyareti olarak bulunmuştur.

Tablo 18. Yanıtlayıcıların Günlük Hayatta Boş Zaman Değerlendirmesine Yönelik Rekreasyon Kaynakları Tercihlerinin Önem Puanları ve Sıraları

Gruplar	f ₁	f ₂	f ₃	f ₄	f ₅	Önem Puanı	Önem Sırası
Bedensel/Sportif Faal.	143	28	22	26	22	2,51	1
Alışveriş	72	47	41	59	38	2,27	2
Doğal Çevre Faal.	53	88	37	28	25	2,20	3
Tarihi Mekân Ziy.	38	38	61	38	35	1,78	4
Kır Gezileri	18	31	40	44	62	1,41	5
Müze/Ören Yerleri Ziy.	31	46	32	24	15	1,37	6
Sinema/Tiyatro	13	39	26	45	24	1,18	7
Konser, Dinleti vb.	7	22	45	19	25	0,93	8
Bahçecilik	18	21	23	14	9	0,77	9
Diğer	8	2	10	-	5	0,23	10
Sergi ve Fuar	2	2	7	13	8	0,22	11
Resim	-	4	3	3	8	0,12	12
Toplam	403	368	347	313	276		

Anketin ikinci bölümünde sorulan bir diğer soru da ise katılımcıların günlük hayatlarında doğal çevrede yaptıkları faaliyetleri beşli derecelendirme yapmaları istenmiştir. Bu doğrultuda elde edilen verilere ilişkin frekans ve yüzde analiz sonuçları ile önem sıralamaları tablo 19 ve 20’de sunulmuştur. Ankette sorulan doğal çevrede yapılan rekreasyon eylemlerine verilen yanıtlardan birinci sırada belirtilen grupların toplam katılım içinde yanıtlanma oranı %98,3 olmuştur.

Tablodan anlaşılacağı üzere katılımcıların doğal çevre eylemlerinde birinci tercihleri sırasıyla, %33,9, %26,9 ve %12,1 ile piknik, yürüyüş ve otomobil gezintisi olarak sıralanmıştır. Doğal çevrede yapılan rekreasyon eylemlerine ikinci sırada belirtilen gruplarda toplam katılım içinde yanıtlanma oranı %90,6 olarak gerçekleşmiştir. Yanıtlayıcıların ikincil tercihleri sırasıyla, %20,4, %18,8 ve %17,2 ile yürüyüş, otomobil gezintisi ve piknik olarak sıralanmıştır.

Soruya verilen yanıtlardan üçüncü sırada belirtilen grupların yanıtlanma oranı %83,7 olarak gerçekleşmiştir. Yanıtlara göre sıralama şu şekilde gerçekleşmiştir. Sırasıyla, %19,5, %14,5 ve %11,2 ile yürüyüş, dinlenme ve bitki ve hayvan türlerini gözlemlemek olarak ortaya çıkmıştır.

Tablo 19. Yanıtlayıcıların Doğal Çevrede Yaptıkları Rekreasyon Eylemlerine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Gruplar	Önem Düzeyi									
	1.		2.		3.		4.		5.	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Piknik	135	33,9	63	17,2	30	8,8	22	7,3	13	5,4
Dağcılık	4	1,0	11	3,0	4	1,2	3	1,0	2	,8
Otomobil Gez.	48	12,1	69	18,8	34	10,0	23	7,7	10	4,2
Açık Hava Kon.	7	1,8	23	6,3	18	5,3	22	7,3	19	7,9
Gözlemcilik	10	2,5	14	3,8	38	11,2	14	4,7	26	10,8
Yürüyüş	107	26,9	75	20,4	66	19,5	27	9,0	18	7,5
Su Avcılığı	5	1,3	6	1,6	2	,6	8	2,7	1	,4
At Binme	3	,8	4	1,1	5	1,5	2	,7	4	1,7
Kara Avcılığı	1	,3	1	,3	5	1,5	4	1,3	2	,8
Milli Park	9	2,3	26	7,1	35	10,3	52	17,3	35	14,6
Bisiklet Gez.	23	5,8	15	4,1	20	5,9	15	5,0	19	7,9
Dinlenme	38	9,5	45	12,3	49	14,5	77	25,7	43	17,9
Fotoğrafçılık	5	1,3	6	1,6	21	6,2	21	7,0	24	10,0
Kampçılık	-	-	2	,5	2	,6	6	2,0	16	6,7
Diğer	3	,8	7	1,9	10	2,9	4	1,3	8	3,3
Toplam	398	100	367	100	339	100	300	100	240	100

Katılımcıların gruplar arasından dördüncü olarak yanıt verilen doğal çevre eylemlerinin yanıtlanma oranı %74,1 olarak gerçekleşmiştir. Buna göre sıralama %25,7 ile dinlenme, %17,3 ile milli park, tabiat parkı ziyareti ve %9,0 ile yürüyüş olarak gerçekleşmiştir. Katılımcılarca yanıtlanma oranı %59,3 olan doğal çevrede en fazla tercih ettikleri beşinci sıra eylemleri ise %17,9 dinlenme, %14,6 milli park, tabiat parkı ziyareti ve %10,8 ile bitki ve hayvan türlerini gözlemlemek olarak sonuçlanmıştır.

Doğal çevrede yapılan rekreasyon eylemlerine ilişkin katılımcılara verilen gruplar arasından önem sırasına göre derecelendirme yapımları istendiğinde katılımcıların vermiş oldukları yanıtlara göre grupların frekans dağılımlarına göre excel ve önem sırası formülüne göre yapılan sıralama sonuçları tablo 20’de gösterilmiştir.

Tablo 20. Yanıtlayıcıların Doğal Çevrede Yaptığı Rekreasyon Eylemlerine İlişkin Önem Puanları ve Sıraları

Gruplar	f ₁	f ₂	f ₃	f ₄	f ₅	Önem Puanı	Önem Sırası
Yürüyüş	107	75	66	27	18	3,001	1
Piknik	135	63	30	22	13	2,849	2
Dinlenme	38	45	49	77	43	2,094	3
Otomobil Gezintisi	48	69	34	23	10	1,851	4
Milli Park/Tabiat Parkı	9	26	35	52	35	1,199	5
Bitki ve Hayvan Göz.	10	14	38	14	26	0,816	6
Bisiklet, Motosiklet Gez.	23	15	20	15	19	0,809	7
Açık Hava Konserleri	7	23	18	22	19	0,724	8
Fotoğrafçılık	5	6	21	21	24	0,554	9
Diğer	3	7	10	4	8	0,263	10
Dağcılık	4	11	4	3	2	0,234	11
Su Avcılığı	5	6	2	8	1	0,203	12
At Binme	3	4	5	2	4	0,156	13
Kampçılık	-	2	2	6	16	0,146	14
Kara Avcılığı	1	1	5	4	2	0,103	15
Toplam	398	367	339	300	240		

Yanıtlayıcıların günlük hayatta doğal çevrede yaptıkları rekreasyon eylemleri sıralamasında ilk beş şu şekildedir; yürüyüş, piknik, dinlenme, otomobil gezintisi ve milli park, tabiat park ziyaretleri olarak görülmüştür. Diğer yandan bisiklet, motosiklet vb. araçlarla gezinti, bitki ve hayvan türlerini gözlemlemek, açık hava konserleri ve fotoğrafçılık doğal çevrede yapılan rekreasyon eylemlerinde en çok tercih edilenler arasında yer almıştır.

4.4. AFYONKARAHİSAR'I TERCİH NEDENLERİNE VE REKREASYON ALANLARI VE FAALİYETLERİ HAKKINDAKİ BİLGİ DURUMLARINA İLİŞKİN SONUÇLAR

Bu başlık altında, veri toplamada kullanılan anketin ikinci bölümde sorulan sorulardan üçüncü, dördüncü, beşinci ve altıncı soruları kapsayan verilere ilişkin frekans analizi, yüzde dağılımları ve önem sıralarına ilişkin sonuçlar yer almaktadır.

Araştırma anketinde yer alan “Afyonkarahisar’ı tercih nedeniniz” sorusu yöneltilen katılımcılara on bir adet seçenek verilmiş olup bunlardan beşini birden beşe kadar derecelendirmeleri istenmiştir. Afyonkarahisar’ı tercih nedenlerine ilişkin bulgular tablo 26’da gösterilmiştir. Buna göre birinci nedenin yanıtlanma oranı

%99,8 olarak gerçekleşmiştir. Diğer dört nedenin yanıtlanma oranı ise sırasıyla, %75,6, %65,2, %46,7 ve %34,8 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 21. Yanıtlayıcıların Afyonkarahisar'ı Tercih Nedenlerine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Gruplar	Önem Düzeyi									
	1.		2.		3.		4.		5.	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Yakınlık	96	23,8	40	13,1	18	6,8	11	5,8	11	7,8
Doğal Güzellik	22	5,4	29	9,5	23	8,7	17	9,0	24	17,0
İş, Toplantı vb.	58	14,4	11	3,6	10	3,8	6	3,2	10	7,1
Rekreasyon	5	1,2	5	1,6	9	3,4	15	7,9	12	8,5
Termal Kaynak	167	41,3	102	33,3	43	16,3	9	4,8	1	,7
Yöresel Tatlar	5	1,2	18	5,9	29	11,0	20	10,6	11	7,8
Sağlık/Tedavi	25	6,2	53	17,3	52	19,7	38	20,1	20	14,2
Ekonomik Olş.	-	-	24	7,8	46	17,4	39	20,6	24	17,0
Alışveriş	2	,5	9	2,9	24	9,1	27	14,3	21	14,9
Diğer	24	5,9	15	4,9	10	3,8	7	3,7	7	5,0
Toplam	404	100	306	100	264	100	189	100	141	100

Yanıtlayıcıların tercih nedenlerindeki birincil en büyük etkenler, termal kaynaklar (%41,3), yaşanılan yere yakınlığı (%23,8) ve iş, toplantı, kongre vb. nedenler (%14,4) olarak sıralanmıştır. İkinci tercih nedenleri ise, termal kaynaklar (%33,3), sağlık, tedavi (%17,3) ve yaşanılan yere yakınlık (%13,1) olarak belirtilmiştir.

Yanıtlayıcıların tercih nedenlerindeki üçüncü en büyük etkenler, sağlık, tedavi (%19,7), ekonomik oluşu (%17,4) ve termal kaynaklar (%16,3) olarak sıralanmıştır. Dördüncü tercih nedenlerindeki en büyük etkenler ise ekonomik oluşu (%20,6), sağlık, tedavi (%20,1) ve alışveriş (%14,3) olarak sıralanmıştır.

Yanıtlar neticesinde katılımcılar arasından yanıtlayıcıların tercih nedenlerindeki beşinci en önemli etkenler, doğal güzellikleri ile ekonomik oluşu (%17,0), alışveriş (%14,9) ve sağlık, tedavi (%14,2) olarak sıralanmıştır.

Katılımcılar arasında soruyu yanıtlayarak önem derecesine göre sıralayanların Afyonkarahisar'ı tercih nedenlerine ilişkin grupların sıralamalarına ilişkin önem puanları ve sıraları tablo 22'de gösterilmiştir.

Tablo 22. Yanıtlayıcıların Afyonkarahisar'ı Tercih Nedenlerine İlişkin Önem Puanları ve Sıraları

Gruplar	f1	f2	f3	f4	f5	Önem Puanı	Önem Sırası
Termal Kaynak	167	102	43	9	1	4,0	1
Yakınlık	96	40	18	11	11	2,1	2
Sağlık/Tedavi	25	53	52	38	20	2,1	3
Ekonomik Oluşu	-	24	46	39	24	1,4	4
Doğal Güzellik	22	29	23	17	24	1,3	5
İş, Toplantı vb.	58	11	10	6	10	1,1	6
Yöresel Lezzetler	5	18	29	20	11	0,9	7
Alışveriş	2	9	24	27	21	0,8	8
Diğer	24	15	10	7	7	0,7	9
Rekreasyon	5	5	9	15	12	0,5	10
Toplam	404	306	264	189	141		

Genel sonuçlara göre araştırmaya katılan bireylerin Afyonkarahisar'ı tercih nedenleri sıralamasında en büyük etken termal kaynaklar olmuştur. Yaşanılan yere yakınlığı, sağlık, tedavi amaçlı nedenlerin ardından ekonomik oluşu, doğal güzellikleri, iş-toplantı kongre vb. nedenler, yöresel lezzetler, diğer, alışveriş ve rekreasyon amaçlı görmek-yapmak istediklerimin bulunması şeklinde sıralanmıştır.

Diğer yandan katılımcıların seyahatleri öncesinde Afyonkarahisar'ın rekreasyon alanları ve faaliyetleri hakkında araştırma yapma durumlarının sorulduğu soru da ikinci bölümde yer almıştır. Buna göre katılımcıların “yaptım” ve “yapmadım” seçeneklerinden birini işaretlemeleri istenmiştir. Katılımcılardan alınan yanıtlar doğrultusunda ortaya çıkan frekans ve yüzde analiz sonuçları ile bilgi araştırmasının yapıldığı kaynaklara ilişkin sonuçlar tablo 23'te gösterilmiştir. Araştırmaya katılanlar arasında yanıtlayıcıların %28,3'ü seyahatleri öncesi araştırma yapmıştır. Büyük çoğunluğu olan %71,7 oranındaki yanıtlayıcı ise araştırma yapmamıştır.

Tablo 23. Yanıtlayıcıların Seyahat Öncesi Afyonkarahisar'ın Rekreasyon Kaynaklarını Araştırma Durumlarına İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Gruplar	f	%
Yaptım	114	28,3
Yapmadım	289	71,7
Toplam	403	100

Seyahatleri öncesinde rekreasyon kaynakları hakkında bilgi araştırması yapan ziyaretçilerin bilgi araştırmasında başvurdukları kaynaklara ilişkin frekans ve yüzde dağılımları tablo 24’te gösterilmiştir.

Tablo 24. Yanıtlayıcıların Afyonkarahisar Rekreasyon Alan ve Faaliyetleri Hakkında Bilgi Araştırması Kaynaklarına İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Gruplar	Bilgi Araştırma Kaynakları				Önem Puanı	Önem Sırası
	1.		2.			
	f	%	f	%		
Basılı Materyal	9	7,9	2	3,6	0,194	6
İlin Kurumları Web Sayfası	21	18,4	9	16,1	0,529	3
Konakladığım Otel Web S.	28	24,6	12	21,4	0,706	1
Geçmiş Deneyimler	26	22,8	4	7,1	0,528	4
İl Kültür Turizm Md. Web S.	3	2,6	6	10,7	0,160	7
TV, Radyo vb. İletişim Araçları	4	3,5	7	12,5	0,195	5
Arkadaş, Akraba Deneyimleri	22	19,3	15	26,8	0,654	2
Diğer	1	,9	1	1,8	0,035	8
Toplam	114	100	56	100		

Sekiz grup bilgi kaynağı arasında seyahatleri öncesi bilgi araştırması yapanların birinci sırada en fazla başvurdukları bilgi kaynakları sırasıyla, konakladığım otel web sayfasından (%24,6), geçmiş deneyimlerim (%22,8), arkadaş-akraba deneyimlerinden (%19,3) ve ilin ilgili kurumlarının web sayfalarından (%18,4) olarak gerçekleşmiştir. İkincil en sık başvurulan bilgi kaynakları, arkadaş-akraba deneyimlerinden (%26,8), konakladığım otel web sayfasından (%21,4), ilin ilgili kurumlarının web sayfalarından (%16,1), televizyon, radyo vb. iletişim araçlarından ve il kültür turizm müdürlüğü web sayfasından olarak sıralanmıştır.

Tablo 25’te “Afyonkarahisar’da bildiğiniz rekreasyon alanlarından 4 tanesini yazınız” sorusuna ilişkin alınan yanıtlardan oluşan frekans ve yüzde dağılımlarının yer almaktadır. Tabloya göre katılımcılardan %59 (239)’u bir adet, %47,4 (192) iki adet, %37,5 (152)’i üç adet ve %27,2 (108 katılımcı)’si dört adet kaynağın adını yazmıştır.

Tablo 25. Yanıtlayıcıların Afyonkarahisar’da Bildiği Rekreasyon Alanlarına İlişkin Frekans ve Yüzde Analiz Sonuçları

Gruplar	Önem Düzeyi							
	1.		2.		3.		4.	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Afium	53	22,2	37	19,3	17	11,2	13	12,0
Gazlıgöl	3	1,3	1	,5	1	,7	2	1,9
Özdilek	27	11,3	20	10,4	10	6,6	1	,9
Merkez Kafeler	-	-	-	-	-	-	1	,9
Kocatepe	14	5,9	15	7,8	19	12,5	3	2,8
Zeyland	1	,4	1	,5	1	,7	1	,9
Karahisar Kalesi	80	33,5	27	14,1	20	13,2	21	19,4
Kent Parkı ve Afyon Evi	-	-	-	-	3	2,0	1	,9
Dağlar, Tepeler	7	2,9	8	4,2	2	1,3	2	1,9
Çavuşbaş	6	2,5	14	7,3	11	7,2	14	13,0
Camiler	7	2,9	9	4,7	14	9,2	6	5,6
Mevlevihane	2	,8	3	1,6	4	2,6	3	2,8
Yöresel Yemekler	3	1,3	2	1,0	3	2,0	2	1,9
Şehitlikler	-	-	9	4,7	5	3,3	8	7,4
Frig-Kaya Yerleşimleri	15	6,3	12	6,3	12	7,9	10	9,3
Frigya-Peri Bacaları	2	,8	12	6,3	18	11,8	14	13,0
Doğal Göller	1	,4	2	1,0	1	,7	1	,9
Zafer Müzesi	10	4,2	14	7,3	4	2,6	-	-
Park vb. Yürüyüş Alanları	5	2,1	-	-	2	1,3	3	2,8
Arkeoloji Müzesi	2	,8	6	3,1	3	2,0	1	,9
Tarihi Hamamlar	-	-	-	-	2	1,3	1	,9
Tarihi Köprüler	1	,4	-	-	-	-	-	-
Toplam	239	100	192	100	152	100	108	100

Birinci sırada en fazla adı yazılan kaynaklarda yanıtlayıcıların %33,5’i (f=80) Karahisar kalesini, %22,2’si (f=53) Afium alışveriş merkezini, %11,3’ü (f=27) Özdilek alışveriş merkezini, %6,3’ü (f=15) Frig-Kaya yerleşimlerini, %5,9’u (f=14) Kocatepe ve %4,2’si (f=10) Zafer müzesini belirtmiştir. İkinci sırada ise sırasıyla, Afium, Karahisar kalesi, Özdilek, Kocatepe, Çavuşbaş-Tarihi konaklar, Zafer müzesi, Frig-Kaya yerleşimleri ve Frigya-Peri bacaları şeklinde belirtilmiştir. Üçüncü sırada en çok yazılanlar ise, Karahisar kalesi, Kocatepe, Frigya-Peri bacaları, Afium, Camiler, Frig-Kaya yerleşimleri, Çavuşbaş ve Özdilek’tir. Dördüncü sırada en çok yazılanlar ise, Karahisar kalesi, Çavuşbaş, Frigya-Peri bacaları, Afium, Frig-Kaya yerleşimleridir. Bilinen alanlara ilişkin verilen yanıtların aldıkları frekanslarla hesaplanan önem puan ve sıralamaları tablo 26’da verilmiştir.

Tablo 26. Yanıtlayıcıların Afyonkarahisar’da Bildiği Rekreasyon Alanlarına İlişkin Önem Puanları ve Sıraları

Gruplar	f1	f2	f3	f4	Önem Puanı	Önem Sırası
Karahisar Kalesi	80	27	20	21	2,22	1
Afium	53	37	17	13	1,81	2
Özdilek	27	20	10	1	0,91	3
Kocatepe	14	15	19	3	0,75	4
Frig-Kaya Yerleşimleri	15	12	12	10	0,69	5
Çavuşbaş	6	14	11	14	0,594	6
Frigya-Peri Bacaları	2	12	18	14	0,587	7
Tarihi Camiler	7	9	14	6	0,50	8
Zafer Müzesi	10	14	4	-	0,44	9
Dağlar, Tepeler	7	8	2	2	0,29	10
Şehitlikler	-	9	5	8	0,28	11
Arkeoloji Müzesi	2	6	3	1	0,18	12
Mevlevihane	2	3	4	3	0,16	13
Park vb. Yürüyüş Alanları	5	-	2	3	0,14	14
Yöresel Yemekler	3	2	3	2	0,14	15
Gazlıgöl	3	1	1	2	0,10	16
Doğal Göller	1	2	1	1	0,07	17
Zeyland	1	1	1	1	0,055	18
Kent Parkı ve Afyon Evi	-	-	3	1	0,049	19
Tarihi Hamamlar	-	-	2	1	0,04	20
Tarihi Köprüler	1	-	-	-	0,02	21
Merkez Kafeler	-	-	-	1	0,01	22
Toplam	239	192	152	108		

Alınan yanıtlara göre oluşturulan gruplamalar neticesinde Afyonkarahisar’ın rekreasyon alanlarına ilişkin bilinirlik sırası tabloda görüldüğü üzere, Afyonkarahisar’da bilinen alanlarda ilk on sırayı, Karahisar kalesi, Afium alışveriş merkezi, Özdilek alışveriş merkezi ve Kocatepe, Frig-Kaya yerleşimleri, Çavuşbaş-Tarihi konaklar, Frigya-Peri bacaları, Zafer müzesi, Tarihi Camiler ve Dağlar-tepeler oluşturmaktadır. Ardından listeyi 22 kişinin bildiği Şehitlikler, 12 katılımcının bildiği Arkeoloji müzesi, 12 katılımcının bildiğini belirttiği *Mevlevihane* takip etmektedir.

4.5. TURİSTLERİN REKREASYON ALANLARI VE FAALİYETLERİNE KATILIM DURUMLARINA İLİŞKİN SONUÇLAR

Araştırmaya katılım gösteren bireylere sunulan ankette sorulan diğer bir soru ise Afyonkarahisar rekreasyon alan ve faaliyetlerine katılımları ile ilgilidir. Burada katılımcılara gittim-katıldım ifadesinin cevabı olarak evet veya hayır gruplarından

oluşan iki seçenek sunulmuştur. Elde edilen sonuçlara ilişkin frekans ve yüzde dağılımları tablo 27’deki gibidir.

Tablo 27. Yanıtlayıcıların Afyonkarahisar’ın Rekreasyon Alanları ve Faaliyetlerine Katılım Durumuna İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Gruplar	f	%
Evet	83	20,75
Hayır	317	79,25
Toplam	400	100

Araştırma örnekleminde toplanan verilerden rekreasyon alan ve faaliyetlerine katılım düzeyleri toplam yanıtlayıcılardan %20,75’inin gittikleri-katıldıkları görülmüştür.

4.6. REKREASYON ALAN VE FAALİYETLERE KATILANLARA İLİŞKİN SONUÇLAR

Çalışmamızın bu başlığında örneklem içerisinde rekreasyon alan ve faaliyetlerine “gittim-katıldım” (%20,75) yanıtı veren bireylerin katıldıkları alan ve faaliyetler, katılım nedenleri, ayırdıkları gün sayısı, konaklamalarına etkisi, harcamaları ve bu faaliyetler hakkındaki düşünce ve önerileri gibi sorularla ilgili sonuçlara yer verilmektedir.

Konaklamanız esnasında gittiğiniz-katıldığınız rekreasyon alanlarını yazınız sorusuna ilişkin frekans analizi sonuçları tablo 28’deki gibidir. Katılımcılara sorulan sorulardan Afyonkarahisar’da konaklamanız esnasında gittiğiniz-katıldığınız faaliyetleri belirtinize ilişkin altı adet açık uçlu seçenek bırakılmıştır. Bu altı seçeneğe yanıt verenlerin araştırmaya katılanların içindeki oranı sırasıyla, %20,2, %16,0, %12,8, %9,6, %4,9 ve %3,5 olarak gerçekleşmiştir.

Yanıtlayanlar arasında birinci sırada en fazla gidilen alanlar, %30,5 Afium, %18,3 Karahisar kalesi ve %14,6 ile Frig-Kaya yerleşimleri, ikinci sırada en fazla gidilen alanlar, %20,0 Frigya-Peri bacaları, %18,5 Zafer müzesi, %10,8 ile Afium ve Kaya yerleşimleri, üçüncü sırada en fazla gidilenler, %26,9 oranında Çavuşbaş-Tarihi konaklar, %15,4 Karahisar kalesi, %11,5 ile Afium olarak sıralanmıştır.

Tablo 28. Yanıtlayıcıların Afyonkarahisar’da Konaklamaları Esnasında Gittikleri Rekreasyon Alan ve Faaliyetlerine İlişkin Frekans ve Yüzde Analiz Sonuçları

Gruplar	Önem Düzeyi											
	1.		2.		3.		4.		5.		6.	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Afium	25	30,5	7	10,8	6	11,5	8	20,5	1	5,6	-	-
Özdilek	4	4,9	4	6,2	1	1,9	7	17,9	-	-	-	-
Kocatepe	1	1,2	-	-	-	-	-	-	2	10,0	-	-
Zeyland	-	-	1	,5	-	-	1	2,6	-	-	-	-
Karahisar	15	18,3	3	4,6	8	15,4	2	5,1	5	27,8	1	7,1
Kent Parkı	-	-	1	1,5	1	1,9	-	-	-	-	-	-
Dağlar, Tepeler	4	4,9	-	-	1	1,9	-	-	-	-	-	-
Çavuşbaş	6	7,3	5	7,7	14	26,9	4	10,3	-	-	2	14,3
Camiler	2	2,4	6	9,2	3	5,8	2	5,1	-	-	3	21,4
Mevlevihane	-	-	1	1,5	2	3,8	3	7,7	-	-	1	7,1
Şehitlikler	1	1,2	1	1,5	1	1,9	2	5,1	1	5,6	1	7,1
Frig-Kaya Y.	12	14,6	7	10,8	1	1,9	4	10,3	5	27,8	-	-
Frigya-Peri B.	2	2,4	13	20,0	5	9,6	1	2,6	3	16,7	5	35,7
Doğal Göller	-	-	-	-	3	5,8	1	2,6	-	-	-	-
Zafer Müzesi	3	3,7	12	18,5	1	1,9	2	5,1	-	-	1	7,1
Park vb.	6	7,3	-	-	2	3,8	2	5,1	-	-	-	-
Arkeoloji Mz.	1	1,2	3	4,6	3	5,8	-	-	1	5,6	-	-
Hamamlar	-	-	2	3,1	-	-	-	-	2	11,1	-	-
Toplam	82	100	65	100	52	100	39	100	18	100	14	100

Rekreasyona katılan yanıtlayıcıların dördüncü sırada en fazla yazdıkları alan ve faaliyetler ise %20,5 Afium, %17,9 Özdilek ve %10,3 ile Çavuşbaş ve Kaya yerleşimleridir. Beşinci sırada en fazla gidilen alanlar ise %27,8 ile Karahisar Kalesi ve Kaya yerleşimleri, %16,7 Peri bacaları ve %11,1 ile Tarihi hamamlardır. Altıncı sırada gidilen alanlar ise, %35,7 Peri bacaları, %21,4 Tarihi camiler ve %14,3 Çavuşbaş olarak gerçekleşmiştir.

Excel programı yardımıyla alan ve faaliyetlerin aldıkları frekans değerlerinden hareketle en sık katılım olan alan ve faaliyetlere ilişkin önem puan ve sıralamalarına ilişkin sonuçlar tablo 29'daki gibidir. Buna göre araştırmaya katılan bireyler arasında rekreasyona katılanların en sık yaptıkları faaliyetler Afium, Karahisar kalesi, Kaya yerleşimleri, Çavuşbaş-Tarihi konaklar, Frigya-Peri bacaları ve Zafer müzesi olarak görülmüştür. Bunları sırasıyla takip eden alanlar ise, Özdilek alışveriş merkezi, Tarihi camiler, Park vb. yürüyüş alanları, Arkeoloji müzesi, Dağlar-Tepeler, Şehitlikler ve Mevlevihane en sık görülenleridir.

Tablo 29. Yanıtlayıcıların Afyonkarahisar’da Konaklamaları Esnasında Gittikleri Rekreasyon Alan ve Faaliyetlerine İlişkin Önem Puan ve Sıraları

Gruplar	f1	f2	f3	f4	f5	f6	Önem Puanı	Önem Sırası
Afium	25	7	6	8	1	-	3,54	1
Karahisar Kalesi	15	3	8	2	5	1	2,67	2
Çavuşbaş	6	5	14	4	-	2	2,35	3
Kaya Yerleşimleri	12	7	1	4	5	-	2,30	4
Peri Bacaları	2	13	5	1	3	5	2,27	5
Zafer Müzesi	3	12	1	2	-	1	1,44	6
Özdilek	4	4	1	7	-	-	1,22	7
Tarihi Camiler	2	6	3	2	-	3	1,21	8
Park vb. Yürüyüş Alanları	6	-	2	2	-	-	0,75	9
Arkeoloji Müzesi	1	3	3	-	1	-	0,63	10
Şehitlikler	1	1	1	2	1	1	0,55	11
Mevlevihane	-	1	2	3	-	1	0,53	12
Dağlar, Tepeler	4	-	1	-	-	-	0,37	13
Tarihi Hamamlar	-	2	-	-	2	-	0,35	14
Doğal Göller	-	-	3	1	-	-	0,31	15
Kocatepe	1	-	-	-	2	-	0,27	16
Kent Parkı ve Afyon Evi	-	1	1	-	-	-	0,15	17
Zeyland	-	-	-	1	-	-	0,08	18
Toplam	82	65	52	39	20	14		

Rekreasyon alan ve faaliyetlerine katılan ziyaretçilerin bu katılımlarına ilişkin nedenler sorusuna katılımcılardan birden beşe önem derecesine göre sıralamaları istenmiştir. Elde edilen verilere göre soruya ilişkin frekans ve yüzde dağılımları tablo 30’daki gibidir.

Tabloya göre birinci nedenlerde en fazla görülenler, %31,3 Ailemle zaman geçirmek, %30,1 Eğlenmek ve %12 ile Sağlık-Egzersiz nedenleridir. İkincil neden olarak ise yanıtlayıcılar, %24,1 Aileyle zaman geçirmek, %19 Rahatlamak ve %16,5’i Sağlık-Egzersiz yanıtını vermiştir. Üçüncü neden olarak verilen yanıtlarda ise, %16,7 Doğa deneyimi, %12,5’i Yeni şeyler öğrenmek, %9,7 ise Eğlenmek ve Rahatlamak olarak en büyük nedenlerdir. Diğer yandan yanıtlayıcılarca katılma nedenlerine ilişkin dördüncül nedenler ise, %19,7 Rahatlamak, %12,1 Gerginliğimi azaltmak ve Eğlenmek, %7,6 ile Arkadaşlarımla zaman geçirmek, Monotonluktan kurtulmak ve Mutlu olmak şeklinde sıralanmıştır. Beşinci sırada gösterilen nedenler ise, %18,3 Mutlu olmak, %16,7 Doğa deneyimi, %10 ise Yenilenmek olarak görülmüştür.

Tablo 30. Rekreasyon Alan ve Faaliyetlerine Katılan Yanıtlayıcıların Katılma Nedenlerine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Gruplar	Önem Düzeyi									
	1.		2.		3.		4.		5.	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Eğlenmek	25	30,1	6	7,6	7	9,7	8	12,1	3	5,0
Aileyle Zaman	26	31,3	19	24,1	1	1,4	1	1,5	1	1,7
Zaman Geç.	2	2,4	0	0,0	1	1,4	1	1,5	-	-
Sağlık	10	12,0	13	16,5	6	8,3	4	6,1	3	5,0
Yeni Şeyler Ö.	6	7,2	10	12,7	9	12,5	4	6,1	5	8,3
Gerginliği At.	-	-	4	5,1	6	8,3	8	12,1	3	5,0
Rahatlamak	2	2,4	15	19,0	7	9,7	13	19,7	5	8,3
Doğa Den.	2	2,4	1	1,3	12	16,7	4	6,1	10	16,7
Mutlu Olmak	1	1,2	1	1,3	5	6,9	5	7,6	11	18,3
Çevre Edinmek	-	-	1	1,3	1	1,4	-	-	3	5,0
Yenilenmek	1	1,2	1	1,3	6	8,3	4	6,1	6	10,0
Ark. Zaman G.	5	6,0	2	2,5	4	5,6	5	7,6	3	5,0
Monotonluk	-	-	5	6,3	4	5,6	5	7,6	5	8,3
Yalnız Kalma İ.	-	-	-	-	-	-	-	-	2	3,3
Heyecan Arayş.	-	-	1	1,3	-	-	1	1,5	-	-
Diğer	3	3,6	-	-	3	4,2	3	4,5	-	-
Toplam	83	100	79	100	72	100	66	100	60	100,0

Rekreasyon alan ve faaliyetlerine katılım nedenlerine ilişkin yapılan hesaplama neticesinde nedenlerle ilgili önem puan ve sıralamaları tablo 31'deki gibidir.

Tabloya göre, en büyük neden Aileyle zaman geçirmek olarak belirtilmiştir. Bunu sırasıyla, Eğlenmek, Sağlık-Egzersiz, Rahatlamak, Yeni şeyler öğrenmek, Doğa deneyimi ve Arkadaşlarımla zaman geçirmek nedenleri takip etmektedir.

Tablo 31. Rekreasyon Alan ve Faaliyetlerine Katılan Yanıtlayıcıların Katılma Nedenlerine İlişkin Önem Puan ve Sıraları

Gruplar	f1	f2	f3	f4	f5	Önem Puanı	Önem Sırası
Aileyle Zaman G. Eğlenmek	26	19	1	1	1	2,62	1
Sağlık/Egzersiz	10	13	6	4	3	1,68	3
Rahatlamak	2	15	7	13	5	1,65	4
Yeni Şeyler Ö.	6	10	9	4	5	1,45	5
Doğa Deneyimi	2	1	12	4	10	0,96	6
Ark. Zaman G.	5	2	4	5	3	0,77	7
Gerginliği Azaltmak	-	4	6	8	3	0,74	8
Monotonluk	-	5	4	5	5	0,655	9
Mutlu Olmak	1	1	5	5	11	0,654	10
Yenilenmek	1	1	6	4	6	0,58	11
Diğer	3	-	3	3	-	0,48	12
Zaman Geçirmek	2	-	1	1	-	0,19	13
Çevre Edinmek	-	1	1	-	3	0,14	14
Heyecan Arayışı	-	1	-	1	-	0,08	15
Yalnız Kalma İsteği	-	-	-	-	2	0,03	16
Toplam	82	79	72	66	60		

Rekreasyon alan ve faaliyetlerine katılan bireylerin bu eylemleri için tatilleri sırasında ayırdıkları sürelerle ilişkin frekans ve yüzde dağılımları tablo 32'deki gibidir. Rekreasyona katılanların %23,8'i 1 Günlerini ayırmışken bunu sırasıyla, %18,8'i 2 Gün, %17,5'i ise 3 Gün ayırmıştır. Özel olarak gün ayırmayanların oranı %12,5 iken 6 Gün ve üzeri ayıranlar ise %11,3 olarak görülmüştür.

Tablo 32. Rekreasyon Alanlarına Katılanların Ayırdıkları Gün Sayılarına İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Gruplar	f	%
Yok	10	12,5
1 Gün	19	23,8
2 Gün	15	18,8
3 Gün	14	17,5
4 Gün	8	10,0
5 Gün	5	6,3
6 Gün ve üzeri	9	11,3
Toplam	80	100

Tablo 33'te, rekreasyona katılan bireylerin bu faaliyetler için günlük harcadıkları sürelerle ilişkin frekans ve yüzde dağılımları yer almaktadır. Buna göre,

cevaplayanların %74'ü 3-6 saat harcarken, %22'si 1-2 saat harcamaktadır. 7 saat ve üzeri harcayanlar ise %4 oranındadır.

Tablo 33. Rekreasyona İçin Ayrılan Süreye İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Gruplar	f	%
1-2 Saat	18	21,95
3-4 Saat	40	48,78
5-6 Saat	21	25,61
7 Saat ve üzeri	3	3,66
Toplam	82	100

Tablo 34'te, rekreasyona katılan bireylerin katılımdan kaynaklanan konaklama sürelerine etkisine ilişkin frekans ve yüzde dağılımları gösterilmektedir. Tabloya göre rekreasyon amaçlı faaliyetlere katılanların %77'sinde konaklama süresine etkisi olmadığı görülmüştür. %12'sinde 1 gün etkilediği görülürken, %11'inde ise 2 gün ve üzerinde etkisi olduğu görülmüştür.

Tablo 34. Rekreasyona Katılımın Konaklama Süresine Etkisine İlişkin Dağılımlar

Gruplar	f	%	Gruplar	f	%
Yok	64	77,1	4 Gün	3	3,6
1 Gün	10	12,0	5 Gün	1	1,2
2 Gün	1	1,2	6 Gün	2	2,4
3 Gün	2	2,4			
Toplam				83	100

Katılımcılarca rekreasyon alan ve kaynaklarına katılımlarından dolayı yaptıkları harcamalara ilişkin verilerden elde edilen frekans ve yüzde dağılımları tablo 35'teki şekilde olmuştur. Rekreasyona yapılan harcamaların %43,4'ü 101-400 TL aralığında iken, %31,3'ü 401-700 TL aralığındadır. 701 TL ve üzeri harcama oranı ise %14,5 iken 100 TL ve altı harcayanların oranı %10,8'dir.

Tablo 35. Rekreasyon İçin Yapılan Harcamalara İlişkin Dağılımlar

Gruplar	f	%	Gruplar	f	%
100 TL ve altı	9	10,8	401-500 TL	12	14,5
101-200 TL	13	15,7	501-600 TL	6	7,2
201-300 TL	13	15,7	601-700 TL	8	9,6
301-400 TL	10	12,0	701 TL ve üzeri	12	14,5
Toplam				83	100

Rekreasyon alanlarına katılanların Afyonkarahisar’ın mevcut kaynaklarının yeterliliğine ilişkin düşünce sonuçları tablo 36’deki gibidir. Yeterli görenlerin oranı %30,1 iken, kararsız olanlar %26,5’tir. Mevcut alan ve faaliyetlerin yetersiz olduğunu düşünenlerin oranı, %43,4 olarak görülmüştür. Tablo 36’da ayrıca rekreasyon alanlarına gidenlerin bu kaynaklardan duydukları memnuniyetlerine ilişkin düşünceleri yer almaktadır. Rekreatif amaçlı katılım gösterenlerin gittikleri alan ve faaliyetlerden memnuniyet oranları %68,7 iken, kararsız olanlar %25,3’tür. Alan ve faaliyetlere gidenlerden memnun olmayanların oranı ise %6’dır.

Tablo 36. Rekreasyona Katılanların Kaynakların Yeterliliğine ve Memnuniyetlerine İlişkin Düşüncelerinin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Gruplar	f	%	Gruplar	f	%
Yeterli	25	30,1	Memnunum	57	68,7
Yetersiz	36	43,4	Kararsızım	21	25,3
Kararsızım	22	26,5	Memnun Değilim	5	6,0
Toplam	83	100	Toplam	83	100

Rekreasyon alan ve faaliyetlere katılanların bu kaynakları çevrenine tavsiye eder misiniz sorusuna verdikleri yanıtlara ilişkin frekans ve yüzde dağılımlarının yer aldığı tablo 37’ye göre, yanıtlayanların %57,8’i “tavsiye ederim”, %37,3’ü “kısmen tavsiye ederim” ve %4,8’i ise “tavsiye etmem” şeklinde belirtmiştir.

Tablo 37. Rekreasyona Katılanların Kaynakları Tavsiye Olarak Duyurmasına İlişkin Düşüncelerinin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Gruplar	f	%
Tavsiye Ederim	48	57,8
Kısmen Tavsiye Ederim	31	37,3
Tavsiye Etmem	4	4,8
Toplam	83	100

Rekreasyon amaçlı faaliyetlerde bulunan bireylerin ilgili taraflara önerisi bulunanlar %43,4’tür. Herhangi bir öneri belirtmeyenler %56,6 (tablo 38) oranındadır.

Tablo 38. Rekreasyona Katılanların İlgili Taraflara Önerilerine İlişkin Düşüncelerinin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Gruplar	f	%
Var	36	43,4
Yok	47	56,6
Toplam	83	100

Açık uçlu alana taraflarca yazılan kimi tavsiye ve öneriler şu şekildedir;

“Eğlence mekânlarının çoğalmasını önerebilirim”.

“Ben Ankara ’da yaşıyorum ve daha önce kaleden başka hiçbir tarihi yerinin olmadığını biliyordum (saniyordum). Bu tatilimde ufakta olsa gezme şansım oldu, Tek kelimeyle harika sokaklar, evler, konaklar tamamen yüzyıllar önce yapıldığını alenen gösteriyor. Bence Afyon ’un tek eksiği tanıtım”.

“Tanıtım ve Bilgilendirmenin arttırılması. Otellerde (Kiosk cihazlarının) daha görünür yerlerde olması. Alan ve faaliyetlerin çeşitlendirilmesi. Bilgi paketi. Eğlence imkânlarının arttırılması”.

“Çevre düzenlemesi, Altyapı yetersizliğinin giderilmesi, Durak isimleri konusunda yetersiz bilgi ve durak sisteminin yetersizliği”.

“Reklama önem verilmesi. Turların düzenlenmesi. Belediyenin yeterli tanıtım yapması”.

“Gezi ve yöresel özellikler yetersiz. Çarşı pazar gezi turları olmasını istiyoruz. Ne nerede bilgimiz yok”.

“Bence daha fazla tanıtım reklam yapılmalı. Frig vadisi ve Gazlıgöl çok iyi tanıtılmalı...”.

“Bence Sandıklı ’yı değerlendirmeniz gerekiyor. Sandıklı ’nın boş olduğu bir gerçek... Sandıklı ’ya el atmanız (gerekiyor)”

Genel olarak bakıldığında ise, alan ve faaliyetlere katılım gösteren bireylerinde en fazla belirttiği konu çevre bilinci ve temiz tutulması. Diğer yandan tanıtımın artırılmasının çok gerekli olduğunu ve özellikle bu alanlarda tesislerin olması, ulaşımın kolaylaştırılması ve eğlenme ihtiyacının giderileceği mekânların bulunması temel tavsiye ve önerileridir.

4.7. REKREASYON ALAN VE FAALİYETLERE KATILMAYANLARA İLİŞKİN SONUÇLAR

Rekreasyon alan ve faaliyetlerine mevcut konaklamaları esnasında gitmediğini-katılmadığını belirtenlerin oranı toplam katılımcı içinde %78,3 olarak gerçekleşmiştir. Araştırmaya katılanlara neden katılmadıklarına ilişkin sorulan soruda katılımcılardan birden beşe önem derecesine göre sıralamaları istenmiştir.

Elde edilen verilere göre soruya ilişkin frekans ve yüzde dağılımları tablo 39'daki gibidir. Buna göre birinci nedenlerde en fazla görülenler, %36,5 Zaman yetersizliği, %15,3 Tanıtım eksikliği ve %9,4 Tesis yetersizliği nedenleridir. İkincil neden olarak ise yanıtlayıcıların, %22,1'i Tanıtım eksikliği, %17,5'i Bilgi-Bilgilendirme eksikliği olduğunu belirtirken, %15,2'si ise Zaman yetersizliği olduğunu ifade etmiştir. Üçüncü neden olarak verilen yanıtlarda ise, %20,4'ü Bilgi-Bilgilendirme eksikliği, %19,9'u Tanıtım eksikliği, %15,9'u ise yine Zaman yetersizliği olarak en büyük nedenler arasında gösterilmiştir.

Tablo 39. Rekreasyon Alan ve Faaliyetlerine Katılmayan Yanıtlayıcıların Katılmama Nedenlerine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Gruplar	Önem Düzeyi									
	1.		2.		3.		4.		5.	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Tesis	29	9,4	18	6,8	12	6,0	19	13,0	9	8,3
Ulaşım	25	8,1	27	10,3	8	4,0	21	14,4	18	16,5
İlgi	25	8,1	18	6,8	15	7,5	12	8,2	6	5,5
Ekonomik	19	6,2	8	3,0	12	6,0	10	6,8	11	10,1
Zaman	112	36,5	40	15,2	32	15,9	19	13,0	11	10,1
Sağlık	17	5,5	10	3,8	13	6,5	4	2,7	4	3,7
Tanıtım	47	15,3	58	22,1	40	19,9	22	15,1	11	10,1
Alışkanlık	4	1,3	21	8,0	15	7,5	17	11,6	5	4,6
Bilgi	12	3,9	46	17,5	41	20,4	18	12,3	24	22,0
Önce	15	4,9	10	3,8	9	4,5	4	2,7	10	9,2
Diğer	2	0,7	7	2,7	4	2,0	-	-	-	-
Toplam	307	100	263	100	201	100	146	100	109	100

Yanıtlayıcılarca katılmama nedenlerine ilişkin dördüncü sırada ise, %15,1 Tanıtım eksikliği, %14,4 Ulaşım yetersizliği, %13 ile Tesis yetersizliği ve Zaman yetersizliği şeklinde sıralanmıştır. Beşinci sırada gösterilen nedenler ise, %22 Bilgi-Bilgilendirme eksikliği, %16,5 Ulaşım yetersizliği, %10,1 ise Ekonomik nedenler, Tanıtım eksikliği ve Zaman yetersizliği olarak görülmüştür.

Tablo 40. Rekreasyon Alan ve Faaliyetlerine Katılmayan Yanıtlayıcıların Katılmama Nedenlerine İlişkin Önem Puan ve Sıraları

Gruplar	f1	f2	f3	f4	f5	Önem Puanı	Önem Sırası
Zaman Yetersizliği	112	40	32	19	11	3,3	1
Tanıtım Eksikliği	47	58	40	22	11	2,6	2
Bilgilendirme Eksikliği	12	46	41	18	24	2,0	3
Ulaşım Yetersizliği	25	27	8	21	18	1,4	4
Tesis Yetersizliği	29	18	12	19	9	1,3	5
İlgimi Çekmiyor	25	18	15	12	6	1,1	6
Alışkanlığım Değil	4	21	15	17	5	0,9	7
Ekonomik Nedenler	19	8	12	10	11	0,8	8
Sağlık Nedeniyle	17	10	13	4	4	0,71	9
Daha Önce Gitmem	15	10	9	4	10	0,68	10
Diğer Nedenler	2	7	4	-	-	0,2	11
Toplam	307	263	261	146	109		

Rekreasyon alan ve faaliyetlerine katılmama nedenlerine ilişkin frekanslarla yapılan hesaplama neticesinde nedenlerle ilgili önem puan ve sıralamaları tablo 40'teki gibidir. Buna göre, en büyük nedenler Zaman yetersizliği, Tanıtım eksikliği ve Bilgi-Bilgilendirme eksikliği olduğu ortaya çıkmıştır. Bunları sırasıyla, Ulaşım yetersizliği ve Tesis yetersizliği nedenleri takip etmektedir.

Rekreasyon amaçlı faaliyetlere katılmayan bireylerin ilgili taraflara önerisi bulunanlar ise %17,6'dır. Herhangi bir öneride bulunmayanların oranı ise, %82,4'tür.

Tablo 41. Rekreasyona Katılmayanların İlgili Taraflara Önerilerine İlişkin Düşüncelerinin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Gruplar	f	%
Var	54	17,6
Yok	252	82,4
Toplam	306	100

Açık uçlu alana yanıtlayıcılarca yazılan kimi tavsiye ve öneriler aynen alınarak aşağıya yazılmıştır. Buna göre kimi tavsiye ve öneriler şöyledir;

“Haberdar olmamız yeterli. Bu da telefonla, mesajla, mail adresleriyle bilgilendirilebiliriz. Tabi ki fiyatlarında cazip olması önemli”.

55 yaşında sağlık, ekonomik ve zaman sorunu nedenleriyle faaliyete katılım gösterememiş olan bir katılımcı; *“Benim açımdan yetersiz bir şey yok çok güzel.*

Termal suyu ve eğlencesi, doğası ve hizmetleri hepsi güzel bir sıkıntı yok, temizliği biraz daha iyi olursa çok güzel olur” şeklinde belirtmiştir.

4 gece konaklayan, evli kadın bir katılımcının belirttikleri ise; *“Tanıtım, Bilgilendirme, Tur programları”* şeklindedir.

Yurtdışından gelen TC uyruklu bir katılımcı ise önerisini, *“Yurtdışından gelenler için, yurtdışı temsilciliklerinin daha iyi tanıtım yapması”* şeklinde dile getirmiştir.

Kahramanmaraş’tan tatil sebebiyle gelen lisansüstü eğitim düzeyine sahip 51 yaşındaki erkek katılımcı, *“Rekreasyon alan ve faaliyetlerine katılmak için bir kuruluşun organize etmesi bizim gibi şehir dışından olanların bu alanlara ilgisini arttıracaktır”* şeklinde belirtmiştir.

Bursa’dan ailesiyle gelen katılımcının önerileri ise, *“Tanıtım ve organizasyonlar, promosyonlar, Turların içine dâhil edilebilir. Belli bir kesime hitap etmekten vazgeçilmeli, herkesi özellikle yabancıları da buraya çekmek için çalışma yapılmalı. Eğlence merkezi odaklı olmalı! Ayrıntılara dikkat çekilmeli. Örneğin Bursa’da da kaplıca otelleri var. Sağlık amaçlı kullanımın yanında eğlence amaçlı da kullanılıyor Afyon’da bu seçenek verilmemiş müşteriye...”* şeklindedir.

“Bilgilendirmenin yapılması, devremülk içinde bilgilendirme ve broşürleri, ilçe merkezlerinde ve çevresinde dikkat çekici tabelaların olması. Türk gecesi gibi animasyon vb. etkinliklerin yapılması iyi olur. Servis araçları, çevreden-merkeze ulaşım araçları. Fiyatların makul olduğu düzeyde çeşitli yaş gruplarına hitap eden yerlerin olması” devremülk sahibi olan bir katılımcının önerileri olarak sıralanmıştır.

Merkez bölgesinde otel işletmesinde konaklayan bir konuğun *“...otel içinde tanıtım yapılabilir. Rekreasyon alanlarına otelden tur düzenlenebilir. Otele gelmeden (önce) otelle ilgili bilgi verilirken Afyon ile ilgili de bilgi verilebilir”* önerisi de böyledir. Kimi öneriler bu şekilde aynen alınmıştır. Diğer önerilerde ise öne çıkan başlıklar;

- Tanıtımın artırılması ve bunun için araştırma-geliştirmeye önem verilmesi,

- Bilgi ve bilgilendirilmenin her an ve her yerde yapılması. Örneğin otel içinde broşürlerin bulunması, yol üstü güzergâhlarda bilgilendirici-yönlendirici levhaların arttırılması,
- Ulaşımın kolaylaştırılması ve sağlanması,
- Otel işletmeleri web sayfalarında daha geniş ve dikkat çekici şekilde yer verilmesi,
- Rehber eşliğinde veya bir organizasyon dâhilinde turlar düzenlenmesi,
- Çocuk oyun alanlarının arttırılması,
- Tesis ve diğer üstyapı hizmetlerinin sunulması ve etkin tanıtımının yapılması,
- Eğlence amaçlı vakit geçirebilecek aktivitelerin, gösterilerin düzenlenmesi,
- Çevre düzenlemesi, yaya yürüyüş yollarının düzenlenmesi, çevre bakım ve temizliğine önem verilmesi,
- Sadece ekonomik kazanç odaklı ya da yüksek kazanç sağlama amacı güdülmemesi bu başlıkların temelini oluşturmaktadır.

4.8. REKREASYON FAALİYETLERİNE KATILIMIN BİREYLERİN KİŞİSEL ÖZELLİKLERE GÖRE FARKLILIĞININ ANALİZİ

Çalışmamız kapsamında anketimizin birinci bölümünde yer alan bireylerin kişisel özellikleri ile katılımcıların Afyonkarahisar'daki konaklamaları esnasında rekreatif alan ve faaliyetlerine gitme-katılma durumlarına ilişkin soruların ki-kare bağımsızlık testi (Ural ve Kılıç, 2011: 264) ile tespiti yapılmıştır.

Ki-kare testinde değişken ya da değişkenlere ilişkin gözlenen frekanslar ile beklenen frekanslar (teorik dağılım) arasındaki farkın istatistikî olarak anlamlı olup olmayacağını test etmek için kullanılır. İki değişkene ait dağılımın incelenmesi durumunda Ki-Kare bağımsızlık testi kullanılır. Ki-Kare testinin uygulanmasına ilişkin koşullar bulunmaktadır. Bunlar (Ural ve Kılıç, 2011: 259-260);

- Örnekleme oluşturan birimler birbirinden bağımsız, evrenden rasgele seçilir.
- Değişken(ler)in ölçüm düzeyi sınıflı ya da sıralı ölçektir.
- Değişken(ler)in her bir seviyesi (kategorisi) için beklenen frekans en az 1 olmalıdır.
- Toplam kategori ya da hücre sayısının en az %80'inde beklenen frekans değeri 5'ten büyük olmalıdır. Bu şartın sağlanmaması durumunda bazı kategorilerde birleştirme yapılabilir.

Buradan hareketle katılımcıların Afyonkarahisar ilini tercih nedenleri ile bilinen alanlar ve rekreasyon alan ve faaliyetlerine gitme-katılma durumlarının kişisel özelliklerine ilişkin değişkenlerde istatistiki açıdan farklılık gösterip göstermediği test edilmiş olup farklılığın bulunduğu özelliklere ilişkin sonuçlar aşağıda gösterilmiştir.

Afyonkarahisar iline gelen turistlerin ili tercih nedenlerinde birincil önemli olarak yazdıkları yanıtlarla birincil geliş sebeplerine ilişkin farklılığına ilişkin test sonuçları tablo 42'de gösterilmiştir. Kişisel tercih nedenleri olarak gruplandırılan nedenlerle (yaşadığım yere yakınlığı, iş-toplantı, kongre vb. nedenler, sağlık-tedavi amaçlı, alışveriş ve diğer) gelenlerin arasında en büyük orana sahip olanlar iş, toplantı vb. sebeplerle gelenler (%81,3) ve bunu ardından sağlık sebebiyle gelenler (%50,8) izlemektedir.

Öte yandan kişisel nedenlerle ili tercih edenler arasında en büyük paya sahip olanlar %53,2 ile tatil sebebiyle gelenlerdir. Destinasyonel nedenlerle (doğal güzellikleri, rekreasyon kaynaklarının bulunması, termal kaynaklar, yöresel lezzetler) ili tercih edenler içindeki en büyük pay ise yine %71,9 oran ile tatil sebebiyle gelenlerde görülmüştür. Destinasyonel nedenlerle gelenlerin içinde en az orana sahip olan geliş sebebi %1,5'lik oran ile diğer (geçiş güzergâhında olması, eğitim amacıyla, devre mülkümün olması vb.) olarak görülmüşken, kişisel nedenlerle tercih edenlerde en az oran %2,0 ile aile, akraba ziyareti sebebiyle ile gelenlerdir.

Tablo 42. Afyonkarahisar'ı Tercih Nedenleri İle Afyonkarahisar'a Geliş Sebepleri Arasındaki Farklılığının Analizi

	Geliş Sebebi	Tercih Nedeni		Toplam	Geliş Sebebi	Tercih Nedeni		Toplam	
		Kiş.	Dest.			Kiş.	Dest.		
Gözlenen N	Tatil	109	143	252	İş,	52	12	64	
Beklenen N		127,9	124,1	252,0	Toplantı	32,5	31,5	64,0	
%GelişSeb.		43,3	56,7	100,0	vb.	81,3	18,8	100,0	
%TercihN.		53,2	71,9	62,4		25,4	6,0	15,8	
Gözlenen N	Sağlık	31	30	61	Diğer	9	3	12	
Beklenen N		31,0	30,0	61,0		6,1	5,9	12,0	
%GelişSeb.		50,8	49,2	100,0		75,0	25,0	100,0	
%TercihN.		15,1	15,1	15,1		4,4	1,5	3,0	
Gözlenen N	Aile,	4	11	15					
Beklenen N	Akraba	7,6	7,4	15,0					
%GelişSeb.	Ziyareti	26,7	73,3	100,0					
%TercihN.		2,0	5,5	3,7					
Toplam				Gözlenen Değer (N)		205	199	404	
				%Geliş Sebebi		50,7	49,3	100,0	
				%Tercih Nedeni		100,0	100,0	100,0	
Ki-Kare Testi-Tercih Nedeni/Geliş Sebebi						Değer	sd	p	
						Pearson χ^2	35,789	4	,000*
						Olasılık Oranı	38,018	4	,000
						Doğrusal İlişki	24,596	1	,000

*p<,01

Ki-kare bağımsızlık testi sonucuna göre (tablo 42) bireylerin Afyonkarahisar'ı tercih nedenlerine ilişkin oranlar ile geliş sebepleri arasında 0,001 anlamlılık düzeyinde anlamlı bir farklılık vardır.

Afyonkarahisar iline gelen turistlerin ili tercih nedenlerinde ilk sırada belirttikleri nedenlerle beraberinde bulunan kişi sayılarına ilişkin farklılık testi sonuçları tablo 43'te gösterilmiştir. Kişisel (%34,1) ve destinasyonel (%34,2) tercih nedenleri içinde en büyük orana sahip olan grup beraberinde 3 ila 5 kişi bulunanlardır.

Kişisel nedenler tercihlerinde yalnız gelenler için ön planda (%70,9) iken beraberinde 6 kişi ve üzerinde kişi olanların tercih nedenleri destinasyonel (%54,9'u) faktörler olarak görülmüştür. Destinasyonel nedenlerle gelenler içindeki en düşük pay %8 ile yalnız gelenlerde, kişisel nedenlerle gelenlerde ise en az pay %19 ile yine yalnız gelenler olarak görülmüştür.

Tablo 43. Afyonkarahisar'ı Tercih Nedenleri İle Afyonkarahisar'a Birlikte Geldikleri Kişi Sayıları Arasındaki Farklılığının Analizi

	<i>Eşlik Eden Kişi Say.</i>	<i>Tercih Nedeni</i>		Toplam	<i>Eşlik Eden Kişi Say.</i>	<i>Tercih Nedeni</i>		Toplam	
		<i>Kiş.</i>	<i>Dest.</i>			<i>Kiş.</i>	<i>Dest.</i>		
Gözlenen N	<i>Yalnız</i>	39	16	55	<i>3-5 Kişi</i>	70	68	138	
Beklenen N		27,9	27,1	55,0		70,0	68,0	138,0	
%KişiSay.		70,9	29,1	100,0		50,7	49,3	100,0	
%TercihN.		19,0	8,0	13,6		34,1	34,2	34,2	
Gözlenen N	<i>1-2 Kişi</i>	55	65	120	<i>6 Kişi ve üzeri</i>	41	50	91	
Beklenen N		60,9	59,1	120,0		46,2	44,8	91,0	
%KişiSay.		45,8	54,2	100,0		45,1	54,9	100,0	
%TercihN.		26,8	32,7	29,7		20,0	25,1	22,5	
Toplam				Gözlenen Değer		205	199	404	
				%Kişi Sayısı		50,7	49,3	100,0	
				%Tercih Nedeni		100,0	100,0	100,0	
Ki-Kare Testi-Tercih Nedeni/Eşlik Eden Kişi Sayısı						Değer	sd	p	
						Pearson χ^2	11,284	3	,010*
						Olasılık Oranı	11,586	3	,009
						Doğrusal İlişki	4,800	1	,028

*p<,05

Ki-kare bağımsızlık testi sonucuna göre (tablo 43) bireylerin Afyonkarahisar'ı tercih nedenlerine ilişkin oranlar ile beraberinde bulunan kişi sayısı arasında 0,05 anlamlılık düzeyinde anlamlı bir farklılık vardır.

Turistlerin araştırma dâhilindeki ziyaretlerindeki geceleme sayıları ile birincil tercih nedenleri arasındaki farklılığın analizine ilişkin sonuçlar tablo 44'te gösterilmiştir. Buna göre 1-3 gece konaklayanların katılımcı içindeki payı ile doğru orantılı olarak destinasyonel nedenlerde (%44,7) ve kişisel nedenlerde (%42,7) en yüksek orana sahiptir. En düşük oranlar ise destinasyonel nedenlerde %0 ile 13 ve üzeri geceleleyenler iken, kişisel nedenlerde %5,5 ile 10-12 geceleme yapanlardır.

Ki-kare bağımsızlık testi sonucuna göre bireylerin Afyonkarahisar'ı tercih nedenlerine ilişkin oranlar ile geliş sebepleri arasında 0,001 anlamlılık düzeyinde anlamlı bir farklılık vardır (tablo 44). Buna göre turistlerin konaklama süreleri açısından kişisel nedenlerle tercih edenlerle, destinasyonel nedenlerle tercih edenler arasında anlamlı bir farklılık vardır.

Tablo 44. Afyonkarahisar'ı Tercih Nedenleri İle Yapmış Oldukları Geceleme Sayıları Arasındaki Farklılığın Analizi

	Geceleme	Tercih Nedeni		Toplam	Geceleme	Tercih Nedeni		Toplam
		Kiş.	Dest.			Kiş.	Dest.	
Gözlenen N	1-3 gece	85	85	170	10-12 gece	11	17	28
Beklenen N		87,0	83,0	170,0		14,3	13,7	28,0
%Geceleme		50,0	50,0	100,0		39,3	60,7	100,0
%TercihN.		42,7	44,7	43,7		5,5	8,9	7,2
Gözlenen N	4-6 gece	59	61	120	13 gece ve üzeri	22	0	22
Beklenen N		61,4	58,6	120,0		11,3	10,7	22,0
%Geceleme		49,2	50,8	100,0		100,0	0	100,0
%TercihN.		29,6	32,1	30,8		11,1	0	5,7
Gözlenen N	7-9 gece	22	27	49				
Beklenen N		25,1	23,9	49,0				
%Geceleme		44,9	55,1	100,0				
%TercihN.		11,1	14,2	12,6				
Toplam				Gözlenen Değer		199	190	389
				%Geceleme		50,7	49,3	100,0
				%Tercih Nedeni		100,0	100,0	100,0
				Ki-Kare Testi-Tercih Nedeni/Geceleme Sayısı	Değer	sd	p	
				Pearson χ^2	23,634	4	,000*	
				Olasılık Oranı	32,130	4	,000	
				Doğrusal İlişki	4,525	1	,033	

*p<,01

Afyonkarahisar'ı tercih etme nedenlerinin gelinen şehirlere ilişkin yapılan gruplamayla arasında anlamlı bir farkın bulunup bulunmadığına ilişkin sonuçlar tablo 45'de gösterilmiştir. Yapılan gruplamaya göre destinasyonel nedenlerle gelenlerin büyük çoğunluğunu 351 km'den daha uzak yerlerden gelenler (%42,9) oluştururken, destinasyonel nedenlerle gelenlerin büyük çoğunluğunu 251 ila 350 km arasındaki uzaklıkta bulunan illerden gelenler oluşturmaktadır (%35,3). Nedenler içindeki en düşük oranlar ise destinasyonel nedenlerde %10,7 iken, kişisel nedenlerde %16,3 ile 151 ila 250 km mesafedeki şehirlere gelenler oluşturmaktadır.

Ki-kare bağımsızlık testi sonucuna göre bireylerin Afyonkarahisar'ı tercih nedenlerine ilişkin oranlar ile geldikleri illerin mesafelerine göre 0,001 anlamlılık düzeyinde anlamlı bir farklılık vardır (tablo 45).

Tablo 45. Afyonkarahisar'ı Tercih Nedenleri İle Afyonkarahisar'a Gelen Şehirler Arasındaki Farklılığının Analizi

	Gelen Şehir	Tercih Nedeni		Toplam	Gelen Şehir	Tercih Nedeni		Toplam
		Kiş.	Dest.			Kiş.	Dest.	
Gözlenen N	150 km	53	22	75	251-350	67	60	127
Beklenen N	mesafeden	38,8	36,2	75,0	km	65,7	61,3	127,0
%Şehir	gelenler	70,7	29,3	100,0	mesafeden	52,8	47,2	100,0
%TercihN.		27,9	12,4	20,4	gelenler	35,3	33,9	7,2
Gözlenen N	151-250	31	19	50	351 km ve	39	76	115
Beklenen N	km	25,9	24,1	50,0	daha	59,5	55,5	15,0
%Şehir	mesafeden	62,0	38,0	100,0	uzağından	33,9	66,1	100,0
%TercihN.	gelenler	16,3	10,7	13,6	gelenler	20,5	42,9	5,7
Toplam				Gözlenen Değer		190	177	367
				%Gelen Şehir		50,7	49,3	100,0
				%Tercih Nedeni		100,0	100,0	100,0
	Ki-Kare Testi-Tercih Nedeni/Gelen Şehir			Değer	sd	p		
				Pearson χ^2	27,558	3	,000*	
				Olasılık Oranı	28,858	3	,000	
				Doğrusal İlişki	18,682	1	,000	

*p<,01

Bireylerin Afyonkarahisar'da ki turistik faaliyetleri süresince harcamak üzere ayırdığı bütçe ile Afyonkarahisar'ı tercih nedenlerine ilişkin birincil neden arasındaki anlamlı farka ilişkin istatistiksel analiz sonuçları tablo 46'daki gibidir. Tabloya göre, destinasyonel nedenlerle gelenlerin içindeki en büyük oran (%25,9) 2001 TL ve üzeri bütçeye sahip olanlardır. Kişisel nedenlerle gelenler içindeki en büyük pay ise %28,2 ile 201-500 TL bütçe ayıranlardır.

Buna karşın kişisel nedenler tercih nedenlerinde en büyük orana sahip olanlar 200 TL ve altı bütçeye sahip olanlardır. Destinasyonel nedenler ise en fazla 2001 TL ve üzeri bütçe ayıranlar için tercih nedenidir. Kişisel nedenlerde %2,7 ile 1401-1700 TL bütçe ayıranlar, destinasyonel nedenlerde ise en düşük pay %4,1 ile 200 TL ve altı bütçeye sahip olanlardır.

Ki-kare bağımsızlık testi sonucuna göre bireylerin Afyonkarahisar'ı tercih nedenlerine ilişkin oranlar ile bu seyahatleri için ayırdıkları bütçe arasında 0,001 anlamlılık düzeyinde anlamlı bir farklılık vardır (tablo 46).

Tablo 46. Afyonkarahisar'ı Tercih Nedenleri ile Afyon İçin Ayırdıkları Bütçe Arasındaki Farklılığının Analizi

	Bütçe	Tercih Nedeni		Toplam	Bütçe	Tercih Nedeni		Toplam
		Kiş.	Dest.			Kiş.	Dest.	
Gözlenen N	200 TL ve	17	8	25	1101-1400	26	17	43
Beklenen N	altı	12,2	12,8	25,0	TL	21,0	22,0	43,0
%Bütçe		68,0	32,0	100,0		60,5	39,5	100,0
%TercihN.		9,0	4,1	6,5		13,8	8,6	11,2
Gözlenen N	201-500	53	31	84	1401-1700	5	10	15
Beklenen N	TL	41,0	43,0	84,0	TL	7,3	7,7	15,0
%Bütçe		63,1	36,9	100,0		33,3	66,7	100,0
%TercihN.		28,2	15,7	21,8		2,7	5,1	3,9
Gözlenen N	501-800	38	42	80	1701-2000	8	12	20
Beklenen N	TL	39,1	40,9	80,0	TL	9,8	10,2	20,0
%Bütçe		47,5	52,5	100,0		40,0	60,0	100,0
%TercihN.		20,2	21,3	20,8		4,3	6,1	5,2
Gözlenen N	801-1100	23	26	49	2001 TL	18	51	69
Beklenen N	TL	23,9	25,1	49,0	ve üzeri	33,7	35,3	69,0
%Bütçe		46,9	53,1	100,0		26,1	73,9	100,0
%TercihN.		12,2	13,2	12,7		9,6	25,9	17,9
Toplam				Gözlenen Değer		188	197	385
				%Bütçe		48,8	51,2	100,0
				%Tercih Nedeni		100,0	100,0	100,0
	Ki-Kare Testi-Tercih Nedeni/Ayrılan Bütçe			Değer	sd	p		
				Pearson χ^2	29,324	7	,000*	
				Olasılık Oranı	30,166	7	,000	
				Doğrusal İlişki	21,906	1	,000	

*p<,01

Afyonkarahisar'ı tercih nedeninin konaklama giderlerini karşılayan taraf özelliğine bağlı olarak anlamlı farklılık testine ilişkin sonuçlar tablo 47'de gösterilmiştir. Buna göre kişisel (%73,9) ve destinasyonel (%88,8) tercih içindeki payların büyük çoğunluğu şahsen ödeyenlerdir. Konaklama giderleri kurum veya şirket tarafından karşılananların tercih nedenleri %70,7 oransal üstünlükle kişisel nedenlerdir. Şahsen karşılayanların tercih nedenleri ise %53,8 oranında destinasyonel nedenlerdir.

Ki-kare bağımsızlık testi sonucuna göre bireylerin Afyonkarahisar'ı tercih nedenlerine birinci sıradaki ifadeleri ile konaklama giderlerini karşılayan arasında 0,05 anlamlılık düzeyinde anlamlı bir farklılık vardır. Buna göre katılımcıların konaklama giderlerini karşılayan tarafa bağlı olarak Afyonkarahisar'ı tercih nedenleri anlamlı farklılık göstermektedir (tablo 47).

Tablo 47. Afyonkarahisar'ı Tercih Nedenleri İle Konaklama Giderlerini Karşılamanın Arasındaki Farklılığının Testi

	Karşılamanın	Tercih Nedeni		Toplam	Karşılamanın	Tercih Nedeni		Toplam
		Kişi	Dest.			Kişi	Dest.	
Gözlenen N	Şahsi	150	175	325	Kurum	53	22	75
Beklenen N	(Kendi-	164,9	160,1	325,0	veya	38,1	36,9	75,0
% Karşılamanın	Aile	46,2	53,8	100,0	Şirket	70,7	29,3	100,0
% Tercih Ned.	Bütçesi)	73,9	88,8	81,3		26,1	11,2	18,8
Toplam				Gözlenen Değer		203	197	400
				% Giderleri Karşılamanın		50,3	49,3	100,0
				% Tercih Nedeni		100,0	100,0	100,0
Ki-Kare Testi-Tercih Nedeni/Konaklama Giderini Karşılamanın	Değer	sd	p	Tam Anlamlılık (Çift Yönlü)	Tam Anlamlılık (Tek Yönlü)			
Pearson χ^2	14,650	1	,000*					
Süreklilik Düzeltmesi	13,685	1	,000					
Olasılık Oranı	15,041	1	,000					
Fisher'in Doğrulama Testi					,000			,000
Doğrusal İlişki	14,613	1	,000					

*p<,001

Tablo 48'de bireylerin birinci sırada bildikleri alanları yazması istenen soruya yanıt verenlerin frekanslarından hareketle geliş sebepleriyle arasında anlamlı bir farklılığın bulunup bulunmadığına ilişkin farklılığın test analizi sonuçları verilmektedir. Oranlara bakıldığında tatil sebebiyle gelenlerin %53,5'i tarihi alanları bilirken, %3,2'si doğal alanları, yürüyüş alanlarını yazmıştır. Diğer sebeplerle gelenlerin en fazla bildiği alanlar ise %36,6 ile alışveriş merkezleri, sosyal alanlar ve yöresel lezzetler olmuştur.

Ki-kare bağımsızlık testi sonucuna göre katılımcılardan Afyonkarahisar rekreasyon alan ve faaliyetlerini bildiğini belirten ve ilk sıraya yazdıkları alanlar ile geliş sebebine ilişkin gruplanmış değişkenler arasında anlamlı bir farklılık vardır (tablo 48).

Tablo 48. Bilinen Rekreasyon Alanları ve Faaliyetleriyle ile Geliş Sebebi Arasındaki Farklılığının Analizi

	<i>Bilinen</i>	<i>Geliş Sebebi</i>		Toplam	<i>Bilinen</i>	<i>Geliş Sebebi</i>		Toplam
		<i>Tatil</i>	<i>Diğer</i>			<i>Tatil</i>	<i>Diğer</i>	
Gözlenen N	<i>Doğal</i>	5	11	16	<i>AVM ve</i>	54	30	84
Beklenen N	<i>Alanlar</i>	10,5	5,5	16,0	<i>Yöresel</i>	55,2	28,8	84,0
%Bilinen		31,3	68,8	100,0	<i>Lezzetler</i>	64,3	35,7	100,0
%GelişSeb.		3,2	13,4	6,7		34,4	36,6	35,1
Gözlenen N	<i>Tarihi</i>	84	29	113	<i>Kurtuluş</i>	14	12	26
Beklenen N	<i>Alanlar</i>	74,2	38,8	113,0	<i>Savaşı</i>	17,1	8,9	26,0
%Bilinen		74,3	25,7	100,0	<i>Alanları ve</i>	53,8	46,2	100,0
%GelişSeb.		53,5	35,4	47,3	<i>Müzeler</i>	8,9	14,6	10,9
Toplam				Gözlenen Değer		157	82	239
				%Bilinen		65,7	34,3	100,0
				%Geliş Sebebi		100,0	100,0	100,0
	Ki-Kare Testi-Bilinen Alanlar/Geliş Sebebi			Değer	sd	p		
				Pearson χ^2	13,680	3	,003*	
				Olasılık Oranı	13,418	3	,004	
				Doğrusal İlişki	,103	1	,749	

*p<,01

Bireylerin bildikleri alanlardan birinci sıraya yazılan alan ve faaliyetlerle beraberindeki çocuk sayılarına ilişkin ki-kare testi sonucu tablo 49'da gösterilmiştir. Tablodan hareketle 1. grup alan ve faaliyetleri (Doğal alanlar ile AVM ve Yöresel Lezzetler) bilenlerin %53,5'i iken, 2. grup alanlardaki (Tarihi Alanlar, Kurtuluş Savaşı Alanları ve Müzeler) oranı %59,4'tür. Beraberinde 1-2 çocuk bulunan bireylerin %51,9'u 1. grup alanları bilmekteyken, 3 ve üzeri çocukla birlikte gelenlerin %81'i 2.grup alan ve faaliyetleri bilmektedir.

Ki-kare bağımsızlık testi sonucuna göre katılımcılardan Afyonkarahisar rekreasyon alan ve faaliyetlerini bildiğini belirten ve ilk sıraya yazdıkları alanlar ile beraberindeki çocuk sayısına ilişkin gruplanmış değişkenler arasında anlamlı bir farklılık vardır.

Tablo 49. Bilinen Rekreasyon Alanları ve Faaliyetleriyle İle Beraberindeki Çocuk Sayısı Arası Farklılığın Analizi

	Çocuk Sayısı	Bilinen		Toplam	Çocuk Sayısı	Bilinen		Toplam
		1.Grup	2.Grup			1.Grup	2.Grup	
Gözlenen N	<i>Yok</i>	53	82	135	<i>3 ve üzeri</i>	4	17	21
Beklenen N		56,4	78,6	135,0		8,8	12,2	21,0
%ÇocukS.		39,3	60,7	100,0		19,0	81,0	100,0
%Bilinen.		53,5	59,4	57,0		4,0	12,3	8,9
Gözlenen N	<i>1-2 Çocuk</i>	42	39	81				
Beklenen N		33,8	47,2	81,0				
%ÇocukS.		51,9	48,1	100,0				
%Bilinen		42,4	28,3	34,2				
Toplam				Gözlenen Değer		99	138	237
				%Çocuk Sayısı		41,8	58,2	100,0
				% Bilinen Alanlar		100,0	100,0	100,0
Ki-Kare Testi-Bilinen Alanlar/Beraberindeki Çocuk Sayısı						Değer	sd	p
Pearson χ^2						8,192	2	,017*
Olasılık Oranı						8,604	2	,014
Doğrusal İlişki						,077	1	,781

*p<,05

Bireylerin rekreasyon alan ve faaliyetlerden bildiklerini yazdıkları sıralamada birinci sıradaki değişken ile, Afyonkarahisar'ı tercih nedeniniz sorusuna verdikleri ilk cevaba ilişkin farklı bir anlamlılık olup olmadığına ilişkin testler tablo 50'de gösterildiği gibidir. Birinci grup alan ve faaliyetleri bilenlerin %69'unu kişisel nedenlerle gelenler oluştururken, 2. grup alanlar hakkında bilgi sahibi olanların birçoğu (%63,3) Afyonkarahisar'ı destinasyon kaynaklı nedenlerle tercih edenlerdir.

Ki-kare bağımsızlık testi sonucuna göre bireylerin Afyonkarahisar'ı tercih nedenlerine birinci sıradaki ifadeleri ile yine birinci sırada yazılan bilinen alan ve faaliyetler arasında 0,001 anlamlılık düzeyinde anlamlı bir farklılık vardır. Buna göre katılımcıların tercih nedenleriyle bildikleri alanlar arasında anlamlı farklılık göstermektedir.

Tablo 50. Rekreasyon Alan ve Faaliyetleri Hakkında Bilgisi Olanlar İle Afyonkarahisar'ı Tercih Nedenleri Arasındaki Farklılığının Testi

	Tercih Nedeni	Bilinen		Toplam	Tercih Nedeni	Bilinen		Toplam
		1.Grup	2.Grup			1.Grup	2.Grup	
Gözlenen N	<i>Kişisel</i>	69	51	120	<i>Dest.</i>	31	88	119
Beklenen N	<i>Nedenler</i>	50,2	69,8	120,0	<i>Nedenler</i>	49,8	69,2	119,0
%TercihNed.		57,5	42,5	100,0		26,1	73,9	100,0
%Bilinen		69,0	36,7	50,2		31,0	63,3	49,8
Toplam				Gözlenen Değer		100	139	239
				%Tercih Nedeni		41,8	58,2	100,0
				%Bilinen		100,0	100,0	100,0
Ki-Kare Testi-Bilinen Alanlar/Tercih Nedeni	Değer	sd	p	Tam Anlamlılık (2 Yönlü)	Tam Anlamlılık (Tek Yönlü)			
	Pearson χ^2	24,285	1	,000*				
	Süreklilik Düzeltmesi	23,010	1	,000				
	Olasılık Oranı	24,770	1	,000				
	Fisher'in Doğrulama Testi				,000			
	Doğrusal İlişki	24,184	1	,000				

*p<,001

Rekreasyon alan ve faaliyetlerine giden katılanların yaş değişkenine ilişkin anlamlı bir fark bulunmuştur. İlgili sonuçlar tablo 51'de gösterilmiştir. Rekreasyon faaliyetlerinde en fazla bulunanların yaş aralığı toplam katılanların %32,1'i olan 38-49 yaşlarıdır. Bu yaştaki araştırma örneğinde bulunan bireylerin faaliyetlerde bulunma oranı ise %30,2'dir.

İkinci sırada yer alan toplam faaliyetlerde bulunanların %28,4'ü olan 26-37 yaş aralığında ise faaliyetlere katılım oranı %15,5'tir. Buna karşın faaliyet ve alanlara en az katılım gösteren yaş durumlarına bakıldığında en az faaliyetlere katılanlar 62 yaş ve üzeri ile sonrasında 50-61 yaşlarındaki bireylerdir.

Ki-kare bağımsızlık testi sonucuna göre bireylerin Afyonkarahisar'da rekreasyon alanları ve faaliyetlerine katılımları ile yaşlarına göre anlamlı bir farklılık vardır.

Tablo 51. Rekreasyona Katılımın Yaşa Göre Farklılığının Analizi

	Yaş	Gittim- Katıldım		Toplam	Yaş	Gittim- Katıldım		Toplam
		Evet	Hayır			Evet	Hayır	
Gözlenen N	25 ve altı	18	36	54	50-61 yaş	10	55	65
Beklenen N		11,5	42,5	54,0		13,9	51,1	65,0
% Yaş		33,3	66,7	100,0		15,4	84,6	100,0
%Katılım		22,2	12,0	14,2		12,3	18,4	17,1
Gözlenen N	26-37 yaş	23	125	148	62 ve üzeri	4	23	27
Beklenen N		31,5	116,5	148,0		5,8	21,2	27,0
% Yaş		15,5	84,5	100,0		14,8	85,2	100,0
%Katılım		28,4	41,8	38,9		4,9	7,7	7,1
Gözlenen N	38-49 yaş	26	60	86				
Beklenen N		18,3	67,7	86,0				
% Yaş		30,2	69,8	100,0				
%Katılım		32,1	20,1	22,6				
Toplam				Gözlenen Değer		81	299	380
				% Yaş		21,3	78,7	100,0
				%Katılım		100,0	100,0	100,0
				Ki-Kare Tests— Katılım/Yaş	Değer	sd	p	
				Pearson χ^2	13,714	4	,008*	
				Olasılık Oranı	13,287	4	,010	
				Doğrusal İlişki	1,697	1	,193	

*p<,01

Tablo 52’de bireylerin seyahatleri sırasında beraberinde bulunan çocuk sayıları ile rekreasyon alanları ve faaliyetlerine katılımları arasındaki farkın anlamlılığına ilişkin bulguları göstermektedir. Tabloya göre alan ve faaliyetlere gitme ve katılımı %60,2’sini beraberinde çocuk bulunmayanlar gerçekleştirmekte fakat diğer yandan beraberinde çocuk bulunmayanlarda faaliyetlere gitme katılma oranı %22,7 olarak gerçekleşmiştir.

Bu grubun ardından faaliyetlere en fazla katılanlar %19’luk oranının faaliyetlere katıldığı görülen 1-2 çocuklu bireylerdir. En az faaliyetlerde bulunanlar ise toplam faaliyetlerde bulunanların %3,6’sı olarak görülen 3-5 çocuklular ile yine aynı orana sahip olan beraberinde 6’dan daha fazla çocuk bulunanlardır. Katılımın kendi içinde en düşük olduğu bireyler ise beraberinde 3 ila 5 çocuk (%9,1) bulunanlardır.

Ki-kare bağımsızlık testi sonucuna göre bireylerin Afyonkarahisar’da rekreasyon alanları ve faaliyetlerine katılımları ile beraberinde bulunan çocuk sayısına göre anlamlı bir farklılık vardır.

Tablo 52. Rekreasyona Katılımın Birlikte Gelen Çocuk Sayısına Göre Farklılığına İlişkin Test Sonuçları

	Çocuk Sayısı	Gittim-Katıldım		Toplam	Çocuk Sayısı	Gittim-Katıldım		Toplam
		Evet	Hayır			Evet	Hayır	
Gözlenen N	<i>Yok</i>	50	170	220	<i>3-5</i>	3	30	33
Beklenen N		45,7	174,4	220,0		6,8	26,2	33,0
%ÇocukS.		22,7	77,3	100,0		9,1	90,9	100,0
%Katılım		60,2	53,6	55,0		3,6	9,5	8,3
Gözlenen N	<i>1-2</i>	27	115	142	<i>6 üzeri</i>	3	2	5
Beklenen N		29,5	112,5	142,0		1,0	4,0	5,0
%ÇocukS.		19,0	81,0	100,0		60,0	40,0	100,0
%Katılım		32,5	36,3	35,5		3,6	,6	1,3
Toplam		Gözlenen Değer				83	317	400
		%Çocuk Sayısı				20,8	79,3	100,0
		%Katılım				100,0	100,0	100,0
Ki-Kare Testi- Katılım/Çocuk Sayısı					Değer	sd	p	
					Pearson χ^2	8,195	3	,042*
					Olasılık Oranı	7,697	3	,053
					Doğrusal İlişki	,569	1	,451

*p<,05

Afyonkarahisar'da rekreasyon alan ve faaliyetlerine katılanların geceleme sayılarına göre farklılığının testi sonuçları tablo 53'teki gibidir. Buna göre rekreasyona faaliyetinde bulunan bireylerin %36,3'ünü 4-6 geceleme yapanlar, %35'ini ise 1-3 geceleme yapanlar oluşturmaktadır. En az faaliyette bulunma ise %3,8'i olan 13 ve üzeri geceleme yapanlar ile %8,8'i olan 7-9 geceleme yapanlardır.

Ki-kare bağımsızlık testi sonucuna göre bireylerin Afyonkarahisar'da rekreasyon alanları ve faaliyetlerine katılımları ile geceleme sayılarına göre anlamlı bir farklılık vardır.

Tablo 53. Rekreasyon Alanlarına Gitme Durumunun Geceleme Sayısına Göre Farklılığın Test Sonuçları

	Geceleme Sayısı	Gittim-Katıldım		Toplam	Gec. Sayısı	Gittim-Katıldım		Toplam
		Evet	Hayır			Evet	Hayır	
Gözlenen N	1-3 gece	28	139	167	10-12	13	14	27
Beklenen N		34,7	132,3	167,0	gece	5,6	21,4	27,0
%Geceleme		16,8	83,2	100,0		48,1	51,9	100,0
%Katılım		35,0	45,6	43,4		16,3	4,6	7,0
Gözlenen N	4-6 gece	29	91	120	13 ve	3	19	22
Beklenen N		24,9	95,1	120,0	üzeri	4,6	17,4	22,0
%Geceleme		24,2	75,8	100,0		13,6	86,4	100,0
%Katılım		36,3	29,8	31,2		3,8	6,2	5,7
Gözlenen N	7-9 gece	7	42	49				
Beklenen N		10,2	38,8	49,0				
%Geceleme		14,3	85,7	100,0				
%Katılım		8,8	13,8	12,7				
Toplam				Gözlenen Değer		80	305	385
				%Geceleme Sayısı		20,8	79,2	100,0
				%Katılım		100,0	100,0	100,0
				Ki-Kare Testi- Katılım/Geceleme		Değer	sd	p
				Pearson χ^2		16,693	4	,002*
				Olasılık Oranı		14,632	4	,006
				Doğrusal İlişki		2,142	1	,143

*p<,05

Bireylerin rekreasyona katılımları ile seyahatleri arasında istatistiki farklılığının testine ilişkin sonuçlar tablo 54'te yer almaktadır. Tabloya göre ayırdıkları bütçe 2001 TL ve üzeri olan bireyler rekreasyona katılanların %29,6'sını oluşturmaktadır. Sonrasında %24,7'sini 501-800 TL bütçe ayıran bireylerde görülmüştür. En az katılım oranı ise %1,2'si olan 200 TL ve altı bütçe ayıranlar ile %3,7'si olan 1701-2000 TL bütçe ayıranlar olmuştur.

Ki-kare bağımsızlık testi sonucuna göre bireylerin Afyonkarahisar seyahatleri için ayırdıkları bütçe ile rekreasyon alanları ve faaliyetlerine katılımları arasında anlamlı bir farklılık vardır.

Tablo 54. Rekreyona Katılıma Seyahat Bütçesine Göre Farklılığının Analizi

	Bütçe	Gittim- Katıldım		Toplam	Bütçe	Gittim- Katıldım		Toplam
		Evet	Hayır			Evet	Hayır	
Gözlenen N	200 TL	1	23	24	1101-1400	9	34	43
Beklenen N	ve altı	5,1	18,9	24,0	TL	9,1	33,9	43,0
%Bütçe		4,2	95,8	100,0		20,9	79,1	100,0
%Katılım		1,2	7,7	6,3		11,1	11,3	11,3
Gözlenen N	201-500	10	73	83	1401-1700	7	7	14
Beklenen N	TL	17,6	65,4	83,0	TL	3,0	11,0	14,0
%Bütçe		12,0	88,0	100,0		50,0	50,0	100,0
%Katılım		12,3	24,3	21,8		8,6	2,3	3,7
Gözlenen N	501-800	20	60	80	1701-2000	3	17	20
Beklenen N	TL	17,0	63,0	80,0	TL	4,3	15,7	20,0
%Bütçe		25,0	75,0	100,0		15,0	85,0	100,0
%Katılım		24,7	20,0	21,0		3,7	5,7	5,2
Gözlenen N	801-1100	7	42	49	2001 TL ve	24	44	68
Beklenen N	TL	10,4	38,6	49,0	üzeri	14,5	53,5	68,0
%Bütçe		14,3	85,7	100,0		35,3	64,7	100,0
%Katılım		8,6	14,0	12,9		29,6	14,7	17,8
Toplam				Gözlenen Değer		81	300	381
				%Bütçe		21,3	78,7	100,0
				%Katılım		100,0	100,0	100,0
	Ki-Kare Testi-Katılım/Seyahat Bütçesi			Değer	sd	p		
				Pearson χ^2	25,868	7	,001*	
				Olasılık Oranı	25,960	7	,001	
				Doğrusal İlişki	13,506	1	,000	

*p<,05

Tablo 55’te Afyonkarahisar’a gelen turistlerin birincil geliş sebepleri ile rekreyona katılımları arasındaki farklılığın analizine ilişkin bulgular yer almaktadır. Buna göre faaliyetlere katılımın büyük çoğunluğu olan %59’u “tatil” sebebiyle gelenlerce gerçekleştirilmiştir. Sonrasında %14,5’ini gerçekleştirenler “iş” sebebiyle gelenlerdir. En az ise %7,2’sini oluşturan “diğer (yol üzeri olması, devremülkümün olması gibi)” sebeplerle gelenler ve %8,4’ünü oluşturan “sağlık” sebebiyle gelenler oluşturmaktadır.

Ki-kare bağımsızlık testi sonucuna göre bireylerin Afyonkarahisar’a gelişindeki birincil sebepleri ile rekreasyon alanları ve faaliyetlerine katılımları arasında 0,001 anlamlılık düzeyinde anlamlı bir farklılık vardır.

Tablo 55. Rekreasyona Katılıma Birincil Geliş Sebebine Göre Farklılığının Testi

	Geliş Sebebi	Gittim-Katıldım		Toplam	Geliş Sebebi	Gittim-Katıldım		Toplam
		Evet	Hayır			Evet	Hayır	
Gözlenen N	Tatil	49	200	249	İş	12	51	63
Beklenen N		51,7	197,3	249,0		13,1	49,9	63,0
%GelişSeb.		19,7	80,3	100,0		19,0	81,0	100,0
%Katılım		59,0	63,1	62,3		14,5	16,1	15,8
Gözlenen N	Sağlık	7	54	61	Diğer	6	6	12
Beklenen N		12,7	48,3	61,0		2,5	9,5	12,0
%GelişSeb.		11,5	88,5	100,0		50,0	50,0	100,0
%Katılım		8,4	17,0	15,3		7,2	1,9	3,0
Gözlenen N	Aile,	9	6	15				
Beklenen N	Akraba	3,1	11,9	15,0				
%GelişSeb.		60,0	40,0	100,0				
%Katılım		10,8	1,9	3,8				
Toplam				Gözlenen Değer		83	317	400
				%Geliş Sebebi		20,8	79,3	100,0
				%Katılım		100,0	100,0	100,0
	Ki-Kare Testi-Katılım/Afyon'a Geliş Sebebi			Değer	sd	p		
				Pearson χ^2	23,771	4		,000*
				Olasılık Oranı	19,884	4		,001
				Doğrusal İlişki	3,629	1		,057

*p<,05

Araştırma kapsamında rekreasyon alanlarına giden ve faaliyetlere katılan bireylerin katıldıkları alanlardan altı tanesini yazması istenmiştir. İlk sıraya yazılan alanlara ilişkin ki-kare bağımsızlık testi uygulanmıştır. Bu testin uygulanabilmesi amacıyla yazılan alanlar gruplandırılarak sorulmuştur.

Tablo 56, gittiğim ve katıldığım alanlar olarak yanıtlayıcılarca birinci sırada belirtilen alan ve faaliyetlerden 1. grup alan ve faaliyetler olarak gruplandırılan Doğal alanlar ve Alışveriş Merkezi (AVM), Park, Yürüyüş alanları gibi alan ve faaliyetlere gitme/katılma oranı konaklama giderini kurum veya şirket tarafından karşılananlarda (%76,9) daha yüksektir. Konaklama giderleri kendisi, aile üyesi veya arkadaşı tarafından karşılayanlarda ise 2. grup alan ve faaliyetler olarak gruplandırılan Tarihi alanlar (camiler, konaklar, köprüler vb.), Karahisar kalesi, Frigya, Müzeler, Şehitlikler ve Milli parklar gibi alan ve faaliyetlere katılımları (%58) daha yüksektir. Giderlerini şahsi karşılayanlar birinci grup alanlara gidenlerin %74'4'ünü oluştururken ikinci grup alanlara gidenlerin %93'ünü oluşturmaktadırlar.

Tablo 56. Gidilen Birincil Alanlar İle Konaklama Giderlerini Karşıllayan Arasındaki Farklılığının Testi

	Karşıllayan	Gittiğim- Katıldığım		Toplam	Karşıllayan	Gittiğim- Katıldığım		Toplam
		1.Grup	2.Grup			1.Grup	2.Grup	
Gözlenen N	Şahsi	29	40	69	Kurum	10	3	13
Beklenen N	(Kendi-	32,8	36,2	69,0	veya	6,2	6,8	13,0
% Karşıllayan	Aile	42,0	58,0	100,0	Şirket	76,9	23,1	100,0
%Katıldığım	Bütçesi)	74,4	93,0	84,1		25,6	7,0	15,8
Toplam				Gözlenen Değer		39	43	82
				%Karşıllayan		47,6	52,4	100,0
				%Katıldığım		100,0	100,0	100,0
Ki-Kare Testi-Gidilen Alan/Konaklama Giderlerini Karşıllayan		Değer	sd	p	Tam Anlamlılık (2 Yönlü)		Tam Anlamlılık (1 Yönlü)	
	Pearson χ^2	5,340	1	,021*				
	Süreklilik Doğrulaması	4,033	1	,045				
	Olasılık Oranı	5,542	1	,019				
	Fisher'in Doğrulama Testi				,032		,021	
	Doğrusal İlişki	5,275	1	,022				

*p<,05

Ki-kare bağımsızlık testi sonucuna göre bireylerin Afyonkarahisar'da birinci sırada katıldıklarını yazdıkları rekreasyon alanları ve faaliyetleri ile konaklama giderlerini karşılayan arasında 0,05 anlamlılık düzeyinde anlamlı bir farklılık vardır.

Tablo 57'de Afyonkarahisar'ın rekreasyon alan ve faaliyetlerini bilen ve bu alanlara giden katılımcılarca gittiğim ve katıldığım alanlar olarak yanıtlayıcılarca birinci sırada belirtilen alan ve faaliyetlerden 1. grup alan ve faaliyetler olarak gruplandırılan Doğal alanlar ve Alışveriş Merkezi (AVM), Park, Yürüyüş alanları gibi alan ve faaliyetlere gitme/katılma oranı 1. grup alanları birincil olarak bildiğini belirtenlerde (%83,9) daha yüksektir. 2. grup alanları birincil bildikleri arasında belirtenlerde 2. grup alanlara gitme oranı ise %74,5'tir. 1. grup alanları belirtenlerin birinci grup alanlara katılımındaki oranları %66,7 iken 2. grup alanları belirtenlerin oranı %33,3'tür. 2. grup alanları bilenler 2. grup alanlara gidenlerin ise %88,4'ünü oluşturmaktadır.

Yapılan Ki-kare bağımsızlık testi sonucuna göre bireylerin Afyonkarahisar'da birinci sırada katıldıklarını yazdıkları rekreasyon alanları ve faaliyetleri ile birinci sırada bildiklerini yazdıkları alan ve faaliyetler arasında 0,001 anlamlılık düzeyinde anlamlı bir farklılık vardır.

Tablo 57. Birincil Gidilen Alanlar İle Birincil Bilinen Alanlar Arasındaki Farklılığının Testi

	<i>Bilinen</i>	<i>Gittiğim-Katıldığım</i>		Toplam	<i>Bilinen</i>	<i>Gittiğim-Katıldığım</i>		Toplam
		<i>1.Grup</i>	<i>2.Grup</i>			<i>1.Grup</i>	<i>2.Grup</i>	
Gözlenen N	1.Grup	26	5	31	2.Grup	13	38	51
Beklenen N	<i>(Doğal ve AVM vb.)</i>	14,7	16,3	31,0	<i>(Tarihi ve Müze vb.)</i>	24,3	26,7	51,0
%Bilinen		83,9	16,1	100,0		25,5	74,5	100,0
%Katıldığım		66,7	11,6	37,8		33,3	88,4	62,2
Toplam				Gözlenen Değer		39	43	82
				%Bilinen		47,6	52,4	100,0
				%Katıldığım		100,0	100,0	100,0
Ki-Kare Testi-Gidilen Alan/Bilinen Alan	Değer	sd	p	Tam Anlamlılık (2 Yönlü)	Tam Anlamlılık (1 Yönlü)			
Pearson χ^2	26,348	1	,000*					
Süreklilik Doğrulaması	24,059	1	,000					
Olasılık Oranı	28,188	1	,000					
Fisher'in Doğrulama Testi				,000	,000			
Doğrusal İlişki	26,027	1	,000					

*p<,05

Rekreasyon alan ve faaliyetlerine giden katılımcıların birinci sırada belirttikleri alanlarla bu alanların yeterliliği algıları arasındaki farkın istatistiksel test sonuçları tablo 58'deki gibidir. Sonuçlara göre 2. grup alanlara gidenlerin %48,8'i ilgili alanlar ve faaliyetleri yetersiz görürken, 1. grup alanlara gidenlerin %43,6'sı kararsız kalmıştır. Diğer yandan alan ve faaliyetleri yeterli görenlerin %68'ini 2. grup alanlara gidenler oluşturmaktadır.

Yapılan test sonucuna göre bireylerin Afyonkarahisar'da birinci sıradaki katıldıkları alanların yeterliliğine ilişkin algılarına yönelik test sonucuna göre 0,01 anlamlılık düzeyinde anlamlı bir farklılık vardır.

Tablo 58. Rekreyasyona Katılanların Birincil Sırada Belirttikleri Alanları Yeterlilik Açısından Değerlendirmelerine Göre Farklılığının Testi

	Yeterlilik	Gittiğim-Katıldığım		Toplam	Yeterlilik	Gittiğim-Katıldığım		Toplam
		1.Grup	2.Grup			1.Grup	2.Grup	
Gözlenen N	Yeterli	8	17	25	Kararsızım	17	5	22
Beklenen N		11,9	13,1	25,0		10,5	11,5	22,0
% Yeterlilik		32,0	68,0	100,0		77,3	22,7	100,0
%Katıldığım		20,5	39,5	30,5		43,6	11,6	26,8
Gözlenen N	Yetersiz	14	21	35				
Beklenen N		16,6	18,4	35,0				
% Yeterlilik		40,0	60,0	100,0				
%Katıldığım		35,9	48,8	42,7				
Toplam				Gözlenen Değer		39	43	82
				% Yeterlilik		47,6	52,4	100,0
				%Katıldığım		100,0	100,0	100,0
	Ki-Kare Testi-Gidilen Alan/Yeterlilik Algısı			Değer	sd	p		
				Pearson χ^2	11,017	2	,004*	
				Olasılık Oranı	11,444	2	,003	
				Doğrusal İlişki	9,183	1	,002	

*p<,05

Rekreasyon alan ve faaliyetlerine giden katılımcıların birinci sırada belirttikleri alan tercihleriyle geldikleri şehir arasındaki farkın istatistiksel test sonuçları tablo 59'daki gibidir. Sonuçlara göre 2. grup alanları tercih edenlerin %67,4'ünü 1. grup alanlara gidenlerin ise %44,4'ünü Büyükşehirlerden gelen katılımcılar oluşturmaktadır.

Büyük şehirlerden gelen katılımcıların %64,4'ü ayrıca 2. grup alanları tercih etmişlerdir. 1. grup alanlara gidenlerin %55,6'sını, 2. grup alanlara gidenlerin ise %32,6'sını küçük şehirlerden gelenler oluşturmuştur. Küçük şehirlerden gelenlerin tercihleri ise %58,8 oranında 1. grup alanlardan yana olmuştur.

Ki-kare bağımsızlık testi sonucuna göre bireylerin Afyonkarahisar'da birinci sırada katıldıklarını yazdıkları rekreasyon alanları ve faaliyetleri ile geldikleri şehirler arasında 0,05 anlamlılık düzeyinde anlamlı bir farklılık vardır.

Tablo 59. Katılımcıların Geldikleri Şehirlerle Birincil Gittiklerini Belirttikleri Alanlar Arasındaki Farklılığının Testi

	Gelenen Şehir	Gittiğim-Katıldığım		Toplam	Gelenen Şehir	Gittiğim-Katıldığım		Toplam
		1.Grup	2.Grup			1.Grup	2.Grup	
Gözlenen N	Büyük	16	29	45	Küçük	20	14	34
Beklenen N	Şehirler	20,5	24,5	45,0	Şehirler	15,5	18,5	34,0
%Şehir		35,6	64,4	100,0		58,8	41,2	100,0
%Katıldığım		44,4	67,4	57,0		55,6	32,6	43,0
Toplam				Gözlenen Değer		36	43	79
				% Gelenen Şehir		45,6	54,4	100,0
				%Katıldığım Alanlar		100,0	100,0	100,0
Ki-Kare Testi-Gidilen Alan/Gelenen Şehir	Değer	sd	p	Tam Anlamlılık (2 Yönlü)	Tam Anlamlılık (1 Yönlü)			
Pearson χ^2	4,227	1	,040*					
Süreklilik Doğrulaması	3,341	1	,068					
Olasılık Oranı	4,253	1	,039					
Fisher'in Doğrulama Testi				,044				
Doğrusal İlişki	4,174	1	,041					

*p<,05

Rekreasyon alan ve faaliyetlerine giden katılımcıların birinci sırada belirttikleri alan tercihleriyle bu alanlara katılımlarının konaklama süresine etkisi arasındaki farkın istatistiksel test sonuçları tablo 60'ta verilmiştir. Sonuçlara göre 2. grup alanlara gidenlerin %88,4'ünün konaklama süresine etkisi yokken 1. grup alanlara gidenlerin ise %66,7'sine etki etmemiştir. Afyonkarahisar ili rekreasyon alanlarına katılanların katılımdan dolayı konaklama süresine etkisine bakıldığında %33,3 ile 1. grup alanları tercih edenlerde daha fazla olduğu görülmüştür.

Ki-kare bağımsızlık testi sonucuna göre bireylerin Afyonkarahisar'da birinci sırada katıldıklarını yazdıkları rekreasyon alanları ve faaliyetleri ile konaklama sürelerine etkisi arasında 0,05 anlamlılık düzeyinde anlamlı bir farklılık vardır.

Tablo 60. Katılımcıların Birincil Gittiklerini Belirttikleri Alanlar ile Konaklama Sürelerine Etkisi Üzerindeki Arasındaki Farklılığının Testi

	Etki	Gittiğim- Katıldığım		Toplam	Etki	Gittiğim- Katıldığım		Toplam
		1.Grup	2.Grup			1.Grup	2.Grup	
Gözlenen N	Yok	26	38	64	Var	13	5	18
Beklenen N		30,4	33,6	64,0		8,6	9,4	18,0
%Etki		40,6	59,4	100,0		72,2	27,8	100,0
%Katıldığım		66,7	88,4	78,0		33,3	11,6	22,0
Toplam				Gözlenen Değer		39	43	82
				%Etki		47,6	52,4	100,0
				%Katıldığım		100,0	100,0	100,0
Ki-Kare Testi- Gidilen Alan/Konaklama Süresine Etki		Değer	sd	p	Tam Anlamlılık (2 Yönlü)	Tam Anlamlılık (1 Yönlü)		
	Pearson χ^2	5,624	1	,018*				
	Süreklilik Doğrulaması	4,428	1	,035				
	Olasılık Oranı	5,751	1	,016				
	Fisher'in Doğrulama Testi				,031			,017
	Doğrusal İlişki	5,555	1	,018				

*p<,05

4.9. REKREASYON ALAN VE FAALİYETLERİNE KATILIM GÖSTERMEYENLERİN KİŞİSEL ÖZELLİKLERİNE GÖRE FARKLILIĞININ İSTATİSTİKİ TEST SONUÇLARI

Turistlerin araştırma dahilindeki ziyaretlerindeki geceleme sayıları ile rekreasyon faaliyetlerine katılmamaları arasındaki farklılığın analizine ilişkin sonuçlar tablo 61'de gösterilmiştir. Buna göre 1-3 gece konaklayanların katılımcı içindeki payı ile doğru orantılı olarak faaliyetlere katılmamaları destinasyonel nedenlerde (%44,5) ve kişisel nedenlerde (%46,6) en yüksek orana sahiptir. En düşük oranlar ise destinasyonel nedenlerde %0 ile 13 ve üzeri geceleyenler iken, kişisel nedenlerde katılmayanlarda %4,2 ile 10-12 geceleme yapanlardır. 1-3 gece konaklayanların %64,2'si kişisel nedenlerle katılmazken 10-12 gece konaklayanların %46,7'si destinasyonel nedenlerle katılmadıklarını belirtmişlerdir. Ki-kare bağımsızlık testi sonucuna göre bireylerin Afyonkarahisar'ı tercih nedenlerine ilişkin oranlar ile geliş sebepleri arasında 0,01 anlamlılık düzeyinde anlamlı bir farklılık vardır. Buna göre turistlerin konaklama süreleri açısından kişisel nedenlerle (ilgimi çekmiyor, ekonomik nedenler, zaman yetersizliği, sağlık nedeniyle, alışkanlıklarım arasında değil ve diğer) katılmayanlarla, destinasyonel (tesis, ulaşım yetersizliği,

tanıtım, bilgilendirme eksikliği) nedenlerle katılmayanlar arasında anlamlı bir farklılık vardır.

Tablo 61. Afyonkarahisar'ı Rekreasyon Alan ve Faaliyetlerine Katılmama Nedenleri İle Yapmış Oldukları Geceleme Sayıları Arasındaki Farklılığının Analizi

	Geceleme	Katılmama Nedeni		Toplam	Geceleme	Katılmama Nedeni		Toplam
		Kiş.	Dest.			Kiş.	Dest.	
Gözlenen N	1-3 gece	88	49	137	10-12 gece	8	7	15
Beklenen N		86,6	50,4	137,0		9,5	5,5	15,0
%Geceleme		64,2	35,8	100,0		53,3	46,7	100,0
%Katılmama		46,6	44,5	45,8		4,2	6,4	5,0
Gözlenen N	4-6 gece	49	40	89	13 gece ve üzeri	19	0	19
Beklenen N		56,3	32,7	89,0		12,0	7,0	19,0
%Geceleme		55,1	44,9	100,0		100,0	0	100,0
%Katılmama		25,9	36,4	29,8		10,1	0	6,4
Gözlenen N	7-9 gece	25	14	39				
Beklenen N		24,7	14,3	39,0				
%Geceleme		64,1	35,9	100,0				
%Katılmama		13,2	12,7	13,0				
Toplam				Gözlenen Değer		189	110	299
				%Geceleme		63,2	36,8	100,0
				%Katılmama Nedeni		100,0	100,0	100,0
	Ki-Kare Testi-Katılmama Nedeni/Geceleme Sayısı			Değer	df	p		
				Pearson χ^2	14,307	4	,006*	
				Olasılık Oranı	20,597	4	,000	
				Doğrusal İlişki	3,030	1	,082	

*p<,01

Bireylerin rekreasyona katılmama nedenleri ile seyahatleri arasında istatistikî farklılığının testine ilişkin sonuçlar tablo 62'de yer almıştır. Tabloya göre kişisel nedenler katılmamaların en fazla etki eden grup 200 TL ve altı bütçe ayıranlardır. Destinasyonel nedenlerle katılmama nedeni ise en fazla %70,6'lık oranıyla 1701-2000 TL bütçe ayıranlardır.

Ki-kare bağımsızlık testi sonucuna göre bireylerin Afyonkarahisar seyahatleri için ayırdıkları bütçe ile rekreasyon alanları ve faaliyetlerine katılmamaları arasında anlamlı bir farklılık vardır.

Tablo 62. Rekreasyona Katılmama Nedeni İle Seyahat Bütçesine Göre Farklılığının Analizi

	Bütçe	Katılmama Nedeni		Toplam	Bütçe	Katılmama Nedeni		Toplam
		Kiş.	Des.			Kiş.	Des.	
Gözlenen N	200 TL	19	3	22	1101-1400	14	19	33
Beklenen N	ve altı	13,5	8,5	22,0	TL	20,3	12,7	33,0
%Bütçe		86,4	13,6	100,0		42,4	57,6	100,0
%Katılmama		10,6	2,7	7,5		7,8	16,8	16,8
Gözlenen N	201-500	42	32	74	1401-1700	4	4	8
Beklenen N	TL	45,5	28,5	74,0	TL	4,9	3,1	8,0
%Bütçe		56,8	43,2	100,0		50,0	50,0	100,0
%Katılmama		23,3	28,3	25,3		2,2	3,5	2,7
Gözlenen N	501-800	44	14	58	1701-2000	5	12	17
Beklenen N	TL	35,6	22,4	58,0	TL	10,4	6,6	17,0
%Bütçe		75,9	24,1	100,0		29,4	70,6	100,0
%Katılmama		24,4	12,4	19,8		2,8	10,6	5,8
Gözlenen N	801-1100	27	14	41	2001 TL ve	25	15	40
Beklenen N	TL	25,2	15,8	41,0	üzeri	24,6	15,4	40,0
%Bütçe		65,9	34,1	100,0		62,5	37,5	100,0
%Katılmama		15,0	12,4	14,0		13,9	13,3	13,7
Toplam				Gözlenen Değer		180	113	293
				%Bütçe		61,4	38,6	100,0
				%Katılmama Nedeni		100,0	100,0	100,0
Ki-Kare Testi-Katılmama Nedeni/Seyahat Bütçesi						Değer	sd	p
Pearson χ^2						24,740	7	,001*
Olasılık Oranı						25,618	7	,001
Doğrusal İlişki						4,926	1	,026

*p<,01

Tablo 63, faaliyetlere katılmama nedenlerine yanıtlayıcılarca birinci sırada belirtilen nedenlere şahsen karşılayanlar kişisel (%76,7) ve destinasyonel (%87,6) nedenlerle katılmayanlar içindeki en yüksek paylara sahiptir. Şahsen karşılayanlarda destinasyonel nedenlerle katılmama oranı %40,1 iken kurum veya şirket tarafından katılmayanların kişisel nedenlere bağlı katılmama oranı %76,3'tür.

Ki-kare bağımsızlık testi sonucuna göre bireylerin Afyonkarahisar'da rekreasyon alanları ve faaliyetlerine katılmama nedenlerinde ilk sırada belirttikleri nedenler ile konaklama giderlerini karşılayan arasında 0,05 anlamlılık düzeyinde anlamlı bir farklılık vardır.

Tablo 63. Rekreasyon Faaliyetlerine Katılmama Nedenleri İle Konaklama Giderlerini Karşılamanın Arasındaki Farklılığının Testi

	Karşılamanın	Katılmama			Toplam	Karşılamanın	Katılmama		Toplam	
		Nedeni	Nedeni				Nedeni	Nedeni		
			Kişi	Dest.				Kişi		Dest.
Gözlenen N	Şahsi	148	99	247	Kurum	45	14	59		
Beklenen N	(Kendi-	155,8	91,2	247,0	veya	37,2	21,8	59,0		
% Karşılamanın	Aile	59,9	40,1	100,0	Şirket	76,3	23,7	100,0		
% Katılmama	Bütçesi)	76,7	87,6	80,7		23,3	12,4	19,3		
Toplam				Gözlenen Değer		193	113	306		
				% Karşılamanın		63,1	36,9	100,0		
				% Katılmama		100,0	100,0	100,0		
Ki-Kare Testi- Katılmama										
	Nedeni/Giderleri	Değer	sd	p	Tam Anlamlılık (2 Yönlü)	Tam Anlamlılık (1 Yönlü)				
	Pearson χ^2	5,467	1	,019*						
	Süreklilik Doğrulaması	4,788	1	,029						
	Olasılık Oranı	5,761	1	,016						
	Fisher'in Doğrulama Testi				,024			,013		
	Doğrusal İlişki	5,450	1	,020						

*p<,05

Tablo 64, faaliyetlere katılmama nedenlerine yanıtlayıcılarca birinci sırada belirtilen nedenlere bilgi araştırması yapma durumlarına ilişkin farklılığın testi sonuçları bulunmaktadır. Araştırma yapanlarda katılmama nedeninin %75'i kişisel nedenlere bağlı iken, araştırma yapmayanlarda bu oran %59,4'tür. Destinasyonel nedenlerle katılmayanlar içindeki araştırma yapmayanların oranı %84,1'dir.

Tablo 64. Rekreasyon Faaliyetlerine Katılmama Nedenleri İle Alanlar Hakkında Bilgi Araştırması Yapma Durumu Arasındaki Farklılığının Testi

	Araştırma Yaptım	Katılmama Nedeni		Toplam	Araştırma Yaptım	Katılmama Nedeni		Toplam
		Kiş.	Dest.			Kiş.	Dest.	
Gözlenen N	<i>Evet</i>	54	18	72	<i>Hayır</i>	139	95	234
Beklenen N		45,4	26,6	72,0		147,6	86,4	234,0
% Arş. Yaptım		75,0	25,0	100,0		59,4	40,6	100,0
%Katılmama		28,0	15,9	23,5		72,0	84,1	76,5
Toplam				Gözlenen Değer		193	113	306
				% Araştırma Yaptım		63,1	36,9	100,0
				%Katılmama		100,0	100,0	100,0
Ki-Kare Testi- Katılmama Nedeni/Bilgi Araştırması	Değer	sd	P	Tam Anlamlılık (2 Yönlü)	Tam Anlamlılık (1 Yönlü)			
Pearson χ^2	5,752	1	,016*					
Süreklilik Doğrulaması	5,101	1	,024					
Olasılık Oranı	6,000	1	,014					
Fisher'in Doğrulama Testi					,018			,011
Doğrusal İlişki	5,733	1	,017					

*p<,05

Ki-kare bağımsızlık testi sonucuna göre bireylerin Afyonkarahisar'da rekreasyon alanları ve faaliyetlerine katılmama nedenlerinde ilk sırada belirttikleri nedenler ile alanlar hakkında bilgi araştırması yapma arasında 0,05 anlamlılık düzeyinde anlamlı bir farklılık vardır. Bilgi araştırması yapanların katılmama nedenleri ile araştırma yapanlar arasındaki fark anlamlıdır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Afyonkarahisar ili coğrafi konum üstünlüğü, mermer ve termal kaynaklarıyla ülke çapında bilinirliğe sahiptir. Bunlar dışında tam olarak bilinmemekle birlikte tarihi, turistik çekicilik ve zenginliğe de sahiptir. Günümüzde insanlar yaşadıkları bölgedeki kaynakları etkin bir şekilde değerlendirerek gerek ülke ve bölge gerekse bireysel ekonomiye bir değer kazandırmak üzere gayret sarf etmektedir.

Türkiye sahip olduğu turistik kaynaklardan verim alabilmek amacıyla ülkesel ve yerel çabalar içerisinde. Yerel girişimlerin ve yükselişin ön plana çıktığı illerden biri de Afyonkarahisar'dır. Genellikle termal kaynak merkezli turistik faaliyet gösteren işletmeler aracılığıyla 2011 yılında 450.000 dolaylarında yerli ziyaretçiye 1 milyonun üzerinde geceleme ile hizmet vermiştir. Buna ilave olarak 7.100 civarında yabancı ziyaretçiye 15.200 dolaylarında geceleme (Ünal, 2012) hizmet sağlamıştır.

Sürdürülebilir termal kaynak kullanımı ile il ekonomisine katkının yanında turist talebine cevap verilmesi neticesinde bütüncül bir kazanç sağlayacaktır. Bir destinasyona yapılan ziyaretleri değerli kılan etkenlerden biri de bireylerin en yüksek hazzı alacakları imkânlardan olanakları çerçevesinde yararlanmalarıdır. Boş zaman etkinliklerine katılım bireylerin kişisel özelliklerine göre farklılık gösterebilmektedir. Koşu, kayak, buz pateni gibi kimi sporlar her bireyin yapabileceği aktiviteler olmadığı gibi, sergi-fuar ya da resim gibi kişisel merak, ilgi ve yetenek gerektiren rekreasyon faaliyetlerini de her bireyin yapması mümkün değildir.

Bireylerin günlük yaşamlarında boş diğer bir ifadeyle serbest zamanlarını kendilerince etkili bir şekilde geçirmeleri kişinin mutluluğuna, çalışma yaşamında daha verimli olmasına katkı sağlayacaktır. Öte yandan insanların turistik amaçlı seyahatlerinde ki serbest zamanlarında ilin alan ve faaliyetlerini görmeleri ve katılmaları destinasyonun akılda kalıcılığına katkısı olacaktır.

Bu çalışmada amaç, Afyonkarahisar'ın rekreasyon alanları ve faaliyetlerinin turizm talebi ve konaklama süresine etkisinin belirlenmesidir. Bu kapsamda öncelikle konunun daha iyi anlaşılması için rekreasyon; tanımı ve kapsamı, türleri ve

ihtiyacı ile turizm, turist, turizm kavramları ele alınmıştır. Sonrasında ilin rekreasyon alan ve faaliyetleri anlatılmıştır.

Afyonkarahisar'ı ziyaret eden bireylerin ortalama geceleme sürelerinin kısa olması (yabancı 2,14, yerli 2,39, toplam: 2,39), tesislerde doluluk oranının düşük (bakanlık belgeli işletmelerin toplam yatak kapasitesinin 2011 yılı bakanlık belgeli işletmelerde geceleme oranla dolu olduğu gün sayısı 160,7; bütün ziyaretçilerin bakanlık belgeli işletmelerde konaklaması halinde: 325,8 gün dolu) kalması yatırımların atıl kapasite olarak çalışıklarının bir göstergesidir (Ünal, 2012). Bu noktada mevcut turistik arz ve çekicilikler ile yapılan pazarlama faaliyetleri neticesinde ziyaret edenlerin konaklama sürelerinin düşük kaldığı, tesis yatırımlarının atıl kaldığı görülmektedir. Kimi serbest zaman alan ve faaliyetleri ile turizm talebi üzerinde etkilerin görülmesi olasıdır.

Araştırma kapsamında elde edilen sonuçlara göre Afyonkarahisar'ı ziyaret eden bireylerde cinsiyet olarak erkek oranı yüksektir. Yaş oranı yoğunlukla 26 ve 37 yaş aralığındadır ve genellikle evli bireylerdir. Gelir düzeyleri ise büyük çoğunlukla 701-2700 TL aralığında ve 3701 TL ve üzeri olarak görülmüştür. Oransal olarak turistler çoğunlukla yükseköğretim düzeyinde eğitim seviyesine sahip olmalarıyla birlikte belirli bir gelire sahip çalışan kişilerdir. Daha önce ziyarette bulunmuş olmalarının yanı sıra tatil, sağlık ve iş sebebiyle gelişler büyük oranlarda görülmektedir. Aileler için tercih edilen bir destinasyon olan il ziyaretçileri genellikle 4 gün ve üzeri konaklama gerçekleştirmektedir. Büyükşehirlerden ve yakın çevrelerden gelmeler ilin turizm mahrecini oluşturmaktadır. Gider için ayrılan bütçe ise yoğunlukla 201-1400 TL arası ve 2001 TL ve üzeridir. Giderlerini kendilerince ya da aile üyesince karşılayan turistler ise çoğunlukta.

Kervankıran (2011: 317-320) çalışmasında Afyonkarahisar'ın turizm arzının termal kaynaklara bağlı olduğuna, turistik merkez yaşam devri modeline (Butler, 1980: 7) göre ise Afyonkarahisar'ın Gelişim (Katılım) devresinde olduğuna ulaşmıştır. Diğer yandan tanıtım ve iyi pazarlamanın Afyonkarahisar için bir eksiklik olduğuna ulaşmıştır.

Rekreasyon etkinliklerine katılımın bireylerin kişisel özelliklerine göre farklılık göstermesi rekreasyonun doğasından kaynaklanmaktadır (Argan, 2007: 28-

46). Yaş oranlarına bakıldığında %63'lük oranla 20-43 yaş aralığında olan genç ve orta yaş düzeyindeki bireyler yoğunluktadır. Özellikle bedensel ve sportif faaliyetlerden olan halı saha futbol müsabakaları gibi etkinlikler bu grubun ilgileri dâhilinde ki isteklerinden olacaktır.

Katılımcıların yaklaşık $\frac{3}{4}$ 'ünün evli bireylerden oluşması ve %39,6'sının yalnız eşi veya eşi ve çocuklarıyla gelmesi nedeniyle ailece yapılabilecek ve katılabilecek faaliyetlerin zenginleştirilip etkin bir şekilde tanıtılması sayesinde ailece güzel ve hoş vakit geçirilebilen şehir olarak akılda kalıcılık sağlanacaktır. Diğer yandan yalnız gelen %13'6'luk katılımcı ile %24,2'lik bekâr katılımcıların şehir içerisinde güzel vakit geçirebilecek mekânların bulunmaması şeklindeki düşünceleri nedeniyle ile yönelik gelecek turizm talebi kararlarında etkili olacağı düşünülmektedir.

Araştırma örneklemini oluşturan turistlerin $\frac{4}{5}$ 'ünün aile üyesi herhangi birisiyle ve %63,9'unun 1 ila 5 kişi arasında değişen gruplarla gelmiş olması, mevcut kültürel alanların ve faaliyetlerin etkin tanıtım ve ulaşılabilirliğinin sağlanması sayesinde düşük seviyede kalan katılımın artırılmasına büyük bir kaynak sağlayacaktır.

Öte yandan beraberinde çocuk bulunan katılımcıların oranı %44,8 olarak görülmüşken bu oran Afyonkarahisar'da çocuklar ve çocuklu aileler için mevcut kaynakların yeterli olup olmadığı sorusunu akla getirmektedir. Diğer yandan mevcut kaynaklar için etkin bir tutundurma çabası ihtiyacının olduğunu rekreasyona katılım oranının düşük kalmasından anlayabiliriz.

Araştırma çerçevesinde konaklama süresine yanıt verenlerin %87,2'si 9 güne kadar geceleme yapıyorken bunun içerisindeki en büyük payı %43,7'lik oranla 1-3 gün arası geceleme yapanlar oluşturmaktadır. Mevcut durumda konaklama süresi olarak bireylerin Afyonkarahisar seyahatlerinde öncül ihtiyaçlarını karşılayarak sonrasında boş zamanlarında rekreasyon alan ve faaliyetlerine katılım için yeterli süreye sahip oldukları görülmektedir. 3 günden fazla konaklama yapan bireylerin %56,3 oranında olması bunun en büyük göstergelerinden biridir.

Var olan rekreasyon alanları ve faaliyetleri düşünüldüğünde bugün kurtuluş savaşına sahne olan ve ülke genelinde topyekun bir mücadele neticesinde kazanılan

tam bağımsız bir Cumhuriyet için çetin savaşların yaşandığı alanların tarihi ve kültürel anlamdaki öneminin konaklayanlara yaşatılması, anlatılması ve kolayca ulaşılabilmesinin sağlanması neticesinde insanların boş zamanlarını geçirmeleri, güzel anılarla ve bilgilerle ayrılmaları sağlanacaktır.

Araştırmaya katılanların %61,8'ini büyükşehirlerden gelen bireyler oluşturmaktadır. Bu oran turistlerin büyükşehirlerin keşmekeş trafiği, havası, kalabalığı gibi nedenlerle Afyonkarahisar'ın sahip olduğu doğal (Akdağ, göller) ve tarihi-doğal (Frig vadisi) alanlarına düzenlenecek turlar, küçük ölçekli tesislerin kurulması ve bu alanlarda düzenlenecek kimi faaliyet ve yürüyüşler ile insanların yeniden canlanmaları ve büyükşehirlerde yüklendikleri gerilimden kurtulmalarına olanak sağlayacaktır.

Diğer yandan bölgenin konaklama işletmelerinin yanı sıra devremülk tatil ve konut edindirme yönünden de büyük oranda arzının bulunması bölgenin sahip olduğu konaklama kapasitesini artırmaktadır. Bu işletmelere sürekli olarak gelerek tatillerini geçiren bireylerin yıllık katlandıkları konaklama giderlerinin düşük olması nedeniyle zamanlarını geçirmeye yönelik alternatif faaliyetler arayışında olması doğal bir durumdur. Araştırma kapsamında devremülk konutlarında konaklayan bireylerin özellikle belediyenin iyi çalışması ve çevrede yapılabilecek, zaman geçirilebilecek alan düzenlemeleri yönündeki arzuları göz ardı edilemeyecek düzeydedir.

Araştırma kapsamında elde edilen bulgular neticesinde Afyonkarahisar iline turistlerin geliş sebeplerinin başında tatil, sağlık ve iş (tablo 14) olduğu görülmüştür. Geliş sebebi arasında öncül bir yere sahip olmayan rekreatif amaçlı gelişler ardıl sebep olarak belirtildiğinde ise %3'lük bir orana sahiptir. Konaklama süresinin ise büyük çoğunluğunun (%74,5) 1 ila 6 gün arasında (tablo18) değiştiği görülmüştür.

Bireylerin günlük yaşamlarında en fazla yaptıkları rekreasyon eylemleri arasında bedensel-sportif faaliyetler, alışveriş, doğal çevre faaliyetleri, tarihi mekânların ziyareti, müze ve ören yerleri ziyareti (tablo 22-23) olarak görülmüştür. İnsanların boş zaman aktiviteleri arasında bulunan alışveriş, tarihi mekânların ziyareti, müze ve ören yerleri ziyareti için Afyonkarahisar'ın mevcut kaynaklarının

turistik talebin yaratılmasında ve konaklama sürelerinin uzatılmasında gerekli girişimlerin yapılması ile mümkün olacaktır.

Doğal çevre faaliyetleri olarak insanların tercihlerinde ise yürüyüş, piknik, dinlenme, otomobil gezintisi, milli park ve tabiat parkı ziyaretleri yoğunlukla tercih edilen etkinliklerdir. Özellikle Başkomutan Tarihi Milli Parkı dâhilindeki alanların birçoğuna ev sahipliği yapan Afyonkarahisar'ın mevcut potansiyelinin farkında olarak buralara olan ziyareti arttırması turistlerin konaklama süresinin uzatılmasında doğru bir yaklaşım olacaktır. Yürüyüş gibi etkinlikler için sağlık kulübü gibi tutundurma araçlarıyla insanları açık alan etkinliklerine yönlendirerek sağlıklı yaşam için sunulan termal tedavi anlayışına yeni bir boyut kazandırılmış olacak ve insanların destinasyonu “sudan gelen sağlık” yerine “Afyon'dan gelen sağlık” şeklinde bütün olarak anımsamalarına olanak sağlayacaktır. Böyle bir tutundurma ve arzın insan yaşamı içerisindeki beşeri ilişkilerine de olumlu etki etmesi kaçınılmaz olacak ve insanların sosyal ortamlar yaratmalarına imkân sunacaktır.

Sağlıklı yaşamı destekleyen rekreasyon kaynaklarına yönelik yapılacak yatırım ve girişimler, termal kaynak ve sağlık-tedavi (tablo 27) nedeniyle gelenler için artık Afyonkarahisar'ın vazgeçilmez, sürekli bulunulmak istenen bir yer haline gelmesine imkân sağlayacaktır. İnsanların Afyonkarahisar seyahatleri öncesi rekreasyon kaynakları ile ilgili araştırma yapma oranlarının %28,3 olarak görülmesi ve bilinen alanların toplam katılımcılarda %59'da kalması bugün sadece geliş nedenleri dışında insanların il ile ilgili birçok varlığı ve değeri bilmiyor olması marka kentlerden birisi olmaya çalışan bir il için düşük oranlardadır. Diğer bir bulgu olan, turistlerin %56,3 oranında 4 gece ve üzeri kalmış olduğu bir ilde rekreasyon alan ve faaliyetlerine katılımın sadece %20,75 oranında kalmasıdır. Bu oranlar ilin rekreasyon konusu üzerine dikkat kesilmesi gerektiğinin birer göstergesidir.

Bireylerin tatil sürelerinde eğlenmek, dinlenmek gibi arayışlarının yanı sıra, aileleri ile hatıralarında kalacak biçimde zaman geçirmek istemesi, sağlık amaçlı faaliyetlerde bulunma istekleri, yeni şeyler öğrenmek ve görme arayışları elde edilen bulgulardandır. İnsanların çok farklı arzu ve isteklerinin bulunması toplumsal ve kişisel çevrelerinden kaynaklanmaktadır. Örneğin toplumsal olarak kalabalık şehirlerin yoğun ve hızlı yaşamından kaçma arzusu neticesinde sessiz ve aileleriyle

sakin bir şekilde güzel ortamlarda bulunma isteği görülebilecekken, uzun zamanlı çalışma sonrası yorgunluğun giderilme arzusu bireylerde sadece dinlenme odaklı davranış sergilemelerine neden olacaktır. Bu nedenle insanların tatil sürelerinde günlük hayatlarındaki yoğun ve yorgun hayatın yerini daha zinde oldukları ve aileleriyle, arkadaşlarıyla değerli vakit geçirebildikleri bir atmosfer yakalamaları destinasyon tercihlerinde önemli olacaktır.

Öte yandan araştırma da elde edilen sonuçlardan olan turistlerin Afyon'a geliş sebebiyle tercih nedenleri arasında bulunan farklılıkta destinasyonel nedenlerle Afyonkarahisar'ı tercih eden bireylerin büyük çoğunluğunun geliş sebebi tatil yapma arzusudur. Tatil zamanında alacakları haz ile insanların akıllarında kalıcılığının sağlanması halinde uzun yıllar sürebilecek olan turist sadakati kazanılacaktır. Özellikle ilk kez gelenlerin oranının yüksek düzeyde olması, bu bireylerin memnun olmaları ile duyurum aracı ve sadık birer turist olarak ayrılmaları sağlanacaktır.

Araştırmada Afyonkarahisar'a belirli bir grup ya da aile olarak gelenlerin tercihlerinde destinasyonel nedenlerin ön planda olduğu görülmüştür. 12 geceye kadar konaklama yapan bireyler ile 351 km ve üzeri mesafeden gelenlerin öncelikli tercih nedenleri yine destinasyonel olarak görülmüştür. Afyonkarahisar'ın destinasyonel özellikleri arasında rekreasyon amaçlı görmek ve yapmak istediklerimin bulunması şeklinde yanıt verenlerin oranı çok düşük kalmış olup ilin sahip olduğu termal kaynaklar zemininden turistik arzını gerçekleştirdiğini bir başka deyişle turizm talebinin nedeninin termal kaynak olduğunu göstermektedir. Diğer yandan özellikle en üst düzeyde bütçe ayıran turistlerle, bireysel veya aile üyesi tarafından giderlerini karşılayan turistlerin ilk sıradaki tercih nedenlerinin yine destinasyonel olduğu görülmüştür.

Tarihi alanların bilinirliği genellikle tatil sebebiyle gelenlerde fazlayken, kurtuluş savaşı alanları ve müzeleri bilenler genellikle diğer sebeplerle gelenlerdir. Doğal çevre alanları, alışveriş merkezi ve yöresel lezzetleri bilenler genellikle çocuksuz ve 1-2 çocuğu olan turistlerken, tarihi alanlar ve kurtuluş savaşı ve müzeleri bilenler yoğunlukla çocuksuz turistlerden oluşmuştur. Kişisel nedenlerle gelenlerin bildiği yerler genellikle doğal çevre alanları, AVM ve yöresel lezzetler

iken, destinasyonel nedenlerle gelenlerin bildiği yerler tarihi alanlar, kurtuluş savaşı anıtları ve müzelerdir.

Özellikle genç ve orta yaşlı olan çocuksuz veya 1-2 çocuğa sahip, 1-6 geceleme yapan, 501-800 TL ile 2001 TL ve üzeri bütçe ayıran tatil, aile-akraba ziyareti ve iş sebebiyle gelen turistlerin rekreasyona katıldığı görülmüştür. Tatil giderlerini şahsen karşılayan bireyler özellikle tarihi alanlar ve müzeleri ziyaret edenlerin çoğunluğunu oluştururken, kurum veya şirketçe giderleri karşılananlarda ise doğal alanlar ile AVM gibi alanlara toplam katılanların ¼'ü oranında katılım olduğu görülmüştür. Katılım gösteren bireyler özellikle tarihi alan ve müze gibi yerlerin arzı konusunda yetersiz kaldığını belirtmişlerdir. Öte yandan büyükşehirlerden gelenler özellikle tarihi alanlar ile müze ziyaretleri gerçekleştirirken, büyükşehir statüsüne sahip olmayan illerden gelenler daha çok doğal alanlar ve AVM'leri ziyaret etmiş ve yöresel lezzetleri denemişlerdir. Alan ve faaliyetlere katılım gösterenlerde konaklama sürelerinde etkisi olanların oranı sadece %22 iken etki eden alan ve faaliyetlere doğal alanlar ile AVM ve yöresel lezzetler olduğu görülmüştür.

Elde edilen bulgulara göre özellikle kişisel ve destinasyonel nedenlerle katılmayanların büyük çoğunluğu 1-3 gece konaklayanlar olup, kişisel nedenlerle katılmayanların çoğunluğunu 800 TL ve altında bütçe ayıranlarla, 2001 TL ve altı bütçe ayıranlar oluştururken, destinasyonel nedenlerle katılmayanların çoğunluğunu 201-1400 TL ve 2001 TL ve üzeri bütçe ayıranlar oluşturmaktadır. Araştırma yapanlardan katılmayanların nedenleri ise özellikle kişisel olup bununla birlikte destinasyonel nedenlere bağlı olarak da katılım göstermedikleri görülmüştür.

Genel olarak bakıldığında mevcut otel dışı rekreasyon kaynaklarının insanların fiili talep olarak kazanılmasında neredeyse etkisi yoktur. Diğer yandan konaklama sürelerine bakıldığında ise rekreasyon alanlarının etkisi çok düşük düzeydedir. Turistlerin rekreasyon alan ve faaliyetleri konusundaki bilgi düzeylerinin yüksek olmaması ile birlikte, bu alanlara katılım oranı da düşük kalmıştır. Günümüzde Kapadokya bölgesini ziyaret eden bireylerin çoğunluğunun yurt dışından geliyor olması, Efes'in, Pamukkale'nin ziyaretçilerinin kültür ve rekreasyon alanlarını ziyaret için geliyor olması, Çanakkale'nin olabildiğince bütün kaynaklarını

kullanıyor olması; bu alanlara olan turist akışını ve talepleri üzerindeki etkisini azımsamak büyük bir yanlışlık olacaktır. İnsanların merak ettikleri ve ilgi duydukları yer ve alanlara seyahat etme eğilimleri yüksek olacaktır.

Yapılan bir çalışmada kültür amaçlı ziyaretlerde bulunan turistlerin eğitim düzeyinin yüksek olduğunu ve ziyaretlerinde daha uzun süre konaklama yaptıkları ve öncelikli tercihlerinin tarihi sit alanları ziyareti yönünde olduğu bulunmuştur (Nyaupane, White ve Budruk, 2006: 91). Bu yönden bakıldığında Afyonkarahisar'ın sahip olduğu rekreasyon alanları ve faaliyetleri arasında tarihi alanların azımsanmayacak düzeyde olması ancak ziyaretin düşük düzeyde kalıyor olmasında kişisel nedenlerin ötesinde destinasyon kaynaklı nedenlerin varlığına işaret etmektedir.

Elde edilen bulgular Öter ve Özdoğan (2005: 131) tarafından yapılan Kültür amaçlı seyahat edenlerde destinasyon imajı isimli araştırma bulgularıyla kısmen örtüşmektedir. Efes-Selçuk bölgesini ziyaret edenlerin kişisel özelliklerine ilişkin bulgularına bakıldığında, eğitim düzeylerinin lise ve üzerinde yoğunlukla olmakla birlikte, belirli bir gelire sahip ücretli çalışanlar da fazladır. Ziyaretçilerin tura katılım amaçları ise yoğunlukla, bölge kültürünü tanımak isteği, yeni şeyler öğrenmek isteği ve yöre ortamını yaşamak isteğinin fazlaca olması dikkat çekmektedir. Aynı çalışmada ayrıca bölge imajının ne olduğuna ve ziyaretçilerce nasıl algılandığına yönelik cevaplarda yörenin tarihi mimari özellikleri ve görülecek eşsiz yerlerinin bulunduğu bulgusu ön plana çıkmıştır. Bunları takiben, müze ve kültürel çekicilikler, yerel halkın misafirperverliği, kültürel olarak farklı bir bölge olması, çok kültürlü olması, dil çeşitliliği, hareketli ortam ve yerel mutfak şeklinde sıralanmıştır (Öter ve Özdoğan, 2005: 133).

Bu özelliklere bakıldığında bir bölgenin tarihi mimari özellikleri, görülesi yerleri, müze ve kültürel çekicilikleri gibi özellikleri bölgeye olan talebin yoğunlaştığına etkisi olduğunu ortaya koymaktadır. Diğer yandan satın alma kararında kültürel varlıkların etkisini araştıran Avan (2010: 122) tarihi ve kültürel varlıklara ilgisi olan ve farklı kültürleri tanımayı önemseyen insanların merakının bu alanları ziyaret kararında önemli olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Afyonkarahisar'ın sahip olduğu coğrafi konum özelliği ve zengin termal kaynaklarının yanı sıra birçok

farklı tarihi dokuyu bir arada barındırması ile açık hava müzesi durumundaki alanlar ve kendine özgü kültürel özellikleri ile yöresel lezzetlerinin bulunması bir fırsattır. Bu kaynakların insanların merak ettiği alanlar haline getirilmesi, termal kaynaklar ve sağlık nedeniyle gelenlerin termal kaynakların yanı sıra doğal çevre kaynaklarını kullanımlarının sağlanması ile özellikli bir yer olduğu algısının yaratılmasına olanak sağlayacaktır.

Elde edilen bulgular doğrultusunda ilgili literatüre ve sektör taraflarına kimi öneriler getirilebilir. Afyonkarahisar ilini ziyaret eden turistlerin öncelikli tercihlerinin termal kaynaklar olduğu ve talep yönünün sadece bu kaynakların olmasından kaynaklandığı görülmüştür. Diğer yandan ilin sahip olduğu rekreasyon alan ve faaliyetlerinin talep üzerinde etkisinin olmadığı görülmüştür. Bu noktada var olan kaynakların arzının ya da potansiyel ve fiili talebe duyurumunun yapılması, tutundurma çabalarının yoğunlaştırılmasıyla rakip termal kaynak zenginliği bulunan destinasyonlara karşı bir üstünlük sağlanabilecektir. Fiili talebin istek, ihtiyaç ve beklentilerinin anlaşılması ve karşılanmasına bağlı olarak bütüncül bir turizm hareketiyle olumlu izlenimler bırakılacaktır. Bugün termal nitelikli işletmelerin temel hizmetlerini sunmalarının yanı sıra turistlerde çevre gezisi, tarihi ve turistik alanların daha etkin tanıtılması ve ulaşılabilirliğinin kolaylaştırılması konularında beklentileri bulunmaktadır. Aynı zamanda konaklamaları esnasında okuyabilecekleri kitap bulabilmeleri, ilin tarihi ve turistik alanlarıyla ilgili basılı materyalleriyle, tesise girişleri esnasında tanıtılması ve bilgilendirilmeleri yönünde beklentileri vardır.

İnsanların günlük hayatlarında yapmış oldukları rekreasyon faaliyetlerinin yoğunluğuna göre bireylerin bu bilgilerinin tatil sürelerinde de rahatlıkla yapabilmeleri turistlerin destinasyon bağlılığına katkı sağlayacaktır. Özellikle ulaşım konusunda sıkıntı yaşayan devremülk tesislerinin bulunduğu alanlarda bu sorunu ortadan kaldırmaya yönelik yerel yönetimlerle birlikte hareket ile sorunun çözümlenmesi işletmelerin lehine olacak bir durumdur. Diğer yandan bölgenin Frigya, Çavuşbaşı, Başkomutanlık Tarihi Milli Parkı veya Akdağ Milli Parkı'nın bulunduğu alan ve çevrelerinde zaman geçirebilecekleri tesisler ve üst yapı yatırımlarının gerçekleştirilmesi de bu bölgeye olan ilgi ve merakın arttırılmasını sağlayacaktır. Ayrıca bu alanların görülmesiyle kulaktan kulağa iletişimde Afyonkarahisar için bir malzeme olması sağlanmış olacaktır.

Bugün termal kaynakların kullanılması ve arzı konusunda belirli noktaya gelmiş olan ilin sahip olduğu rekreasyon kaynakları ile insanların tatil süreleri içindeki boş zamanlarında gitmek, katılmak ve görmek için merak edebileceği bir yer haline gelmesi bilgilendirme ve tanıtımı sayesinde olacaktır. İlginin olmadığı bir yerdeki en büyük sebep bilgi eksikliğidir. Rekreasyon alan ve faaliyetlerine giden turistlerin bu alanlarda daha fazla vakit geçirebilmeleri ilgili alanlardaki tesis yetersizliğinin giderilmesinin yanı sıra yöresel lezzetler ve hediyelik eşya gibi ürünlerinde sunulması büyük bir eksikliği kapatacak ve boş zamanlarda vakit geçirilebilen yerler haline gelecektir. Bugün il için büyük değeri olan Karahisar kalesinin, Dazkırı halılarının, Çavuşbaşı mimarisinin, Frig Kaya anıtlarının minyatürlerinin çeşitli özellikte, farklı desende ve kullanıma yönelik ürünlerinin yapılması ve tüketime sunulması ilin bu alandaki eksikliğini kapatacaktır.

Tarihi, doğal, kültürel varlıklarının yerel veya ulusal girişimcilerce ekonomiye kazandırılması ve potansiyelinin değerlendirilmesi ile ilin turizm anlamında yol üstü güzergâhı olma ve termal kaynak potansiyelinden kaynaklanan fırsatlarına bir yenisini ilave etmiş olacaktır. Mevcut müzelerde bakım ve düzenlemelerle olabildiğince çekici hale getirilerek turistlerin “görmeden dönme” şeklindeki düşüncelere sahip olması sağlanacaktır. Bugün il için bir sorun olan otel işletmelerinde konaklama süresinin kısalığı rekreasyon alan ve faaliyetlerinin mevcut sunuşuyla bu sorunu ortadan kaldırmada etkisiz kaldığı görülmüştür.

Kervankıran mevcut arzın yanı sıra alt turizm alanlarının geliştirilmesi gerekliliğine işaret etmiştir (Kervankıran, 2011: 326). Sektörel anlamda alan ve faaliyetlerin arzı, tanıtımı ve doğru pazarlaması ile bu konunun sorun olmaktan çıkmasına katkı sağlayacaktır. Elde edilen sonuçlar yine Kervankıran (2011:318)’ın çalışmasında ulaştığı sonuçlardan olan tanıtımama ve iyi pazarlamama sonuçlarıyla örtüşmektedir. Belirli yerlere turlar düzenlenmesi, “her güne bir aktivite-her öğleden sonrasına bir aktivite” şeklinde sloganlarla insanların turistik anlamda harcadıkları zamanın daha fazla donatılması sayesinde “termal su ve güzel bir tatil için Afyon’a gidilir” inancının kazandırılması sağlanacaktır. Bugün şehirleri panoramik bir yerden izlemek insanlar için güzel bir deneyim olmaktadır. Bunun için bu konuyla bağdaşan işletme ve altyapı yatırımlarıyla gelenlerin yapmak istedikleri bir aktivite olması sağlanabilecektir. Termal dışı rekreasyon alanlarından en fazla bilinen değer

olan Karahisar kalesinin basamak sayısının fazlalığı ve ötesinde dik bir yapıya sahip olması zirveye çıkmayı zorlaştırmaktadır. Karahisar için herkesin rahatlıkla zirveye çıkabileceği bir yatırım yerinde olacaktır. Turistlerce en fazla bildiği alan Karahisar olsa da en fazla gidilen alanın bir alışveriş merkezi olması birtakım sorunların olduğunun göstergesidir.

Turistik alanlarda hizmet sunan yerel yönetimlerin, sektör işletmelerinden ve ihtiyaçlarından uzak, sadece yerli halk ihtiyaçlarına cevap veren bir yönetim anlayışı doğru bir yaklaşım olmayacaktır. Öyle ki turizm alanında yapılan her bir yatırım yerli halka bir değer olarak geri dönecektir. Araştırma kapsamında soru yöneltilen alanlarda konaklayan turistlerin yerel yönetimler konusunda sıkıntı yaşandığı da görülmüştür. Çevre düzenlemesi, temizlik, iç açıcı-ferahlatıcı bir atmosfer ve ulaşım turistlerin en fazla rahatsız oldukları konulardandır.

Ziyaretçilerin kişisel özelliklerinin çok çeşitli olması boş zaman aktivite ihtiyaçlarının da çeşitli olduğunu işaret etmektedir. Bu doğrultuda özellikle genç ziyaretçilerin hareketlilik aradığı ortam ihtiyaçlarına cevap verecek herhangi bir alan ve faaliyetin olmaması bir eksikliklerdir. Diğer yandan yerel sivil toplumun etkin bir şekilde çalıştığı ve faaliyet gösterdiği dağcılık, doğa gezginleri gibi kulüplerin sektör ile işbirliğinin sağlanması, gerekli desteğin verilmesi insanların ve özellikle genç turistlerin doğal alanlara olan ilgi ve katılımlarını arttıracak, kimi ihtiyaçlarına cevap verecektir.

Bütün bu bilgiler doğrultusunda araştırmanın ilgili literatüre sağladığı katkıları sıralamak gerekirse, öncelikle Afyonkarahisar'ın termal dışı rekreasyon alan ve faaliyetlerinin turizm talebi üzerinde etkisi yoktur. Diğer yandan rekreasyon kaynakları konusunda ki bugünkü çalışmalar konaklama süresi kısalığı sorununu ortadan kaldırmakta yetersiz kalmaktadır. İnsanların günlük hayatta tercih ettikleri rekreasyon kaynaklarına büyük ölçüde cevap verebilecek alan ve faaliyetler bulunmakla birlikte bunun etkin bir şekilde pazarlama sorunu olduğu görülmektedir.

İlin avantajlarından olan yol üstü güzergâhı olması, yakın çevresinde büyük şehirlerin olması ve termal kaynakların arzından yararlanarak turistik çekicilik sağlasa da rekreasyon alanları ve faaliyetlerinin kullanılması noktasında yetersiz kalmaktadır. İlgili literatürde ilin rekreasyon alanları ve faaliyetlerinin turizm talebi

üzerine etkisi ve etkiyi ölçmeye yönelik bir çalışma bulunmamaktadır. Turizm talebi üzerinde kültürel varlıkların etkisini ölçmeye yönelik çalışmalar bulunmaktayken (Avan, 2010; Öter ve Özdoğan, 2005), boş zaman faaliyetlerini kapsayan bir çalışma bulunmamaktadır. Mevcut alan ve faaliyetlerin bilinirliğini ortaya koyması sağladığı katkılardandır. Bir diğer katkısı ise turistlerin ilin rekreasyon alan ve faaliyetlerine katılım düzeyini ölçmekle birlikte katılmayanların katılmama nedenleri ile katılım gösterenlerin düşünce ve algılarını ortaya koymasındır. Son olarak araştırma daha sonraki yıllarda yapılacak çalışmaların geliştirilmesine katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Afium Outlet ve Eğlence Merkezi, (2012). *Hakkımızda*. 24.04.2012, <http://www.afium.com.tr/>
- Afyonkarahisar, (b.t.). *T.C. Afyon Valiliği İl Özel İdare Müdürlüğü Yatırım Çalışmaları*. Valilik Yayınları 5. Ankara: Mina Ajans.
- Afyonkarahisar*, (2011). Kültür ve Turizm Gezi Rehberi Afyonkarahisar Zaman Gazetesi'nin Ücretsiz Reklam ve Tanıtım İlavesidir.
- Afyonkarahisar, Mevlevilik*, (b.t.). İçinde: Afyonkarahisar. Afyonkarahisar Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü ve Afyonkarahisar Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü Ortak Basım Broşürü.
- Afyonkarahisar Belediyesi (AB), (2012a). *Tarihi*. 22.03.2012, <http://www.afyon-bld.gov.tr/tr/icerikdetay/3/3/tarihi.aspx>
- Afyonkarahisar Belediyesi, (2012b). *Konumu*. 22.03.2012, <http://www.afyon-bld.gov.tr/tr/icerikdetay/4/4/konumu.aspx>
- Afyonkarahisar Belediyesi, (2012c). *İklimi*. 22.03.2012, <http://www.afyon-bld.gov.tr/tr/icerikdetay/6/6/iklim.aspx>
- Afyonkarahisar İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü (AİKTM), (2012a). *Tarihçe*. 20.03.2012, <http://www.afyonkultur.gov.tr/belge/1-32751/tarihce.html>
- Afyonkarahisar İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, (2012b). *Genel Bilgiler*. 22.03.2012, <http://www.afyonkultur.gov.tr/belge/1-32736/genel-bilgiler.html>
- Afyonkarahisar İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, (2012c). *Müzeler*. 09.04.2012, <http://www.afyonkultur.gov.tr/belge/1-59228/muzeler.html>
- Afyonkarahisar İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, (2012d). *Kaleler*. 09.04.2012, <http://www.afyonkultur.gov.tr/belge/1-59230/kaleler.html>
- Afyonkarahisar İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, (2012e). *Anıtlar, Şehitlikler*. 23.05.2012, <http://www.afyonkultur.gov.tr/belge/1-59235/anitlar-sehitlikler.html>

- Afyonkarahisar İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, (2012f). *Camiler*. 09.04.2012, <http://www.afyonkultur.gov.tr/belge/1-59231/camiler.html>
- Afyonkarahisar İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, (2012g). *Antik Kentler*. 11.04.2012, <http://www.afyonkultur.gov.tr/belge/1-59241/antik-kentler.html>
- Afyonkarahisar İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, (2012h). *Çarşılar Bedestenler*. 10.04.2012, <http://www.afyonkultur.gov.tr/belge/1-59233/carsilar-bedestenler.html>
- Afyonkarahisar İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, (2012i). *Köprüler*. 11.04.2012, <http://www.afyonkultur.gov.tr/belge/1-59326/kopruler.html>
- Afyonkarahisar İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, (2012j). *Arkeolojik Alanlar*. 24.04.2012, <http://www.afyonkulturturizm.gov.tr/belge/1-59244/arkeolojik-alanlar.html>
- Afyonkarahisar İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, (2012k). *Kiliseler*. 09.04.2012, <http://www.afyonkulturturizm.gov.tr/belge/1-59232/kilisel.html>
- Afyonkarahisar İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, (2012l). *Çeşmeler*. 10.04.2012, <http://www.afyonkultur.gov.tr/belge/1-59234/cesmeler.html>
- Afyonweb, (2012). *Arapmescidi (Muslihüddin Mısri Cami)*. 09.04.2012, <http://www.afyonweb.com/afyon-hakinda/afyondaki-tarihi-eserler/afyon-vakif-eserleri/afyon-camileri-mescitleri/arapmescidi-muslihüddin-misri-camii>
- Afyonkarahisar Sultan Divanı Mevlevihane Müzesi (2012). *Tarihçemiz*. 09.04.2012, <http://www.sultandivanimuzesi.com/mevlevi-sayfa/tarihce/>
- Akesen, A. (1978). *Türkiye’de Ulusal Parkların Açık hava Rekreasyonu Yönünden Nitelikleri ve Sorunları*. İstanbul: İÜ. Orman Fakültesi. Yayın No: 262.
- Akten, M. ve Akten, S. (2011). Rekreasyon Potansiyellerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Model Yaklaşımı: Gülez Yöntemi. *I. Ulusal Sarıgöl İlçesi ve Değerleri Sempozyumu*, 347-356. 17.05.2012, http://ormanweb.sdu.edu.tr/2012/sunular/sunu_063.pdf
- Alegre, J. ve Pou, L. (2006). Length of Stay in the Demand for Tourism. *Tourism Management*. 27, 1343-1355.

- Amorium Kazıları Projesi, (2012). Tarihi ve Arkeolojisi. 17.05.2012, http://www.amoriumexcavations.org/Site_HistoryTR.htm
- Anadolu Sağlık Turizmcileri Derneği (SATUDER), (2012). *Termal Turizm Potansiyeli*. 17.07.2012, <http://www.satuder.org/termal-turizm-merkezleri>
- Argan, M. (2007). *Eğlence Pazarlaması*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Aslan, Z. (1993). Sanayileşme ve Kentleşmenin Doğada Rekreasyon Faaliyetlerine Duyulan Gereksinimi Arttırıcı Etkisi. *Ekoloji: Çevre Dergisi*. 8, 22-24.
- Aslan, A., Kula, F. ve Kaplan, M. (2009). International Tourism Demand for Turkey: A Dynamic Panel Data Approach. *Research Journal of International Studies*. 9, 65-73.
- Atkinson, J. (1997). *Zamanı Yönetme Sanatı*. (C. S. İslam, Çev.) İstanbul: Nehir Yayınları.
- Avan, A. (2010). *Konya'yı Kültürel Amaçlarla Seyahat Eden Yabancı Turistlerin Satın Alma Karar Sürecinin Değerlendirilmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Afyonkarahisar.
- Aygen, M. S. (1973). *Afyonkarahisar Camileri*. Afyon: Türkeli Yayınları.
- Aytaç, Ö. (2002). Boş Zaman Üzerine Kuramsal Yaklaşımlar. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12 (1). 231-260.
- Bahar, O. ve Kozak, M. (2006). *Turizm Ekonomisi*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Bahar, O. ve Kozak, M. (2005). *Küreselleşme Sürecinde Uluslararası Turizm ve Rekabet Edebilirlik*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Baltaş, A. ve Baltas, Z. (1990). *Stres ve Başa Çıkma Yolları*. (9. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Bayrak, O. (1994). *Türkiye Tarihi Yerler Kılavuzu*. İstanbul: İnkılâp Yayınevi.
- Bolvadin Belediyesi, (2012). *Bolvadin Belediye Müzesi*. 24.04.2012, <http://www.bolvadin.bel.tr/muze/1>

- Bolvadin Kaymakamlığı, (2012). *Bolvadin'in Tarihçesi*. 24.04.2012,
http://www.bolvadin.gov.tr/default_B0.aspx?content=1022
- Bolvadin Nüfus Müdürlüğü, (2012). 24.04.2012,
http://www.bolvadin.gov.tr/default_B0.aspx?content=1235
- Bozdağ, M. (2009). *Afyonkarahisar: Frig Vadisi: İhsaniye*. Afyonkarahisar: Afyonkarahisar Valiliği Kültür Yayınları. Yayın No: 30.
- Brey, E. T. ve Lehto, X. Y. (2007). The Relationship Between Daily and Vacation Activities. *Annals of Tourism Research*, 34 (1). 160-180.
- Bucher, A. C. (1972). *Foundations of Physical Education*. Saint Louis: the C.U., Mosby Company.
- Butler, R. W. (1980). The Concept of a Tourism Area Cycle of Evolution: Implications for Management of Resources. *Canadian Geographer*, XXIV, (1). 5-12.
- Bülbül, P. (2010). Neolitik Devirden MÖ. 2. Binyıl Sonuna Kadar Afyonkarahisar ve Çevresi. *SDÜ. Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21, 1-10.
- Chen, H.S., Chung, C.D., Yang, C.C., Chu, P-c. and Hsiao, C-H. (2012). A Study on the Associations Between the Tourist Characteristics and the Demand Types of Innovation Motel Services-The Case of a Chain Motel in Taiwan. *International Conference on Business and Information*. Sapparo: July 2012.
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, (2012). *Asgari Ücretin Net Hesabı ve İşverene Maliyeti*. 01.01.2012-30.06.2012. 15. 05. 2012,
http://www.csgeb.gov.tr/csgebPortal/ShowProperty/WLP%20Repository/cgm/asgariucret/2012_birinci_alti_ay
- Çay Kaymakamlığı (2012). *Çay'ın Coğrafi Yapısı*. 16.07.2012,
http://www.cay.gov.tr/default_B0.aspx?content=195
- Demirci Orel, F. ve Yavuz, M. C. (2003). Rekreasyonel Turizmde Müşteri Potansiyelinin Belirlenmesine Yönelik Pilot Bir Çalışma. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 11 (11). s. 61-76.
- Dinler, Z. (2011). *Mikro Ekonomi*. (22. Baskı). Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.

- Dumazedier, J. (1967). *Toward a Society of Leisure*. New York: Free Pres.
- Dünya Turizm Örgütü, (2012). *Understanding Tourism: Basic Glossary*, 22.06.2012, <http://media.unwto.org/en/content/understanding-tourism-basic-glossary>
- Emirdağ Kaymakamlığı, (2012). *Genel Coğrafya ve Yeryüzü Şekilleri*. 17.05.2012, http://www.emirdag.gov.tr/default_B0.aspx?content=195
- Eren, E. (2010). *Örgütsel Davranış ve Yönetim Psikolojisi*. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.
- Giacomelli, A. (2006). *Tourism Demand*. (Unpublished Doctoral Thesis). The University of Insubria. Tokyo.
- Gordon, J. (2012). *Tourism: What is the Definition of Tourist*. 17.05.2012, <http://www.quora.com/Tourism/What-is-the-definition-of-tourist>
- Gönçer, S. (1971). *Afyon İli Tarihi-I*. İzmir: Karınca Matbaa.
- Gökmen, H., Açıkalın, A., Koyuncu, N. ve Sadar, Z. (1985). Ankara: MEGSB Yayınları.
- Güler, Ş. (1978). *Turizm Sosyolojisi*. Ankara: Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Yayınları.
- Güderoğlu, M. (2006). *Akdağ Milli Parkı, (Sandıklı, Afyonkarahisar) Akarsularındaki Su Kenesi (Acari, Hydrachnellae) Faunasının Sistematik Yönden İncelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Afyon.
- Hacıoğlu, N., Gökdeniz, A. ve Dinç, Y. (2003). Boş Zaman ve Rekreasyon Kavramlarının Analizi. İçinde A. Gökdeniz, (Ed.). *Boş Zaman ve Rekreasyon Yönetimi: Örnek Animasyon Uygulamaları*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Hazar, A. (1999). *Turizm İşletmelerinde Animasyon: Rekreasyon, Animasyon Teorisi ve Uygulamalı Animasyon Teknikleri*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Ibrahim, M.A.M.A. (2011). The Determinants of International Tourism Demand for Egypt: Panel Data Evidence. *European Journal of Economics, Finance and Administrative Sciences*, 30, 50-58.

İhsaniye Belediyesi, (2012). Belediye Tarihçesi. 22.05.2012.

<http://www.afyonihسانیye.bel.tr/index.php?md=showpage&pID=1>

İlslı, A. (2001). Afyonkarahisar Tarihi-İlk Yerleşimden Roma Dönemine Kadar Afyonkarahisar. *Afyonkarahisar: Afyon Kütüğü, Cilt I. Afyon Kocatepe Üniversitesi.* içinde (83-96). Afyon.

İlslı, A. ve Uyan, M. (2001). Afyonkarahisar'ın Tarihi Eserleri-Türk Öncesi Eserler. *Afyonkarahisar: Afyon Kütüğü, Cilt I. Afyon Kocatepe Üniversitesi.* içinde (275-294). Afyon.

İlslı, A. ve Üyümez, M. (2008). *Afyonkarahisar Müzeleri ve Ören Yerleri.* İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

İlslı, A., Üyümez, M. ve Kaya, F. (2004). *Afyon'da Mimari: Anadolu'nun Kilidi Afyon,* Afyon: Afyon Valiliği Yayınları.

İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, *Zafer Müzesi-Afyonkarahisar,* 09.04.2012
<http://afyon.cevreorman.gov.tr/Afyon/AnaSayfa/DKMP/zaferMuzesi.aspx?sflang=tr>

İlgar, Y. (2001). Afyonkarahisar'ın Tarihi Eserleri-Afyonkarahisar'da Şehitlikler. *Afyonkarahisar: Afyon Kütüğü, Cilt I. Afyon Kocatepe Üniversitesi.* içinde (439-450). Afyon.

İlgar, Y. ve Karazeybek, M. (2001). Afyonkarahisar'ın Tarihi Eserleri-Afyonkarahisar'da Cami ve Mescitler. *Afyonkarahisar: Afyon Kütüğü, Cilt I. Afyon Kocatepe Üniversitesi.* içinde (295-340). Afyon.

İlhan, Ö. F. (2011). Alternatif Kapadokya: İhsaniye. İçinde *Kültür ve Turizm Gezi Rehberi Afyonkarahisar Zaman Gazetesi'nin Ücretsiz Reklam ve Tanıtım İlavesi Ekim 2011.*

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (1948). 28.02.2012,

<http://www.belgenet.com/arsiv/sozlesme/iheb.html>

İscehisar, (2011). *İscehisar: Taşın Kalbi: İscehisar Belediyesi Kültür Hizmeti.* İstanbul: Ada Ofset Matbaacılık.

- İscehisar Belediyesi, (2012a). *İscehisar-Tarihçesi*. 24.05.2012, <http://www.iscehisar.bel.tr/frmIscehisarPages.aspx?PageID=20>
- İscehisar Belediyesi, (2012b). *Coğrafi Yapısı*. 24.05.2012, <http://www.iscehisar.bel.tr/frmIscehisarPages.aspx?PageID=21>
- İscehisar Kaymakamlığı, (2012). *Tarihi*. 24.05.2012, <http://www.iscehisar.gov.tr/>
- Kalaycı, Ş. (2006). *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*. Ankara: Asil Yayıncılık.
- Karaküçük, S. (2005). *Rekreasyon: Boş Zamanları Değerlendirme*. (5. Baskı). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Kaymakçı, S. (2011). Afyonkarahisar'da İlk Tunç Çağı Çömlek Kültürü. *Tarihin Peşinde: Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5, 197-214.
- Kentsel Sit (b.t.). Afyonkarahisar. İçinde *Afyonkarahisar Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü ve Afyonkarahisar Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü Ortak Basım Broşürü*.
- Kervankıran, İ. (2001). *Afyonkarahisar İlinin Başlıca Doğal, Tarihi ve Kültürel Kaynaklarının Sürdürülebilir Turizm Açısından Değerlendirilmesi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Afyonkarahisar.
- Kılbaş Köktaş, Ş. (2004). *Rekreasyon: Boş Zamanı Değerlendirme*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kılıç, B. ve Akyurt, H. (2011). Destinasyon İmajı Oluşturmada Hüzün Turizmi: Afyonkarahisar ve Başkomutan Tarihi Milli Parkı. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10 (1). 209-232.
- Kır, İ. (2007). Yüksek Öğretim Gençliğinin Boş Zaman Etkinlikleri: KSÜ Örneği. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17 (2). s. 307-328.
- Kızılay, Ş. E. (Kasım 2011). Küreselleşme, Madun Kamusalılığı ve Taktikler: Afyon Çavuşbaşı Mahallesi Örneği. *İdeal Kent: Kent Araştırmaları Dergisi, Mekân ve Kimlik*, 3, 94-129
- Koç, N. (1991). AÜZF. *Peyzaj Mimarlığı Bölümü Rekreasyon Ders Notları*. Ankara.

- Kozak, N., Kozak, M. A. ve Kozak, M. (2001). *Genel Turizm: İlkeler – Kavramlar*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Kraus, R. G. (1985). *Recreation Program Planning Today*. London: Scott Foresman and Company.
- Küpeli, Ö. (2001). Afyonkarahisar'ın Tarihi Eserleri-Afyonkarahisar'da Kervansaraylar, Bedestenler ve Hanlar. *Afyonkarahisar: Afyon Kütüğü, Cilt I. Afyon Kocatepe Üniversitesi*. içinde (359-370). Afyon.
- Lafargue, P. (2009). *Tembellik Hakkı*. (2. Baskı). (H. İlhan, Çev.) Ankara: Alter Yayınları.
- Languar, R. (1991). *Turizm ve Seyahat Sosyolojisi*. (G. Ö. Kayır, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Latif Mimari, (2012). *Afyonkarahisar Zafer Ormanı Çalışmamız Tamamlandı*. 24.04.2012, http://latifmimari.com/index.php?option=com_content&view=article&id=78:afyonkarahisar-zafer-ormani-calimamiz-tamamlandi&catid=1:latest-news
- Lise, W. ve Tol, R.S.J. (2002). Impact of Climate on Tourism Demand. Netherlands: Kluwer Academic Publishers. *Climatic Change*, 55, 429-449.
- Lohman, M. (2004). New Demand Factors in Tourism. *European Tourism Forum. Budapest-Hungary*. 15 October 2004. 1-10.
- Mansuroğlu, S. (2002). Akdeniz Üniversitesi Öğrencilerinin Serbest Zaman Özellikleri ve Dış Mekan Rekreasyon Eğilimlerinin Belirlenmesi. *Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*. 15 (2). 53-62.
- Memiş, E. (2005). Eskiçağda Afyonkarahisar. *Merfes'05 Mermer Sempozyumu, Afyonkarahisar*. 1-17.
- Müderrişoğlu, H. ve Uzun, S. (2004). Abant İzzet Baysal Üniversitesi Orman Fakültesi Öğrencilerinin Rekreasyonel Eğilimleri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*. A, (2). 108-121.
- Müftügil, S. (1993). Dinlence ve Turizm İlişkisi. Derleyen: Ş. Yarcın. *Seyahat Yönetimi*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayını.

- Nehaberafyon.com (2010). Ayakta Kalan Tarih: Çavuşbaşı Mahallesi. 14.05.2012, http://www.nehaberafyon.com/haber.php?haber_id=1633
- Ntvmsnbc.com, (2009). *Ülkelere Göre Haftalık Çalışma Saatleri Analizi*. 28.02.2012, <http://www.ntvmsnbc.com/id/24950144/>
- Nuveforum, (2009). *Afyonkarahisar Arkeoloji Müzesi*. 09.04.2012, <http://www.nuveforum.net/284-arkeoloji-muzeleri/170183-afyonkarahisar-arkeoloji-muzesi/>
- Nyaupane, G. P., White, D. D. ve Budruk, M. (2006). Motive-based Tourist Market Segmentation: An Application to Native American Cultural Heritage Sites in Arizona, USA. *Journal of Heritage Tourism*, 1, (2). 81-99.
- Olalı, H. ve Timur, A. (1988). *Turizm Ekonomisi*. İzmir: Ofis Ticaret Matbaacılık San. Ltd. Şti.
- Ozankaya, Ö. (1980). *Toplumbilim Terimleri Sözlüğü*. (2. Baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayını.
- Öter, Z. ve Özdoğan, O. N. (2005). Kültür Amaçlı Seyahat Eden Turistlerde Destinasyon İmajı: Selçuk-Efes Örneği. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 16, (2). 127-138.
- Özdamar, K. (1999). *Paket Programlar İle İstatistiksel Veri Analizi*. (2. Baskı). Eskişehir: Kaan Kitabevi.
- Özdemir, Ş. ve Karaca, Y. (2009). Kent Markası ve Marka İmajı Ölçümü: Afyonkarahisar Kenti İmajı Üzerine Bir Araştırma. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 11, (2). 113-134.
- Özmen, U. (1969). *Kent Kent Türkiye*. Ankara: Öz Yayınevi.
- Sabbağ, Ç. ve Aksoy, E. (2011). Üniversite Öğrencileri ve Çalışanların Boş Zaman Etkinlikleri: Adıyaman Örneği. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 3, (4). 10-23.
- Saçcan, M. (1986). *Rekreasyon ve Turizm*. İzmir: Cumhuriyet Basımevi.
- Sandıklı Kaymakamlığı, (2012a). *Tarihçe*. 29.05.2012, <http://www.sandikli.gov.tr/Contents.aspx?CatID=14>

- Sandıklı Kaymakamlığı, (2012b). *Coğrafi Yapı*. 30.05.2012,
<http://www.sandikli.gov.tr/Contents.aspx?CatID=15>
- Solmaz, L. D. (2011). Anadolu'nun Parlayan Yıldızı. İçinde *Kültür ve Turizm Gezi Rehberi Afyonkarahisar Zaman Gazetesi'nin Ücretsiz Reklam ve Tanıtım İlavesi Ekim 2011*.
- Şahin, M. (1991). *İş İdaresine Giriş*. (3. Baskı). Eskişehir: Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Şenkaya, M. (1977). *İlimiz Afyonkarahisar*. Eskişehir: Güven Matbaa.
- Şuhut Kaymakamlığı, (2012). *Genel Bilgiler*. 02.06.2012.
[http://suhut.gov.tr/?tekd=3&syf=Genel Bilgiler](http://suhut.gov.tr/?tekd=3&syf=Genel_Bilgiler)
- Takvim.com (2012). Takvimler ve Birbirine Dönüşümleri. 04.06.2012,
http://www.takvim.com/takvim_donusum.php 04.06.2012
- Talipoğlu, İ. (1998). *Büyük Taarruz ve Başkomutan Tarihi Milli Parkı*. Orman Bakanlığı Milli Parklar ve Av-Yaban Hayatı Genel Müdürlüğü. Afyon.
- Tezcan, M. (1982). *Sosyolojik Açından Boş Zamanların Değerlendirilmesi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları. Yayın No: 116.
- Topbaş, A. (2007). Afyonkarahisar Tarihi Camileri. (İçinde). A. Topbaş, M. Üyümez, ve F. Kaya, (2007). *Tarihi ve Günümüz Afyonkarahisar Camileri*. İstanbul: Lider Ajans Matbaacılık.
- Turan, O. (2006). *Her Yönü İle Afyonkarahisar*. 20.06.2012,
<http://www.izedebiyat.com/yazi.asp?id=47124>
- Turanlı, M. ve Güneren, E. (2003). Turizm Sektöründe Talep Tahmin Modellemesi. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 3, (6). 1-13.
- Tüfekçi Sivas, T. (2007). Yeni Araştırmalar Işığında Afyonkarahisar Bölgesi Frig Kaya Anıtları. *VII. Afyonkarahisar Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri*. Afyonkarahisar Belediyesi Yayınları Yayın No: 12. Ankara
- Tüfekçi Sivas, T. ve Sivas, H. (2003). Eskişehir, Kütahya, Afyonkarahisar İlleri Yüzeysel Araştırması Arkeolojik Envanter Raporu. *Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA) Kültür Envanteri Dergisi*. İstanbul. 2-32.

- Türk Dil Kurumu, (2012). 05.03.2012,
http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5001d26c55ffc9.06131980
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), (2012). Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) Sonuçları. 22.03.2012,
http://rapor.tuik.gov.tr/reports/rwservlet?adnksdb2&ENVID=adnksdb2Env&report=wa_turkiye_ilce_koy_sehir.RDF&p_il1=3&p_kod=1&p_yil=2011&p_dil=1&desformat=html
- Ural, A. ve Kılıç, İ. (2011). *Bilimsel Araştırma Süreci ve SPSS ile Veri Analizi*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Usta, Ö. (2002). *Genel Turizm*. İzmir: Anadolu Matbaacılık.
- Uyan, M. (2001). Afyonkarahisar’da Ulaşım-Haberleşme ve Turizm. *Afyonkarahisar: Afyon Kütüğü, Cilt II. Afyon Kocatepe Üniversitesi*. içinde (435-481). Afyon.
- Uzunoğlu, S. (1992). Zaman Sermayesi. *Zaman Gazetesi*. 13 Nisan 1992-27 Nisan 1992.
- Ünal, M. (2012). *Afyonkarahisar Konaklama İstatistikleri 2011-2012*. 02.07.2012, (Kültür ve Turizm Müdürlüğünden E-Posta Yoluyla Edinilmiştir).
- Üyümez, M. ve Kaya, F. (2001). Afyonkarahisar’ın Tarihi Eserleri-Afyonkarahisar’da Su Mimarisi. *Afyonkarahisar: Afyon Kütüğü, Cilt I. Afyon Kocatepe Üniversitesi*. içinde (385-415). Afyon.
- Vanhove, N. (2005). *The Economics of Tourism Destinations*. Oxford: Butterworth-Henemann Ltd.
- Wikipedi, (2012). Afyonkarahisar Kalesi. 09.04.2012,
http://tr.wikipedia.org/wiki/Afyonkarahisar_Kalesi
- Wikipedia, (2012). *Pentapolis*. 11.04.2012, <http://en.wikipedia.org/wiki/Pentapolis>
- Williams, A. M. ve Shaw, G. (2009). Future Play: Tourism, Recreation and Land Use. *Land Use Policy*. 265, 326-335.
- Yağcı, Ö. (2003). *Turizm Ekonomisi*. Ankara: Detay Yayıncılık.

- Yıldız, C. (2004). Başkomutan Tarihi Milli Parkı. İçinde *Anadolunun Kilidi Afyonkarahisar*. Afyonkarahisar: Afyonkarahisar Valiliği.
- Yılmaz, B. (1989). Boş Zaman ve Halk Kütüphanesi: Kavramsal Bir Yaklaşım. *Türk Kütüphaneciliği III*. (4). 200-206.
- Zeyland Alışveriş ve Eğlence Merkezi, (2012). *Zeyland AVM*. 24.04.2012, <http://www.zeylandavm.com/zeyland.asp>
- Zhou, T., Bonham, C. and Gangnes, B. (2007). Modeling the Supply and Demand for Tourism: A Fully Identified VECM Approach. *Department of Economics and University of Hawaii Economic Research Organization. University of Hawaii at Manoa. Working Paper No. 7-17*.

EKLER

Ek-1: Afyonkarahisar’ın Rekreasyon Alanları ve Faaliyetlerinin Turizm Talebine ve Konaklama Süresine Etkisine Yönelik Anket Formu.

Değerli katılımcımız,

Yüksek Lisans tez çalışması kapsamında “**Afyonkarahisar’ın Rekreasyon Alanları ve Faaliyetlerinin Turizm Talebine ve Konaklama Süresine Etkisi**” konulu bir alan araştırması yapmaktayız. Elinizde yer alan anketimizin birinci bölümünde kişisel özelliklerinize yönelik çeşitli sorular yer almaktadır. İkinci bölümde ise Rekreasyon Alan ve Faaliyetlerine ilişkin düşünce ve tutumlarınızı ölçmeye yönelik sorular yer almaktadır.

Katılımınız İçin Teşekkür Eder, Güzel Bir Gün Dileriz...

Yrd. Doç. Dr. Mustafa SANDIKÇI
Afyon Kocatepe Üniversitesi
Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik YO.

Fatih GÜNAY
Afyon Kocatepe Üniversitesi
SBE.-Turizm İşletmeciliği ABD.

Lütfen Devam Ediniz

I. BÖLÜM	KİŞİSEL ÖZELLİKLER	
Cinsiyetiniz:	☐ Kadın	☐ Erkek
Yaşınız:	
Medeni Durumunuz:	☐ Evli	☐ Bekar
Aylık Geliriniz:	☐ 700 TL ve altı ☐ 701 – 1.200 TL ☐ 1.201 – 1.700 TL ☐ 1.701 – 2.200 TL	☐ 2.201 – 2.700 TL ☐ 2.701 – 3.200 TL ☐ 3.201 – 3.700 TL ☐ 3.701 TL ve üzeri
Öğrenim Durumunuz: (En son mezun olduğunuz okul)	☐ İlkokul/İlköğretim ☐ Lise	☐ Önlisans/Lisans ☐ Lisans Üstü
Mesleğiniz	☐ Kamu Çalışanı ☐ Özel Sektör Çalışanı ☐ Serbest Meslek	☐ Emekli ☐ Çalışmıyor ☐ Diğer.....
Bugüne Kadar Afyon'a Yaptığınız Gecelemeli Ziyaret:	☐ Yok	☐ Tane
Afyon'a Geliş Sebebiniz:	☐ Tatil ☐ Sağlık ☐ Aile/Akraba Ziyareti	☐ İş ☐ Rekreasyon Amaçlı ☐ Diğer.....
Tatilinizde Size Eşlik Eden Kişiler:	☐ Yalnız ☐ Eşimle ☐ Çocuklarımla ☐ Kardeşlerimle	☐ Anne/Babamla ☐ Arkadaşlarımla ☐ İş Arkadaşlarımla ☐ Diğer.....
Siz Hariç Birlikte Gelen Kişi Sayısı:	☐ Yalnız	☐ Kişi
Birlikte Gelen Çocuk Sayınız:	☐ Yok	☐ Tane
Bu Ziyaretinizde Kaldığınız Gece Sayısı:....		Geldiğiniz Şehir:
Afyonkarahisar'da Tatil İçin Ayırdığınız Bütçe:	☐ 200 TL ve altı ☐ 201 – 500 TL ☐ 501 – 800 TL ☐ 801 – 1100 TL	☐ 1101 – 1400 TL ☐ 1401 – 1700 TL ☐ 1701 – 2000 TL ☐ 2001 TL ve üzeri
Konaklama Giderlerinizi Kim Karşılıyor:		

Lütfen Devam Ediniz

II. BÖLÜM

!BİLGİ: **Rekreasyon;** insanların boş zamanlarında, eğlenme, dinlenme amaçlı ve tatmin arayışları veya motivasyonları ile gönüllü olarak katıldıkları faaliyetlerdir.

NOT! Lütfen Rekreasyon Alan ve Faaliyetlerini Değerlendirirken Otel Dışı Olarak Ele Alınız.

1. Günlük Hayatınızda Boş Zaman Değerlendirilmesine Yönelik Rekreasyon Kaynakları Tercihleriniz (Lütfen 1'den 5'e Önem Sırasına Göre Derecelendiriniz. 1 En Önemli-5 Daha Az Önemli)?

☐ Bedensel/Sportif Faaliyetler	☐ Bahçecilik
☐ Resim	☐ Alışveriş
☐ Müze ve Ören Yerleri Ziyaret	☐ Sergi ve Fuar
☐ Sinema/Tiyatro	☐ Doğal Çevre Faaliyetleri
☐ Kır Gezileri	☐ Tarihi Mekânların Ziyareti
☐ Konser, Dinleti vb.	☐ Diğer (Lütfen Belirtiniz)

2. Günlük Hayatınızda Doğal Çevrede Yaptığınız Rekreasyon Eylemleri Nelerdir (Lütfen 1'den 5'e Önem Sırasına Göre Derecelendiriniz)?

☐ Piknik	☐ Yürüyüş	☐ At Binme	☐ Dinlenme
☐ Kampçılık	☐ Dağcılık	☐ Su Avcılığı	☐ Kara Avcılığı
☐ Fotoğrafçılık	☐ Otomobil Gezintisi		
☐ Milli Park, Tabiat Parkı Ziyareti/Gezintisi			
☐ Açık Hava Konserleri			
☐ Bisiklet, Motosiklet vb. Araçlarla Gezinti			
☐ Bitki ve Hayvan Türlerini Gözlemlemek			
☐ Diğer (Lütfen Belirtiniz)			

3. Afyonkarahisar'ı Tercih Nedeniniz (Lütfen 1'den 5'e Önem Sırasına Göre Derecelendiriniz)

☐ Yaşadığım Yere Yakınlığı	☐ Termal Kaynaklar	☐ Ekonomik Oluşu
☐ Doğal Güzellikleri	☐ Yöresel Lezzetler	☐ Alışveriş
☐ İş, Toplantı, Kongre vb. Nedenler	☐ Sağlık/Tedavi Amaçlı	
☐ Rekreasyon Amaçlı Görmek/Yapmak İstediklerimin Bulunması		
☐ Diğer (Lütfen Belirtiniz)		

4. Seyahatim Öncesi Afyonkarahisar Rekreasyon Alan ve Faaliyetleri Hakkında Araştırma

☐ Yaptım	☐ Yapmadım

(4. Soruya Cevabınız "Yapmadım" ise 6. soruya geçiniz)

Lütfen Devam Ediniz

5. Afyonkarahisar Rekreasyon Alan ve Faaliyetleri Hakkında Bilgi Araştırmasını Hangi Kaynaklardan Yaptınız (Birden Fazla İse Lütfen Sıralayınız)?

- Tatil Kitap, Dergi ve Broşürlerinden
 İl Kültür Turizm Müdürlüğü Web Sayfasından
 İlin İlgili Kurumlarının Web Sayfalarından
 Televizyon, Radyo vb. İletişim Araçlarından
 Konakladığım Otel Web Sayfasından
 Arkadaş, Akraba Deneyimlerinden/Bilgilerinden
 Geçmiş Deneyimlerim Diğer

6. Afyonkarahisar’da Bildiğiniz Rekreasyon (Doğal, Tarihi, AVM, Müze vb.) Alanlardan 4 Tanesini Yazınız?

- 1-..... 2-.....
3-..... 4-.....

7. Afyonkarahisar Rekreasyon Alanlarına Gittim-Faaliyetlere Katıldım

- Evet Hayır

**7. Soruya Cevabınız “Evet” ise 8. ve 17. Soru Aralığını Yanıtlayınız
“Hayır” ise 18. Sorudan (Arka Sayfadan) Devam Ediniz**

8. Afyonkarahisar’daki Şuan ki Konaklamanız Esnasında Gittiğiniz ve Katıldığınız Rekreasyon Alan ve Faaliyetleri Yazınız

- 1-..... 2-.....
3-..... 4-.....
5-..... 6-.....

9. Afyonkarahisar’da Rekreasyon Alan ve Faaliyetlerine Katılma Nedeniniz (Lütfen 1’den 5’e Önem Strasına Göre Derecelendiriniz)?

☐ Eğlenmek	☐ Arkadaşlarla Zaman Geçirmek
☐ Rahatlamak	☐ Ailemle Zaman Geçirmek
☐ Doğa Deneyimi	☐ Yeni Beceriler Kazanmak
☐ Sağlık/Egzersiz	☐ Mutlu Olmak
☐ Monotonluktan Kurtulmak	☐ Yeni Şeyler Öğrenmek
☐ Çevre Edinmek	☐ Yalnız Kalma İsteğini Gidermek
☐ Gerginliğimi Azaltmak	☐ Yenilenmek
☐ Heyecan Arayışı	☐ Diğer (Lütfen Belirtiniz).....

10. Afyonkarahisar’da Rekreasyon İçin Ayırdığımız Gün Sayısı (Lütfen Belirtiniz)

11. Afyonkarahisar’da Bir Gün İçinde Kaç Saatinizi Rekreasyon Amaçlı Harcıyorsunuz? (Lütfen Belirtiniz)

Lütfen Devam Ediniz

12. Afyonkarahisar’da Rekreasyon Amaçlı Faaliyetlere Katılımınız Konaklama Sürenizi Ne Kadar Uzattı?

Uzatmadı

..... Gün Uzattı

13. Afyonkarahisar’da Rekreasyon Amaçlı Faaliyetler İçin Yaptığınız (Sizin/Grubunuzun) Toplam Harcama

100 TL ve altı

201-300 TL

401-500 TL

601-700 TL

101-200 TL

301-400 TL

501-600 TL

701 TL ve üzeri

14. Afyonkarahisar Rekreasyon Alan ve Faaliyetlerini Nasıl Değerlendiriyorsunuz?

Yeterli

Yetersiz

Kararsızım

15. Afyonkarahisar’da Gittiğiniz/Katıldığınız/Yaptığınız Rekreasyon Alan ve Faaliyetlerinden Memnuniyet Durumunuz?

Memnunum

Kararsızım

Memnun değilim

16. Afyonkarahisar’da Gittiğiniz/Katıldığınız/Yaptığınız Rekreasyon Alan ve Faaliyetleri Başkalarına Tavsiye Eder misiniz?

Tavsiye ederim

Kısmen Tavsiye ederim

Tavsiye etmem

17. Afyonkarahisar İli Rekreasyon Alan ve Faaliyetleri Hakkında İlgili Tarafra Önerileriniz

.....
.....
.....
.....
.....

18. Afyonkarahisar İli Rekreasyon Alan ve Faaliyetlerine Gitmeme/Katılmama Nedeniniz (Lütfen 1’den 5’e Önem Sırasına Göre Derecelendiriniz)?

Tesis Yetersizliği/Eksikliği

Sağlık Nedeniyle

Ulaşım Yetersizliği

Tanıtım Eksikliği

İlgimi Çekmiyor

Daha Önce Gitmiş Olmam

Alışkanlıklarım Arasında Değil

Ekonomik Nedenler

Bilgi/Bilgilendirme Eksikliği

Zamanımın Yetersiz Olması

Diğer (Lütfen Belirtiniz)

19. Afyonkarahisar Rekreasyon Alan ve Faaliyetlerine Katılımınızı Sağlamak Amacıyla İlgili Tarafra Önerileriniz Nelerdir?

.....
.....
.....
.....
.....

Anketimiz Sona Ermiştir, Katılımınız İçin Teşekkür ederiz.